

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

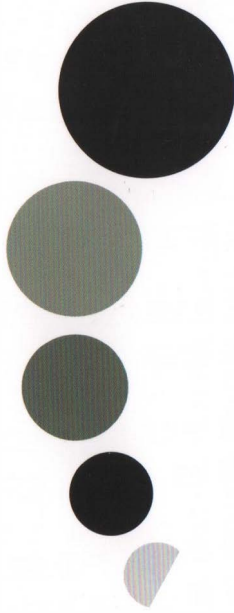
RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>



Semenderlerle Savaş

KAREL ÇAPEK

JAGUAR

We are such stuff
As dreams are made on; and our little life
Is rounded with a sleep.

– William Shakespeare



Shakespeare'in *Fırtına*'sında Prospero, kızıyla birlikte on iki yıl yaşamak zorunda kaldığı adadan ayrılırken sihirli asasını ve kitaplarını gömer. Prospero'nun kayıp kitaplarından mahrum kalan insanlığın kendi rüyalarını (ütopya), kâbuslarını (distopya), hayallerini (fantastik) ve geleceğini (bilimkurgu) yazmaktan başka çaresi kalmamıştır artık.

KAREL ČAPEK

1890'da, bugün Çekya sınırlarında bulunan Malé Svatoňovice köyünde doğdu. Abisi Josef bir ressam ve şair, ablası Helena ise bir piyanistti. Liseyi bitirdikten sonra Prag Üniversitesi'nde felsefe ve estetik öğrenimi gördü. Hâlen öğrenciyken çağdaş sanat ve edebiyat üzerine yazılar yazmaya başladı. 1915'te felsefe doktorasıyla mezun oldu. Hayatı boyunca muzdarip olacağı omurilik problemleri sebebiyle askerlikten muaf tutuldu ve I. Dünya Savaşı'na Prag'dan tanık oldu. Savaş boyunca, mesleğinde yeni bir gazeteci olarak milliyetçilik ve totalitarizmi irdelleyen yazılar yazdı. 1917'den 1921'e dek *Národní listy* gazetesinin yazar kadrosunda yer aldı, gazetenin aşırı milliyetçi bir yayın politikası benimsemeye başlamasıyla buradan ayrıldı ve kısa süreliğine *Lidové noviny* gazetesinde abisi Josef'le birlikte editör olarak çalıştı. Erken dönem kurmaca denemeleri yine Josef'le birlikte kaleme aldığı kısa öyküler ve oyunlardı.

İlk uluslararası başarısı, 1920 yılında yazdığı ve "robot" kelimesinin ilk kez kullanıldığı *R.U.R. (Rossum'un Universal Robotları)* isimli distopik oyunuyla oldu. Eser 1922'de İngilizceye çevrildi ve 1923'te Birleşik Krallık ile ABD'de sahnelendi. 1920'li yıllar boyunca gazeteci olarak çalışmaya devam eden Čapek, 1930'lu yıllarla birlikte yükselen nasyonal sosyalizm ve faşizme karşı ses yükseltmeye başladı. Uluslararası PEN Kulübü'ne üye olduktan sonra Çekoslovakya PEN Kulübü'nün de ilk başkanı oldu. 1938'de Birleşik Krallık ve Fransa'nın Çekoslovakya'yı Nazi Almanyası'nın işgaline karşı savunmayacağı belli olduktan sonra, Birleşik Krallık'a göç etme şansı yakalamasına ve Gestapo tarafından "iki numaralı halk düşmanı" olarak damgalanmasına rağmen ülkesini terk etmedi. Karel Čapek, 25 Aralık 1938'de zatürreden dolayı hayatını kaybetti. Yedi kez aday gösterildiği Nobel'i hiç kazanamasa da birçok önemli ödüle layık görülen Čapek, sadece Çek edebiyatının değil, 20. yüzyıl Avrupa edebiyatının da en önemli yapıtlarına imza attı.

EKİN UŞŞAKLI

1978'de Ankara'da doğdu. Çeşitli yayınevlerinde editör olarak çalıştı. Çevirilerinden bazıları: *Etnisite ve Milliyetçilik: Antropolojik Bir Bakış* (Thomas Hylland Eriksen, Avesta Yayınları), *Altı Varoluşçu Düşünür* (H. J. Blackham, Dost Kitabevi), *Locos: Bir Jestler Komedi* (Felipe Alfau, MonoKL Yayınları), *Paldır Küldür* (Kurt Vonnegut, April Yayıncılık), *Diabolik Yaz* (Thierry Smolderen, Aylak Kitap).

PROSPERO KİTAPLIĞI • 8

Kitabın Özgün Adı

Válka s Mloky

© Karel Čapek, 1936

© Jaguar Kitap, 2021

Tüm hakları Jaguar Kitap'a aittir.

1. Baskı: Ağustos 2021

ISBN: 978-625-7027-17-5

Çeviriye Temel Alınan Baskı

War with the Newts, Catbird Press, 1990

İngilizceden Çeviren

© Ekin Uşşaklı

Çekçe Aslıyla Karşılaştıran

Lucie Prokopová

Editör

Berk Çetin

Dizi Kapak Tasarım

Orsolya Bercsek

Sayfa Tasarım

Hakan Güngör

Baskı-Cilt

Ana Basım Yayın San. Tic. A. Ş.

Sertifika No: 20699

JAGUAR KİTAP

Cemal Nadir Sk. No 16/77 Cağaloğlu / İstanbul

Tel: 0 212 522 94 22 Sertifika No: 27215

www.jaguarkitap.com iletisim@jaguarkitap.com

SEMENDERLERLE SAVAŞ

KAREL ÇAPEK

İngilizceden Çeviren

Ekin Uşşaklı



İÇİNDEKİLER

BİRİNCİ KİTAP

Andrias Scheuchzeri	9
Kaptan van Toch'un Tuhaflığı	11
Bay Golombek ve Bay Valenta	26
G. H. Bondy ve Hemşehrısı	35
Kaptan van Toch'un Ticari Teşebbüsü	47
Kaptan van Toch'un Eğitimli Kertenkeleleri	54
Lagündeki Yat	61
Lagündeki Yat (devamı)	75
Andrias Scheuchzeri	86
Andrew Scheuchzer	92
Nové Strašecí Kermesi.....	101
İnsan Kertenkeleler	107
Semender Konsorsiyumu.....	114
Ek	
Semenderlerin Cinsel Hayatı Hakkında.....	127

İKİNCİ KİTAP

Medeniyetin Aşamaları	135
Bay Povondra Gazete Okuyor	137
Medeniyetin Aşamaları (Semenderlerin Tarihi)	142
Bay Povondra Yine Gazete Okuyor	206

ÜÇÜNCÜ KİTAP

Semenderlerle Savaş	211
Cocos Adaları'nda Katliam.....	213
Normandiya'daki Çatışma	220
Manş'taki Olay	226
Der Nordmolch	231
Wolf Meynert Eserini Kaleme Alıyor.....	237
Louisiana Depremi.....	251
Şef Semender Taleplerini Bildiriyor	257
Vaduz'daki Konferans.....	262
Bay Povondra Kendini Suçluyor	273
Yazar Kendi Kendine Konuşuyor	281

BİRİNCİ KİTAP

Andrias Scheuchzeri

I

Kaptan van Toch'un Tuhaflığı

Haritada küçük Tana Masa Adası'nı arayacak olursanız, adayı Sumatra'nın biraz batısında, Ekvator'un tam üzerinde bulursunuz. Ama eğer *Kandong Bandoeng*'in kaptanı J. van Toch'a, henüz demir atmış olduğu yer olan Tana Masa'nın nasıl bir yer olduğunu sorarsanız bir müddet sövüp sayar ve ardından, buranın Sunda Adaları arasındaki en berbat yer olduğunu, hatta Tana Bala'dan da sefil ve en az Pini ya da Banjak kadar lanet bir yer olduğunu; kusuruma bakmazsanız eğer, orada yaşayan tek insanın –elbette o berbat Batak-ları* dikkate almazsak– safkan bir Kübalı ve beyazın toplamından daha haydut, küffar ve domuz olan Küba-Portekiz melezi sarhoş bir mümessil olduğunu ve dünyada gerçekten berbat bir şey varsa, onun da bu berbat Tana Masa'daki berbat yaşam olduğunu söyler; evet efendim. Haliyle, siz de onun neden o boktan çapasını, sanki üç boktan gün boyunca burada kalacakmışçasına oraya attığını merak edebilirsiniz. Sinirle homurdanıp, *Kandong Bandoeng*'in üç gün boyunca oraya yalnızca birkaç boktan kopra** veya palm yağı için seyretmediğini geveleyecektir; akla yatkın, değil mi?

* Filipinler'deki Palawan Adası'nda yaşayan, küçük bir pagan kabilesi. –e.n.

** Kurutulmuş hindistancevizi. Yağ elde etmek için kullanılır. –e.n.

Zaten size ne ki bundan bayım? Ama emir aldım efendim, isterseniz siz kendi boktan işinize bakın. Ayrıca, yaşına göre hâlâ formda olan bir deniz kaptanından bekleyeceğiniz gibi ağız dolusu da küfreder.

Ama şayet böyle meraklı sorular sormak yerine Kaptan van Toch'un kendi kendine söylenmesine ve sövüp saymasına izin verirsiniz, muhtemelen daha çok şey öğrenirsiniz. Biraz rahatlamaya ihtiyacı olduğunu göremiyor musunuz? Bırakın adamı kendi haline, öfkesi kendiliğinden diner. "İşte böyle bayım," diye haykıracaktır kaptan, "Amsterdam'daki herifler, tepedeki o lanet Yahudiler bir anda derler ki: 'İnciler. Olay bu adamım, inci arayacaksın.' Belli ki insanlar inciler için çıldırıyor." Bu noktada kaptan sinirle tükürdü. "Tabii ya, paranı inciye yatır! Çünkü siz insanlar hep savaş peşinde koşuyorsunuz. Tek derdiniz paranız. Buna da kriz diyorsunuz, evet efendim." Kaptan van Toch ekonomi tartışmasına girip girmemek konusunda bir an tereddüt etti; ne de olsa bugünlerde başka bir şey konuşulmuyordu. Tabii burası hariç; Tana Masa bunun için fazla sıcak ve boğucuydu. Bu yüzden Kaptan van Toch yalnızca elini salladı ve şöyle homurdandı: "Söylemesi kolay: inciler! Seylan'da, bayım, beş yılda inci rezervinin kökünü kuruttular ve Formosa'da da inci avcılığını yasakladılar. (Öyleyse Kaptan van Toch, yeni avlanma alanları bulmalısınız. Yalnızca dev kabuk öbekleri bulacağınızdan emin olduğunuz küçük adalara gidiyorsunuz.)" Kaptan küstahça gök mavisi bir mendile sümküdü. "Avrupa'daki o fareler burada hâlâ kimsenin haberdar olmadığı bir şeyler bulunabileceğine inanıyor! Yüce Tanrım, o kuş beyinliler yok mu! İki kuruş verip bana o Batakların burun deliklerini kontrol ettirdiler, inci sümküüyorlar mı diye! Yeni avlanma alanlarıymış, kıçımın kenarı! Padang'da yeni bir kerhane açıldı, evet, ama yeni avlanma alanları mı? Ne demek efendim, ben bu adaları avucumun içi gibi bilirim;

taa Seylan'dan o rezil Clipperton Adası'na dek! Eğer burada para edecek bir şey bulacağını düşünen varsa buyursun, bol şans! Otuz yıldır bu sularda geziyorum ve şimdi bu gerizekâlılar çıkmış burada yeni bir şey bulmamı bekliyorlar!" Kaptan van Toch bu aşağılayıcı lafın altında neredeyse boğuldu kaldı. "Neden birkaç acemi çaylak göndermiyorlar ki? Gözlerini yuvalarından uğratacak şeyler bulurlar — ama bunu, bölgeyi Kaptan van Toch kadar iyi bilen birine sorun bir de... Peki bayım, size soruyorum! Avrupa'da hâlâ bir şeyler keşfedilebilir, peki ya burada? Elbette insanlar buraya etrafı koklayıp bulduklarını mideye indirmeye geliyorlar, hatta mideye bile indirmiyorlar; alınıp satılacak bir şeyler arıyorlar. O halde bayım, neden bu berbat tropiklerde hâlâ osuruk değerinde bile bir şey bulunduğunda, başına üç adam toplanıp yedi düvel üşüşün diye kirli bir mendil sallıyor ki? Olan budur, bayım. Ben buraları Majesteleri'nin Sömürge Bakanlığı'ndan daha iyi tanırım." Kaptan van Toch haklı öfkesini dindirmek için bir an duraksadı ve daha fazla hiddetlenmeden öfkesine hâkim olabildi. "Şuradaki iki tembel piçi görüyor musunuz? Onlar Seylan'dan gelen inci avcıları; Tanrı beni affetsin, onun verdiği isimle Sinhalalar — hoş, niye bu ismi vermiş onu da bilmem. İşte bunları götürüyorum bayım. Ve ne zaman 'Acente' ya da 'Bata Şirketi' ya da 'Gümrük İdaresi' yazmayan bir kıyı bulsam, kabukları çıkarmaları için suyun dibine bunları gönderiyorum. Şu kısa boylu serseri kırk kulaç derine dala biliyor; Prenses Adası'nda* kırk beş kulaç derinden bir film kamerasının kulpuyla çıktı, evet doğru duydunuz bayım, bir kamera kulpuyla; ama incilere gelince, nanay! İzi bile yok! İşe yaramaz piç kuruları bu Sinhalalar. İşte benimki de böyle berbat bir iş bayım: Palm yağı satın alıyorum ve inci

* Endonezya'ya bağlı Cava ile Sumatra adalarının arasındaki Sunda Boğazı'nda bulunan küçük bir ada. —e.n.

avcılığı için yeni yerler arıyorum. Herhalde bundan sonra da keşfedilmemiş bir kıta bulmamı filan isteyecekler! Bu dürüst bir ticari filo kaptanının yapacağı iş değil bayım, hiç değil. Van Toch sizin o boktan maceraperestlerinizden biri değil." Falan feşmekân. Denizler engin ve zaman okyanusu sonsuz; içine tükürsen kabarmaz, kendi kaderine sövsen de değiştiremezsin, her neyse... Hollanda gemisi *Kandong Bandoeng*'in kaptanı J. van Toch bir sürü yoklama, dümen ve dolabın ardından sarhoş Küba-Portekiz meleziyle biraz iş konuşmak için Tana Masa'daki köye çıkmak üzere, söve saya kayığa atladı.

Sonunda Küba-Portekiz melezi "Üzgünüm Kaptan," dedi, "ama burada, Tana Masa'da hiç incili istiridye yok. Ah o pis Bataklar," dedi sonsuz bir tikslenmeyle, "denizanası bile yerler, karadansa suya daha çok aşınalar... Buradaki kadınların hepsi balık kokuyor, aklınız almaz. Ne diyecektim ben? Ah tabii ya, kadınları soruyordunuz."

"Peki ya Batakların suya dalmadıkları bir sahil şeridi yok mu?" diye sordu kaptan.

Küba-Portekiz melezi başını salladı. "Hayır efendim. Tabii *Devil Bay*'i saymazsak, ama orası size göre değil."

"Niye ki?"

"Çünkü... oraya kimse gidemez. Doldurayım mı Kaptan?"

"Teşekkürler. Orada köpek balığı mı var?"

"Köpek balıkları ve başka türler," diye mırıldandı melezi. "Kötü bir yer efendim. Bataklar oraya kimsenin gitmesini istemez."

"Neden?"

"Orada iblisler var efendim. Deniz iblisleri."

"Deniz iblisi de neymiş? Bir tür balık mı?"

"Balık değil," diye karşılık verdi melezi, kaçamak bir tonla. "İblis işte efendim. Bir derin su iblisi. Bataklar onlara

tapa diyor. Anlaşılan aşağıda kendi kentleri varmış o iblislerin. Doldurayım mı?”

“Peki ya... bu iblisler... neye benziyor?”

Melez omuz silktilti. “İblise benziyor efendim. Bir kere sinde birini gördüm, aslında yalnızca kafasını. Haarlem Burnu’ndan dönüyordum ve bir anda, tam da burnumun dibinde, o çirkin yüzünü sudan çıkardı.”

“Ee? Neye benziyordu peki?”

“Kafası... Bataklarinkine benziyor efendim, ama su tavuğu gibi tüysüz.”

“Bir Batak olmadığına emin misin?”

“Evet efendim, eminim. Hiçbir Batak orada suya dalmaz. Ayrıca, *alt gözkapacağıyla* bana göz kırptı efendim.” Melez korkuyla ürperdi. “Gözlerinin ta üstüne kadar çıkan alt gözkapaklarıyla. Kesinlikle bir tapaydı.”

Kaptan J. van Toch hindistancevizi likörü kadehini etli parmakları arasında yuvarladı. “Sarhoş olmadığına emin misin? Kafan iyiydi belki de?”

“Elbette sarhoştum efendim. Yoksa oradan kurtulamazdım. Bataklar, insanların iblisleri rahatsız etmesinden hoşlanmıyor.”

Kaptan van Toch başını salladı. “Hadi ama canım, iblis diye bir şey yok. Olsaydı da Avrupalılara benzerlerdi. Muhtemelen balık ya da onun gibi bir şeydir.”

“B-b-balığın,” diye kekeledi melez, “elleri olmaz efendim. Ben de Batak değilim efendim, Badjoeng’de okula gittim... belki hâlâ On Emir’i ve diğer önemli bilimsel doktrinleri ezberimden sayıp dökebilirim; eğitilmiş biri bir iblisle hayvan arasındaki farkı anlar. Bataklara sorun efendim.”

“Zenci hurafeleri bunlar yahu,” diye tepki verdi kaptan, eğitilmiş olmanın verdiği keyifli üstünlük hissiyle. “Bilimsel açıdan saçmalık. İblisler suda yaşamaz zaten. Ne işi olsun suda? Bu yerlilerin söylentilerine kulak asmayın yahu.

Biri çıkmış koya “*Devil Bay*” demiş, bu Bataklar da tırsmış. İşin aslı bu,” dedi kaptan devasa avuç içini masaya indirirken. “Orada hiçbir şey yok yahu; bu bilimsel olarak da çok açık değil mi?”

“Evet efendim,” diye onayladı Badjoeng’de okumuş olan melez. “Ama aklı başında kimsenin *Devil Bay*’de işi olmaz.”

Kaptan J. van Toch’un yüzü kıpkırmızı oldu. “Ne?” diye haykırdı. “Seni sefil Kübalı, iblislerden korkacağımı mı sanıyorsun? Göreceğiz,” dedi yüz kiloluk heybetli gövdesiyle.

“Yapacak onca işimin arasında seninle vakit kaybedemem. Ama şunu da unutma: Felemenk sömürgelerinde iblis olmaz; olsa olsa Fransız sömürgelerinde olurdu. Şimdi git bu bitli köyün reisini getir.”

Bahsi geçen kişiyi bulmak zor değildi: Melezin dükkânının yanında oturmuş, şeker kamışı çiğniyordu. Yaşlıca, çıplak bir adamdı ve Avrupa’daki belediye reislerinden çok daha cılızdı. Biraz gerisinde, uygun mesafede, kadınlar ve çocuklar da dâhil bütün köy ahalisi oturuyordu; belli ki filme çekilmeyi umuyorlardı.

“Şimdi beni iyi dinle adamım,” dedi Kaptan van Toch ona Malayca (Felemenkçe ya da İngilizce de konuşsa bir şey değişmeyecekti, çünkü muhterem yaşlı Batak tek kelime Malayca bilmiyordu ve melezin, kaptanın konuşmasını Batak diline tercüme etmesi gerekiyordu; ama Kaptan şu veya bu sebepten Malay dilini daha uygun bulmuştu), ‘dinle beni, benimle ava çıkacak birkaç güçlü, cesur adama ihtiyacım var. Anladın mı? *Avlanmak?*”

Melez tercüme etti ve reis de anlamış gibi başını salladı. Ardından onu izleyen kalabalığa döndü ve açıkça görünen bir başarıyla onlara seslendi.

* *İng* Şeytan Koyu. –e.n.

“Reis diyor ki,” diye çevirdi melezi, “bütün kasaba *tuan** kaptanla ava çıkarmış, tuan nerede isterse.”

“Ha şöyle. Söyle, *Devil Bay*’de istirdiye arayacağız.”

Ardından bütün köyün, özellikle de kadınların katıldığı, on beş dakikalık hararetli bir tartışma yaşandı. Melezi nihayet kaptana döndü. “Efendim, diyorlar ki, *Devil Bay*’e kimse gidemezmiş.”

Kaptan kıpkırmızı kesildi. “Nedenmiş?”

Melezi omuz silkti. “Tapa-tapalar yüzünden. İblisler, efendim.”

Kaptanın yüzü patlıcan rengine döndü. “Söyle onlara, eğer gelmezlerse... dişlerini kırar... kulaklarını kopartır... ve onları asarım... ve bu bitli köylerini de yakarım, anladın mı!”

Melezi, sadık bir şekilde tercüme etti; bunun üstüne hararetli bir tartışma daha yaşandı. Sonunda melezi, kaptana döndü: “Diyorlar ki efendim, Padang’daki polise gidip, tuanın kendilerini tehdit ettiğini söyleyeceklermiş. Bununla ilgili kanunlar var. Şef buna pabuç bırakmayacağını söylüyor.”

Kaptan J. van Toch mosmor olmuştu. “O halde ona söyle,” diye kükredi, “o...” Ve nefes bile almadan en az on dakika konuştu.

Melezi, kelime dağarcığı yettiği kadarıyla tercüme etti ve Bataklar arasında çıkan yeni tartışma bittiğinde kaptana söylenenleri çevirdi: “Diyorlar ki efendim, tuan kaptan yerel otoritelere ceza ödemeyi kabul ederse yasal işlem-den vazgeçebilirlermiş.” Bu noktada tereddüde düştü, “200 rupi, ama bu az olur efendim. Beş yüz önermeniz?”

Kaptan van Toch’un yüzü artık kırmızı mürekkep rengine dönmüştü. Önce bütün dünyadaki Batakları katletmekle tehdit etti, sonra 300 tekmeye indi ve nihayetinde

* Malaycada erkekler için kullanılan ve “efendi”, “sahip” anlamındaki unvan. -e.n.

reisi doldurup, Amsterdam Koloni Müzesi'nde sergileyeceğini söyledi. Bataklar da 200 rupiden önce çarklı bir tulumcaya ve sonunda kaptanın reise nezaketen verdiği benzinli bir çakmağa fit oldular. ("Verin gitsin efendim," diye yalvardı melez, "üç yedek çakmağım var ama hepsi fitilsiz.") Böylece Tana Masa'da anlaşma sağlandı ama Kaptan J. van Toch beyaz adamın itibarının tehlikede olduğunu fark etmişti.

Akşamüstü Hollanda gemisi *Kandong Bandoeng*'den bir kayak ayrıldı; içinde Kaptan van Toch, Jensen adında bir İsveçli, Gudmunson adında bir İzlandalı, Gillemainen adında bir Finli ve iki de inci avcısı Sinhala vardı. Kayık doğrudan *Devil Bay*'e açıldı.

Saat üçte, deniz tam çekilirken kaptan sahildeydi, kayak kıyıdan yaklaşık yüz metre açıkta batıp çıkıyor, köpek balıklarının kontrol ediyordu ve iki Sinhala, ellerinde bıçaklarla suya atlamak için işaret bekliyorlardı.

"Pekâlâ, önce sen," dedi kaptan, çıplak adamlardan daha uzunca olanına. Sinhala suya atladı, birkaç adım sığ suda ilerledi ve sonra suyun altında kayboldu. Kaptan saatine baktı.

Dört dakika yirmi saniye sonra, yaklaşık altmış metre solda, yüzeyde kahverengi bir kafa belirdi; Sinhala hem dehşet içinde hem de felç olmuş bir halde kayalara tırmandı; bir elinde kabukları gevşetmek için kullandığı bıçak, diğerinde de bir incili istiridye vardı.

Kaptan kaşlarını çatı. "Sorun ne?" dedi sertçe.

Sinhala hâlâ kayalara tırmanıyordu, korkudan soluk soluğa kalmıştı.

"N'oldu?" diye seslendi kaptan.

"Sahib, sahib," diye mırıldanmayı başardı Sinhala kıyıya doğru telaşla ilerlerken. "Sahib... sahib..."

“Köpek balığı mı?”

“Cinler,” diye inledi Sinhala. “İblisler, efendim. Binlerce, on binlerce iblis!” Yumruklarını gözlerine gömdü. “Yalnızca iblisler var efendim.”

“Şu istiridyeye bir bakalım,” diye buyurdu kaptan. Bir bıçakla açtı. İçinde küçük, temiz bir inci vardı. “Yalnızca bunu mu bulabildin?”

Sinhala boynuna asılı çantanın içinden üç midye daha çıkardı. “Tamam, orada midyeler var efendim ama o iblisler onları koruyor... kayalardan sökerken beni izliyorlardı...” Dağınık saçları korkudan diken diken olmuştu. “Burada olmaz sahib!”

Kaptan midyeleri açtı; ikisi boştu ama üçüncüsünde bezelye tanesi büyüklüğünde bir inci vardı, bir cıva damlası gibi yuvarlaktı. Kaptan van Toch inciye ve yere çömelmiş Sinhala’ya dikkatlice baktı.

“Sen, evlat,” dedi duraksayarak, “bir kez daha dalmak istemez misin?”

Sinhala tek kelime etmeden başını iki yana salladı.

Kaptan van Toch, küfretmek üzere olan dilinde güçlü bir kaşıntı hissetti. Ama kendini bile şaşırtacak bir sakinlikle, neredeyse kibarca konuşuyordu: “Korkma evlat. Peki bu... iblisler... neye benziyor?”

“Küçük çocuklara,” diye inledi Sinhala. “Kuyrukları var ve şu boydalar,” derken, yerden yaklaşık bir buçuk metre yukarıyı işaret etti. “Etrafımda durmuş, orada ne yaptığıma bakıyorlardı... Çevremde halka olmuşlardı...” Sinhala titremeye başladı. “Sahib! Olmaz sahib!”

Kaptan van Toch düşündü. “Söyle bana, alt gözkapaklarını kırıyorlar mıydı?”

“Bilmiyorum efendim,” diye cavladı Sinhala. “Orada... onlardan on binlercesi var!”

Kaptan diğler Sinhala'ya baktı. Yaklaşık yüz elli metre uzaktaydı, kollarını başının üstünde kavuşturmuş, rahat bir halde bekliyordu. Elbette bir delikanlı çıplakken, ellerini koymak için kendi omuzlarının üstünden başka yer yoktur. Kaptan ona küçük bir işaret verdi ve kısa boylu Sinhala suya atladı. Üç dakika elli saniye sonra yüzeyde belirdi ve kaygan elleriyle kayalara tutundu.

“Tamam, çık dışarı artık!” diye bağırdı kaptan. Ama sonra daha yakından baktı ve kayaların üstünden atlayarak, çaresizce çırpınan ellere doğru ilerledi; bu hantal bedenden böylesi bir atiklik beklemezsiniz. Tam zamanında adamı bir elinden yakaladı ve nefes nefese Sinhala'yı sudan çekip çıkardı. Adamı bir kayaya yatırıp terini sildi. Sinhala hareketsiz yatıyordu: bacaklarından birinin derisi kaval kemiğine kadar sıyrılmıştı, belli ki bir kayaya sürtmüştü; bunun haricinde tek parçaydı. Kaptan gözkapağını kaldırdı: İçine kaçmış gözlerinin yalnızca akı görünüyordu. Ne bıçağı vardı ne de kabukları.

Tam da o anda kayık, içinde tayfasıyla, kıyıya doğru ilerledi. “Efendim,” diye seslendi İsveçli Jensen, “burada köpek balıkları var. Ava devam edecek misiniz?”

“Hayır,” dedi kaptan. “Buraya yanaşın ve bu ikisini alın.”

“Bakın efendim,” diye işaret etti Jensen gemiye dönerlerken, “bakın burada nasıl da bir anda sığılıyor. Buradan, ta kıyıya kadar,” diye gösterdi küreğiyle suyu dürterek. “Sanki suyun altında bir set varmış gibi.” Kısa boylu Sinhala kayığa binene kadar kendine gelememi. Dizlerini çenesine çekmiş, tir tir titriyordu. Kaptan adamlarını gönderdi ve bacaklarını açıp oturdu.

“Pekâlâ, öt bakalım,” dedi. “Ne gördün orada?”

“Cinler, sahib,” diye fısıldadı Sinhala. Artık gözkapakları da titremeye başlamıştı ve tüyleri diken diken olmuştu.

Kaptan van Toch genzini temizledi. "Peki, neye benziyorlar?"

"Sanki... sanki..." Sinhala'nın gözlerinde yeniden beyaz bir şerit belirmeye başladı. Kaptan van Toch beklenmedik bir kıvraklıkla adamı kendine getirmek için elinin hem düzüyle hem tersiyle tokatladı.

"Sağol sahib," diye soluklandı Sinhala ve gözbebekleri yeniden beyazının içinde kayboldu.

"Ah! Şimdi iyi misin?"

"Evet sahib."

"Hiç istiridye var mı?"

"Evet sahib."

Kaptan van Toch sorgusuna büyük bir sabır ve kararlılıkla devam etti. Tamam, orada iblisler var. Kaç tane? Binlerce ve binlerce. On yaşında bir çocuk boyundalar efendim ve az çok siyahlar. Yüzüyorlar ve deniz tabanında dik halde yürüyorlar. Dikine efendim, tıpkı sizin benim gibi ama yürürken salınıyorlar: işte böyle ve böyle, sürekli... Evet efendim, elleri de var, tıpkı insanlarınki gibi —hayır, pençeleri yok, daha çok çocuk elleri gibi. Hayır efendim, boynuzları veya saçları da yok. Evet, kuyrukları var, biraz balığinkini andırıyor ama ucu sivri değil. Ve büyük kafaları var, Bataklarınki gibi yuvarlak. Hayır efendim, konuşmadılar; yalnızca dudaklarını şapırdatır gibiydiler. Sinhala yaklaşık on beş metre derinlikte kabukları toplarken sırtına bir şeyin dokunduğunu hissetmiş; sanki küçük, soğuk parmaklar gibi. Arkasını dönmüş ve etrafında yüzlercesini görmüş. Yüzlercesi efendim. Yüzüyorlar ya da kayaların üstünde oturuyorlarmış ve Sinhala'nın orada ne yaptığına bakıyorlarmış. İşte bıçağını ve kabukları da o anda düşürmüş ve yüzeye doğru yüzmeye çalışmış. O esnada tepesinde yüzen iblislerden bazılarına çarpmış olmalı ve sonrasını da hatırlamıyor efendim.

Kaptan van Toch, tir tir titreyen kısa boylu dalgıca dik-katlice baktı. Bu çocuk artık bir işe yaramaz, diye düşündü; Padang'dan doğruca Seylan'a gönderecekti onu. Homurdanıp söylenerek kamarasına döndü. Çantasındaki iki inciye masanın üstüne koydu. Biri bir kum tanesi kadar ufaktı, gümüşü bir parıltısı ve bir fiske pembesi vardı. Hollanda gemisinin kaptanı homurdandı ve dolaptan İrlanda viskisini çıkardı.

Saat altıya doğru yeniden köye giden kayıktaydı ve doğruca o Küba-Portekiz melezinin yanına gitti. "Bostan korkuluğu," dedi ve ağzından çıkan tek kelime bu oldu. Elinde, etli parmaklarının arasında kalın bir bardakla, üstü oluklu sacı örtülü verandada iki büklüm oturdu, içti, söylenip durdu ve palmiyeler arasındaki o pis bahçede kim bilir neyi gagalamakta olan sıska sarı tavukları izledi. Melez hiçbir şey söylemeden, yalnızca bardakları doldurdu. Kaptanın gözleri giderek kızardı ve parmakları hissizleşmeye başladı. Ayağa kalkıp pantolonunun belini çekştirirken neredeyse alacakaranlık çökmüştü.

"Hemen yatıyor musunuz, kaptan?" diye sordu kibarca iblis-şeytan kırmısı.

Kaptan parmağını havaya kaldırdı, "Dünyada henüz karşılaşmadığım bir iblis varsa şaşarım," dedi, "Lanet kuzeybatı ne tarafta?"

"Bu tarafta," dedi kırma. "Nereye gideceksiniz efendim?"

"Cehennemin dibine!" diye homurdandı Kaptan J. Van Toch. "Gidip *Devil Bay*'e bir bakacağım."

Kaptan J. van Toch'un tuhafılığı o akşam başladı. Gün ağarana kadar köye dönmedi; ağzını bıçak açmamıştı, kayıkla gemiye döndü ve akşama kadar kendisini kamaraya kattı. *Kandong Bandoeng* adanın nimetlerini (kopra, biber, kafûr, sumatra sakızı, palm yağı, tütün ve köle) yüklemekle

meşgul olduğundan henüz kimse bir şey fark etmemişti, ama akşam olup da kaptana kargonun yüklendiği haberini verdiklerinde, yalnızca homurdandı ve şöyle dedi: “Kayık. Köye.” Ve bir kez daha gözden kaybolup şafağa kadar da dönmedi. Gemiye çıkmasına yardımcı olan İsveçli Jensen âdet yerini bulsun diye sordu: “Bugün demir alıyor muyuz kaptan?” Kaptan, kışına iğne batmışcasına fır dönüp “Sana ne lan!” diye çıkıştı. “İşine bak!” *Kandong Bandoeng* gün boyu Tana Masa’nın kıyısından yaklaşık bir gomina* açıkta, amaçsızca seyretti. Karanlık çökerken kamarasından çıktı ve buyurdu: “Kayık. Köye.” Ufak tefek Yunan Zapatis, biri kör diğeri şaşş gözleriyle onu takip etti. “Çocuklar,” dedi, “yaşlı adam orada ya bir hatun buldu ya da kafayı sıyırdı.” İsveçli Jensen kaşlarını çatı. “Sana ne ki?” diye tersledi, “İşine bak!” Ardından, İzlandalı Gudmunson’la birlikte küçük sandala atlayıp *Devil Bay*’e doğru kürek çektiler. Kayalıkların arkasında durup olacakları beklemeye başladılar. Kaptan kıyıda volta atıyordu, birini bekler gibiydi. Ara sıra duruyor ve tıslar gibi bir şeyler söylüyordu. “Bak,” dedi Gudmunson, günbatımıyla kızıl ve altın rengine bürünmüş olan denizi işaret ederek. Jensen, *Devil Bay*’e doğru gelen, bıçak gibi keskin iki, üç, dört, altı yüzgeç saydı. “Şşşşt,” diye mırıldandı Jensen, “köpek balıkları!” İkide bir yüzgeçlerden biri yüzeyde beliriyor, kuyruğu suya çarpıyor ve su çalkalanıyordu. O sırada Kaptan J. van Toch sahilde tepinip, köpek balıklarına lanet yağdırmaya başladı. Sonra tropik alacakaranlık çöktü ve adanın tepesinde ay belirdi. Jensen kürekleri kaptı ve sandalı kıyının yaklaşık iki yüz metre açığına çekti. Kaptan bir kayanın üstüne oturmuş tıslıyordu yine. Yanında hareket eden bir şey vardı ama ne olduğu anlaşılmıyordu. Foka benziyorlar, diye düşündü Jensen ama foklar böyle hareket

* Denizcilikte bir uzunluk birimi. 1 gomina 185 metredir. –e.n.

etmezdi. Her neydiyse, kayaların arasından, sudan çıkmıştı ve penguenlerinkini andıran bir salınımla sahilde paytak paytak ilerliyordu. Jensen sessizce küreklerle asıldı ve kaptanın yüz metre yakınında durdu. Evet, kaptan bir şeyler söylüyordu ama şeytan bilir ne diyordu; muhtemelen Malayca ya da Tamilce bir şeylerdi. O anda küreklerden biri Jensen'in elinden kaydı ve suya düştü. Kaptan başını kaldırdı, ayağa kalktı ve suya doğru yaklaşık otuz adım attı. Ve aniden bir patırtı duyuldu: Kaptan, Browning'iyile sandala doğru ateş ediyordu.

Hemen hemen aynı anda, sanki yüzlerce fok suya dalıyormuş gibi kabardı su. O sırada Jensen ve Gudmunson canhıraş bir şekilde sandalı en yakın burnun etrafından dolandırmaya çalışıyordu. Gemiye döndüklerinde kimseye tek kelime etmediler. Bu Kuzeyliler sessiz kalmasını iyi bilir. Kaptan da şafağa doğru gemiye döndü; huysuz ve sinirliydi ama ağzını bıçak açmıyordu. Jensen gemiye çıkmasına yardım ederken iki çift mavi göz sorgulayan, soğuk bakışlarla kesişti.

"Jensen," dedi kaptan.

"Evet efendim."

"Bugün demir alıyoruz."

"Elbette efendim."

"Surabaya'dan* evrakları alırsın."

"Olur efendim."

Hepsi bu kadar. O gün *Kandong Bandoeng* Padang'a doğru seyretti. Kaptan J. van Toch Padang'dan Amsterdam'daki şirketine 1.200 sterline sigortalattığı bir paket gönderdi. Hemen ardından bir yıllık izin talebini bildiren bir telgraf çekti. Acil sağlık sorunları filan. Sonra, aradığı kişiyi bulana dek Padang'da gezindi. Aradığı, Borneolu bir yerliydi;

* Endonezya'da bir şehir. -e.n.

İngiliz turistlerin genelde köpek balığı avcısı olarak tuttuğu bir Dayak. Dayaklar hâlâ eski usulle, yalnızca bir bıçakla avlandığından onları işbaşında seyretmekten hoşlanıyorlardı. Adam bir barbardı ama hizmetleri için belirlediği sabit bir ücret vardı: köpek balığı başına beş sterlin, artı kumanya. Tahammül edilir bir tip değildi, iki kolunun da derisi sıyrılmıştı, göğsü ve baldırları köpek balığı derisiyle, burnu ve kulakları da köpek balığı dişleriyle süslenmişti. Herkes ona *Shark** derdi.

Kaptan J. van Toch, bu Dayak'la birlikte Tana Masa'ya doğru yola çıktı.

* İng. Köpek balığı. —e.n.

Bay Golombek ve Bay Valenta

Hava sıcaktı ve ölü sezonun tam ortasıydı; hiçbir şey yaşanmazdı, siyaset yapılmazdı, hatta Avrupa'da bile kriz olmazdı. Yine de, can sıkıntısı içinde kıyıya uzanmış; sıcaktan, doğadan, kırsalın sükûnetinden ve sağlıklı tatil günlerinden bezmiş gazete okurları, en azından ilginç bir haber, belki bir cinayet, savaş ya da deprem haberi, yani bir yenilik görmeyi umardı. Aradıklarını bulamazlarsa gazetelerini sinirlenip bir köşeye atar, işe yarar tek bir haber bile olmadığını ve bir daha satın almayacaklarını söylerlerdi.

Bu arada, bütün meslektaşları tatilde olduğundan sadece beş-altı zavallı editör odasında oturur, sinirle gazeteyi bir köşeye atar ve gazetede işe yarar tek bir haber bile olmadığından yakınırdı. Matbaa şefi de deliğinden çıkar ve sitemle şöyle derdi: "Beyler, beyler, daha yarının manşeti bile yok ortada."

"Bilmem ki, acaba... şöyle mi desek? Hani o Bulgaristan'ın ekonomik durumuyla ilgili makale vardı ya," diye önerdi zavallılardan biri.

Matbaa şefi derin bir iç çekti: "Peki ya kim okuyacak bu zırvalığı, Sayın Editör? Desene yine 'Okunacak Hiçbir Şey Yok' günü olacak."

Altı zavallı adam, sanki orada okunası bir şeyler keşfedebilirlermiş gibi gözlerini tavana diktiler.

“Şöyle ufacık bir şey olsa bari,” dedi aralarından biri belli belirsiz.

“Belki de... bir yerlerden ilginç bir haber geçerler,” dedi bir diğeri.

“Ne hakkında?”

“Ne bileyim.”

“Belki de... yeni bir vitamin filan keşfederler,” diye homurdandı üçüncüsü.

“Şimdi, yaz ortasında mı?” diye itiraz etti dördüncü. “Vitaminler bilimin konusu, daha çok sonbahara yakışır...”

“Amma sıcak,” diye esnedi beşinci. “Kutuplardan bir haber yapmak lazım.”

“İyi de ne?”

“Ne olursa. Şu Eskimo Welzl* gibi bir şey mesela. Buz kesmiş parmaklar, sonsuz buzullar... Öyle şeyler işte.”

“Demesi kolay,” dedi altıncıları, “da nereden alacağız bu haberi?”

Editör masasını ümitsiz bir sessizlik kapladı.

“Pazar günü Jevičko'daydım...” dedi matbaa şefi tereddütle.

“Ee?”

“Kaptan Van toch diye bir tip, orada izindeymiş anlaşılan. Jevičko'da doğmuş sanırım.”

“Kimmiş bu Vantoch?”

“Şişko moruğun teki. Denizciymiş eskiden. İnci avcılığı yaptığını söylüyorlar.”

Bay Golombek, Bay Valenta'ya baktı.

“Peki nerede avlanıyormuş?”

“Sumatra açıklarında... ve Selebes** civarında... İşte oralarda bir yerlerde. Dediklerine göre otuz yıla yakın orada yaşamış.”

* Jan Welzl (1868-1948): Moravyalı gezgin ve maceracı. –e.n.

** Günümüzdeki adı Sulawesi olan, Endonezya'nın dört büyük adasından biri. –e.n.

“Vaayy, bak bu işe yarar,” dedi Bay Valenta. “Klas bir hikâye çıkar bundan. Golombek, gidelim mi?”

“Neden olmasın?” diye onayladı Bay Golombek ve oturduğu sıradan kalktı.

“İşte şuradaki beyefendi,” dedi Jevíčko’daki han sahibi.

Bahçedeki masada, bacaklarını genişçe açarak oturan, beyaz kasketli, şişman bir adam vardı; bira içiyor ve tombul işaret parmağıyla, düşünceli bir halde masanın üstüne bir şeyler çiziyordu. İki adam doğrudan yanına gittiler.

“Ben Valenta.”

“Ben Golombek.”

Şişman adam gözlerini onlara dikti. “*Whassat?* Ne?”

“Adım Valenta ve gazeteciyim.”

“Ben de Golombek. Ben de gazeteciyim.”

Şişman adam ağırbaşlı bir edayla ayağa kalktı. “Kaptan van Toch. *Very glad*. Oturun çocuklar.”

İki adam itaatkârca oturdu ve not defterlerini çıkardılar.

“Ne içersiniz çocuklar?”

“Ahududu suyu,” dedi Bay Valenta.

“Ahududu suyu mu?” diye tekrarladı kaptan şaşırıp. “O da neymiş? Hancı, bize bira getir. Pekâlâ, neyin peşindesiniz bakalım?” diye sordu dirseklerini masaya dayayarak.

“Burada doğduğunuz doğru mu Bay Vantoch?”

“Elbette. Buralıyım.”

“Nasıl oldu da denize açıldınız?”

“*Via Hamburg*.”

“Peki ne kadar kaptanlık yaptınız?”

“Yirmi yıl evlat. Belgelerim işte burada,” dedi iç cebine vurarak. “Görmek ister misiniz?”

* Özgün metinde buradan itibaren pek çok İngilizce sözcük ve söz öbeği bulunmaktadır; fakat morfolojik ve sözdizimsel gerekçelerle küçük bir kısmının Türkçeye çevrilmesi uygun görülmüştür. –e.n.

Bay Golombek bir kaptanın belgelerinin neye benzediğini görmek isterdi ama merakını bastırdı. “Yani, kaptan, o yirmi yıl boyunca dünyanın dört bir yanını görmüşsünüzdür herhalde?”

“Tabii. Epey bir yer gördüm, evet.”

“Örneğin nereleri?”

“Cava. Borneo. Filipinler. Fiji Adaları. Solomon Adaları. Caroline Adaları. Samoa. Lanet Clipperton Adası. *A lot of damned islands*, evlat. Neden sordun?”

“Yani... İlginç çünkü. Sizi biraz daha dinlemek isteriz.”

“Hepsi bu mu?” Kaptan, soğuk mavi gözlerini onlara dikti. “Emniyettensiniz, değil mi?”

“Yoo, değiliz kaptan. Basındanız biz.”

“Basın mı? *Reporter* yani? Peki, yaz o halde: Kaptan J. van Toch: *Kandong Bandoeng*’in Efendisi.”

“Pardon, ne dediniz?”

“*Kandong Bandoeng*; ana limanı Surabaya. Ziyaret gerekçesi: *vacances* — nasıl diyorsunuz?”

“Tatil.”

“Tabii ya, tatil. Gazetenize ‘demir atmış gemi’ yazarsınız. Şimdi o not defterlerini kaldırın bakalım çocuklar. *Your health*.”

“Bay Vantoch, özellikle hayatınızı merak ettiğimiz için geldik buraya.”

“Nedenmiş o?”

“Yazmak için. İnsanlar böyle hikâyeleri merak ediyor; uzak adalar ve bir vatandaşlarının, Jevičko’da doğmuş bir Çek’in oralarda neler görüp tecrübe ettiği hakkında bir şeyler okumak istiyorlar.”

Kaptan başını salladı. “Doğrudur. Biliyor musunuz, Jevičko’daki tek açık deniz kaptanı benim. Bu gerçek. Bir de Jevičko doğumlu bir kayık kaptanı varmış gerçi,” diye ekledi kendinden emin bir şekilde, “ama onun gerçek bir

kaptan olduğunu sanmam. Tonaja göre değişiyor, biliyor muydunuz?”

“Sizin geminiz kaç tonda?”

“Yirmi bin ton, genç adam.”

“O halde epey önemli bir kaptandınız, öyle değil mi?”

“Elbette büyük bir kaptandım,” dedi gururla. “Paranız var mı çocuklar?”

İki adam tereddütle birbirine baktı. “Evet, ama çok değil. Paraya mı ihtiyacınız var kaptan?”

“Evet. Biraz para işime yarar.”

“Peki o halde. Siz bize güzel bir hikâye verin, biz de gazetede yazalım ve paranızı verelim.”

“Ne kadar?”

“Belki... bir binlik olabilir,” dedi Bay Golombek cömertçe.

“*Pound sterling*?”

“Hayır, Çek korunası.”

Kaptan van Toch başını salladı. “İşimi görmez. O kadarı bende de var genç adam.” Pantolonunun cebinden bir tomar banknot çıkardı. “Gördünüz mü?” Ardından dirseklerini masaya koydu ve iki adama eğildi. “Baylar, size bir *big business* verebilirim. Nasıl diyorsunuz?”

“Büyük olay.”

“Evet, büyük olay. Ama bunun için bana on beş —bir dakika, on beş... hayır, on altı milyon koruna vermeniz gerek. Buna ne dersiniz?”

İki adam bir kez daha tereddütle birbirine baktı. Her gazeteci meslek hayatında bir deliyle, bir dolandırıcıyla, bir ahmakla karşılaşır.

“Durun biraz,” dedi kaptan. “Size bir şey göstereceğim.” Şişko parmaklarıyla ceketinin cebinden bir şeyler çıkarıp masaya koydu. Kiraz çekirdeği büyüklüğünde beş soluk pembe inci. “İncileri bilir misiniz?”

“Ne kadar ederler?” diye sordu Bay Valenta merakla.

“*Lots of money*, evlat. Ama bunları yanımda yalnızca... örnek olarak taşıyorum, bilirsiniz. O halde, benimle geliyor musunuz?” diye sordu devasa elini masanın diğer ucuna uzatarak.

Bay Golombek iç çekti. “Bay Vantoch, o kadar parayı—”

“Dur,” dedi kaptan sözünü keserek. “Biliyorum, beni tanımıyorsunuz, ama Surabaya’da, Batavia’da, Padang’da ya da nerede isterseniz orada beni sorun. Gidin sorun herkese; elbette, *Captain van Toch is as good as his word*, diyeceklerdir.”

“Bay Vantoch, size inanıyoruz,” diye itiraz etti Bay Golombek. “Yalnızca—”

“Bekle,” diye buyurdu kaptan. “Kıymetli paranızı çarçur etmek istemiyorsunuz, anladım. Bunun için size saygı duyuyorum çocuklar. Ama onu bir gemiye yatırırdınız değil mi? O gemiyi alır, *owner* olur, yola çıkardınız. Elbette, böylelikle beni işbaşında görebilirdiniz. Ve orada kazanacağımız parayı da *fifty-fifty* kırıştık. Bu makul bir *business*, değil mi?”

“Ama Bay Vantoch,” diye sızlandı nihayet Bay Golombek mutsuz bir tonla, “o kadar paramız yok!”

“O halde iş değişir,” dedi kaptan. “*Sorry*. Ama bu durumda neden beni görmeye geldiğinizi anlayamadım.”

“Bize hikâyenizi anlatmanız için kaptan. Başınızdan bir sürü macera geçmiş olmalı—”

“Hem de bolca. Lanet olası maceralar.”

“Hiç gemi kazası geçirdiniz mi?”

“O da neymiş? *Shipwreck* mi? Hayır. Ne demek istiyorsunuz? Bana iyi bir gemi verin, başına hiçbir şey gelmez. Gidin Amsterdam’da hakkımda bilgi toplayın. Gidin sorun.”

“Peki ya yerliler? Yerlilerle tanıştınız mı?”

Kaptan van Toch başını salladı. “Bu eğitimli insanlara göre bir konu değil. Bu konuda konuşmayacağım.”

“O halde bize başka bir şey anlatın.”

“Tabii ya, anlatayım,” diye homurdandı kaptan kuşkuyla. “Siz de gidin bu bilgileri, oraya kendi gemilerini gönderecek şirketlere anlatın, di mi? Sana şunu söyleyeyim *my lad*, insanlar muazzam hırsızlardır. Hırsızların piri de Colombo’daki o bankerlerdir.”

“Colombo’ya sık gider miydiniz?”

“Elbette. Sık sık. Bangkok ve Manila’ya da.”

Sonra, “Çocuklar,” dedi aniden, “bildiğim bir gemi var. Oldukça pratik ve ucuz bir gemi. Rotterdam’da. Gelin gidip birlikte bakalım. Rotterdam dediğin iki adımlık yol. Bugünlerde gemiler sudan ucuz çocuklar, bu dediğim de yalnızca altı yaşında ve mazotla çalışıyor. Gidip görmek ister misiniz?”

“Yapamayız, Bay Vantoch.”

“Tuhaf tiplersiniz,” diye iç geçirdi kaptan. Ardından gü-rültüyle gök mavisi bir mendile sümkürdü. “Peki gemi almayı düşünen birilerini tanıyor musunuz?”

“Burada, Jevičko’da mı?”

“Tabii, burada ya da civarda. Bu büyük iş kendi ülkeme gelsin istiyorum.”

“Çok düşüncelisiniz kaptan...”

“Tabii. Diğerleri sahtekâr. Paraları da yok. Gazeteci olduğunuza göre, buralardaki kodamanları tanırırsınız. Bilirsiniz; *bankers*, *shipowners* ve nasıl söylüyorsunuz, gemi imalatçıları, doğru mu?”

“Tersaneciler. Hayır Bay Vantoch, öyle insanlar tanımıyoruz.”

“Yazık!” diye çıkıştı kaptan umutsuzca.

Bay Golombek bir şey hatırladı. "Bay Bondy'yi tanıyor musunuz acaba?"

"Bondy... Bondy?" diye düşündü Kaptan van Toch. "Bir dakika, bu adı biliyorum. Londra'da Bond Sokağı diye bir yer var ve orada yalnızca zenginler yaşar. Bu Bay Bondy'nin, Bond Sokağı'nda bir iş yeri olabilir mi?"

"Hayır, Prag'da yaşıyor ama sanırım burada, Jevičko'da doğmuş."

"Tabii ya," diye neşeyle bağırdı kaptan, "haklısın evlat! Çarşıda bir tuhafiyecisi vardı! Tabii ya, Bondy — adı neydi? Max! Max Bondy. Şimdi Prag'da dükkânı mı var?"

"Hayır, o babası olmalı. Bu adamın adı G. H. Bondy. Başkan G. H. Bondy, kaptan."

"G. H." diyerek başını salladı kaptan. "Hayır, burada G. H. diye biri yoktu. Tabii eğer Gustl Bondy'den bahsetmiyorsanız. Ama başkan filan değildi. Gustl sivilceli bir Yahudi velediydi. O olamaz."

"Tam da kendisi Bay Vantoch. Nihayetinde, onu görmeyeli yıllar geçmiştir sanırım."

"Evet, doğru. Yıllar geçti," diye onayladı kaptan. "Kırk yıl, evlat. Gustl artık koca adamdır. Ne olmuş dediniz?"

"MEAS'ın Yönetim Kurulu Başkanı; bilirsiniz, buhar kazanı ve benzeri ürünler imal eden şu büyük şirket. Aynı zamanda yaklaşık yirmi şirketlik kartelin de başkanı. Epey büyük bir adam, Bay Vantoch. Ona sanayinin kaptanı diyorlar."

"Kaptan mı?" diye dalga geçti Kaptan van Toch. "O halde Jevičko'nun tek kaptanı ben değilim! Meğer o lanet velle Gustl da bir kaptanmış! Onunla tanışmam gerek. Peki parası var mı?"

"Ne sandınız? Yığınla Bay Vantoch. En az birkaç yüz milyonu vardır. Ülkenin en zengin adamı."

Kaptan van Toch ciddileşti. "Ve bir kaptan. Size minnettarım çocuklar. Hemen şu Bondy ile iletişime geçeyim."

Ne tıfıl bir Yahudiydi. Şimdiyse Kaptan G. H. Bondy olmuş. Ee, zaman uçup gidiyor,” diyerek kasvetle iç çekti.

“Kaptan, artık gitmeliyiz yoksa akşam trenini kaçıracağız.”

“Size limana kadar eşlik edeyim,” dedi kaptan ve demir almaya başladı. “Sizinle tanışmak zevkti beyler. Surabaya’da editör bir eleman var; sıkı adamdır, *a good friend of mine*. İnatçı yaşlı keçi. İsterseniz o Surabaya gazetesinde size iş bulabilirim. Hayır mı? Siz bilirsiniz.”

Tren perondan ayrıldığında Kaptan van Toch yavaşça ve resmî bir tavırla koca mavi mendilini salladı. Mendili sallarken yere büyük, biçimsiz bir inci düştü; şimdiye kadar kimsenin bulamadığı büyüklükte bir inci.

G. H. Bondy ve Hemşehrîsi

Herkes bilir ki bir adam ne kadar tanınıyorsa kapı tabelasında o kadar az şey yazar. Max Bondy gibi yaşlı bir Jevičkolunun, o mekânın her türlü tuhafiye, çeyizlik, kumaş, havlu, mendil, ev tekstili ürünü, emprime kumaş, pa-zen, kaliteli bez, ipek, perde, korniş, kordon ve her türlü dikiş malzemesi satan tüccar Max Bondy'nin olduğunu gösterebilmek için dükkânının tepesine, kapının iki yanına ve camlara büyük puntolarla yazması gerekiyordu. Kuruluş, 1885. Oğlu; sanayi kaptanı, MEAS Anonim Şirketi Başkanı, Ticari Danışman, Borsa Uzmanı, Sanayiciler Federasyonu Başkan Yardımcısı, Ekvador Cumhuriyeti Konsülü, bir dizi yönetim kurulunun üyesi, vs. vs. G. H. Bondy'ninse evinin kapısında yalnızca küçük, parlak siyah, cam bir tabela vardı:

BONDY

Yalnızca bu kadar. Bondy. Bırakın diğerleri kapılarına "Julius Bondy, General Motors Temsilcisi"; ya da "Dr. Ervin Bondy"; ya da "S. Bondy Ltd." yazsınlar; burada başka bir açıklama gerektirmeyen tek bir Bondy vardı. (Eminim Papa'nın da kapısında, herhangi bir unvan ya da numara olmaksızın, yalnızca "Pius" yazıyordur. Tanrı'nınsa tabelası

bile yoktur; ne dünyada ne cennette. Orada O'nun yaşadığını anlamak size kalmış. Ama bütün bunların konumuzla hiçbir ilgisi yok. Yeri gelmişken söyleyeyim dedim.)

Kavurucu bir günde, işte o cam tabelanın önünde, beyaz gemici kasketi ve boynuna dolanmış mavi mendiliyle bir adam durdu. Lanet bir kodaman evi, diye düşündü kendi kendine ve pirinç kapı ziline zincirini ufak bir tereddütle çekti.

Kapıcı Povondra kapıya çıktı, iri gözleriyle adamı botlarından kasketindeki altın rengi armaya dek süzdü ve tereddütle sordu: "Buyurun?"

"Evlat," diye gürledi adam, "Bay Bondy burada mı yaşıyor?"

"Ne içindi?" diye sordu Bay Povondra buz gibi bir sesle.

"Söleyin, Surabaya'dan Kaptan van Toch kendisiyle görüşmek istiyor. Aa, işte," diye anımsadı. "Kartım." Ve Bay Povondra'ya üstünde kabartmalı bir çapa olan kartını uzattı:



CAPTAIN J. VAN TOCH
E. I. & P. L. Co. S. Kandong Bandoeng

Surabaya

Naval Club

Bay Povondra başını öne eğdi ve duraksadı. Bay Bondy'nin evde olmadığını mı; yoksa maalesef Bay Bondy'nin önemli bir konferansta olduğunu mu söylemeliydi? Takdim edilmesi gereken kimi ziyaretçiler vardı; bir de işinin ehli bir odacının kendi başına halletmesi gerekenler vardı. Bay Povondra bu tür durumlarda yardımına yetişen içgüdülerinde bir yetersizlik hissetti: Bir şekilde, bu şişman adamda takdim edilmeyen ziyaretçilerin olağan havası yoktu; ne bir

tacir gibi görünüyordu ne de bir hayır kurumunun temsilcisi gibi. O sırada, Kaptan van Toch mendiliyle kel başını siliyordu; aynı zamanda dürüst bir edayla açık mavi gözlerini kırptıyordu. Bay Povondra aniden bütün sorumluluğu üstüne almaya karar verdi. "İçeri gelin lütfen," dedi. "Konsül'e geldiğinizi bildireyim."

Kaptan van Toch mavi mendiliyle yüzünü siliyor ve salona bakınıyordu. Kahretsin, şu Gustl'un işleri yolunda gitmişti: Salon tıpkı Rotterdam'la Batavia arasında seyreden gemilerin salonlarına benziyordu. Epey para dökmüş olmalıydı. Nasıl da sivilceli, afacan bir Yahudi velediydi, diye düşündü kaptan şaşkınlıkla.

O sırada, G. H. Bondy çalışma odasında dikkatle kaptanın kartını inceliyordu. "Ne istiyormuş?" diye sordu kuşkuyla.

"Bilmiyorum efendim," diye yanıtladı hürmetle Bay Povondra.

Bay Bondy kartı hâlâ elinde tutuyordu. Kabartma bir gemi çapası. Kaptan van Toch, Surabaya. Surabaya da neresiydi ki? Cava'da bir yerlerde değil miydi? Bay Bondy uzak diyarlardan kendisini içine çeken bir esinti hissetti. *Kandong Bandoeng* —çınlayan bir gong gibi geliyordu kulağa. Surabaya. Ve bugün de işte öyle tropik bir gündü. Surabaya. "Pekâlâ, girsin," diye kararını bildirdi Bay Bondy.

Kapıda, başında denizci kasketiyle selam veren devasa bir adam duruyordu. G. H. Bondy karşılamak için ona doğru yürüdü. "*Very glad to meet you, Captain. Please come in.*"

"Selam! Selam Bay Bondy," dedi kaptan neşeyle.

"Çek misiniz?" diye şaşırdı Bay Bondy.

"Elbette. Çek'im. Ama biz birbirimizi zaten tanıyoruz Bay Bondy. Jevičko'dan. Toptancı Vantoch, *do you remember?*"

"Tabii ya, elbette," diye keyifle yanıtladı G. H. Bondy, ama içten içe bir hayal kırıklığı yaşadı. (Demek Hollandalı

değildi!) "Vantoch, çarşıdaki, değil mi? Hiç değişmemişsiniz Bay Vantoch. Hâlâ aynısınız! Peki işler nasıl gidiyor?"

"*Thanks*," dedi kaptan kibarca. "Babam gideli çok oldu —nasıl diyorsunuz?"

"Öldü mü? Tabii ya, siz oğlu olmalısınız..." Bay Bondy'nin gözleri aniden parladı. "Aman Tanrım, çocukken Jevičko'da benimle kavga eden Vantoch olmalısınız siz!"

"Evet, ben oyum Bay Bondy," diye onayladı kaptan ciddi bir edayla. "Bu yüzden evden Moravská Ostrava'ya gönderilmiştim."

"Ne çok kavga ederdik. Ama siz hep benden daha güçlüydünüz," diye ekledi Bay Bondy centilmence.

"Öyleydim. Tabii küçük, çelimsiz bir Yahudiydiniz Bay Bondy. Ve kışınıza da epey tekme yediniz. Bolca."

"Doğrudur," diye anımsadı G. H. Bondy. "Oturun, oturun hemşehrim! Beni hatırlamanız ne hoş. Nereden çıktınız böyle?"

Kaptan van Toch vakarla deri koltuğa oturdu ve şapkasını yere koydu. "İzindeyim Bay Bondy. Durum bu."

"Hatırlar mısınız," diye anılara daldı yeniden Bay Bondy, "arkamdan nasıl da bağıırırdınız bana, 'Yahudi, Yahudi, şeytan görsün yüzünü!' diye?"

"Tabii," dedi kaptan hislice ve mavi mendiline sümkürdü. "Tabii ya. Ne günlerdi ama! Ne yaparsın, zaman akıp gidiyor. İkimiz de yaşlandık ve ikimiz de kaptanız—"

"Tabii ya, siz de kaptandınız," diye kendine hatırlattı Bay Bondy. "Kimin aklına gelirdi ki? *Captain of Long Distances*; böyle mi deniliyor?"

"*Yes sir. A High Sea captain. East India and Pacific Lines, sir.*"

"Muhteşem bir meslek," dedi Bay Bondy. "Sürekli gezmiş olmalısınız kaptan. Bana kendinizi anlatın."

"Hepsi bu," diyerek kendine geldi kaptan. "Size anlatmak istediğim bir şey var Bay Bondy. Çok ilginç bir hadise eski dostum." Kaptan van Toch gergince etrafına bakındı.

"Bir şey mi aradınız kaptan?"

"Evet. Biranız yok mudur Bay Bondy? Surabaya'dan buraya gelirken epey susadım." Kaptan bol pantolonun cebini karıştırdı ve mavi mendilini, içinde bir şeyler olan keten bir kese, bir tütün tabakası, bir bıçak, bir pusula ve bir tomar banknot çıkardı. "Birini bira almaya gönderebilir miyiz? Beni karşılayan şu hizmetçi de olur."

Bay Bondy bir zil çaldı. "Ben hallederim kaptan. Beklerken bir puro almaz mısınız?"

Kaptan kırmızı, dore şeritli bir puro aldı ve kokladı. "Bu tütün Lombok'tan geliyor. Oradakiler ödle düzenbazlar, inanın bana." Bunun üstüne, Bay Bondy'nin dehşetli bakışları karşısında değerli puroyu koca avucunda ezdi ve tütünü piposuna aktardı. "Evet, Lombok. Ya da Sumba."

O sırada Bay Povondra sessizce kapıda belirdi.

"Bize bira getir," diye buyurdu Bay Bondy.

Bay Povondra kaşlarını kaldırdı: "Bira mı? Ne kadar olsun peki?"

"*A gallon*," diye hırıldadı kaptan ve elindeki yanmış kibrit çöpünü halıya attı. "Evlat, Aden çok sıcak mıydı? Ama benim size gerçek haberlerim var Bay Bondy. Sunda Adaları'ndan, bilirsiniz. Orada muhteşem bir iş kurabilirsiniz. *A big business*. Ama size anlatmam gerek bütün... nasıl diyorsunuz... *story*'yi?"

"Evet."

"Tabii ya! Hem de ne hikâye, bekleyin de görün efendim." Kaptan, menekşe mavisî gözlerini tavana dikti. "Nereden başlasam bilmiyorum."

(Bir iş hikâyesi daha, diye düşündü G. H. Bondy. Tanrım! Ne sıkıcı! Kesin bana Tazmanya'ya dikiş makinesi taşıyabi-

leceğini ya da Fiji'ye buhar kazanı ve iğne götürebileceğini anlatacak. Berbat bir iştir, eminim. Zaten benimle başka ne işi olur ki! Canın cehenneme, ben bakkal değilim. Ben vizyon adamıyım. Bir çeşit şairim. Anlat bakalım Surabaya'yı ya da Phoenix Adaları'nı Denizci Sinbad. Manyetik alan yüzünden rotandan mı çıktın? Anka kuşu mu kapıp götürdü? Eve bir kasa inci, tarçın ya da bezoar* ile mi döndün? Tamam adamım, dök bakalım zırvalarını!)

"Belki de o akrepten başlamalıyım," dedi kaptan.

"Hangi akrep?" diye sordu Ticari Danışman Bondy.

"Muhtemelen *lizards* demek istedim. *Lizards* diyorsunuz, değil mi?"

"Kertenkele mi?"

"Evet ya, kertenkeleler. Oradaki kertenkeleleri görmelisiniz Bay Bondy."

"Neredeki?"

"Bir adada. Adını sana söyleyemem evlat. Bu büyük bir *secret, worth of millions*." Kaptan van Toch mendiliyle alnını sildi. "Lanet olsun, nerede kaldı şu bira?"

"Şimdi gelir kaptan."

"İyi. Tamam o zaman. Şunu söyleyeyim Bay Bondy, bu kertenkeleler iyi huylu hayvanlar. Onları iyi tanırım, eski dostum." Kaptan elini sertçe masaya vurdu. "Onların şeytan olduğunu söylüyorlar; hepsi yalan. *A damned lie, sir*. Siz, ben şeytan olabiliriz, evet. Ben, Kaptan van Toch. İnanın bana."

G. H. Bondy endişelenmeye başladı. Delirmiş, diye düşündü. Povondra hangi cehennemde kalmıştı ki?

"Orada binlercesi var efendim, o kertenkeleleri kastediyorum ama çoğunu şu şeyler yiyor... Kahretsin, ne diydunuz onlara —*sharks*?"

* Bazı hayvanların bağırsaklarında oluşan ve eskiden ilaç olarak kullanılan tortul taş. —e.n.

“Köpek balığı mı?”

“Evet, köpek balıkları. O yüzden bu kadar nadirler ve neden yalnızca o adını veremeyeceğim koyda olduklarını da Tanrı bilir.”

“Yani denizde yaşayan kertenkeleler var, öyle mi?”

“Tabii. Denizde. Yalnızca geceleri karaya çıkıyorlar ama bir süre sonra suya geri dönüyorlar.”

“Peki neye benziyorlar?” (Bay Bondy, kahrolası Povondra gelene dek vakit kazanmaya çalışıyordu.)

“Nasıl desem, fok büyüklüğündeler ama arka ayakları üstündeyken şu boyda oluyorlar,” diye gösterdi kaptan. “Pek güzel olduklarını söyleyemem. Pulları yok.”

“Pulları?”

“Tabii ya, pulları. Tamamen çıplaklar Bay Bondy, bir çeşit kurbağa ya da *salamander* gibi. Hele o ön ayakları yok mu, çocuk elleri gibi, yalnızca dört parmakları var ama. Zavallı yaratıklar,” diye ekledi kaptan acımayla. “Ama çok zekiler ve iyi hayvanlar Bay Bondy.” Kaptan topuklarının üstüne çömelip, salınarak sürünmeye başladı. “İşte böyle hareket ediyorlar.”

Kaptan çömelmiş haldeki gövdesine hâkim olmakta zorlandı; aynı anda arka ayakları üstündeki bir köpek gibi kollarını kaldırdı ve mavi gözlerini Bay Bondy’ye dikti; yalvaran bir ifadesi vardı. G. H. Bondy derinden etkilenmişti; ama insanlığından utanacak şekilde. İşin kötüsü, tam da o anda Bay Povondra bir sürahi birayla kapıda belirdi, şaşkınlıkla kaşlarını kaldırdı ve kaptanın tuhaf hareketlerine bakakaldı.

“Birayı şöyle bırak ve bizi yalnız bırak,” dedi aceleyle Bay Bondy.

Kaptan ayağa kalktı ve burnunu çekti. “İşte böyleler Bay Bondy. *Your health*,” dedi birasını yudumlayarak. “Biranız fena değilmiş eski dostum. İtiraf edeyim, eviniz de...” Kaptan bıyığını sildi.

“Peki bu kertenkelelerle nasıl karşılaştınız kaptan?”

“O da başka bir hikâye Bay Bondy. Her şey Tana Masa’da inci avcılığı yaparken başladı...” Kaptan hafızasını yokladı. “Ya da oralarda bir yerlerde. Tabii ya, başka bir adaydı ama bu benim sırrım eski dostum. İnsanlar muazzam madrabazlardır Bay Bondy. Ve bir adamın diline hâkim olması gerekir. Neyse işte, o iki lanet Sinhala suyun altında *pearl shells* toplarken —”

“İncili istiridyeler mi?”

“Tabii. Bu kabuklular Yahudi inancı gibi kökten yapışır kayalara ve bir bıçakla kanırtarak çıkartmak zorunda kalırsın. İşte bu kertenkeleler Sinhalaları ve Batakları izliyordu. Onların iblis olduğuna inanıyorlar. Evet.” Kaptan gürültüyle mendiline sümkürdü. “Nasıldır bilirsiniz... İnsan merak ediyor. Yalnızca biz Çekler mi bu kadar meraklıyız bilmiyorum ama nerede bir hemşehrimle karşılaştıysam, bir şeyin arkasında ne olduğunu bulmak için burnunu her türlü işe sokmuş olur. Ben de gidip bu iblisleri kendi gözümle görmeyi taktım o aptal yaşlı kafama. Dahası, dürüst olmam gerekirse, kafayı bulmuştum çünkü o lanet iblisleri aklımdan çıkaramıyordum. Bilirsiniz, Ekvator’da her şey mümkündür. Böylece, akşam *Devil Bay*’e gittim.”

Bay Bondy zihninde kayalık, kadim bir ormanla kaplı tropik bir ada canlandırmaya çalıştı. “Sonra?”

“Sonra orada oturdum ve iblisleri dışarı çıkarmak için tıslamaya başladım. Ve inanır mısınız, bir süre sonra denizden öyle bir kertenkele çıktı ki... Arka ayakları üstünde dikilmiş, çarpık vücuduyla bana doğru tısladı. Kafam iyi olmasa, muhtemelen ona ateş ederdim; ama eski dostum, zilzurna sarhoştum ve şöyle dedim: Buraya gel, hadi tapa-oğlan, seni incitmeyeceğim.”

“Çekçe mi konuştunuz?”

"Hayır, Malayca. Oralarda yaygın olarak Malayca konuşulur. Hiçbir şey demedi, yalnızca bir ayağından diğerine geçerek, mahcup bir çocuk gibi kıpırdandı. Suda bu kertenkelelerden yüzlercesi vardı; kafalarını sudan çıkarmış bana bakıyorlardı. Dedim ya, sarhoştum, topuklarımın üstüne çömeldim ve kertenkele gibi sürünmeye başladım benden korkmasın diye, anladın mı? Sonra bir başkası çıktı sudan, on yaşında çocuk boyundaydı ve o da salınarak yürümeye başladı. Ön pençesinde o incili istiridyeyi tutuyordu." Kaptan içkisinden bir yudum aldı. "Şerefeye, Bay Bondy. Elbette ödüm patlamıştı ve ona şöyle dedim: Tamam akıllı çocuk, kabuğu açmamı mı istiyorsun? Peki, gel bakalım, bıçağımla açayım senin için. Ama yerinden kıpırdamadı; hâlâ korkuyordu. Ben de yeniden salınmaya başladım, tıpkı utangaç, küçük bir kız çocuğu gibi. Biraz yaklaştı ve ben de yavaşça elimi uzattım ve kabuğu avucundan aldım. Doğruya doğru, ikimiz de korkuyorduk, tahmin edersiniz Bay Bondy, ama elbette ben sarhoştum. Bıçağımla çıkardım ve kabuğu açtım. Parmağımla yokladım içinde inci var mı yok mu diye ama yoktu, yalnızca kabukların içinde yaşayan o sümüksü *mollusc* vardı. Ben de tıslayıp "İstersen yiyebilirsin," dedim ve kabuğu ona attım. Nasıl da sildi süpürdü görmen lazımdı be. O kertenkeleler için en güzel lokma olmalı; nasıl diyorsunuz?"

"Ziyafet."

"Evet, ziyafet. Tek sıkıntı, zavallı hayvancıkların parmaklarıyla o sert kabukları açamamasıydı. Hayat zor tabii." Kaptan birasından bir yudum daha aldı. "Ben de olanları aklımda evirip çevirdim. Kertenkeleler, Sinhalaların kabukları açtıklarını görünce şöyle demiş olmalı: Hah, işte bu kabukluları yiyorlar ve bunun üzerine Sinhalaların kabukları nasıl açtıklarını görmek istemiş olmalılar. Bilirsiniz, suyun içindeki bir Sinhala da kertenkeleyi andırır, gerçi o kerten-

kelerler bir Sinhala ya da Bataktan daha zekiler, en azından bir şey öğrenmeye çalıştılar. Bir Batağın akli ancak sahtekârlığa çalışır,” diye ekledi kaptan sinirle. “Ben kıyıda tıslayıp da kertenkele gibi sağa sola salınınca benim bir çeşit kral *salamander* filan olduğumu düşünmüş olmalılar. O yüzden çok korkmadan benden kabuğu açmamı istemiş olmalılar. İşte böyle de akıllı ve güvenilir yaratıklar.” Kaptan van Toch’un yüzü kızardı. “Onları daha yakından tanıyınca, Bay Bondy, daha yakın olabilmek için anadan doğma soyundum, anar-sınız ya. Yine de kıllı göğsüme ve diğer yerlerime şaşırdılar. Evet.” Kaptan mendiliyle boynunu sildi. “Lafı fazla uzatıyorum galiba, ha Bay Bondy?”

G. H. Bondy büyülenmişti. “Hayır, hiç de bile. Devam edin kaptan.”

“Tamam o halde. Devam edeyim. O kertenkele kabuğu emerken diğerleri de izliyor ve sahile doğru sürünüyorlardı. Bazılarının avuçlarında kabuklar vardı; o başparmaksız, çocuksu elleriyle kabukları kayalardan sökebilmiş olmaları şaşırtıcıydı. Önce çekingendiler ama sonra kabukları avuçlarından almama izin verdiler. Elbette hepsi incili istiridye değildi, işe yaramaz kabuklar da vardı aralarında, sıradan kabuklar filan ama onları suya atıp, hayır çocuklar, bunlar işe yaramaz, bunları bıçakla açmayacağım, dedim. Ama ne zaman bir incili istiridye getirselers bıçağımla açıp içinde inci var mı diye yokladım, ardından da yalasınlar diye kabuğu onlara verdim. Etrafımda oturmuş, kabukları yarmamı seyreden birkaç yüz *lizard* toplanmıştı sahilde. Bazıları etraftaki kırık kabuk parçalarıyla kabukları kendileri açmayı bile denediler. Bunu epey tuhaf buldum. Hayvanlar alet kullanamaz, sonuçta hayvan dediğin doğanın bir parçasıdır. Gerçi Buitenzorg’da bıçakla bir *tin*, konserve kutusu açabilen bir maymun görmüştüm ama zaten maymun da tam hayvan sayılmaz, öyle değil mi? Haliyle şaşırmıştım.”

Kaptan içkisinden bir yudum aldı. "O gece, Bay Bondy, o kabukların içinde yaklaşık on sekiz inci buldum. Bazıları ufaktı, bazıları daha büyük ve üçü de kiraz çekirdeği kadar-
dı Bay Bondy. Kiraz çekirdeği kadar!" Kaptan van Toch ağır ağır başını salladı. "Sabah gemime döndüğümde kendime sürekli şöyle dedim: *Captain van Toch*, rüya görmüş olmalı-sın *sir*, sarhoştun, vs. vs. Ama ne göreyim: Cebimde on sekiz inci vardı. Evet."

"Bu duyduğum en iyi hikâye," dedi Bay Bondy nefesi ke-silmiş halde.

"Ne yaparsın moruk," dedi kaptan neşeyle. "Gün boyu düşünüp durdum. O kertenkeleleri evcilleştirecektim, an-ladın mı? Evet, evcilleştirip eğitecektim ve onlar da bana *pearl shells* toplayacaktı. Aşağıda yığınla istiridye olmalıydı —*Devil Bay*'i kastediyorum. Ben de akşam yeniden sahile gittim ama biraz daha erkence. Güneş batır batmaz başla-rını sudan çıkarır o kertenkeleler. Biri orada, diğeri şurada, ta ki bütün yüzeyi kaplayana dek. Sahilde oturmuş tıslıyordum. Bir de baktım: bir köpek balığı! Yalnızca sivri yüzge-ci görünüyordu suyun üstünde. Sonra bir anda sıçradı ve kertenkelelerden biri gitti. Bir gecede *Devil Bay*'de on iki köpek balığı saydım. Bay Bondy, o vahşiler yirmiye yakın kertenkelemi yediler." Kaptan gürültüyle burnunu sümkür-dü. "Evet, yirmiden fazlasını! Makul görünüyor değil mi? Küçük, çıplak bir kertenkele, o küçük elleriyle kendisini na-sıl korusun ki? İzlerken ağlayacak gibi oluyordum. Görmek lazımdı dostum..."

Kaptan dalgınlaştı. "İşin aslı, ben hayvanlara çok düşkü-nümdür dostum," dedi sonunda gök mavisi gözlerini G. H. Bondy'ye dikerek. "Siz bu konularda ne hissediyorsunuz bilmem Kaptan Bondy..."

Bay Bondy başıyla onayladı.

“Tamam o zaman,” dedi Kaptan van Toch keyifle. “Bu tapaoğlanlar çok iyi kalpli ve akıllılar; bir şey söylersen dik-katle dinlerler, tıpkı sahibini dinleyen bir köpek gibi. Hele o minik elleri yok mu! Anlarsın ya dostum; ben ailesi, akrabası olmayan moruğun tekiyim. Yaşlı, yalnız bir adam...” diye mırıldandı kaptan duygularına hâkim olmaya çalışarak. “Lanet olsun, o kertenkeleler çok şirinler. Ah o köpek balıkları olmasa! Onlara taş atmaya başladığımda, yani köpek balıklarına diyorum, onlar da taş atmaya başladılar, bizim tapaoğlanlar. İnanılmazdı Bay Bondy. Doğru, pek uzağa atamıyorlardı, ne yapsınlar o küçücük elleriyle. Ama yine de tuhaf. Madem o kadar akıllısınız çocuklar, dedim onlara, gelip şu kabuklardan birini bıçağımla açmayı denesenize. Ve sonra bıçağımı yere bıraktım. Biraz çekindiler ama sonra içlerinden biri denedi ve bıçağı iki kabuğun arasına sapladı. Kanırtmalısın, dedim, anladın mı? Bıçağı şöyle çevir, halledersin. Zavalıcık açana kadar epey uğraştı. Aferin, dedim. O kadar zor değilmiş, gördün mü? Vahşi Sinhalalar ya da Bataklar becerebiliyor da, tapaoğlanlar mı beceremeyecek? Kertenkelelere bir hayvanın böyle bir şeyi başarabilmesinin ne kadar da büyük bir *marvel* olduğunu söyleyecek değil-dim elbette. Ama şimdi söyleyebilirim: Kesinlikle şok olmuştum.”

“Rüya gibi,” dedi Bay Bondy.

“Doğru. Rüya gibi. Bir türlü aklımdan çıkmıyordu, ben de bir gün daha gemimle orada kaldım. Gece olurken *Devil Bay*'e döndüm ve bir kez daha o köpek balıklarının kertenkelelerimi yiyişini izledim. O gece, dostum, bu konuda bir şey yapmaya yemin ettim: Tapaoğlanlar; ben Kaptan J. van Toch, gökteki yıldızlar şahidim olsun ki, size yardım edeceğime söz veriyorum.”

Kaptan van Toch'un Ticari Teşebbüsü

Kaptan van Toch bu hikâyeyi anlatırken ense kökündeki saçlar heves ve heyecanla diken diken oluyordu.

“Evet, bayım, işte buna ant içtim. O günden beri de evlat, içim rahat değil. Batavia'da izne ayrıldım ve Amsterdam'daki o Yahudilere 157 inci gönderdim: yaratıklarımın bana getirdiği her şey. Sonra öyle bir adam buldum ki... Bir Dayak'tı ve köpek balığı katiliydi, köpek balıklarını su altında bıçakla öldürenlerdendi. Korkunç bir düzenbaz ve katildi o Dayak. Onunla birlikte küçük bir yük gemisine atlayıp Tana Masa'ya geri döndüm. Hadi evlat, suya atla ve o köpek balıklarını bıçağınla parçala. Gördüğü bütün köpek balıklarını öldürmesini istedim ondan, böylece kertenkelelerim rahat edebilecekti. O Dayak öyle bir canı ve vahşiydi ki benim tapaoğlanlardan ürkmedi bile. İsterse iblis olsunlar, umurunda değildi. Bu arada ben de *lizards* üstünde *observations and experiments* sürdürüyordum. Bekle, gemimin seyir defteri yanımda, gün gün her şeyi yazmıştım.” İç cebinden kalınca bir defter çıkardı ve sayfalarını çevirmeye başladı.

“Bugünün tarihi ne? İşte, 25 Haziran. 25 Haziran'a bakalım örneğin —geçen yıl tabii. İşte burada. Dayak bir köpek balığı öldürdü. Kertenkeleler ilgiyle cesedini incelediler. Toby; küçük kertenkelelerden biriydi ama çok zeki,” diye açıkladı kaptan. “Hepsine isim vermem gerekti

tahmin edersin ki. Kitaba yazabileyim diye. Her neyse, Toby bıçağın açtığı deliğe parmağını soktu. Akşam olunca bana yakacak kuru dallar getirdiler. Bu da bir şey mi,” diye gürledi kaptan. “Başka bir güne bakalım. Mesela 20 Haziran, tamam mı? Kertenkeleler hâlâ o şeyi yapıyor, o şeyi... nasıl diyorsunuz, *jetty*?”

“Set mi demek istiyorsunuz acaba?”

“Evet, evet. Bir set. Bir çeşit set. *Devil Bay*’in kuzeybatı ucuna yeni bir set örüyorlardı. Yahu,” diye açıkladı, “inanılmaz bir iş çıkarıyorlardı. Mükemmel bir *breakwater*.”

“Dalgakıran mı?”

“Aynen. Yumurtalarını koyun o tarafına bırakıyorlardı ve durgun suya ihtiyaçları vardı. Çaktın mı? Oraya bir set örmeleri gerektiğini kendileri akıl etmişler. Ve sana şunu söyleyeyim, Amsterdam’daki Waterstaat’tan* hiçbir mühendis böyle bir su altı seti inşa edemez. Dâhiyane bir işti. Ne yazık ki dalgalar yıktı. Kıyıya derin çukurlar bile kazıyorlardı, gün boyu orada kalıyorlardı. Feci zeki hayvanlar, tıpkı *beavers* gibi.”

“Kunduz.”

“Aynen. Nehirlere o setleri ören koca fareler. *Devil Bay*’de bir sürü setleri vardı; irili ufaklı, inci gibi dizilmiş setler, tıpkı bir kenti andırıyorlardı. Ve sonunda *Devil Bay* boyunca bir set örmeye karar verdiler. Sahiden. Krikolarla taş blokları yuvarlamayı öğrenmişlerdi bile.” Okumaya devam etti: “Albert’in, tapalardan biri, iki parmağı ezildi. 21 Haziran: Dayak, Albert’i yedi! Ama sonra hastalandı. On beş damla afyon. Bir daha yapmayacağına söz verdi. Bütün gün yağmur yağdı. 30 Haziran: *Lizards* seti örüyor. Toby’nin çalışması yok. Evet, evet, o zeki olan,” diye açıkladı kaptan hayranlıkla. “Zeki olanları çalışmayı sevmiyor.

* Waterstaat: 1809’da kurulan, Hollanda’nın en eski bakanlıklarından biri olan Su İşleri Bakanlığı. –e.n.

Sürekli bir işler çeviriyordu Toby. Ne yaparsın, kertenkeleler arasında bile eşitsizlik var. 3 Temmuz: Çavuş'un bir bıçağı var. Bu Çavuş büyük, güçlü bir kertenkeleydi. Çok da becerikliydi. 7 Temmuz: Çavuş bıçağıyla bir mürekkep balığı öldürdü; hani şu içinde kahverengi şeyden olan balıklardan, bilir misiniz?"

"Sübye mi?"

"Evet, herhalde o. 20 Temmuz: Çavuş bıçağıyla büyük bir *jellyfish* öldürdü; jölemsi, ısırgan gibi soka bir hayvan. İğrenç bir yaratık. İşte buraya dikkat Bay Bondy: 13 Temmuz. Tarihin altını çizmişim. Çavuş bıçağıyla küçük bir köpek balığı öldürdü. Yaklaşık otuz kiloluk bir köpek balığı. Bakın Bay Bondy," dedi Kaptan van Toch ciddiyetle. "Hepsi yazılı. Geçen sene 13 Temmuz, büyük bir gündü." Kaptan defterini kapattı. "Bundan utanmıyorum Bay Bondy, o gün o sahilde dizlerimin üstüne çöktüm ve mutluluktan ağladım. Artık tapaoğlanlarımın boyun eğmeyeceklerini biliyordum. Bizim Çavuş'a ödül olarak güzel bir zıpkın verdim, köpek balığı avlıyorsan, zıpkından iyisi yoktur eski dostum. Ve dedim ki: *Be a man, Sergeant* ve bu tapalara kendilerini savunabileceklerini göster. İnanabiliyor musun!" diye haykırdı kaptan, ayağını sallayıp heyecanla yumruğunu masaya indirirken. "Üç gün sonra, ahbap, suyun üstünde koca bir köpek balığı cesedi yüzüyordu, *full of gashes* —böyle mi denir?"

"Yara bere içinde?"

"Her yeri delik deşikti." Kaptan birasından öyle büyük bir yudum aldı ki bira köpürdü. "İşte böyle Bay Bondy. Niha yet başarmıştım... Tapaoğlanlarla bir tür anlaşmamız vardı. Bana incili istirdiyeler getirirlerse, ben de onlara kendilerini savunmaları için zıpkın ve bıçak verecektim. Anladın mı? Adil bir takas. Hem neden olmasın? İnsan bu yaratıklara

* İng. Çavuş. -e.n.

karşı bile adil, dürüst olmalı. Onlara biraz tahta verdim. İki tane de *wheelbarrow*—”

“El arabası mı?”

“Aynen, bir çeşit el arabası. Böylece set için gerekli taşları taşıyabileceklerdi. Zavallı hayvancağızlar her şeyi o minik ellerinde taşımak zorunda kalıyorlardı, anlarsın ya. Yani bir sürü araç gerece sahip oldular. Onları asla aldatmadım, zaten öyle bir niyetim yoktu. Bak sana ne göstereceğim.”

Kaptan van Toch bir eliyle karnını sıyırdı, diğeriyle de pantolon cebinden keten bir kese çıkardı. “İşte burada,” dedi içindekileri masaya boşaltırken. Çeşitli ebatta, yaklaşık bin tane inci vardı: kendir tohumu kadar minikleri, bezelye büyüklüğündekiler ve birkaç tane de kiraz çekirdeği büyüklüğündekiler; kusursuz olanları, damlaya benzeyenler, yumru yumru olanlar, gümüşü inciler, daha mavimsileri, ten rengi olanlar, sarı bir damar taşıyanlar ve siyaha yakın ya da pembe olan yüzlercesi... G. H. Bondy hayal âleminde gibiydi; kendine engel olamıyordu, incileri eline almak, parmakları arasında çevirmek, avucunda sıkmak istiyordu.

“Çok güzeller, mükemmeller,” dedi. “Kaptan, rüyada gibiyim!”

“Tabii,” dedi kaptan duygusuzca. “Fena değiller. Onlarla birlikte geçirdiğim yıl boyunca yaklaşık otuz köpek balığı öldürdüler. Hepsi burada yazılı,” dedi cebine vurarak. “Ya onlara verdiğim bütün o bıçaklara ve beş zıpkına ne demeli... Bıçakların her biri bana yaklaşık iki dolara patladı. *Rust* tutmaz çelikten harbi bıçaklardı ahbap.”

“Pas.”

“Doğru. Deniz altında avlananlar için üretilmiş bıçaklardan. Bataklara da iyi para harcadım tabii.”

“Bataklar?”

“Adanın yerlileri. Tapaların bir çeşit iblis olduğuna inanıyorlar ve ödleri kopuyor onlardan. Benim iblislerle konuş-

tuğumu görünce beni oracıkta öldürmek istediler. İblisleri köylerinden kovmak için birkaç gece boyunca çan çaldılar. Nasıl da yankılanıyordu, bir duysanız. Ve her sabah, akşam-ki çanlar için para ödememi istediler. Mesai harcıyorlarmış. Ne yaparsın, bu Bataklar dehşet madrabazlardır. Ama *sir*, tapalarla, o kertenkelelerle *business* yapacaksanız dürüst olmalısınız. İşte böyle, mükemmel bir iş Bay Bondy.”

G. H. Bondy bir masalın içindeydi sanki. “Onlarla inci ticareti mi?”

“Aynen öyle. Sorun şu ki *Devil Bay*’de hiç inci kalmadı ve bu tapaoğlanlardan da başka hiçbir yerde yok. İşte işin püf noktası da bu zaten dostum.” Kaptan van Toch gururla yanaklarını şişirdi. “Bu büyük zokayı aynen böyle planladım kafamda. Nasıl mı dostum?” dedi şişman parmağıyla havayı delerek. “Kanatlarımın altına aldığımdan beri, o kertenkeleler inanılmaz bir hızla çoğaldılar! Artık kendilerini savunabilecek durumdalar. Sayıları her gün artacak. Buna ne dersiniz Bay Bondy? Dehşet bir pazarlık değil mi?”

“Pek iyi anlayamadım,” dedi kuşkuyla G. H. Bondy, “bu işi tam olarak nasıl planlıyorsunuz?”

“Tapaları başka inci adalarına taşıyarak,” dedi nihayet kaptan. “Kertenkeleler açık denizi kendi başlarına aşamıyorlar. Bir süre yüzdükten sonra bir süre de deniz tabanında paytak paytak yürüyorlar, ama derinlik artınca basınç onlara fazla geliyor. Yumuşak bir yapıları var, anladın mı? Ama bir tank, bir çeşit su konteyneri bağlayıp, onları taşıyabileceğim bir gemim olsa... Anladın mı? Onlar inci avlar, ben de onlara bıçak, zıpkın ve ihtiyaçları olan diğer gereçleri sağlarım. O zavallılar *Devil Bay*’de öyle bir türediler ki—”

“Ürediler.”

“Aynen, ürediler. Yani artık orada yeterince yiyecek bulamıyorlar. Küçük balıklar, *molluscs* ve deniz kabuklularıyla besleniyorlar ama patates, peksimet ve sıradan yiyecekleri

de tüketebiliyorlar; yani gemideki tankta onları beslemek mümkün. Ve uygun noktalarda, تنها yerlerde, onları suya salarım ve bir çeşit... kertenkele çiftliği kurarım. Kendi başlarına beslendiklerinden emin olmak istiyorum. Oldukça çekici ve zeki yaratıklar Bay Bondy. Onları görür görmez şöyle dersiniz: Merhaba kaptan, ne de becerikli hayvanlarınız var. Elbette. İnsanlar bu ara inci delisi Bay Bondy. İşte bizim büyük işimiz bu.”

G. H. Bondy utanmıştı. “Çok özür dilerim kaptan,” diye başladı tereddütle, “ama gerçekten de bilemiyorum...”

Kaptan van Toch’un gök mavisi gözleri yaşardı. “Çok yazık olur, eski dostum. Ben de bu incileri size o gemi için bir çeşit... teminat olarak bırakacaktım ama kendi başıma almam mümkün değil. Üstelik Rotterdam’da da çok iyi bir gemi biliyorum, mazotla çalışıyor—”

“Neden Hollanda’da birine teklif etmediniz bu işi?”

Kaptan başını salladı. “O adamları iyi tanırım, ahbap. Bunu onlara anlatamam. Yani, o gemide elbette başka ticari mallar da taşıyabilirim ve adalarda satabilirim. Bu yapılabilir. Orada çok tanıdığım var Bay Bondy. Aynı zamanda da gemide kertenkelelerim için bir tank olur—”

“İşte bu düşünülebilir,” dedi G. H. Bondy. “Şu işe bakın... Bizim de sanayimiz için yeni pazarlar bulmamız *gerekli*. Tesadüf o ki ben de bir süre önce birileriyle bu konuyu görüşmüştüm; bir ya da iki gemi almak istiyorum, biri Güney Amerika, diğeri de Doğu için.”

Kaptan canlandı. “Bu fikri tuttum Bay Bondy. Gemi fiyatları bu aralar epey düşük, isterseniz bir filo alabilirsiniz.” Kaptan van Toch kimi gemilerin ve botların, buhar kazanlarının nerede ve hangi fiyata satıldığına dair teknik bir sunum yaptı. G. H. Bondy dinlemiyordu, yalnızca onu izliyordu: G. H. Bondy insan sarrafıydı. Kaptan van Toch’un kertenkele hikâyesini bir saniyeliğine bile ciddiye almamıştı

ama kaptanı dikkate almak gerektiğini düşünüyordu. Evet, dürüsttü. Oradaki koşullara da aşınaydı. Şüphesiz deliydi. Ama sempatik bir deli. G. H. Bondy'nin kalbinde fantastik bir duyguya dokunmuştu. İnci ve kahve taşıyan gemiler, baharat ve Arabistan'ın bütün kokularını taşıyan gemiler... G. H. Bondy'nin başı dönmüştü. Her önemli ve başarılı kararı almadan önce hissettiği türden bir duygu; şu şekilde ifade edilebilecek bir duygu: Neden bilmiyorum ama sanırım bu işte varım. Bu esnada Kaptan van Toch'un devasa elleri, havaya üst ya da kış güverteli, mükemmel gemiler çiziyordu.

"Bakın size ne diyeceğim Kaptan van Toch," dedi aniden G. H. Bondy. "İki hafta sonra yeniden beni görmeye gelin ve şu gemi hakkında yeniden konuşalım."

Kaptan van Toch bu kelimelerin önemini anlamıştı. Heyecanlandı ve şöyle kekeledi: "P-p-peki ya kertenkeleler? Gemime onları da alabilecek miyim?"

"Elbette. Sadece, onlardan kimseye bahsetmemelisiniz. İnsanlar keçileri kaçırdığınızı düşünebilir. Keza ben de."

"Peki bu incileri burada bırakabilir miyim?"

"Elbette bırakabilirsiniz."

"Ama birine göndermek için güzellerinden ikisini seçmem gerekecek."

"Kime?"

"İki gazeteciye, evlat. Kahretsin, bekle bir dakika."

"Ne oldu?"

"Lanet olsun! İsimlerini unuttum." Kaptan van Toch düşünceli bir edayla gök mavisi gözlerini kırıpıştırdı. "İşe yaramaz bir kafam var eski dostum. O iki delikanlının isimlerini hatırlayamıyorum."

Kaptan van Toch'un Eğitimli Kertenkeleleri

"Bu gördüğüm Jensen değilse," dedi Marsilya'da bir adam, "şeytan görsün yüzümü!"

İsveçli Jensen kaşlarını kaldırdı. "Bekle," dedi, "ve ben hatırlayana kadar hiçbir sey söyleme." Elini şakağına koydu. *Seagull*? Hayır. *Empress of India*? Hayır. Pernambuco? Hayır. Buldum: Vancouver. Beş yıl önce Vancouver'da, Osaka Hattı'nda, *Frisco*. Ve adın da Dingle, seni piç kurusu! Ve İrlandalıydın."

Adam dişlerini gösterdi ve oturdu. "Doğru Jensen! Ve şişeden babam çıksa içerim. Nereden çıktın sen?"

Jensen başıyla işaret etti. "Marsilya-Saigon arasında seyrederiyorum. Ya sen?"

"Ben izindeyim," diye böbürlendi Dingle. "Eve gidip kaç çocuğum daha olmuş bir bakacağım."

Jensen ciddiyetle başını salladı. "Kıçına tekmeyi yedin yine anlaşılan? İşbaşında sarhoşluktan filan olsa gerek. Benim gibi YMCA'ya* gitseydin ya ahbap, o zaman—"

* Young Men's Christian Association (Genç Hristiyan Erkekler Birliği): 1844'te Sör George Williams öncülüğündeki 12 genç erkek tarafından kurulan, mezhepsiz ve ruhban sınıfına bağlı olmayan dinî bir hareket. —e.n.

Dingle zevkle sırttı. "Burada bir YMCA mı var?"

"Boşver, zaten bugün cumartesi," dedi Jensen. "Hangi hattaydın peki?"

"Serbest çalışan bir yük gemisinde," dedi Dingle kaçamakça, "Avustralya açıklarındaki adalarda."

"Kaptanınız?"

"van Toch diye bir adam. Hollandalı mı ne..."

İsveçli Jensen düşüncelere daldı. "Kaptan van Toch. Yıllar evvel onunla denize açılmıştım be. Gemi: *Kandong Bandoeng*. Hat: İblislerden Şeytan'a. Şişko moruk, kel kafalı, Malayca bile küfredebilir. İyi tanırım."

"O zamanlar da tırlatmış mıydı?"

İsveçli başını salladı. "Yaşlı Toch'un bir şeyi yok evlat."

"O zamanlarda da gemide o kertenkeleleri taşır mıydı?"

"Hayır." Jensen bir an duraksadı. "Gerçi... Singapur'da kulağıma bir şeyler gelmişti. Boşboğazın biri bu konuda bir şeyler geveliyordu."

İrlandalı gücenmiş gibiydi. "Bunlar boş söylentiler değil Jensen. O kertenkeleler hakkında söylenenler, yadsınamaz gerçekler."

"Singapur'daki adam da doğru olduğunu iddia etmişti," diye geveledi İsveçli. "Yine de ağzını burnunu dağıttılar," diye ekledi zafer edasıyla.

"O zaman sana anlatayım," dedi Dingle savunmaya geçerek, "aslını astarını. Sonuçta kimse benden iyi bilemez. O vahşi hayvanları kendi gözlerimle gördüm."

"Ben de," diye mırıldandı Jensen. "Neredeyse simsiyahlar, yaklaşık 1,6 metre boyundalar ve arka ayakları üstünde yürüyebiliyorlar. Biliyorum."

"İğrenç," diye ürperdi Dingle. "Her yerlerinde siğiller var yahu. Kutsal Meryem adına, onlara asla dokunmam. Zehirli olduklarını söylüyorlar!"

“Neden?” diye homurdandı İsveçli. “Ben insan dolu gemilerde çalıştım. Üst ve alt güverteler, tepeleme insan dolu olurdu, kadınlar ve çocuklar... dans edip kart oynarlardı –o zamanlar ateşçiydim,* bilirsin. Şimdi söyle bana salak herif, sence hangisi daha zehirlidir?”

Dingle tükürdü. “Timsah olsalardı, hiçbir şey demezdim dostum. Bir keresinde Bandjermassin’deki bir hayvanat bahçesi için yılan bile taşımıştım; nasıl da leş gibi kokarlardı! Ama bu kertenkeleler, Jensen, acayip yaratıklar. Tamam, gün içinde su tanklarında oluyorlar ama gece sürüne sürüne dışarı çıkıyorlar, tap-tap, tap-tap... Bütün gemi onlarla kaynıyordu. Arka ayakları üstüne dikilip bizi izliyorlardı...” İrlandalı kollarını kavuşturdu. “Tıslayıp dururlardı, tıpkı Hong Kong’daki orospular gibi. Tanrı beni affetsin, ama pek normal değillerdi. Eğer kolayca iş bulabilecek olsaydım, orada bir dakika daha kalmazdım Jensy. Bir dakika bile.”

“Yani olay bu mu,” dedi Jensen. “Bu yüzden mi eve, an-neciğine koşuyorsun?”

“Kısmen. Adamlar durumla başa çıkabilmek için sürekli içiyordu, anlarsın ya. Ve kaptan da bu konuda puştun teki. O yaratıklardan birini tekmeledim diye fena yaygara koptu. Tamam, tekmeledim, hem de var gücümle, hatta beli kırıldı. İhtiyarın tepkisini görmeliydin: Mosmor oldu, yakamdan yakaladı ve Gregory orada olmasaydı, muhtemelen denize fırlatacaktı. Tanır mısın Gregory’yi?”

İsveçli başıyla onayladı.

“Dersini aldı efendim, dedi ve başımdan aşağı bir kova su döktü. Kokopo’da da gemiden indim.” Bay Dingle uzun, dik bir açıyla tükürdü. “Yaşlı moruk o yaratıkları tayfasından daha fazla önemsiyordu. Onlara konuşmayı öğrettiğini biliyor muydun? Yemin ederim, kendini onlarla saatlerce

* Buharlı gemilerdeki kömür kazanlarını besleyenlere verilen isim.
-e.n.

aynı yere kapatır, onlara konuşmayı öğrettirdi. Sanırım sirk için filan eğitiyordu onları. Ama işin tuhafı, sonra da suya salıyordu. Küçük aptal bir adaya doğru demir alır, kayığı kıyıya sürer, derinliği kontrol eder, sonra kendini tanka bağlar, kapağını açar ve o vahşileri suya salardı. Adamım, o küçük pencereden birbiri ardına öyle bir dalarlardı ki, tıpkı eğitilmiş foklar gibi, onar yirmiştir! Ardından yaşlı Toch geceleri yanına birkaç büyük sepet alıp, kıyıya kürek çekerdi. Kimse içlerinde ne olduğunu bilmezdi. Sonra da gemi demir alırdı. Yaşlı Toch'la işler böyle yürür işte Jensy. Tuhaf. Çok tuhaf." Bay Dingle'in gözleri daldı. "Tanrım, Jensy, ödüm kopardı! Sürekli içiyordum dostum, sünger gibi içiyordum... Sonra geceleri o tıkırtılar duyulurdu bütün gemide, bir de o tıslamalar... Bazen şöyle düşünürdüm: Dingle, evlat, bunların hepsi içkiden. *Frisco*'da da bir kez başıma gelmişti bu, sen de iyi biliyorsun Jensy; ama o zaman gördüğüm örümceklerdi yalnızca. *Sailor Hospital*'daki doktorlar *he-ze-yan* demişlerdi. Bilemem. Ama sonra Koca Bing'e de geceleri tuhaf bir şeyler görüp görmediğini sordum, o da görmüş. O kertenkelelerden birinin, kapının kulpunu çevirip, kaptanın kamarasına girdiğini gözleriyle görmüş. Anlamıyorum. Joe da ayyaşın teki. Sence Bing'de de mi *he-ze-yan* vardı Jensy? Ne dersin?"

İsveçli Jensen omuz silkmekle yetindi.

"Ve o Alman, Peters, Manihiki Adaları'nda kaptanı kayıkla kıyıya götürdüğü zaman, kayaların arkasına saklanıp, kaptanın o küçük paketlere ne gizlediğini görmeye çalışmış. Adamım, kertenkeleler onları iskarpelayla kendileri açıyormuş. Ve içlerinde de ne varmış dersin? Bıçaklar. Şu uzunlukta bıçaklar ve zıpkınlar vb. araç gereçler. Gerçi bu Peters'e de fazla güvenmiyorum çünkü gözlük takardı; ama yine de acayip. Ne düşünüyorsun?"

Jens Jensen'in şakak damarları şişmeye başlamıştı. "Şunu söyleyeyim, senin şu Alman burnunu onu ilgilendirmeyen işlere sokuyor, anladın mı? Bunu yapmasını tavsiye etmezdim."

"Ona bir mektup göndersene!" diye dalga geçti İrlandalı. "En sağlam adres Cehennem; sonunda oraya gideceği kesin. Ama bana ilginç gelen ne biliyor musun? O yaşlı Toch, onları bıraktığı yerlere gidip o kertenkeleleri ziyaret ediyor zaman zaman. Yeminle Jensy. Geceleri karaya çıkıyor ve sabaha kadar dönmüyor. Söylesene Jensen, orada kim yaşıyor dersin? Ya o Avrupa'ya gönderdiği paketlerin içinde ne var dersin? Bak, şu büyüklükte paketler, üstelik onları 3.000 pounda filan sigortalatıyor."

"Nereden biliyorsun?" diyerek kaşlarını çattı İsveçli, giderek kızarıyordu.

"Her şeyin bir yolu yordamı var," dedi Bay Mingle kaçmakça. "Peki, yaşlı Toch'un o kertenkeleleri gemiye nerede yüklediğini biliyor musun? *Devil Bay*, Jensy! Orada bir arkadaşım var, komisyoncu ve eğitimli bir adam. Bana dedi ki: Dostum, bunlar eğitimli kertenkeleler değil. Alakası yok! Kendini kandırma dostum!" Bay Dingle mânâlı mânâlı gözlerini kırptı. "İşin aslı bu işte Jensen, bilesin. Sen de çıkmış bana Kaptan van Toch'un bir şeyi yok diyorsun!"

"Bir daha söylesene!" diye kükredi İsveçli tehditkâr bir tonla.

"Yaşlı Toch'un akli başında olsaydı, o iblisleri gemisinde taşımaz, o adalara pire gibi bırakmazdı onları... Jensy, birlikte neredeyse binlerce mil katetmişizdir. Yaşlı Toch ruhunu satmış adamım. O iblislerin de karşılığında ona ne verdiklerini biliyorum. Yakut, inci ve bu tür şeyler. Makul geliyor; bütün bunları karşılıksız yapmazdı herhalde?"

Jens Jensen mosmor oldu. "Bundan sana ne?" diye gürledi ve masayı yumrukladı. "Kendi işine bak!"

Küçük Dingle korkuyla sışradı. "Lütfen..." diye kekeledi şaşkın şaşkın, "Niye böyle bir anda... Ben yalnızca gördüğümü söylüyorum. İnanmazsan inanma. İster hayal gördüğümü düşün ister *he-ze-yanım* olduğunu söyle; ama bana sinirlenme Jensen. Çok iyi biliyorsun ki *Frisco*'da da bunun bir benzerini yaşamıştım. Kötü bir vakaymış, *Sailor Hospital*'daki doktorların dediğine bakılırsa. Ama adamım, annemin mezarı üstüne yemin ederim ki o iblisleri gördüm, ya da şeytanları; artık ne dersen de. Ama gerçek değillerdi."

"Gerçeklerdi Pat," dedi İsveçli hüzünlü bir biçimde. "Onları ben de gördüm."

"Hayır Jency," diye üsteledi Dingle. "Hayal görmüş olmalısın. Yaşlı Toch'un aklı yerinde ama o şeytanları oradan oraya taşımamalıydı. Biliyor musun, eve vardığımda onun ruhuna ayin yaptırtacağım. Yapmazsam ne olayım."

"Biz bunu yapmayız," dedi Jensen melankolik bir tonla, "inancımıza aykırı. Hem ne düşünüyorsun ki Pat, birinin ruhuna dua okumanın ona bir faydası olacağını falan mı?"

"Hem de ne fayda, dostum," diye çıkıştı İrlandalı. "Memlekette bir sürü böyle hikâye duymuştum... Hatta en vahim durumlarda bile işe yaradığı olmuş. Özellikle de iblislere, cinlere filan karşı, anlarsın ya!"

"O halde ben de bir Katolik ayinine katılmalıyım," dedi Jensen. "Kaptan van Toch'un ruhuna düzenlenen bir ayine. Ama ben Marsilya'da okutturacağım duaları. O büyük kilisede ucuza yapıyorlardır. Toptan fiyatına."

"Olabilir. Ama İrlanda ayini daha iyidir. Bizim oralarda şeytan çıkaran büyücü rahipler var. Hint fakirleri ya da cinçiler gibi."

"Bak Pat, sana o ayin için on iki frank vermek istiyorum. Ama haytanın tekisin ve o parayla kesin âlem yaparsın."

"Jency, günahımı alma. Ama dur bak, sana o on iki frank için senet vereyim teminat olarak. Tamam mı?"

“Olabilir,” dedi İsveçli. Bay Dingle kâğıt kalem istedi ve masaya yayıldı. “Ne yazmam gerekiyor peki?”

Jens Jensen omzunun üstünden bakıyordu. “Tamam, tepeye bunun bir tür makbuz olduğunu belirt.”

Ve Bay Dingle, kalemin ucunu diliyle ıslatıp ağır ağır şöyle yazdı:

Makpus

*jens jensenden kapt tohün ruğuna bi ain
düzenlemek için 12 frank aldımı teğit ederim.*

Pat Dingle

“Oldu mu?” diye sordu kuşkuyla Bay Dingle. “Peki hangimizde kalacak bu belge?”

“Sende elbette gerizekâli,” dedi İsveçli tereddüt etmeden. “Parayı aldığını unutmayasın diye.”

Bay Dingle o on iki frankı Le Havre’da içmeye harcadı ve İrlanda’ya gitmek yerine, Cibuti’ye yelken açtı. Özetle, ayin yapılmadı ve sonuç olarak olayların doğal akışına ilahi bir güç karışmadı.

6

Lagündeki Yat

Bay Abe Loeb gözlerini batan güneşe dikti; ne kadar güzel olduğunu kelimelere dökmek isterdi ama Tatlı Li, namıdiğer Bayan Lily Valley, gerçek ismiyle Bayan Lilian Nowak, kısaca sırma saçlı Li, *White Lily*,* uzun bacaklı Lilian –artık on yedi yaşına gelene dek ona her ne isim verilmişse– yünlü bornozunu giymiş, kedi gibi kıvrılmış, sıcak kumların üstünde uyuyordu. İşte Abe bu yüzden dünyanın güzelliğine dair hiçbir şey söylemedi, yalnızca içini çekti ve aralarına yapışan ıslak kumdan kurtulmak için ayak parmaklarını oynattı. Yatı *Gloria Pickford* demir atmıştı. Baba Loeb bu yatı Abe’e, bitirme sınavlarını geçme hediyesi olarak almıştı. Baba Loeb sağlam adamdı. Jesse Loeb; sinemacılar kralı, falan filan. Hey Abe, evlat, birkaç dostunu ve kız arkadaşlarını da alıp dünyayı gezsene, demişti yaşlı adam. Baba Jesse harbi adamdı hakikaten. Orada, incili sulara *Gloria Pickford* demir atmıştı ve burada, sıcak kumların üzerinde Tatlı Li uyuyordu. Küçük bir çocuk gibi uyuyordu zavallıcık. Abe’in içinde ona karşı büyük bir koruma hissi vardı. Sanırım onunla *gerçekten* evlenmeliyim, diye düşünüyordu genç Bay Loeb; yüreğinde güzel ve aynı zamanda acı veren, kararlılık ve korkuyla karışık bir baskı hissediyordu.

* İng. Beyaz zambak. –e.n.

Anne Loeb büyük ihtimalle onaylamayacaktı ve Baba Loeb de ellerini açıp şöyle diyecekti: Delirmişsin Abe. Ne de olsa anne babaların akli buna ermezdi. Şefkatle iç çeken Abe, Tatlı Li'nin narin ayak bileğini bornozunun kenarıyla örttü. Ne kıllı bacaklarım var diye düşündü utançla!

Tanrım, burası ne kadar da güzel! Ne yazık, Li kaçıracak. Abe kalçasının mükemmel kıvrımına baktı ve anlamsızca sanat üzerine düşünmeye başladı. Sonuçta, Tatlı Li bir sanatçıydı. Bir aktris. Henüz hiçbir filmde rol almamıştı ama gelmiş geçmiş en büyük film yıldızı olmaya kararlıydı; Li aklına bir şeyi koyarsa yapardı. Anne Loeb bunu anlamazdı; bir sanatçı sanatçıdır ve diğer kızlara benzemez. Ayrıca, Abe diğer kızların da daha iyi olmadığını düşünüyordu. Örneğin yatın güvertesindeki şu Judy; eminim Fred onun kamarasını ziyaret ediyordur. *Her* gece, soruyorum size, peki ya ben ve Li... İşte, Li öyle değil. Şu Beyzbolcu Freddie'ye imrendiğim yok, diye düşündü Abe yüce gönüllülükle, üniversiteden arkadaşıyla ama her gece... Onun kadar zengin bir kız bunu yapmamalıydı. Yani Judy'ninki gibi bir aileden gelen bir kız. Judy sanatçı bile değildi. (Kızlar aralarında nasıl da kaynatıyorlar; gözleri nasıl da parıldıyor, nasıl da kırdıyorlar... Ben Fred'le hiç *böyle* şeyler konuşmuyorum.) (Li bu kadar çok içmemeli, sonra ağzından çıkanı kulağı duymuyor.) (Tıpkı bu akşamüstü olduğu gibi, hiç gerek yoktu—) (Judy ile hangisinin bacaklarının daha güzel olduğuna dair o kikirdemeleri gibi mesela. Li'ninkiler tabii ki.) (Hele şu Fred'in bacak yarışması fikrine ne demeli. Böyle şeyleri Palm Beach'te yapabilirsin ama özel bir partide olmaz. Kızların da eteklerini öyle kaldırmaları hiç hoş değildi. *Sırf* bacakları da değil üstelik. En azından Li'den beklemezdim. Hem de Fred'in önünde! Judy gibi zengin bir kızın da yapmaması gerekirdi.) (Kaptandan hakemlik yapmasını da

istememeliydim. Çok aptalcaydı. Kaptanın nasıl da yüzü kızardı ve kusura bakmayın efendim, deyip kapıyı çarptı! Utanç verici. Yüz kızartıcı. Ama kaptanın da *o kadar* kaba olması gerekmezdi. Sonuçta yat benim, değil mi?) (Tabii kaptanın manitası yanında değil, zavallı adam neden *bunlara* bakmak zorunda olsun ki? Yani eğer akli başındaysa tabii.) (Hem Li de, Fred Judy'nin bacaklarının daha güzel olduğunu söyleyince neden ağladı ki sanki? Sonra da Fred'in terbiyesiz olduğunu, bütün tayfayı şımarttığını söyledi... Zavallı Li!) (İki kızın da arası bozuk zaten. Fred'le konuşmaya çalıştığımda, Judy ona bir köpek yavrusu gibi seslendi. Sonuçta Fred benim en yakın arkadaşım. Elbette Judy'nin âşığıysa, onun bacaklarının daha güzel olduğunu söylemesi *gerek!* Ama bu kadar da vurgulaması gerekmezdi. Li'ye ayıp oldu. Li haklı, Fred kibirli zontanın teki. Pis hödük.) (Aslında, bu seyahati farklı hayal etmiştim. Sanki Fred'e de çok ihtiyacım vardı!)

Abe artık sedef rengi denize bakmak yerine, sinirlenmeye başladığını fark etti. Parmaklarının arasından kumlar dökülürken çok, çok hoşnutsuzdu. Sıkıntı basmıştı, hiç iyi hissetmiyordu. Baba Loeb, git dünyayı gör demişti. Dünyanın nesini gördük ki? Abe neler gördüğünü anımsamaya çalıştı ama Judy ve Tatlı Li'nin bacaklarını Fred'e göstermesi dışında bir şey gelmiyordu aklına. Dar omuzlu Fred, önlerinde eğilip diz çökmüştü. Abe'in yüzü iyice asıldı. Şu mercan adasının adı neydi? Taraiva, demişti kaptan. Taraiva ya da Tahuara ya da Taraihatuara-ta-huara. (Keşke kaptanı hiç çağırmasaydım, diye düşündü Abe huzursuzca.) (Li'yle konuşmam gerek, böyle şeyler yapmamasını söylemeliyim. Tanrım, nasıl oldu da bu kadar âşık oldum ona? Uyandığında konuşacağım. Evlenmemiz gerektiğini söyleyeceğim—) Abe'in gözleri yaşardı: Tanrım; bu aşk mı, acı mı, yoksa aşk acısı mı?

Tatlı Li'nin zarif deniz kabuklarını andıran, mavi farlı gözkapakları kıpraştı. "Abe," dedi uykulu bir sesle, "ne düşünüyorum biliyor musun? Bu adada şahane bir film çekilir."

Abe kıllı bacaklarını kumla örttü. "Harika fikir tatlım. Ne tür bir film?"

Tatlı Li iri, mavi gözlerini açtı. "Şöyle bir şey: Beni bu adada Robinson Crusoe gibi hayal et. Kadın Crusoe. Muhteşem bir fikir değil mi?"

"Tabii," dedi Abe tereddütle. "Peki nasıl düşmüşsün bu adaya?"

"Basit," dedi tatlı sesi. "Bilirsin, yatımız fırtınaya yakalanmış ve herkes boğulmuş: sen, Judy, kaptan, mürettebat."

"Fred de mi? Bilirsin, Fred harika bir yüzücüdür."

Yumuşak alnı kırıştı. "Fred'i de köpek balığı yer o zaman. Şahane bir sekans olur," diyerek el çırpıp Tatlı Li. "Fred'in ilahi bir fiziği var, değil mi?"

Abe iç çekti. "Sonra?"

"Dalgalar beni kıyıya atar, bilincim kapalı olur. Geçen gün o çok beğendiğin mavi çizgili pijamalarım olur üstümde." O narin gözkapaklarının arasından kadınsı cazibesine has bir bakış fırlattı. "Renkli film olmalı Abe. Herkes mavinin saçlarına aşırı yakıştığını söylüyor."

"Peki seni kim bulacak karada?" diye sordu Abe, sadede gelmeye çalışarak.

Tatlı Li düşündü. "Hiç kimse. Eğer etrafta başkaları olursa, kadın Crusoe olamam ki," diye cevapladı şaşırtıcı bir mantıkla. "O yüzden zorlayıcı bir rol olacak Abe; film boyunca yalnız olacağım. Düşünsene, başrolde ve bütün rollerde Lily Valley."

"Peki film boyunca ne yapacaksın?"

Li bir elinin üstünde dikildi. "Hepsini düşündüm. Yüzeceğim, bir kayanın üstünde şarkı söyleyeceğim."

"Pijamalarınla mı?"

“Hayır, pijamasız,” dedi tatlı Li. “Ne büyük bir sükse olur düşünsene!”

“Bütün filmde çıplak olamazsın ya,” dedi Abe hissedilir bir sitemle.

“Neden olmasın?” diye şaşırdı Tatlı Li masum bir şaşkınlıkla. “Ne varmış bunda?”

Abe anlaşılmayan bir şeyler geveledi.

“Ve sonra,” dedi Li, “—bekle bak, ne geldi aklıma. Sonra bir goril beni kaçıırır; hani şu korkunç, kıllı, siyah gorillerden.”

Abe kızardı ve utanç kaynağı bacaklarını iyice kuma gömdü. “Ama burada goril yok,” diye itiraz etti pek de ikna edici olmayan bir tonla.

“Elbette ki var. Etrafta her türlü hayvan var. Sanatsal gözle bakmalısın Abe. Goril benim ten rengime şahane gider. Judy’nin bacakları ne kadar kıllı, fark ettin mi?”

“Hayır,” dedi Abe, konudan rahatsız bir şekilde.

“Korkunç bacaklar,” dedi Tatlı Li kendi bacaklarına bakarak. “Ve tam da goril beni kollarında taşıırken, ormandan dehşet yakışıklı bir vahşi çıkıp onu vuracak.”

“O ne giyiyor olacak?”

“Bir mızrağı olacak,” diye yanıtladı Tatlı Li tereddüt etmeden. “Başında da bir taç olacak. Sonra beni alıp yamyamların kampına götürecektir.”

“Burada yamyam da yok,” diye karşı çıktı Abe, küçük Tahuara Adası’nı savunmaya çalışır gibi bir edayla.

“Elbette var. Yamyamlar beni tanrılarına kurban vermek isteyecek ve etrafımda dönüp Hawaii şarkıları söyleyecek. Bilirsin, Paradise Restaurant’taki o zenciler gibi. Ama o genç yamyam bana âşık olacak,” diyerek iç çekti Tatlı Li, gözlerini heyecanla kocaman açarak. “...Ve sonra bir başka vahşi daha bana âşık olacak, belki de yamyamların şefi... Ve bir de beyaz adam—”

"Beyaz adam nereden çıkacak?" diye sordu Abe emin olmak için.

"O da vahşilerin tutsağı olacak. Yamyamların eline düşmüş meşhur bir tenor olabilir. Filmde de bol bol şarkı söyler."

"O ne giyecek?"

Tatlı Li ayak parmaklarına baktı. "O... çıplak olacak, yamyamlar gibi."

Abe başını saldı. "Tatlım, bu imkânsız. Bütün meşhur tenorlar şişman olur."

"Çok yazık," dedi Tatlı Li. "Bu durumda rolü Fred oynayabilir ve tenor da yalnızca şarkı söyler. Bilirsin ya, sinema sektöründe böyle senkronizasyonlar yapabiliyorlar."

"Ama Fred'i köpek balığı yemişti!"

Tatlı Li sinirlendi. "Bu kadar da gerçekçi olma Abe. Seninle de sanat hakkında konuşmak *neredeyse* imkânsız. O şef de beni incilerle bezeyecek—"

"Nereden bulacak incileri?"

"Burada *her yer* inci dolu," dedi Li. "Ve Fred kıskançlıktan onunla boks maçı yapacak, dalgaların vurduğu bir kayanın tepesinde. Sence de göğün altında harika bir silüeti olmaz mı? Sonra da ikisi denize düşerler ve—" Tatlı Li'nin yüzü aydınlandı bir an. "Bu noktada da o köpek balıklı sahne girer. Düşünsene, Fred benimle bir filmde oynasa o Judy nasıl da kıskanır! Ben de o yakışıklı vahşiyle evlenirim." Sırma saçlı Li sıçradı. "Sahilde tam şurada dururuz... günbatımına karşı... neredeyse çıplak... ve sahne yavaşça kararır..." Li bornozunu üstünden attı. "Ben yüzeceğim."

"Üstünde mayo yok," diye hatırlattı Abe dehşet içinde. Yata dönüp onları izleyen var mı diye baktı; ama Tatlı Li çoktan denize doğru ilerliyordu.

Aslında giyinikken daha güzel, dedi genç adamın içindeki soğuk ve muhalif ses. Abe sevdiğine hayranlık duy-

madığını hissedince sarsıldı, neredeyse utanmıştı; ama Li elbiseleri ve ayakkabılarıyla... daha güzel görünüyordu işte.

Belki de şunu kastettin: daha edepli. İşte böyle savundu kendini Abe içindeki o soğuk sese karşı.

Evet, daha edepli ve daha güzel. Neden öyle tuhaf tuhaf salınıyor ki? Bacaklarındaki etler niye öyle bingil bingil? Niye...

Kes şunu, dedi Abe korkuyla. Li dünyadaki en güzel kız! Ona bayılıyorum...

...Çıplakken de mi? diye sordu muhalif ses.

Abe gözlerini çevirip lagündeki yata baktı. Nasıl da güzel, düzgün ve zarıftı! Fred'in burada olmaması ne yazık. Fred'le yatın güzelliğini konuşabilirdi.

Bu esnada Tatlı Li dizlerine kadar suya girmiş, kollarını güneşe doğru kaldırmış, şarkı söylüyordu. Neden geri gelmiyor ki, diye düşündü Abe sinirlenip. Oysa burada, bornozuna sarınmış, yanında kıvrılıp uyurken ne kadar da tatlıydı. Abe şefkatli bir iç çekişle bornozun kenarını öptü. Evet, ona düşküncü. O kadar ki canı yanıyordu.

Aniden lagünden bir çılgılık duyuldu. Abe daha iyi görebilmek için dizlerinin üstüne dikildi. Tatlı Li cıyaklıyor, kollarını sallıyor ve sahile doğru bata çıka koşuyordu... Abe ayağa kalktı ve ona doğru koştu.

"Ne var Li?"

(Ne de tuhaf bir koşuşu var, baksana, diye dürttü içindeki soğuk ses. Bacaklarını sağa sola sallayıp duruyor. Eli kolu da hiç durmuyor. Kısaca, *güzel* değil. Dahası gevezenin teki, çenesi düşük.)

"N'oldu Li!" diye seslendi Abe yardımına koşarken.

"Abe, Abe!" diye hıçkırdı Tatlı Li ve Abe'in boynuna sarıldı, ıslaktı ve üşümüştü. "Abe, orada tuhaf bir yaratık var!"

"Bir şey yok," diye teskin etti onu Abe. "Muhtemelen balıktır."

“Ama korkunç bir kafası vardı,” diye devam etti Tatlı Li, ıslak burnunu Abe’in göğsüne gömerek.

Abe babacan bir edayla omzuna vurdu ama kadının ıslak vücudu üstünde bu sesli bir şaplak gibi duyulmuştu. “Sakin ol,” diye fısıldadı, “bak, orada hiçbir şey yok.”

Li arkasını dönüp lagüne baktı. “Korkunçtu,” diye nefes aldı ve aniden cıyıkladı: “İşte, işte orada! Gördün mü?”

Siyah bir kafa kıyıya yaklaşıyordu, ağzı açılıp kapanıyordu. Tatlı Li histerik bir çığlık attı ve kıyıdan içeri doğru koşmaya başladı.

Abe ikilemde kalmıştı. Li’nin peşinden koşup onu rahatlatmalı mıydı? Yoksa orada kalıp o yaratıktan korkmadığını mı göstermeliydi? Doğal olarak ikincisini seçti; bileğine kadar suya girene dek yaklaştı ve yumruklarını sıkarak hayvanın gözlerinin içine baktı. Siyah kafa sudan çıktı, tuhaf tuhaf salındı ve şöyle dedi: “Tıs tıs tıs.”

Abe tedirgindi ama belli etmemeye çalışıyordu. “Ne var?” dedi keskince, sudan çıkmış kafaya bakarak.

“Tıs tıs tıs,” dedi yine kafa.

“Abe, Abe, Abe!” diye seslendi Tatlı Li.

“Geliyorum!” diye bağırdı Abe ve yavaşça (serinkanlılığını korumaya çalışarak) kıza doğru ilerledi. Bir kez durdu ve sertçe kıyıya baktı.

Sahilde, denizin kumların üstünde süreğen, değişken bir iz bıraktığı yerde yuvarlak kafalı, arka ayakları üstüne dikilmiş, kıvrıla kıvrıla yürüyen, koyu renkli bir hayvan vardı. Abe durdu, kalbi güm güm atıyordu.

Hayvan tıslamaya devam etti.

“Abe!” diye cıyıkladı Tatlı Li, neredeyse bayılacak bir halde.

Abe, hayvanı gözden kaçırmamaya çalışarak adım adım geri çekildi; yaratık kıpırdamıyordu ama tamamen Abe’e dikkat kesilmişti.

Sonunda Abe, yüzüstü kapanmış ağlayan Tatlı Li'nin yanına varmıştı. "Bir tür... fok olmalı," dedi tereddütle. "Belki de kayığa dönmeliyiz Li." Ama Li yalnızca titriyordu.

"Tehlikeli değil," diye diretti Abe. Li'nin önünde diz çökmek isterdi ama o ve hayvanın arasında cesurca durması gerekiyordu. Keşke böyle dımdızlak olmasaydım, keşke bir bıçağım ya da bir sopam filan olsaydı, diye düşündü.

Alacakaranlık çöküyordu. Hayvan otuz adım kadar daha yaklaştı ve durdu. Arkasında beş, altı, sekiz yaratık daha belirdi denizde ve tereddütle salınarak Abe'in Tatlı Li'yi koruduğu noktaya yaklaştılar.

"Bakma Li," dedi Abe, ama bu anlamsızdı, çünkü dünya üzerindeki hiçbir şey şu an Li'nin başını çevirmesini sağlayamazdı.

Denizden başka gölgeler de çıkıyordu ve geniş bir yarım daire halinde yaklaşıyorlardı. Abe yaklaşık altmış tane saymıştı. Orada duran ince şey Tatlı Li'nin bornozuydu. Daha az önce içinde uyuduğu bornoz. Hayvanlar kumda serili o hafif şeyin etrafındalardı.

O anda Abe anlamsız bir şey yaptı; tıpkı Schiller'in şiirindeki, sevgilisinin eldivenini almak için aslanın kafesine giren şövalye gibi. Ne var yani, dünya döndükçe erkekler böyle saçma ve anlamsız şeyler yapacak. Abe, Tatlı Li'nin bornozunu almak için, hiç düşünmeksizin, başı dik ve göğsü gergin bir şekilde hayvanların arasına girdi.

Hayvanlar biraz geri çekildiler ama kaçmadılar. Abe bornozu yerden aldı, bir matador gibi koluna sardı ve durdu.

"Abe!" diye dehşetli bir sesleniş geldi arkasından.

Abe içindeki sınırsız gücü ve cesareti fark etmişti. "Ne var?" diye seslendi hayvanlara bir adım daha öne çıkarak. "Ne istiyorsunuz?"

"Tıs tıs," diye şapırdadı hayvanlardan biri ama ardından tuhaf, geçkin bir sesle guruldadı:

“Pıçak!”

“Pıçak!” diye bir guruldama daha geldi yakındaki başka bir hayvandan. “Pıçak! Pıçak!”

“Abe!”

“Korkma Li!” diye seslendi Abe.

“Li,” diye bir ses duydu önünde. “Li.” “Li.” “Abe!”

Abe rüya gördüğünü sandı. “Ne var?”

“Pıçak!”

“Abe!” diye inledi Tatlı Li. “Geri dön!”

“Bekle! Bıçak mı demek istiyorsun? Bıçağım yok. Sana zarar vermeyeceğim. Başka ne istiyorsun?”

Hayvanlardan biri tısladı ve ona yaklaştı.

Abe bacaklarını açmış, kolunda bornozla duruyordu ama geri çekilmedi. “Tıs tıs,” dedi. “Ne istiyorsun?” Hayvan ona ön ayağını uzatıyormuş gibi geldi ama Abe buna yüz vermedi. “Ne?” dedi sertçe.

“Pıçak,” dedi hayvan ve elinden beyaz bir şeyler düşürdü, su damlalarına benzer şeyler. Ama elbette su damlası değildi bunlar çünkü kumda yuvarlandılar.

“Abe,” diye kekeledi Li. “Beni yalnız bırakma!”

O ana kadar Bay Abe korkuya kapılmamıştı. “Çekil,” dedi ve bornozu hayvana doğru salladı. Hayvan aceleyle geri çekildi. Abe artık itibarı zedelenmeden oradan ayrılabilirdi ama Li’nin, ne kadar cesur olduğunu görmesini istiyordu. Hayvanın elinden düşürdüğü beyazımsı şeylere bakmak için eğildi. Ağaç kabuğu sertliğinde, hafif parlak, pürüzsüz minik kürelerdi. Karanlık çöküyordu; Bay Abe daha iyi görebilmek için küreleri alıp yakından baktı.

“Abe!” diye uludu tek başına kalan Tatlı Li. “Abe!”

“Geliyorum,” diye seslendi Bay Abe. “Li, sana bir sürprizim var! Li, Li, getiriyorum!” Bay Abe Loeb bornozu başına geçirip, genç bir tanrı gibi ona doğru koştu.

Li yere yığılmış, tir tir titriyordu. "Abe," diye ağladı dişleri birbirine çarparak. "Nasıl beni... beni..."

Abe önünde resmî bir edayla çömeldi. "Lily Valley, denizin tanrıları, Tritonlar,* sana şükranlarını sunmaya gelmiş. Venüs köpüklerin arasından belirdiğinden beri, onları senin gibi büyüleyen kimse olmamış. Hayranlıklarının bir göstergesi olarak sana bunları, (o anda Abe avucunu açtı) bu incileri sunuyorlar. Bak."

"Dalga geçmeyi bırak Abe," diye inledi Tatlı Li.

"Ciddiyim Li. Baksana, bunlar gerçek inciler!"

"Bakayım," diye homurdandı Li ve titreyen parmaklarıyla beyazımsı boncuklara uzandı. "Abe," dedi, "ama bunlar... inci! Bunları kumda mı buldun?"

"Fakat Li, sevgilim, inciler kumda olmaz ki!"

"Elbette olur," diye ısrar etti Li. "Gördün mü, sana burada bir sürü inci olduğunu söylemiştim!"

"İnciler suyun dibinde, bir çeşit deniz kabuğunun içinde büyür," dedi Abe kendinden emin bir tonla. "Sana yemin ederim Li, bu incileri senin için Tritonlar getirdi. Seni yüzerken gördüler. O kadar korkmasaydın bu incileri sana şahsen vereceklerdi."

"Ama o kadar çirkinler ki," deyiverdi Li. "Abe, bu inciler *mükemmel!* İncilere bayılırım!"

(İşte şimdi güzelleşti, dedi muhalif ses. Avucunda o incilerle diz çıkmış hali gerçekten de çok güzel, hakkını verdim.)

"Abe, bunları *gerçekten* bana o... o hayvanlar mı getirdi?"

"Onlar hayvan değil Tatlı Li. Onlar deniz tanrıları. Tritonlar."

Tatlı Li şaşırmış görünmüyordu. "Ne kadar kibarlar, öyle değil mi? Çok tatlılar. Ne dersin Abe, onlara teşekkür etmeli miyim?"

* Triton: Poseidon ile Amfitriti'nin oğlu olan bir deniz tanrısı. -e.n.

“Artık korkmuyor musun?”

Tatlı Li ürperdi. “Korkuyorum. Ne olur beni buradan götür Abe!”

“Bak,” dedi Abe. “Bota gitmeliyiz. Gel hadi, korkma.”

“Ama... ama yolumuzda duruyorlar,” diye kekeleydi Li. “Onların yanına tek başına gitsen olmaz mı? Ama beni burada yalnız bırakamazsın!”

“Seni kucağıma alırım,” dedi Abe kahramanca.

“O olur,” diye iç çekti Tatlı Li.

“Şu bornozu giy,” diye gürledi Abe.

“Bir saniye.” Bayan Li elleriyle o dillere destan altın sarısı saçlarını düzeltti. “Saçlarım *karmakarışık* değil mi? Abe, yanında ruj var mı?”

Abe bornozu kadının omzuna koydu. “Gitsek iyi olacak Li!”

“Korkuyorum,” dedi Tatlı Li soluk soluğa. Bay Abe onu kollarına aldı. Li tüy kadar hafifti. Lanet olsun, düşündüğünden daha ağır, değil mi, dedi muhalif ses Abe’e. Şimdi iki elin de dolu adamım, ya hayvanlar peşinden gelirse? O zaman ne yapacaksın?

“Hızla geçsek?” diye önerdi Tatlı Li.

“Elbette,” diye iç çekti Abe, bacaklarını zar zor hareket ettirirken. Hava hızla kararıyordu. Yarım daire olmuş hayvanlara yaklaştı. “Acele et Abe, daha hızlı koş!” diye fısıldadı Li. Hayvanlar vücutlarının üst bölümleriyle, kendilerine özgü o dalgalı hareketle kendi eksenleri etrafında döndüler.

“Daha hızlı, daha hızlı koş!” diye inledi Tatlı Li bacaklarını histerik bir şekilde sallayıp, simli ojeli tırnaklarını Abe’in sırtına geçirerek.

“Lanet olsun Li, dur!” diye kükredi Abe.

“Pıçak,” diye bir ses duydu. “Tıs tıs tıs. Pıçak. Li. Pıçak. Pıçak. Li.”

Yarım daireden çıkmışlardı ve Abe ayaklarının ıslak kuma değdiğini hissedebiliyordu. "Artık indirebilirsin beni," dedi Tatlı Li tam da Abe'in kolları ve bacakları güçten kesildiği anda.

Abe nefes nefeseydi, koluyla alnının terini sildi. "Kayığa git, çabuk," diye emretti Tatlı Li'ye. Karanlık bir gölgeden oluşan yarım daire Li'ye doğru dönmüştü ve yakınlaşıyorlardı. "Tıs tıs tıs. Pıçak. Li."

Ama Li çığlık atmadı. Li koşmaya başlamadı. Li, kollarını gökyüzüne doğru kaldırdı ve bornozu omuzlarından düştü. Çıplak Li salınan hayvanlara el salladı ve öpücükler gönderdi. Titreyen dudaklarında büyüleyici bir gülümseme belirdi. "Çok tatlısınız," dedi ürkek, alçak bir sesle. Ve beyaz kollarını bir kez daha salınan hayvanlara doğru uzattı.

"Elini ver Li!" diye homurdandı Abe kaba bir tonla, kayığı suya indirirken.

Tatlı Li bornozunu yerden aldı. "Hoşça kalın canlarım!" Gölgelerin suya dalışı duyulabiliyordu. "Acele et Abe," dedi Tatlı Li kayığa yaklaşırken. "Geldiler!" Bay Abe Loeb kayığı suya indirmeye çalışıyordu. İşte olmuştu, Bayan Li de kayığa bindi ve el sallayarak selam verdi. "Diğer tarafa geç Abe, beni göremiyorlar."

"Tıs tıs tıs. Pıçak. Abe!"

"Pıçak, tıs, Pıçak."

"Tıs tıs."

"Pıçak."

Bot nihayet dalgaları aşıyordu. Bay Abe küreklere asıldı. Küreklerden biri kaygan bir bedene çarptı.

Tatlı Li derin bir nefes alıp verdi. "Çok tatlı değiller mi? Ve ben de *mükemmel* değil miydim?"

Bay Abe bütün gücüyle yata doğru kürek çekiyordu. "Şu bornozu üstüne çek Li," dedi kabaca.

“Bence muhteşem bir iş başardık Abe,” dedi Bayan Li. “Hele o inciler Abe! Sence ne kadar ederler?”

Bay Abe bir anlığına kürek çekmeyi bıraktı. “Kendini öyle teşhir etmen gerekmiyordu Tatlı Li.”

Bayan Li alınmıştı. “Ne var bunda? Şu çok bariz ki Abe, sen sanattan anlamıyorsun. Kürek çekmeye devam eder misin; donuyorum bu bornozun içinde!”

Lagündeki Yat (devamı)

O gece *Gloria Pickford*'un güvertesinde hiçbir kişisel tartışma yaşanmadı, yalnızca bilimsel tartışmalar uçuştı havada. Fred, Abe'in de sadık desteğiyle, bunların şüphesiz bir çeşit sürüngen olduğu fikrini savunurken, kaptan oyunu memelilerden yana kullandı. Kaptan ateşli bir şekilde sürüngenlerin denizde yaşamadığını savundu ama üniversite diplomalı genç centilmen bu itirazları dikkate almadı; sonuçta sürüngenler daha heyecan vericiydi. Triton olmaları fikri Tatlı Li'yi memnun etmiş gibiydi, her şey yolunda gitmiş ve çok başarılı olmuştu. Li -Abe'in o çok sevdiği mavi çizgili pijamaları içinde- parlak incilerin ve deniz tanrılarının hayalini kurmaya daldı. Judy bütün bunların bir makara olduğundan ve Li ile Abe'in hepsini uydurduğundan emindi; konuyu kapatması için kızgınca Fred'e kaş göz yapıyordu. Abe'in aklındaysa şu vardı: Li'nin, bornozunu almak için onun, yani Abe'in nasıl da korkusuzca sürüngenlerin arasına daldığından bahsetme ihtimali. Kendisi kayığı suya indirirken Li'nin onların karşısında ne kadar cesurca durduğunun lafını bu yüzden tam üç kez açmıştı, neredeyse dördüncü kez açacaktı. Ama Fred ve kaptan dinlemiyor, ateşli bir şekilde sürüngen mi yoksa memeli mi olduklarını tartışıyorlardı. (Sanki *ne* olduklarının çok önemi varmış gibi, diye düşündü Abe.) Sonunda Judy esnedi

ve yatacağını söyledi, manidar bakışlarla Fred'i süzdü, ama Fred Tufan'dan önce bu tür tuhaf sürüngenlerin var olduğunu hatırladı; ne deniyordu, diplosaurus, bigosaurus ya da öyle bir şeyler işte; onlar da arka ayakları üstünde yürüyordu, evet efendim; Fred onları resimli bir bilim kitabında görmüştü, hem de şu kalınlıkta bir kitapta. Muhteşem bir kitaptı efendim, görmeliydiniz.

"Abe," diye lafa girdi Tatlı Li. "*Muhteşem* bir film fikri geldi aklıma."

"Neymiş?"

"Yepyeni bir şey. Bilirsin, yatımız alabora olur ve bir tek ben kurtulup adaya çıkarım. Orada kadın Crusoe gibi yaşarım."

"Orada ne yapacaksın ki?" diye itiraz etti kaptan kuşkuyla.

"Denizde yüzeceğim falan," diye basitçe yanıtladı Tatlı Li. "Ve o Tritonlar bana âşık olacak... ve bana inciler getirecekler. Anlarsın, gerçekte de olduğu gibi. Eğitici bir doğa filmi bile olabilir, ne düşünüyorsunuz? Tıpkı *Trader Horn** gibi."

"Li haklı," dedi aniden Fred. "O Tritonların arasında dursun."

"Ama bornozla," dedi Abe pat diye.

"O beyaz mayoyu giyebilirim," dedi Li. "Ama Greta'nın saçımı yapması gerekecek. Bugün korkunç görünüyordum."

"Peki filmi kim çekecek?"

"Abe. En azından bir işe yaramış olur. Ve karanlık olursa, Judy de ışıkla ilgilenir."

"Ya Fred?"

* Alfred Aloysius Horn'un aynı isimli anı kitabından sinemaya uyarlanan 1931 yapımı Hollywood filmi. -e.n.

“Fred’in bir mızrağı olur ve başında da bir taç; Tritonlar beni kaçırmaya kalkarsa onları uzaklaştırır.”

“Teşekkürler,” diyerek sırttı Fred. “Ama altıpatları yeğlerim. Bence kaptan da olmalı.”

Kaptanın bıyığı bir savaşçı edasıyla titredi. “Hiç merak etmeyin. Üstüme düşeni yaparım.”

“Ne gerekebilir ki?”

“Tayfadan üç kişi, efendim. Hepsi silahlı, efendim.”

Tatlı Li şaşırды. “Sizce bu tehlikeli olmaz mı kaptan?”

“Bilmiyorum evlat,” diye homurdandı kaptan. “Ama Bay Jesse Loeb’den aldığım emirler var; en azından Bay Abe Loeb’le ilgili.”

Üç beyefendi bu girişimin teknik ayrıntılarına dair hararetli bir tartışmaya daldılar; Abe Tatlı Li’ye göz kırptı, artık yatsan iyi olur gibilerinden. Li de itaatkâr bir şekilde güverteden ayrıldı. “Abe,” dedi kamarasına döndüğünde, “sanırım bu şahane bir film olacak!”

“Elbette öyle olacak Tatlı Li,” diye onayladı Bay Abe, onu öpmeye çalışarak.

“Bu gece olmaz Abe,” diye direndi Tatlı Li. “Konsantre olmam gerek.”

Ertesi gün boyunca Bayan Li konsantre olmuş haldeydi; zavallı hizmetçisi Greta da her zamankinden daha meşguldü. Çeşitli tuzlar ve esanslarla banyolar hazırlandı; Everblonde şampuanıyla saçlar yıkandı; masaj, manikür, pedikür yapıldı; saçlar sarıldı, tarandı; giysiler ütülendi, denendi; değişiklikler yapıldı; makyaj yapıldı ve bunun gibi bir sürü hummalı hazırlık yapıldı ki Judy bile bu telaşa kapılıp Tatlı Li’ye yardımcı oldu. (Kimi zaman kadınlar şaşırtıcı bir dayanışma içine girebilir, örneğin giyim konusunda.) Bayan Li’nin kamarasında bütün bu hummalı çalışmalar sürerken beyler de kendi ayarlamalarıyla meşguldü; masaya kül

tablaları ve kadehler yerleştirildi, stratejik planlar kararlaştırıldı, kim nerede duracak, bir sorun çıkarsa kim neden sorumlu olacak filan. Akşamüstü her şeyi kıyıya taşıdılar: bir film kamerası, küçük bir makineli tüfek, yiyecek dolu bir sepet, tabak çanak, tüfekler, bir gramofon ve diğer askeri mühimmat. Her şeyi palmiye yapraklarıyla ustaca kamufle ettiler. Günbatımından hemen önce üç silahlı tayfa ve kaptan (komutan rolünde) yerlerini aldılar. Ardından Bayan Lily Valley'nin ihtiyaçlarıyla dolu koca bir sepet kıyıya çıkartıldı. Sonra Fred ve Bayan Judy kayıkla kıyıya çıktı. Ardından da bütün tropik ihtiyaçlarıyla günbatımı geldi.

O sırada Bay Abe onuncu kez Bayan Li'nin kamarasının kapısını çalıyordu. "Tatlım, *gerçekten* çıkman gerek artık."

"Bir saniye, bir saniye!" diye tekrar etti Tatlı Li'nin sesi. "Lütfen beni sıkıştırma! Giyinmem lazım, anlamıyor musun?"

Bu sırada kaptan da durumu kontrol ediyordu. Suyun yüzeyinde düz bir çizgi belirdi: çalkantılı denizi lagünün durgun sularından ayıran bir çizgi. Sanki bir bent veya su altında bir mendirek gibi, diye düşündü kaptan; belki bir sığlık ya da mercan resifi ama neredeyse yapay bir yapı. Tuhaf bir şey. Lagünün durgun yüzeyinde siyah kafalar belirlemeye başlamıştı, kıyıya yaklaşıyorlardı. Kaptan dudaklarını büzüp, gergince altıpatlarını kavradı. Kadınlar gemide kalsa daha iyi olurdu, diye düşündü. Judy titremeye başlamıştı ve telaşla Fred'e yapıştı. Ne kadar da güçlü, diye düşündü. Tanrım, onu nasıl da seviyorum!

Nihayet son kayık da yattan ayrıldı. İçinde, beyaz mayosu ve şeffaf bir sabahlıkla Bayan Lily Valley vardı; belli ki deniz kazasından bu şekilde kurtulmuştu; Bayan Greta ve Bay Abe de kayıktalardı. "Neden bu kadar yavaş gidiyorsun Abe?" diye söylendi Tatlı Li. Bay Abe siyah kafaların kıyıya doğru ilerlediğini görmüştü ve hiçbir şey söylemedi.

"Tıs tıs."

"Tıs."

Bay Abe kayığı kıyıya çekti ve Tatlı Li ile Bayan Greta'nın inmesine yardım etti. "Hemen kameraya geç," diye fısıldadı. "Ve 'şimdi' dediğimde çekmeye başla."

"Ama çok karanlık olacak," diye itiraz etti Abe.

"O halde Judy ışıkları yaksın. Greta!"

Bay Abe kameranın arkasındaki yerini alırken, aktris de ölmek üzere olan bir kuğu gibi kumlara uzanmıştı ve Bayan Greta da elbisesinin katlarını düzeltiyordu. "Bacaklarım biraz görünsün istiyorum," diye fısıldadı kazazede. "Hazır mısınız? Başlayalım o halde! Abe, şimdi!"

Abe kamerayı çevirmeye başladı. "Judy, ışıklar!" Ama ışık yanmadı. Denizden salınan gölgeler çıkıp, Li'ye doğru ilerlemeye başladılar. Greta elleriyle ağzını kapatıp çığlık atmamaya çalıştı.

"Li," diye bağırdı Bay Abe. "Li, kaç!"

"Pıçak! Tıs tıs tıs. Li. Li. Abe!"

Birisi tüfeğinin emniyet kilidini açtı. "Hayır, lanet olsun, ateş etme!" diye kükredi kaptan.

"Li!" diye bağırdı Abe ve çekimi durdurdu. "Judy, ışıklar!"

Li yavaşça, sakın hareketlerle ayağa kalktı ve kollarını göğre doğru uzattı. İnce sabahlığı omuzlarından kaydı. Leylak beyazı Lily orada, bütün cazibesıyla kollarını kaldırmış duruyordu; tıpkı kendine gelmekte olan kazazedeler gibi. Bay Abe yeniden çekime başladı. "Kahretsin Judy, yak şu ışıkları!"

"Tıs tıs tıs. Pıçak. Pıçak. Abe!"

Siyah gölgeler, Beyaz Lily'nin çevresinde salınıyor, toplaşıyordu. Sıkı durun, bu artık bir film olmaktan çıkmıştı. Li'nin kolları artık göğre uzanmış değildi, ciyaklayarak, bir şeyi kendinden uzaklaştırmaya çalışıyordu: "Abe, Abe, bana

dokundu!" O anda parlak bir ışık yandı. Abe hızla kame-rayı çalıştırdı, Fred ve kaptan da altıpatlılarıyla, korkuyla çırpınan Li'nin yardımına koştular. Tam da o esnada, parlak ışıktaki onlarca, yüzlerce gölge telaşla denize aktı. Aynı anda iki yüzücü kaçmakta olan gölgelerden birinin üstüne ağ attı. Greta bayıldı ve çuval gibi yere yığıldı. Birkaç el silah sesi duyuldu ve suda bir kargaşa çıktı, ağı tutan iki yüzücü kendilerini altlarında çırpınan bir yaratığın üstüne atmıştı ve Bayan Judy'nin elindeki ışık söndü.

Kaptan el fenerini yaktı. "İyi misin evlat?"

"Bacağıma dokundu," diye sızlandı Tatlı Li. "Fred, korkunçtu!"

O sırada Bay Abe de el feneriyle yanlarına gelmişti. "Her şey yolunda gitti Li," diye gürledi, "Judy de ışığı daha erken yakabilseydi!"

"Devam edemezdik," diye kekeledi Judy. "Değil mi Fred?"

"Judy korktu," diye bahaneler uydurdu onun adına Fred. "Gerçekten çok korktu. Kasten yapmış değil. Öyle değil mi Judy?"

Judy alınmıştı; ama iki yüzücü, içinde büyük bir balığa benzeyen bir hayvanın olduğu ağı sürükleyerek yaklaşıyordu. "İşte kaptan, burada. Ve canlı."

"Vahşi şey, üstüme bir çeşit zehir fışkırttı. Ellerim kabardı efendim. Korkunç yakıyor."

"Bana da dokundu," diye sızlandı Bayan Li. "Fenerini tutsana Abe! Şişlik var mı bakalım."

"Hayır, bir şeyin yok Tatlı Li. Hiçbir şey olmamış," diye rahatlatmaya çalıştı Abe. Neredeyse Li'nin endişeyle ovaladığı dizini öpecekti. "Ne soğuk, ne korkunçlar," diye sızlandı Li.

"Bir inci düşürmüşsünüz madam," dedi yüzücülerden biri ve kumdan aldığı küçük boncuğu Li'ye uzattı.

"Tanrım, Abe!" diye bağırdı Bayan Li, "Yine bana inciler getirmişler! Hadi çocuklar, incileri arayalım! Bu zavallı yaratıkların bana getirdiği düzinelerce inci olmalı buralarda! Muhteşem yaratıklar değil mi Fred? İşte, bir inci daha!"

"Burada da!"

Elleri fenerli üç adam kumu aydınlattı.

"Kocaman bir tane buldum!"

"O benim," deyiverdi Tatlı Li.

"Fred." Bayan Judy'nin soğuk sesi duyuldu.

"Bir saniye," dedi Fred elleri üstünde kumda emeklerken.

"Fred, gemiye dönmek istiyorum!"

"Biri seni götürür," dedi Fred meşgul bir tonla. "Lanet olsun, bu çok eğlenceli!"

Üç beyefendi ve Bayan Li büyük ateş böcekleri gibi kumda kıpraşmaya devam etti.

"Burada üç tane var," dedi kaptan.

"Göster, göster!" diye bağırdı Li heyecanla, dizlerinin üstünde kaptana doğru yaklaşarak. O anda magnezyum ışığı parladı ve kamera zangırdadı. "Tamam, işte oldu," dedi Judy kindarca. "Gazeteler için harika bir fotoğraf olacak. Amerika İnci Avcıları Cemiyeti. Deniz Kertenkeleleri İnsanlara İnciler Dağıtıyor."

Fred oturdu. "Kahretsin, Judy haklı. Bu olanlar gazetelere çıkmalı çocuklar!"

Li de oturdu. "Judy bir tanedir. Judy, bir fotoğrafımızı daha çek, ama önden olsun!"

"O kadar iyi çıkmazsın tatlım," dedi Judy.

"Aramaya devam etsek iyi olur çocuklar," dedi Bay Abe. "Sular yükseliyor."

Suyun kenarında, karanlıkta bir gölge salınıyordu. Li ciyakladı: "Şurada, şurada!"

Üç adam fenerleri oraya doğrulttu. Ama bu, dizlerinin üstünde inci arayan Greta'ydı.

Li'nin kucağında, içinde yirmi bir tane inci olan kaptanın kasketi duruyordu. Abe içkileri hazırlıyordu ve Judy de gramofonun başına geçmişti. Dalgaların tatlı sesi eşliğinde, muhteşem, yıldızlı bir geceydi.

"Peki manşetimiz ne olacak?" diye sordu Fred. "MILWAUKEE SANAYİ DEVİNİN KIZI FOSİL SÜRÜNGENLERLE FİLM ÇEKİYOR."

"ESKİ ÇAĞ KERTENKELELERİ GENÇLİK VE GÜZELLİĞİN ÖNÜNDE DİZ ÇÖKÜYOR," diye önerdi Abe şiirsel bir dille.

"GLORIA PICKFORD BİLİNMEYEN FAUNAYI KEŞFETTİ," diye önerdi kaptan. "Ya da TAHUARA ADASI'NIN GİZEMİ."

"Bu daha çok alt başlık gibi," dedi Fred. "Manşet daha çarpıcı olmalı."

"Örneğin: BEYZBOLCU FRED CANAVARLARA KARŞI," dedi Judy. "Fred onlara doğru koşarken muhteşemdi. Umarım filmde hepsi çıkmıştır!"

Kaptan boğazını temizledi. "Aslına bakarsanız Bayan Judy, önce kaçtı ama sonra hayvanın geçmesine izin verdi. Bence manşetin bilimsel bir tınısı olmalı... ciddi ve... kısaca bilimsel. PASİFİK ADASI'NDA ANTİLÜVYEN FAUNA."

"Antelidüvyen," diye düzeltti Fred. "Yoksa Antevidülyen miydi... Lanet olsun, neydi? Antilüvelyen, Antedüvel-yen... Yok yok. Basit bir manşet olmalı, herkesin telaffuz edebileceği bir şey. Judy bilir."

"Antedilüvyel," dedi Judy.

Fred başını salladı. "Fazla uzun Judy. O kuyruklu canavarlardan bile uzun. Manşet kısa ve öz olmalı. Ama Judy harika, öyle değil mi? Siz de öyle düşünmüyor musunuz kaptan?"

“Tabii,” diye onayladı kaptan. “Şaşırtıcı bir genç bayan.”

“Dosttan da ötedir,” dedi genç dev onaylayarak. “Söyle-
senize çocuklar, kaptan sağlam adam. Ama antedilüvyen*
fauna beş para etmez. Böyle gazete manşeti mi olur? İNCİ
ADASI’NDA ÂŞIKLAR gibi bir şey olsa mesela?”

“TRİTONLAR BEYAZ LİLY’Yİ İNCİLERE BOĞDU,
diye bağırdı Abe. POSEİDON’UN DİYARINDAN GE-
LEN HEDİYE! YENİ AFRODİT!”

“Saçmalık,” diye karşı çıktı Fred sinirle. “Triton filan
yoktu ortada. Bunun bilimsel kanıtları var eski dostum. Ay-
rıca Afrodite de yoktu, var mıydı Judy? İNSANLAR, TA-
RİHÖNCESİ SÜRÜNGELERE KARŞI! CESUR KAPTAN
ANTEDİLÜVYEN CANAVARLARA KARŞI! İşte bu tam
on ikiden vurur dostum.”

“Özel baskı,” dedi Abe. “ÜNLÜ AKTRİS CANAVAR-
LARIN SALDIRISINA UĞRADI! MODERN BİR KADI-
NIN SEKSAPELİTESİ TARİHÖNCESİ KERTENKELE-
LERİ YENDİ! FOSİL SÜRÜNGENLER SARIŞINLARI
SEVER!”

“Abe,” dedi Tatlı Li. “Bir fikrim var.”

“Ne fikri?”

“Bir film fikri. Şahane olacak Abe. Deniz kenarında yı-
kandığımı hayal et—”

“O mayonun içinde olağanüstü görünüyorsun,” dedi
Abe aceleyle.

“Değil mi? O Tritonlar bana âşık olur ve beni denizin
dibine kaçırlar. Onların kraliçesi olurum.”

“Deniz tabanında mı?”

“Elbette, su altında. Onların gizemli dünyasında, anlar-
sın ya? Kendi şehirleri vardır mutlaka.”

“Ama Tatlı Li, orada boğulursun!”

* İng. Antediluvian: Nuh Nebi’den kalma. –e.n.

“Merak etme, yüzme biliyorum,” dedi Tatlı Li kendinden emin. “Ama günde bir kez kıyıya çıkıp ciğerlerimi havayla doldururum.” Li göğsünü şişirip yumuşak kol hareketleri yaparak bir çeşit nefes alıştırması yaptı. “Böyle bir şey işte, anladın mı? Ve sahilde de... bana âşık olacak genç bir balıkçı olur. Ben de ona âşık olurum. Delicesine...” diyerek iç çekti Tatlı Li. “Güçlü, genç bir erkek olur. O Tritonlar bizi kuşatır ve sen de gelip bizi kurtarırsın.”

“Li,” dedi Fred ciddiyetle, “bu o kadar aptalca ki gerçekten de bir film çıkar bu hikâyeden. Yaşlı Jesse bundan çarpıcı bir film çıkarmazsa ben de ne olayım.”

Fred haklıydı; bir süre sonra Jesse Loeb Film Şirketi bu hikâyeyi olağanüstü bir filme dönüştürdü, başrolde Bayan Lily Valley vardı; oyuncular arasında 600 genç Nereid, bir Neptün ve antedilüvyen sürüngen kılığına girmiş 12.000 figüran da vardı. Ama bundan önce köprünün altından ne sular aktı, ne olaylar yaşandı. Sayacak olursak:

- (1) Tatlı Li’nin banyosundaki küvette tutulan hayvan iki gün boyunca kendisine gösterilen ilgiden çok memnun kaldı; üçüncü gün hareket etmeyi bıraktı ve Bayan Li zavallı hayvanın güçten kuvvetten kesildiğini iddia etti; dördüncü gün kokmaya başladı ve çürümeye bırakıldı.
- (2) Lagünde yapılan çekimler arasından yalnızca ikisi kullanılabilir durumdaydı. Bir tanesinde Tatlı Li korkudan sinip kalmış halde, ümitsizce kollarını sallarken görünüyordu. Herkes bunun muhteşem bir sekans olduğunda hemfikirdi. Diğer klipte, dizlerinin üstüne çömelmiş, burunlarını kuma gömmüş üç adam ve bir kadın görüntüsü vardı ve secde etmiş gibi görünüyorlardı. Bu sekans kesildi.

- (3) Önerilen gazete manşetlerine gelince; hemen hepsi (antedilüvyen sürüngenlerden bahsedeni bile) yüzlerce yerli ve yabancı gazeteye, dergiye ve haftalık yayına manşet oldu; altlarında sayısız detay ve fotoğrafla birlikte bütün hikâyeye yer verildi; örneğin kertenkelelerin arasındaki Tatlı Li fotoğrafları, küvetteki kertenkenenin fotoğrafı, mayosunu giymiş poz veren Li, Bayan Judy, Bay Abe Loeb, Beyzbolcu Fred, *Gloria Pickford*'ın kaptanı, Taraiva Adası ve siyah kadife üstüne serilmiş inci fotoğrafları da cabası. İşte Tatlı Li'nin kariyeri de böyle tırmandı; bir magazin programına katılmayı bile reddedip, muhabirlere kendisini tamamen sanatına adamaya niyetli olduğunu açıkladı.
- (4) Elbette ki bunların tarihöncesi yaratıklar değil, bir çeşit semender olduğunu iddia eden (fotoğraflardan görüldüğü kadarıyla) profesyonel bakış açısına sahip bazı eğitilmiş kişiler de çıktı. Daha profesyoneller bu semender türünün henüz keşfedilmemiş olduğunu ve dolaşısıyla var olmadıklarını ileri sürdü. Basında yer alan uzun tartışmalara son noktayı, kendisine gönderilen fotoğrafları incelediğini ve bunların bir çeşit kandırma-ca, bir fotoğraf hilesi olduğunu söyleyen Profesör J. W. Hopkins (Yale) koydu. Fotoğraflanan hayvanların dış solungaçlı dev semenderleri (*Cryptobranchus japonicus*, *Sieboldia maxima*, *Tritomegas Sieboldii* ya da *Megalobatrachus Sieboldii*) anımsattığını söyledi; ama bunlar beceriksizce ve amatörce yapılmış birer kopyaydı. Bu şekilde mesele bilimsel açıdan nihayete ermiş oldu.
- (5) Sonunda, tam da doğru zamanda, Bay Abe Loeb, Bayan Judy ile evlendi. Siyaset, sanat ve diğer mühim çevrelerden pek çok tanınmış simanın katıldığı şaşaalı düğünde sağdıcı da en yakın arkadaşı Beyzbolcu Fred oldu.

Andrias Scheuchzeri

İnsan merakının sınırı yoktur. Yaşayan en büyük sürün-gen otoritesi Profesör J. W. Hopkins'in (Yale) bu gizemli yaratıkların bilimsel olmayan bir aldatmaca ve salt fantezi olduğunu açıklaması yeterli olmamıştı; hem bilimsel yayın-larda hem de günlük basında, Pasifik'in çeşitli bölgelerinde, dev semenderlere benzeyen, bilinmeyen bir tür keşfedildi-ğine dair yazılar çıkmaya başladı. Solomon Adaları, Schou-ten Adası, Kapingamarangi, Butaritari ve Tapeteuea'da; ayrıca Nukufetau, Fanufuti, Nukonono ve Fukaofu gibi kü-çük adalarda; Hiau, Uahuka, Uapu ve Pukapuka'da da bu tür keşifler yapıldığına dair kısmen güvenilir veriler vardı. Kaptan van Toch'un İblisleri (özellikle de Melanezya böl-gesinde) ve Bayan Lily'nin Tritonları (çoğunlukla Polinez-ya'da) hakkında efsaneler çıkmıştı; böylece gazeteler bun-ların muhtemelen bir çeşit su altı ya da antedilüvyen cana-varlar oldukları sonucuna vardı, çünkü ölü sezon başlamıştı ve yazılacak başka haber yoktu. Su altı canavarları okuyucu kitlesini kalbinden vurur. Özellikle Amerika'da bir Triton modası çıktı; New York'ta 300 güzel Triton kızı, Nereid ve Siren'le, Poseidon'u anlatan bir gösteri 300 ayrı yerde sah-nelendi; Miami ve Kaliforniya sahillerinde gençler Triton ve Nereid mayoları giymeye başladılar (örneğin, yalnızca üç

sıra inci); Ortabatı eyaletlerinde ve *Bible Belt*'te,* Ahlaksızlığı Bastırma Hareketi'ne (ABH) verilen destekte sıradışı bir artış yaşandı; bu bağlamda büyük protestolar düzenlendi ve birkaç zenci asıldı ya da yakıldı.

Nihayetinde, Columbia Üniversitesi Bilimsel Keşifler Kürsüsü (Konserve Kralı olarak tanınan J. S. Tincker başkanlığında) *The National Geographic*'te bir rapor yayımladı; raporda, özellikle balık parazitleri, saçkıran, bitki biyolojisi, infusoria ve yaprak bitleri konularında uluslararası itibar sahibi uzmanlar olan P. L. Smith, W. Kleinschmidt, Charles Kovar, Louis Forgeron ve D. Herrero'nun imzaları vardı. Aşağıdaki metin, onların bu raporlarından bir alıntıdır:

Rakahanga Adası'na yapılan ilk keşif gezisinde, bilinmeyen bir dev semenderin arka ayaklarının izlerine rastlanmıştır. Ayak izleri, başparmağı 3-4 santimetre olan toplam beş parmağa işaret etmektedir. İzlerin sayısından yola çıkarak, Rakahanga Adası kıyısının bu semender cinsiyle, kelimenin tam anlamıyla kaynadığı hükmüne varabiliriz. Dört ayaklı izleri bulunmadığından (türün genç bir üyesine ait olduğu aşikâr olan dört ayaklı iz dışında) keşif grubu, bu semenderlerin arka ayakları üstünde yürüdükleri sonucuna varmıştır.

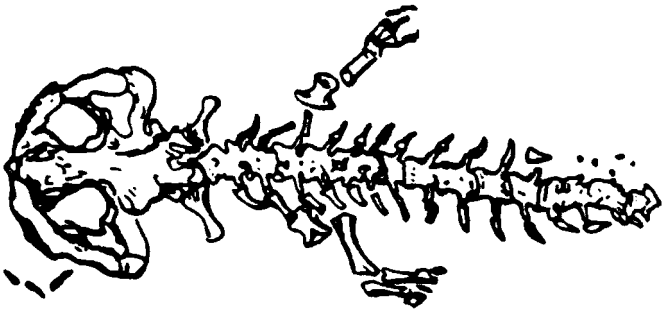
Rakahanga Adası'nda hiç nehir ya da bataklık olmadığı da vurgulanmalıdır, yani bu semenderler denizde yaşıyor olmalı ve muhtemelen bu türün pelajik bir habitata sahip tek örnekleri. Elbette, Meksika aksolotlunun (*Ambystoma mexicanum*) acı su göllerinde yaşadığı bilinmektedir; ancak W. Korngold'un klasik eseri *Kuyruklu Amfibiler: Urodela*'nın 1913 Berlin baskısında bile, pelajik semenderlere hiçbir referans yoktur.

... Türün yaşayan bir üyesini gözlemleyebilmek, en azından görebilmek için akşamüstüne kadar beklesek de nafile. D. Herro'nun üstün başarıyla yeni ve çok güzel bir *Tingidae* türünü keşfettiği bu küçük, sevimli Rakahanga Adası'nı üzülmeye terk ettik...

* *İng.* İncil Kuşağı. ABD'nin, Evanjelizmin yerel kültürün ayrılmaz bir parçası olduğu güney eyaletleri için kullanılır. –e.n.

Tongawera Adası'nda çok daha şanslıydık. Ellerimizde tüfeklerimizle sahilde bekliyorduk. Günbatımından sonra suda semenderlerin kafaları belirdi: kısmen geniş ve hafifçe basık. Bir süre sonra semenderler tuhaf bir salınımla, arka ayakları üstünde kuma tırmandılar. Oturur halde bir metreden biraz uzunlardı. Büyük bir daire şeklinde oturdular ve tuhaf bir hareketle vücutlarını kıvrırmaya başladılar; sanki dans eder gibiydiler. W. Kleinschmidt daha iyi görebilmek için ayağa kalktı. Semenderler başlarını ona çevirdiler ve kısa bir an için hareketsiz kaldılar; sonra tıslayarak ve havlamaya benzer sesler çıkartarak, makul bir hızla ona yaklaştılar. Ondan yaklaşık yedi adım uzaklıktalarken ateş ettik. Hızla kaçtılar ve kendilerini denize attılar; o gece bir daha belirmediler. Sahilde iki ölü semender kalmıştı, bir diğərinin de bel kemiği kırılmıştı, “*ogod, ogod,*” gibi tuhaf bir ses çıkarıyordu. W. Kleinschmidt bıçağıyla göğüs boşluğunu yardığında öldü... (Bundan sonra, sıradan okuyucunun anlayamayacağı anatomik detaylar sıralanmıştır; uzman okuyuculara yukarıda bahsi geçen raporu okumalarını öneririz.)

Yukarıda sıralanan karakteristik özelliklerinden de anlaşıl-maktadır ki, kuyruklu amfibiler grubunun (*Urodela*), ki bilindiğı üzere bu grup aynı zamanda semender (*Tritones*) ve salamandra (*Salamandra*) cinslerini de içeren semendergiller familyasına (*Salamandridae*) mensuptur (tıpkı dev semendergillerin (*Cryptobranchidae*) ve solungaçlıların (*Phanerobranchidae*) perinbranch familyasına (*Ichthyoidea*) mensup olması gibi), tipik bir üyesiyle karşı karşıyayız. Tangarewa Adası'nda kayıt altına alınan salamandra, en yakından *perinnibranch* familyasına mensup gizli solungaçlılarla ilişkili gibi görünmekte ve birçok bakımdan, mesela büyüklüğü itibarıyla, dev Japon semenderini (*Megalobatrachus Sieboldii*) ve “bataklık şeytanı” olarak bilinen Kuzey Amerika semenderini andırmaktadır. Yine de bu türlerden, daha gelişkin duyu organları ve hem su altında hem karada belirgin bir çeviklikle hareket etmelerini kolaylaştıran daha uzun ve güçlü bacaklarıyla farklılaşmaktadırlar. (Daha fazla karşılaştırmalı anatomik detayı aşağıda bulabilirsiniz.)



Maktul hayvanların iskeletlerinin hazırlanmasının ardından, oldukça ilginç bir keşif yaptık: Bu semenderlerin iskeletleri, Dr. Johannes Jakob Scheuchzer'in Öhningen taş ocağındaki bir taş plaka üstünde bulunduğu ve 1726 tarihli *Homo diluvii testis*'te resimlediği bir semender iskeletinin fosil izleriyle mükemmel bir uyum göstermektedir. Konu hakkında az bilgi sahibi olan okuyucular için, yukarıda adı geçen Dr. Scheuchzer'in bu fosili, *antedilüvyen bir insanın* kalıntıları olarak değerlendirdiği de belirtilmelidir. "Bilim dünyasına sunduğum işbu figür," diye yazar, "hiç kuşkusuz Büyük Tufan'a tanık olan İnsan'ın bir görüntüsüdür. Bu görüntüden yola çıkarak İnsan'ın neye benzediğine dair bir betimleme yapmak renkli bir hayal gücü gerektirmektedir; ama her detayda, insan iskeletinin birçok kısmıyla mükemmel bir uyum gösteren izler bulunmuştur. Taşlaşmış İnsan burada önden gösterilmektedir: Bütün Roma, Yunan, hatta Mısır ve Doğu'daki diğer uygarlıklarda bulunan gömütlerden daha kadim, nesli tükenmiş bu insan ırkını selamlayalım." Sonradan Cuvier, *Andrias Scheuchzeri Tschudi* veya *Cryptobranchus primaevus* olarak adlandırılan ve nesli uzun süre önce tükenmiş bir tür olarak kabul edilen bu Öhningen izini, fosilleşmiş bir semenderin iskeleti olarak tanımladı. Osteolojik karşılaştırmalar semenderlerimizi uzun süre önce soyu tükendiği varsayılan tarihöncesi Andrias semenderi olarak tanımlamamızı mümkün kılmıştır. Bu gizemli proto-kertenkele, gazetelerin de tanımladığı gibi, "gizli solungaçlı Andrias Scheuchzeri semenderi fosilinden başka

bir şey değildir" —ya da yeni bir isim vermek gerekirse, *Cryptobranchus Tinckeri erectus* ya da dev Polinezya semenderi.

... En azından Manihiki Takımadası'ndaki Rakahanga ve Tongarewa'da çok sayıda olmalarına rağmen, bu ilginç dev hayvanın şimdiye dek bilimsel ilgiden nasıl uzak kaldığı bir muammadır. Randolph ve Montgomery'nin *Manihiki Adaları'nda İki Yıl* (1885) kitabında da bahsi geçmemektedir. Yerli halk bu hayvanın —ki zehirli olduklarına inanmaktalar— son altı ya da sekiz yıldır görüldüğünü söylemektedir. Bu "deniz iblisleri"nin konuşabildiklerini (aynen) ve yaşadıkları koylarda, su altı yaşam alanlarında bariyer ve set sistemleri inşa ettiklerini iddia etmektedirler; bu koylarda suyun yıl boyu çarşaf gibi olduğunu belirtmektedirler; ayrıca su altında metrelerce uzunlukta tüneller ve geçitler kazdıklarını, gün boyu buralarda kaldıklarını, geceleri tarlalardan tatlı patates ve yer elması çaldıklarını, hatta çapa ve benzer aletler taşıdıklarını da belirtmişlerdir. İnsanlar onları sevmemekte, hatta onlardan korkmaktadır; yerli halk çoğunlukla başka yerlere göç etmeyi tercih etmiştir. Açık ki bu durum ilkel efsanelerin, batıl inançların konusudur ve muhtemelen bu zararsız dev semenderlerin itici görüntüsünden, insan benzeri dik yürüyüşünden kaynaklanmaktadır.

... Bu semenderlerin Manihiki Takımadası dışında da görüldüğüne dair gezgin beyanları da ihtiyatla değerlendirilmelidir. Diğer taraftan, Tongatabu Adası'nda keşfedilen ve Kaptan Croisset tarafından *La Nature*'de yayımlanan yeni bir arka ayak izinin de Andrias Scheuchzeri'ye ait olduğuna şüphe yoktur. Bu keşif özellikle önemlidir çünkü bu hayvanların Manihiki Adaları'nda görülmesini, antik faunadan geriye kalan pek çok türün korunageldiği Avusturalya-Yeni Zelanda kuşağı ile ilişkilendirir: Stephen Adası'nda hâlâ yaşamakta olan antedilüvyen Hatterii ya da Tuaturu kertenkelesi bile tek başına yeterli bir örnektir. Başka yerlerde nesli tükenmiş olan hayvan türlerinin özgün yadigârları, bu uzak ve çoğu seyrek nüfuslu, medeniyetin neredeyse adım atmadığı küçük adalarda hayatta kalmayı başarmışlardır. Bay J. S. Tincker sayesinde fosil kertenkele Hatterii de antedilüvyen bir semender türüyle ilişki-

lendirilebilmiştir. Merhum Dr. Johannes Jakob Scheuchzer hayatta olsaydı, Öhningen Âdemi'nin dirilişine şahitlik ederdi...

Bu bilimsel bülten, hakkında uzun uzadıya konuşmuş olduğumuz bu gizemli deniz canavarlarıyla ilgili akla takılan soruları gidermek için yeterli olabilirdi. Ne yazık ki, bu makaleyle eşzamanlı olarak, Hollandalı araştırmacı van Hogenhouck da bir rapor yayımlayarak, bu gizli solungaçlı dev semenderleri gerçek semenderler ya da Tritonlar sınıfına sokmuş, onlara *Megatriton moluccanus* ismini vermiş ve türün, Hollanda sömürgesi olan Sunda Adaları'ndaki Cilolo, Morotai ve Seram'da görüldüğünü belirtmiştir; Fransız bilim adamı Dr. Mignard da bunları tipik semender olarak sınıflandırmış, ilk görüldükleri yerin Fransız Sömürgesi Takaroa, Rangiroa ve Raroia adaları olduğunu belirterek, onları *Cryptobranchus salamandroides* olarak adlandırmıştır; H. W. Spence onları Gilbert Adaları'na özgü yeni bir familya, *Pelagidae* olarak tanımlamış ve *Pelagotriton Spencei* adını vermiştir. Bay Spence türün canlı bir üyesini Londra Hayvanat Bahçesi'ne kadar getirebilmiş ve orada, hayvan üstünde daha ileri araştırmalar yapılmış ve *Pelagobatrachus Hookeri*, *Salamandrops maritimus*, *Abranchus giganteus*, *Amphiuma gigas* ve diğer muhtelif isimler altında sınıflandırılmıştır. Bazı bilim adamları *Pelagotriton Spencei*'nin *Cryptobranchus Tinckeri*'yle aynı tür olduğunu iddia etmiş ve Mignard'ın semenderinin Andrias Scheuchzeri'den farkının olmadığını belirtmiştir; öncüllük ve diğer bilimsel meseleler üzerine ayrıntılı tartışmalar yürütülmüştür. Böylelikle her ulusun doğa tarihinde kendi dev semenderleri olduğu ortaya çıkmış, farklı ulusların dev semenderleri hakkında ateşli bir bilimsel savaş yaşanmıştır. Sonuç olarak bu semender meselesi, bilimsel açıdan hiçbir zaman yeterince aydınlatılamamıştır.

9

Andrew Scheuchzer

Bir salı sabahı, Londra Hayvanat Bahçesi'nin ziyarete kapalı olduğu bir saatte, Kertenkele Bölümü'nün hayvan bakıcılarından Bay Thomas Greggs tankları ve sürüngen akvaryumlarını temizleyip nöbetini devredecekti. Dev Japon semenderi, Kuzey Amerika semenderi, Andrias Scheuchzeri ve daha nadir bulunan semenderlerin, salamandraların, üç parmaklı amfiyumların, sirenlerin, mağara semenderlerinin, İspanyol semenderlerinin ve solungaçlı semenderlerin sergilendiği bölümde yalnızdı. Bay Greggs elinde süpürgesi ve toz beziyle çalışırken "Annie Laurie"yi mırıldandığı sırada, aniden arkasında bir ses işitti:

"Annecim baksana."

Bay Thomas Greggs etrafına bakındı ama kimseyi görmedi; yalnızca o baş belası büyük semender Andrias, tankın kenarına ön ayaklarını yaslamış, vücudunu kıvrıyordu. Bay Greggs, hayal görmüş olmalıyım diye düşündü ve yerleri süpürmeye devam etti.

"Bak, bir semender," diye bir ses geldi arkasından.

Bay Greggs arkasına döndü, o siyah semender Andrias ona bakıyor, alt gözkapaklarını kırptıyordu.

"İııııı, çok çirkin değil mi?" dedi aniden semender. "Neyse, işimize bakalım hayatım."

Bay Greggs'in nutku tutuldu: "Bu ne be!"

"Isırır mı?" diye vırakladı semender.

"Sen... sen konuşabiliyor musun?" diye kekeledi Bay Greggs gördüklerine inanamayarak.

"Ondan korkuyorum," dedi aniden semender. "Annecim, neyle besleniyor ki?"

"Günaydın de," dedi Bay Greggs.

Semender vücudunu kıvırdı, "Günaydın," diye vırakladı. "Günaydın, Günaydın. Ona biraz kek verebilir miyim?"

Kafası karışan Bay Greggs ceplerini karıştırdı ve bir parça çörek uzattı. "Al bakalım."

Semender çöreği eline aldı ve kemirmeye başladı. "Bak, bir semender," diye hırıldadı halinden memnun bir tonla. "Babacım, neden bu kadar siyah?" Bir anda suya daldı, yalnızca kafası suyun dışındaydı. "Neden suda? Neden? İıyyy, ne iğrenç!"

Bay Thomas Greggs şaşkınlıkla boynunu kütürdetti. Anladım, insanların söylediklerini tekrarlıyor. "Greggs de," diye denedi.

"Greggs de," diye tekrarladı semender.

"Bay Thomas Greggs."

"Bay Thomas Greggs."

"Günaydın efendim."

"Günaydın efendim. Günaydın efendim. Günaydın efendim." Semender konuşmaktan yorulacağı benzemiyordu; ama Greggs ne diyeceğini bilemedi; pek konuşkan biri değildi. "Tamam, artık çeneni kapa," dedi. "İşim bitince sana konuşmayı öğreteğim."

"Tamam, artık çeneni kapa," diye mırıldandı semender. "Günaydın efendim. Bak, bir semender. Sana konuşmayı öğreteğim."

Ne var ki, hayvanat bahçesi yönetimi bakıcıların hayvanlara numaralar öğretmesinden hoşlanmıyordu; filler için durum daha farklıydı ama diğer hayvanların orada bulunma nedenleri sirk numaraları yapmak değildi. Bu yüzden Bay Gregg's herkes gittiğinde, semender bölümünde gizlice vakit geçiriyordu. Dul bir adam olduğundan Sürüngenler Evi'nde münzevi hayatı yaşaması kimseye tuhaf gelmiyordu. Herkesin bir hobisi vardır. Dahası, semender bölümünün fazla ziyaretçisi olmazdı; timsahların evrensel bir popülerliği vardı ama Andrias Scheuchzeri'nin günleri kısmi bir inziva halinde geçiyordu.

Bir gün, hava kararmaya ve kameriyeler kapanmaya başlamışken, hayvanat bahçesi müdürü Sör Charles Wiggam hücreleri denetliyordu. Semender bölümünden geçerken tanklardan birinde bir şapırtı ve vıraklayan bir ses duydu:

"İyi akşamlar efendim."

"İyi akşamlar," dedi Müdür şaşkınlıkla. "Kim var orada?"

"Özür dilerim efendim," dedi vıraklayan ses. "Bu Bay Gregg's değil."

"Kim var orada?" diye tekrarladı Müdür.

"Andy. Andrew Scheuchzer."

Sör Charles tanka yaklaştı. Orada yalnızca dikilmiş, hareketsiz oturan bir semender vardı. "Kim konuşuyor?"

"Andy efendim," dedi semender. "Siz kimsiniz?"

"Wiggam," dedi Sör Charles şaşkınlıkla.

"Memnun oldum," dedi Andrias kibarca. "Nasılsınız?"

"Lanet olsun," diye kükredi Sör Charles. "Gregg's! Sana söylüyorum, Gregg's!" Semender kaydı ve şimşek hızıyla suya daldı.

Bay Thomas Gregg's içeri daldı, nefesi kesilmişti ve endişeliydi. "Evet efendim?"

"Gregg's, bu da ne demek oluyor?" diye lafa başladı Sör Charles.

“Bir sorun mu var efendim?” diye kekeleydi Bay Greggs gergin bir şekilde.

“Bu hayvan konuşuyor!”

“Özür dilerim efendim,” dedi Bay Greggs başını öne eğip. “Böyle yapmayacaktık hani Andy. İnsanları gevezeliklerinle sıkılmaman gerektiğini binlerce kez söyledim sana. Özür dilerim efendim, bir daha olmayacak.”

“Bu semendere konuşmayı sen mi öğrettin?”

“Ama o başlattı efendim,” diye kendini savundu Greggs.

“Umarım bir daha olmaz Greggs,” dedi sertçe Sör Charles. “Gözüm üstünde.”

Bir süre sonra Sör Charles, Profesör Petrov’un yanına gitti ve hayvan zekâsı, şartlı refleksler ve popüler inançların hayvanlardaki entelektüel faaliyetleri nasıl da abarttığıyla ilgili bir tartışmaya giriştiler. Profesör Petrov, yalnızca toplama yapmakla kalmayıp, sayıların üssünü ve karekökünü almayı da becerdikleri iddia edilen Elberfeld atlarıyla ilgili kuşkularını dile getirdi. Sör Charles, Greggs’in konuşan semenderini düşündü. “Bir semenderimiz var,” diye lafa başladı tereddütle, “şu meşhur Andrias Scheuchzeri, tıpkı papağan gibi konuşmayı öğrenmiş.”

“İmkânsız,” dedi bilim adamı. “Semenderlerin dilleri büyüktür.”

“Gelip bakmaz mısınız?” dedi Sör Charles. “Bugün temizlik günü, yani etraf kalabalık olmaz.” Böylece semender bölümüne doğru yola çıktılar.

Sör Charles semenderler bölümünün girişinde durakladı. İçeriden bir süpürge sesi ve tuhaf, monoton bir tonla kelimeleri tekrarlayan bir ses geliyordu.

“Bekleyin,” diye fısıldadı Sör Charles Wiggam.

“MARS’TA YAŞAM VAR MI?” diye vurguladı monoton ses. “Okumamı ister misin?”

“Başka bir şey oku Andy,” diye cevapladı başka bir ses.

“BU YILKİ YARIŞI PELHAM-BEAUTY Mİ YOKSA GOVERNADOR MU KAZANACAK?”

“Pelham-Beauty,” dedi diğer ses. “Okumaya devam et.”

Sör Charles sessizce kapıyı açtı. Bay Thomas Greggs yerleri süpürüyordu; Andrias Scheuchzeri de tuzlu su bulunan küçük havuzda oturmuş, ön ayaklarında tuttuğu akşam gazetesini okuyordu tane tane.

“Greggs!” diye seslendi Sör Charles. Semender hafifçe irkilip su altında gözden kayboldu.

Bay Greggs korkudan süpürgesini düşürdü. “Evet efendim?”

“Bu da ne demek oluyor?”

“Özür dilerim efendim,” diye kekeledi mutsuz Greggs. “Ben yerleri süpürürken Andy de bana gazeteyi okuyordu. O süpürürken de ben okuyorum.”

“Kim öğretti ona okumayı?”

“Yalnızca izleyerek kendisi öğreniyor efendim... Gazeteyi eline veriyorum ki fazla konuşmasın. Sürekli konuşmak istiyor efendim. Ben de düzgün bir şekilde konuşmayı öğrenmesi iyi olur diye düşündüm—”

“Andy,” diye seslendi Sör Charles.

Sudan siyah bir kafa çıktı. “Evet efendim,” diye vırakladı.

“Profesör Petrov seni görmeye geldi.”

“Tanıştığımıza memnun oldum efendim. Bendeniz Andy Scheuchzer.”

“Adının Andrias Scheuchzeri olduğunu nereden biliyorsun?”

“Nasıl mı? Burada öyle yazıyor efendim. Andreas Scheuchzer, Gilbert Adaları.”

“Sık sık gazete okur musun?”

“Evet efendim. Her gün.”

“En çok ilgini çeken ne peki?”

“Sulh mahkemesi haberleri, at yarışları, futbol—”

“Hiç futbol maçı izledin mi?”

“Hayır efendim.”

“Peki at yarışı?”

“Hayır efendim.”

“Peki neden haberlerini okuyorsun?”

“Çünkü gazetede bunlar var efendim.”

“Peki siyasetle ilgileniyor musun?”

“Hayır efendim. SAVAŞ MI ÇIKACAK?”

“Bunu kimse bilmiyor Andy.”

“ALMANYA YENİ BİR DENİZALTI ÜRETİYOR,” dedi Andy endişeyle. “ÖLÜM IŞINLARI KITALARI ÇÖLE ÇEVİREBİLİR.”

“Bunu gazetede okudun, değil mi?” diye sordu Sör Charles.

“Evet efendim. BU YILKİ DERBY'Yİ PELHAM-BEAUTY Mİ YOKSA GOVERNADOR MU KAZANACAK?”

“Sen ne dersin Andy?”

“Governador efendim. Ama Bay Greggs, Pelham-Beauty'nin kazanacağını düşünüyor.” Andy başını salladı. “İNGİLİZ MALI ALIN, efendim. SNIDER PANTOLON ASKILARI EN İYİSİDİR. ALTI SİLİNDİRLİ TANCKRED JUNIOR'INIZI ALDINIZ MI? HIZLI, UCUZ, SEÇKİN.”

“Teşekkürler Andy, Bu kadar yeter.”

“EN SEVDİĞİNİZ FİLM YILDIZI KİM?”

Profesörün saçları ve sakalı diken diken olmuştu. “İzninizle, Sör Charles,” diye geveledi, “ama gitmem gerekli.”

“Elbette, gidelim. Andy, seni görmeleri için birkaç bilriki göndermemde sakınca olur mu? Sanırım seninle konuşmak isteyeceklerdir.”

* İlk kez 1780 yılında koşulan ve “Epsom Derby” ismiyle de bilinen, Birleşik Krallık'ın en prestijli at yarışı. —e.n.

“Onur duyuyorum efendim,” diye vırakladı semender. “Güle güle Sör Charles. Hoşça kalın profesör.”

Profesör Petrov telaş içindeydi, rahatsız bir şekilde burundan soluyor, homurdanıyordu. “Özür dilerim Sör Charles,” dedi sonunda. “Ama bana gazete *okumayan* bir hayvan gösterebilir misiniz?”

Bilirkişiler; Sör John Bertram, D. M., Profesör Ebbigham, Sör Oliver Dodge, Julian Foxley ve diğerleriydi. Aşağıda, Andrias Scheuchzeri üstünde yaptıkları deneyin raporundan bir bölüme yer veriyoruz.

Adın ne?

A: Andrew Scheuchzer.

Kaç yaşındasın?

A: Bilmiyorum. Genç mi görünmek istiyorsunuz? Libella süt-yenlerini deneyin.

Bugünün tarihi ne?

A: Pazartesi. Hava çok güzel efendim. Gibraltar bu cumartesi Epsom'da koşacak.

Üç kere beş kaç eder?

A: Neden?

Hesap yapabiliyor musun?

A: Evet efendim. On yedi kere yirmi dokuz kaç eder?

Soruları *biz* soruyoruz Andrew. İngiltere'deki nehirlerin isimlerini say.

A: Thames...

Başka?

A: Thames.

Başka nehir bilmiyor musun? İngiltere'nin kralı kim?

A: Kral George. Tanrı onu korusun.

Aferin Andy. En büyük İngiliz yazar kimdir?

A: Kipling.

Çok iyi. Onun yazdığı bir kitabı okudun mu?

A: Hayır. Mae West'i sever misiniz?

Soruları *biz* soracağız Andy. İngiltere tarihi hakkında neler biliyorsun?

A: Sekizinci Henry.

Onun hakkında ne biliyorsun?

A: Son yılların en iyi filmi. Muhteşem dekor. Şahane bir gösteri. İzledin mi?

A: İzlemedim. İngiltere'yi mi görmek istiyorsunuz? Baby Ford alın.

En çok görmek istediğin şey ne Andy?

A: Oxford-Cambridge tekne yarışı efendim.

Kaç kıta var?

A: Beş.

Çok güzel. Hangileri?

A: İngiltere ve diğerleri.

Diğerleri hangileri?

A: Bolşevikler ve Almanlar. Ve İtalya.

Gilbert Adaları nerededir?

A: İngiltere'de. İngiltere kendini kıtaya bağlamayacak. İngiltere'nin on bin hava aracına ihtiyacı var. İngiltere'nin güney kıyılarını gezin.

Diline bakabilir miyiz Andy?

A: Tabii efendim. Dişlerinizi Flit'le fırçalayınız. En ekonomik, en kaliteli, İngiliz malı. Parfüm kokan bir nefes mi istiyorsunuz? Flit diş macunlarını kullanın.

Teşekkürler Andy. Bu kadarı yeterli. Şimdi söyle bakalım Andy...

Vesaire, vesaire. Andrias Scheuchzeri söyleşisi on altı tam sayfaydı ve *Natural Science* dergisinde yayımlandı. Raporun sonunda uzmanlar komitesi deneyin sonuçlarını şu cümlelerle özetlemişlerdi:

- (1) Andrias Scheuchzeri, Londra Hayvanat Bahçesi'nde tutulan semender, bir çeşit vıraklama şeklinde olmakla birlikte, konuşabiliyor, yaklaşık dört yüz kelimelik bir sözcük dağarcığına sahip, duyduğu veya okuduğu şeyleri tekrar edebiliyor. Elbette ki bağımsız düşünme yetisinden bahsedilemez. Dili yeterince kuvrak; mevcut şartlar altında ses tellerini daha yakından incelemek mümkün olmamıştır.
- (2) Aynı semender, yalnızca akşam gazetelerini de olsa okuyabiliyor. Ortalama bir İngiliz'le benzer konulara ilgi gösteriyor ve benzer tepkiler veriyor. Örneğin, genelgeçer yargılara meyil gösteriyor. Manevi yaşantısı –ki bu noktaya kadar, bundan bahsedilemez– yalnızca güncel mevzulara dayanıyor.
- (3) Zekâsında abartılacak bir unsur yok, çünkü günümüz insanınıninkinden hiçbir şekilde üstün değil.

Uzmanların yaptığı bu ölçülü değerlendirmeye rağmen, konuşan semender Londra Hayvanat Bahçesi'nin ilgi odağı olmuştu. Sevgili Andy, kendisiyle hava durumundan ekonomik durgunluğa, siyasi gidişata dek herhangi bir konuda konuşabilmek için can atan insanlar tarafından kuşatıldı. Sonuç olarak ziyaretçilerinden fazlasıyla çikolata ve şekerleme aldı; bu yüzden ciddi bir mide ve bağırsak rahatsızlığı geçirdi. Sonunda semender bölümü kapatıldı ama artık çok geçti: Andy olarak tanınan Andrias Scheuchzeri popürlüğünün yol açtığı nedenlerden öldü. Görüldüğü üzere, şöhret semenderleri bile yozlaştırıyor.

Nové Strašecí Kermesi*

Bondy malikânesinin kapıcısı Bay Povondra, tatil iznini bu seferlik doğduğu şehirde geçiriyordu. Ertesi gün kermes başlayacaktı ve Bay Povondra sekiz yaşındaki Frantik'i elinden tutup evinden çıktığında Nové Strašecí'yi kek kokusu sarmıştı; kadınlar ve genç kızlar henüz yoğurmuş oldukları hamurları fırınlara taşıyorlardı. Kent meydanına şimdiden iki şekerleme tezgâhı kurulmuştu, bir başka tezgâhta ucuz cam eşyalar ve çini porselenler, yüksek sesli bir kadının başında durduğu tezgâhta da tuhafiye ürünleri satılıyordu. Kare, kanvas bir çadır vardı, kenarları muşambayla kaplıydı. Tuhaf, kısa boylu bir adam merdivene çıkmış, çadırın tepesine bir ilan asıyordu.

Bay Povondra durup ne yazdığına baktı.

Kırışık yüzlü küçük adam merdivenden indi ve yukarı astığı tabelaya hayranlıkla baktı. Bay Povondra şaşkınlıkla okudu:

* *Posvíceni*: Kelime anlamı "aydınlanma" olup, Kuzey ve Orta Avrupa'da kilisenin veya cemaatin kuruluş yıl dönümlerinde düzenlenen kermesin Çekçedeki karşılığıdır. Kermes kelimesinin kökeni de Felemenkçedir (*kermis*) ve "kilise" anlamındaki *kerk* ile "topluluk" anlamındaki *mis* kelimelerinin bir araya gelmesiyle oluşmuştur. Yani kelime, dinî bağlam da dikkate alınarak okunmalıdır. -e.n.

KAPTAN J. VAN TOCH

ve

eğitimli semenderleri

Bay Povondra bir süre evvel Bay Bondy'nin huzuruna götürdüğü kasketli şişko kaptanı hatırladı. Ne büyük hayal kırıklığı, zavallı adam, diye geçirdi zihninden Bay Povondra, bir gemi kaptanı ama şimdi bu dandik sirkle dünyayı turluyor! Ne de sağlıklı bir adamdı! Onu görmeye gitmeliyim, diye düşündü Bay Povondra şefkatle.

Bu sırada, küçük adam çadırın girişine bir ilan daha asmıştı:

KONUŞAN KERTENKELELER! EN BÜYÜK BİLİMSEL KEŞİF!

Girişler 2 koruna.
Çocuklara yarı fiyatına!

Bay Povondra duraksadı. İki koruna, bir de oğlan için; biraz fazla olacaktı. Ama Frantik okulda başarılıydı ve egzotik hayvanları tanımak eğitiminin bir parçasıydı. Bay Povondra eğitim için fedakârlık yapmaya hazırdı ve böylece asık suratlı küçük adama yaklaştı. "Ahbap," dedi, "Kaptan van Toch ile görüşmek istiyorum."

Küçük adam çizgili kazağının altından göğsünü şişirdi. "O benim, efendim."

"Sen Kaptan van Toch musun?" diye şaşırdı Bay Povondra.

"Evet efendim," dedi küçük adam ve bileğindeki çapa dövmesini gösterdi.

Bay Povondra düşünceli düşünceli gözlerini kırptı. O kaptan bu kadar küçülmüş olamazdı. Bu imkânsızdı. "İşin

aslı şu ki Kaptan van Toch'u şahsen tanıyorum," dedi. "Adım Povondra."

"Aa, o zaman farklı," dedi küçük adam. "Ama bu semenderler gerçekten Kaptan van Toch'un efendim. Garantili Avustralya kertenkeleleri efendim. Girip bakmaz mısınız? Büyük gösteri başlamak üzere," diye böbürlendi girişteki tenteyi kaldırarak.

"Gel Frantik," dedi Baba Povondra ve içeri girdiler. İri-yarı bir kadın aceleyle küçük bir masaya oturdu. Tuhaf bir çift, diye düşündü Bay Povondra şaşkınlıkla, üç korunayı öderken. Çadırın içinde yalnızca kötü bir koku ve teneke bir küvet vardı.

"Şu semenderler nerede?" diye sordu Bay Povondra.

"Küvette," dedi şişman kadın kayıtsızca.

"Korkma Frantik," dedi Baba Povondra ve küvete yaklaştı. Küvetin içinde siyah ve uyuşuk bir hayvan vardı, kedi balığı büyüklüğündeydi ama kafasının arkasındaki deri büzüşmüş ve gergindi.

"Gazetelerde gördüğümüz antedilüvyen semender vardı ya, işte bu o," diye açıkladı Baba Povondra didaktik bir şekilde, hayal kırıklığını belli etmeden. (Yine dolandırıldık, diye düşündü içinden, oğlunun bilmesine gerek yoktu. Üç koruna çöpe gitti!)

"Baba, neden suda duruyor?" diye sordu Frantik.

"Çünkü semenderler suda yaşar."

"Peki ne yer?"

"Balık ve benzeri şeyler," diye tahminde bulundu Baba Povondra. (İlla ki bir şeyler yiyor olmalıydı.)

"Peki neden bu kadar çirkin?" diye ısrar etti Frantik.

Bay Povondra ne diyeceğini bilemiyordu, ama o anda küçük adam çadıra girdi.

"Dikkat, dikkat. Bayanlar baylar," diye söze girdi boğuk bir sesle.

“Yalnızca bir semenderiniz mi var?” diye sordu Bay Povondra suçlayıcı bir tonla. (İki tane olsaydı da bari paramın karşılığını alsaydım.)

“Diğeri öldü,” dedi küçük adam. “İşte meşhur Andrias bayanlar baylar, Avustralya adalarından nadir ve zehirli bir kertenkele. Anavatanında insan boyuna gelebiliyor ve arka ayakları üstünde yürüyor. Hey sen,” dedi tankın içinde hareketsiz yatan siyah, uyuşuk kütleyi bir değnekle dürterek. Siyah kütle kıpırdandı ve bir gayret sudan çıktı. Frantik biraz geri çekildi ama Bay Povondra elini sıkı: Korkma, yanındayım.

Hayvan şimdi arka ayakları üstüne dikilmişti, ön ayakları küvetin kenarına dayalıydı. Kafasının arkasındaki solungaçlar kasılmalarla geriliyor ve siyah ağzı açılıp kapanıyordu. Derisi aşınmış, kabarık, pürüzsüzdü ve yuvarlak kurbağa gözlerini acıyla kapatıp açıyordu.

“Gördüğünüz gibi bayanlar baylar,” diye devam etti küçük adam, “bu hayvan suda yaşıyor; bu yüzden hem solungaçları hem de ciğerleri var, böylece karaya çıktığında nefes alabiliyor. Arka ayakları beş, ön ayakları dört parmaklı ama ayaklarıyla nesneleri kavrayabiliyor. Bakın.” Hayvan değneği parmaklarıyla kavradı ve bir asa gibi önünde tuttu.

“Ayrıca bir ipe düğüm de atabilir,” dedi küçük adam, değneği hayvanın elinden alıp ona uzunca bir ip uzatırken. Hayvan ipi bir süre parmakları arasında tuttu ve ardından bir düğüm attı.

“Ayrıca davul çalıp dans da edebilir,” diye kükredi küçük adam, hayvana oyuncak bir trampet ve bir çift baget uzatırken. Hayvan birkaç kez trampete vurdu ve vücudunun üst kısmını kıvırdı; bunu yaparken bageti suya düşürdü. “Gerzek yaratık,” diye çıkıştı küçük adam ve bageti sudan çıkardı.

"Ve bu hayvan," diye ekledi sesini hafifçe yükselterek, "o kadar zekidir ki bir insan gibi konuşabilir." Bunu söylerken ellerini çırpı.

"*Guten morgen*," diye vırakladı hayvan, acıyla alt gözkapaklarını kırparken. "Günaydın."

Bay Povondra dehşete kapılmıştı; ama Frantik özel olarak etkilenmiş benzemiyordu.

"Saygıdeğer konuklarımıza ne diyeceksin?" diye sordu küçük adam katı bir tonla.

"Hoş geldiniz," diyerek selam verdi semender; solungaçları kasıldı. "*Wilkommen. Ben venuti.*"

"Çarpım tablosunu biliyor musun?"

"Biliyorum."

"Altı kere yedi?"

"Kırk iki," diye vırakladı hayvan bir gayret.

"Gördün mü Frantik," diye şaşırdı Baba Povondra, "çarpım tablosunu biliyor!"

"Bayanlar baylar," diye kükredi küçük adam, "siz de soru sorabilirsiniz."

"Hadi ona bir şey sor Frantik," diye dürttü Baba Povondra.

Frantik utanarak kıpraştı. "Sekiz kere dokuz kaç eder?" diye yumurtladı sonunda, belli ki bu onun için en zor soruydu.

Semender hafifçe göz kırptı. "Yetmiş iki."

"Bugün günlerden ne?" diye sordu Bay Povondra.

"Cumartesi," dedi semender.

Bay Povondra hayretle başını salladı. "Gerçekten de insan gibi. Bu şehrin adı ne?"

Semender ağzını açıp, gözlerini yumdu. "Yoruldu," diye açıkladı küçük adam endişeyle. "Hanımefendilere ve beyefendilere ne diyeceksin?"

Semender başını eğdi. "Saygılarımla. İçten teşekkürlerimle. Hoşça kalın. Görüşmek üzere."

Ve hızla suya daldı.

“Bu... bu çok tuhaf bir yaratık.” Bay Povondra hâlâ şaşkındı. Ama nihayetinde üç koruna üç korunaydı. “Çocuğa gösterecekleriniz bu kadar mı?” diye ekledi.

Küçük adam utançla alt dudağını ısırdı. “Bu kadar,” dedi. “Eskiden maymunlarım da vardı ama o da böyle bir şeydi,” diye açıkladı kabaca. “Ama size karımı gösterebilirim. Dünyanın en şişman kadınıydı eskiden. Maruşka, tatlım, buraya gel!”

Maruşka güçlkle yerinden kalktı. “Ne var?”

“Beylere kendini göster Maruşka, tatlım.”

Dünyanın en şişman kadını cilveli bir edayla başını yana eğdi, bir bacağına öne uzattı ve eteğini dizinin üstüne kadar sıyırdı. Kırmızı yün çorapları vardı ve içinde de jambon gibi şişkin bir şey duruyordu. “Bacak çapı seksen dört santim,” diye açıkladı küçük adam, “ne yazık ki bugünkü yarışmadan sonra, Maruşka artık dünyanın en şişman kadını değil.”

Bay Povondra, donakalmış Frantik'i dışarı sürükledi. “Saygılarımla,” diye çatlak bir ses geldi tankın içinden. “Yine gelin. *Auf Wiedersehen.*”

“Ee, söyle bakalım,” dedi Bay Povondra dışarı çıktıklarında. “Bir şeyler öğrendin mi?”

“Evet,” dedi Frantik. “Baba, neden o kadın kırmızı çorap giymişti?”

II

İnsan Kertenkeleler

O zamanlar gazetelerde ya da sohbetlerde, konuşan semenderlerden başka konu olmadığını söylemek elbette abartılı olacaktır. Aynı zamanda kapıdaki savaş, ekonomik buhran, futbol maçları, vitaminler ve modayla ilgili de yazılıp çiziliyordu; ama yine de konuşan semenderler daha çok, bilhassa amatörce yazılıp çiziliyordu. İşte Brno Üniversitesi'nin önde gelen bilim adamlarından Prof. Dr. Vladimír Uher de bu yüzden *Lidové Noviny** için bir makale yazdı ve Andrias Scheuchzeri'nin kelimeleri anlaşılır şekilde telaffuz edebilme yeteneğini, yalnızca söylenenlerin papağan gibi tekrar edilmesi şeklinde açıklayarak, bu sıradışı amfibik canlıyla ilgili bilimsel açıdan daha önemli soruları, Andrias Scheuchzeri'nin bilimsel gizemini farklı bir şekilde açıkladı: Örneğin, nereden geliyor, kökenleri ne, bütün jeolojik dönemleri atlatmayı başardığı çevre nasıl bir yer, özellikle günümüzde Pasifik'in Ekvatorial kuşağı bu kadar çok gözlemlenebiliyorken, neden bu kadar uzun zaman keşfedilmedi? Yakın zamanda olağandışı bir hızla çoğaldıkları söylenebilir; o halde kısa zaman öncesine dek hiçbir yerde gözlemlenmemiş olan, yani nadir bir tür

* "Halkın Gazetesi" anlamına gelmekle birlikte, Çekya'nın en eski günlük gazetesidir. Merkez sağ ve muhafazakâr bir yayın politikasına sahiptir. -e.n.

olduğu iddia edilebilecek, hatta coğrafi olarak izole bu tür nasıl bu muhteşem canlılığa kavuştu? Bu fosil semenderin biyolojik açıdan daha avantajlı bir evrim sürecine girmiş olması; yani Miyosen döneme ait bu nadir örneğin şaşırtıcı derecede başarılı bir evrim aşamasında olması mümkün mü? Bu durumda Andrias'ın yalnızca niceliksel değil, niteliksel bir gelişim gösterdiğini, bilim dünyasının da en azından bir hayvan türünde temel bir *in actu*' mutasyona münhasır bir şahitlik fırsatı elde ettiği iddia edilebilir mi? Andrias Scheuchzeri'nin onlarca kelime vıraklayabiliyor ve birkaç numara öğrenebiliyor olması –ki uzmanlığı olmayan insanların ilgisine mazhar olması dolayısıyla bu bir tür zekâ emaresi olarak değerlendirilebilir– bilimsel açıdan bir mucize değildir. Esas mucize, evrimsel olarak gelişmemiş ve hemen hemen nesli tükenmiş bu türde görülen güçlü hayatta kalma hevesi ve ani canlanmadır. Bu konuda bir dizi özel koşul gözlemlenmiştir: Andrias Scheuchzeri, efsanevi Lemurya'da, denizde yaşayan *tek* –hatta daha da önemlisi– Etiyopya-Avustralya kuşağında gözlemlenmiş *tek* semender türüydü. Âdeta Doğa'nın gecikmeli ve neredeyse hızlı bir ivmeyle, *o kuşaktaki* gizil biyolojik gücü ortaya çıkarmaya çalıştığından söz edebiliriz. Dahası, bir yanda dev Japon semenderleriyle, diğer yanda Kuzey Amerika semenderleri arasındaki okyanus bölgesi arasında hiçbir bağlantı olmaması da şaşırtıcı olurdu. Andrias var olmasaydı da bulunduğu yerlerdeki mevcudiyetini *varsaymamız* gerekecekti; coğrafi ve evrimsel koşullara uygun bir biçimde, çoktan doldurmuş olması *gereken* boşluğu tamamlamış olduğunu söyleyebiliriz. Her ne olursa olsun, bilirkişi profesörün makalesi, Miyosen döneme ait semenderin bu evrimsel dirilişinde, gezegenimizdeki Evrim Dehası'nın henüz yaratıcı

* Lat. Fiilen, fiilî. –e.n.

işlevlerini tamamlamamış olduğunu huşu ve şaşkınlıkla gözlemleyebileceğimiz sonucuna varıyordu.

Yayın kurulu, bu tür bilimsel meselelerin günlük bir gazetede yeri olmadığını vurguladıysa da bu makale gazetede yayımlandı. Bunun ardından Profesör Uher bir okuyucudan aşağıdaki mektubu aldı:

Sayın bayım,

Bir yıl evvel Čáslav'daki kent meydanından bir ev aldım. Evi incelerken tavan arasında, içinde Hýbl'in *Hyllos* dergisinin 1821-22 sayıları, Jan Svatopluk Presl'in *Mammalia*'sı, Vojtěch Sedlacek'in *Doğa Bilimleri ve Fiziğin Temelleri* adlı kitabı, *Krok* ansiklopedisinin on dokuz cildi ve *Bohemya Müzesi Dergisi*'nin on üç sayısı gibi, çoğu bilimsel olan yayınlar içeren bir kutu buldum. Cuvier'nin *Dünyanın Kabuğunun Geçirdiği Dönüşümler Hakkında Doktora Tezi* (1834) kitabının Presl çevirisinde, kitap ayracı olarak, tuhaf kertenkelelerle ilgili bir haberin olduğu bir gazete küpürüne denk geldim.

Bu gizemli semenderlerle ilgili müthiş makalenizi okuduğumda, bu gazete küpürünü anımsadım ve bir daha okudum. İlginizi çekebileceğini düşünüyor ve meraklı bir doğa dostu ve okuyucunuz olarak burada size iletiyorum.

Saygılarımla,
J. V. Najman

Zarfın içindeki gazete k p r nde ne gazetenin adı ne de tarih vardı; ancak yazı karakterleri ve ortografiye bakılacak olursa, açıkça geçen yüzyılın yirmilerinden ya da otuzlarından kalmaydı; o kadar sararmı  ve a ınmı tı ki güçlükle okunabiliyordu. Profesör Uher k p r  neredeyse   p tenekesine atacaktı ki basılı sayfanın antikalı ı onu duygulandırdı. Bir saniye sonra "Tanrım!" dedi ve güçlüklerini düzeltti. K p r de şöyle yazıyordu:

 NSAN KERTENKELELER

Ecnebi bir gazetede, bir İngiliz harp gemisi kaptanının ırak diyarlardan dönerken, Avustralya açıklarındaki küçük bir adada bulduğu tuhaf s r ngelere dair bir telhis ibraz ettiğini okuduk. O adada, denizle irtibatı olmayan ve ulaşılması neredeyse imkânsız bir tuzlu su g l  mevcut. Mevzubahis kaptan ve geminin tabibinin orada dinlenirken, g lden kertenkeleye benzer ama arka ayakları üstünde yürüyen, bir denizayısı büyüklüğünde, sanki raks edermi  gibi hareket eden hayvanlar çıktığını gördükleri söylenmektedir. Kaptan ve tabip, t fekte ateş ederek bu mahl klardan ikisini öldürmüştür. Hayvanların pulları ve tüyleri olmadığı, bu yüzden de semenderlere benzediği ibraz edilmiştir. Ertesi gün onlar için döndüklerinde, ağır le  kokusu yüzünden semenderleri orada bırakmaları icap etmiş ve dalgı larından bazılarına g l  a ırla tarayıp, o canavarlardan birkaçını canlı olarak gemiye getirmelerini buyurmu lardır. Gölü tarayan dalgıçlar çok sayıda kertenkeleye rast gelmi lerse de, ısırgan gibi zehirli olduklarını

aktararak yalnızca iki tanesini gemiye getirmişlerdir. Ardından hayvanları İngiltere'ye taşımak için, deniz suyuyla dolu varillere koymuşlardır. Ama durun! Sumatra'yı geçerlerken varillerden kurtulan tutsak kertenkeleler, kasara altındaki lombardan geçip kendilerini denize atmış ve gözden kaybolmuştur. Kaptan ve gemi tabibinin aktardıklarına göre, bu hayvanların tuhaf ve marifetli hareketleri vardı, arka ayakları üstünde yürüyorlardı ve havlamaya ya da şapırdatmaya benzeyen tuhaf sesler çıkarıyorlardı, lakin hiçbir surette insan için tehlike arz etmiyorlardı. Bu yüzdendir ki onlara "İnsan-kertenkeleler" demek isabetli olacaktır.

İşte küpürde yazarlar bunlardı. Tanrım, diye tekrarladı heyecanla Profesör Uher, neden bir tarih ya da gazete adı yok ki? Bu yabancı gazete hangisiydi ve bahsi geçen kaptanın ya da o İngiliz savaş gemisinin adı neydi acaba? Avustralya açıklarındaki o küçük ada hangisiydi? İnsanlar o zamanlar neden daha kesin –ve tabii biraz da bilimsel– olamıyorlardı ki? Kuşkusuz büyük tarihsel önemi haiz bir kayıttı bu.

Avustralya açıklarında küçük bir ada, tamam. Küçük bir tuzlu su gölü. Bu durumda bir mercan adası, "ulaşılması neredeyse imkânsız" bir tuzlu su lagünü olan bir resif mevzu bahis olmalıydı; tekâmülü olarak terakki etmiş bir çevreden azade ve tabii kaynaklarına dokunulmamış bir ortam: böylesi müstehâs mahlûkatın hayatta kalması için muazzam bir mekân. Doğru, büyük sayılar halinde çoğalamazlardı çünkü o küçük gölde yiyecek yeterli besin bulamazlardı. Buraya kadar her şey barizdi, diye düşündü profesör; gazete

küpüründeki arkaik dille düşündüğünü fark etti. Kertenkeleye benzer bir hayvan ama pulları yok ve insan gibi arka ayakları üstünde yürüyorlar; yani ya Andrias Scheuchzeri ya da onun yakın bir akrabası. Farz edelim ki bizim Andrias olsun. O lanet yüzücülerin göldeki bütün türleri taradıklarını ama gemiye yalnızca ikisinin sağ çıkartıldığını farz edelim; o ikili ki, sıkı durun, Sumatra'ya yakın bir yerde denize atlamış olsun. Diğer bir deyişle tam da Ekvator'un üstünde; en elverişli biyolojik koşulların olduğu ve sınırsız besin kaynağı sunan bir çevrede. Acaba böylesi bir çevre değişikliğinin, Miyosen döneme ait semenderde güçlü bir evrimsel dürtüyü harekete geçirmiş olması mümkün müydü? Tuzlu suya alışık olduğu kesindi; yeni habitatını bolca besin barındıran, sakın, kıyı tarafından kapalı bir koy olarak tasavvur edelim. Ne oluyor? Optimal koşullara naklolan semender *devasa bir hayat enerjisiyle* serpiliyor. İşte olan buydu! Bilim adamı coşkuyla dolmuştu. Semender sınırsız bir iştahla evrilmeye başlamıştı; hayata delicesine tutunmuş; yeni çevresinde yumurtalarının ve iribaşlarının hiçbir doğal düşmanı olmadığı için olağanüstü sayıda çoğalabilmişti. Bir bir adaları kolonileştirmişti; yine de kendileri için elverişli adaları atlamış olmaları biraz tuhaftı. Diğer türlü bu, besin arayışındaki tipik bir göç olayıydı. İşte asıl soru bu noktada geliyor: Neden daha önce evrilmedi? Bu, Etiyopya-Avustralya kuşağında hiç semender izine rastlanmamış olması ya da yakın zamana dek böyle bir iz kaydedilmemiş olması gerçeğiyle ilişkili olabilir miydi? Miyosen dönemde, o kuşakta, biyolojik açıdan semenderlere elverişli olmayan bazı değişimler yaşanmış olması mümkün müydü? Mümkün olsa gerekti. Yoksa belirli bir düşman ortaya çıkmış ve semenderlerin neslini tüketmiş olabilir miydi? Miyosen semender yalnızca küçük bir adada, kapalı bir gölde hayatta kalabilmişti, elbette ki evrimsel duraklama pahasına. Evrimsel ilerlemesi duraklamıştı.

Tıpkı boşanamayan bir zemberek gibi. Doğa'nın bu semender için büyük planlarının olmuş olması ve bunun da sürekli ileri evrim anlamına gelmiş olması imkânsız değildi; kim bilir ne kadar ileri... (Profesör Uher bunu düşünürken bel kemiğinden aşağı yayılan bir ürperti hissetti; Andrias Scheuchzeri'nin kaderinin Miyosen İnsan'a dönüşmek olup olmadığını kim bilebilirdi ki?)

Ama sıkı durun! Bu az gelişmiş hayvan bir anda kendini yeni, sonsuz olanak barındıran bir çevrede bulur; içindeki zemberek boşanır. Şu yaşam şevkinin, o Miyosenik coşkunluğun bizim Andrias'a evrim yolunda nasıl da bir ivme kazandırdığına bakın hele! Kaçırıldığı yüzlerce, binlerce, milyonlarca evrim yılını nasıl da hararetle yakalamaya çalışıyor! Sizce bugün yakalamış olduğu evrimsel mertebeye yetineceği düşünülebilir mi? Tanık olduğumuz hızlı türsel gelişme onu tüketir mi? Yoksa Andrias evriminin yalnızca eşliğinde ve daha da gelişmeye, zirveye çıkmaya mı hazırlanıyor?

Prof. Dr. Vladimír Uher o sararmış gazete küpürüne bakıp entelektüel bir keşif hazzıyla ürperirken aklından geçenler işte böyleydi. Bunu gazeteye yazmalıyım, dedi kendi kendine; kimse bilimsel dergileri okumuyor. Tanıklık ettiğimiz bu büyük doğa olayını herkes anlamalı! Manşet olarak da şunu kullanırım: SEMENDERLERİN BİR GELECEĞİ VAR MI?

Ne var ki *Lidové Noviny*'deki editörler Profesör Uher'in makalesine bakıp başlarını salladılar. Yine mi şu semenderler! Sanıyoruz ki okurlarımızın bu semenderden sıdkı sıyrıldı artık. Yeni bir haber vermenin vakti geldi. Zaten günlük bir gazetede bu bilimsel konuların yeri yok.

Sonuç olarak semenderlerin evrimi ve gelecekleri hakkındaki makale hiçbir yerde yayımlanmadı.

Semender Konsorsiyumu

Yönetim Kurulu Başkanı Bay G. H. Bondy çanı eline aldı ve ayağa kalktı.

“Beyler,” diye söze girdi. “Pasifik İhracat Şirketi’nin bu olağanüstü toplantısını açmaktan gurur duyuyorum. Bütün katılımcıları selamlıyor ve böylesi yoğun bir ilgi gösterdikleri için teşekkür ediyorum.”

“Beyler,” diye devam etti titrek bir sesle, “ne yazık ki size bazı kötü haberler vermek bana düştü. Kaptan Jan van Toch aramızdan ayrıldı. Kurucumuz, binlerce Pasifik adasıyla ticari ilişkiler kurma fikrinin babası, ilk kaptanımız ve en şevkli iş ortağımız vefat etti. Bu senenin başında, Fan-ning Adaları yakınlarındaki gemimiz *Šárka*’nın güvertesinde, görev başında geçirdiği inme sonucunda hayatını kaybetti.” (Muhtemelen bir kavgaya karıştı zavallı herif, diye geçti Bay Bondy’nin aklından.) “Sizleri onun parlak anısına saygı duruşuna davet edebilir miyim?”

Beyefendiler sandalyelerini gıcırdatarak ayağa kalktılar ve genel kurulun fazla uzun sürmemesini umarak, vakur bir sessizlikle durdular. (Zavallı yaşlı Vantoch, diye düşündü G. H. Bondy samimi bir duygusallıkla. Kim bilir şimdi nasıl görünüyordur? Muhtemelen bir kalasa bağlayıp denize atmışlardır. Ne de büyük bir şapırtı çıkmıştır! Neyse, iyi adamdı; hem nasıl da mavi gözleri vardı!)

“Kaptan van Toch’u böylesi bir saygıyla andığınız için teşekkürler beyler,” diye ekledi kısaca. “Benim şahsen dostumdu. Şimdi, PİŞ’in bu yılki mali performansını paylaşması için müdürümüz Bay Volavka’yı kürsüye davet ediyoruz. Rakamlar henüz nihai değil ama yıl sonunda önemli bir değişiklik yaşanmasını beklemiyoruz. Şimdi izninizle.”

“Beyler,” diye gürleyerek söze başladı Bay Volavka ve sonra rakamları açıklamaya koyuldu. “İnci pazarının durumu oldukça tatmin edici. Geçen yıl inci üretimi, 1925 gibi bereketli bir yılla kıyaslandığında bile neredeyse yirmi kat arttı. İnci fiyatlarında trajik bir düşüş yaşandı; neredeyse %65. İşte bu yüzden ki kurul, bu yılın incilerini pazara sürmek yerine, talep yeniden artana kadar saklamaya karar vermiş bulunuyor. Amsterdam şubemizin elinde halihazırda 200.000 inci var ve öyle görünüyor ki bu inciler şu anda piyasaya sürülemez durumda.”

“Diğer taraftan,” diye gürledi yine Bay Volavka, “bu yılın inci üretiminde endişe verici bir düşüş yaşanıyor. Getirileri artık uzun yolculuk masraflarını karşılamadığı için bazı yataklardan vazgeçilmesi gerekti. İki-üç yıl evvel keşfedilen yataklar da hemen hemen tükenmiş durumda. Yönetim Kurulu da bu yüzden mercan, kabuklu ve sünger gibi muhtelif derin su ürünlerine odaklanmaya karar verdi. Mercan takı ve diğer süs eşyaları pazarını harekete geçirmek mümkün, ancak bu havuzda şimdiye kadar Pasifik değil, İtalyan mercanlarından faydalanılıyordu. Yönetim Kurulu ayrıca Pasifik’te derin su balıkçılığı için de fizibilite çalışmaları yürütüyor. Temel sorun, balıkların oradan Avrupa ve Amerika pazarlarına taşınması; ilk inceleme sonuçları pek de vaatkâr değil.”

“Diğer taraftan,” diye okumaya devam etti müdür hafif yüksek bir sesle, “*ikincil* kalemlere ilişkin kısmen daha yüksek bir ciro kaydedildi: Pasifik adalarına tekstil ürünü, ema-

ye mutfak eşyaları, radyo alıcısı ve eldiven ihracatı gibi. Bu iş gelişip yaygınlaşabilir; bu sene de görece çok önemsiz bir bütçe açığı teşkil edecek. Elbette PİŞ'in yıl sonunda hisse sahiplerine temettü ödemesi yapması söz konusu değil; Yönetim Kurulu da bu yüzden, *sadece bu seferlik*, bütün ücret ve komisyonları erteleyeceğini peşinen açıklama ihtiyacı duydu...”

Uzun, huzursuz bir sessizlik yaşandı. (Bu Fanning Adası'nın nasıl bir yer olduğunu merak ediyorum, diye düşündü G. H. Bondy. Gerçek bir deniz kurdu gibi öldü koca Vantoch. İyi adamdı. O kadar yaşlı da değildi... benim yaşlarımdaydı...) Sonra Dr. Hubka söz hakkı istedi —hatta dilerseniz Pasifik İhracat Şirketi'nin olağanüstü genel kurulundan bazı toplantı notlarını alıntılatalım:

DR. HUBKA, PİŞ'in tasfiye edilmesinin söz konusu olup olmadığını sordu.

G. H. BONDY, Yönetim Kurulu'nun bu konudaki önerileri şimdilik askıya aldığını söyledi.

BAY LOUIS BONENFANT, incilerin kaynağından toplanması işinin, inci avcılığının etkin ve yoğun bir şekilde sürdürülmesini sağlayacak kalıcı temsilciler tarafından yapılmamasını eleştirdi.

MÜDÜR VOLAVKA, bunun dikkate alındığını ama sabit masrafları çok fazla artıracığı kanaatine varıldığını belirtti. En az 300 maaşlı çalışan gerekirdi; dahası toplantıdakiler bu çalışanların, bulunan bütün incileri gönderip göndermediklerinden nasıl emin olabileceklerini lütfen göz önünde bulundurabilir miydi?

M. H. BRINKELAER de, bulunan bütün incilerin teslim edilmesi konusunda semenderlere gerçekten güvenip güvenemeyeceklerini sordu; şirketin denetimi dışında başka kişilere veriyor olamazlar mıydı?

G. H. BONDY, bunun semenderlerle ilgili ilk halka açık beyan olduğunu belirtti. Geçmişte, incilerin nasıl avlandığına dair ayrıntılar açıklanmıyordu. İşin aslı, şirkete “Pasifik İhracat Şirketi” gibi göze çarpmayan bir isim verilmesinin de nedeni buydu.

M. H. BRINKELAER, şirketin çıkarlarıyla ilgili olan ve zaten halkın da çoktan haberdar olduğu konuların bu toplantıda gündeme getirilmesinin neden kabul edilemez olduğunu sordu.

G. H. BONDY, bunun kabul edilemez olmadığını ama başka bir toplantının konusu olduğunu belirtti. Daha açık konuşulmasını o da istiyordu. Bay Brinkelaer’in ilk sorusuna gelecek olursa, bildiği kadarıyla inci ve mercan avcılığında görevli semenderlerin mutlak dürüstlüğü ve yetkinliklerini sorgulamak için hiçbir neden yoktu; ne var ki mevcut inci kaynaklarının yakın gelecekte büyük oranda tükeneceğinin de akıldan çıkarılmaması elzemdi. Yeni kaynaklara gelince, unutulmaz iş ortağımız Kaptan van Toch, tam da yeni adalar keşfetmek için yola çıktığında vefat etmişti. Şimdiye dek onun tecrübesi ve dürüstlüğüne sahip, davaya kendini adanmış biri bulunamamıştı.

ALBAY D. W. BRIGHT, merhum Kaptan van Toch’un erdemlerini övdü. Ancak herkesin yasını tuttuğu bu kaptanın semenderleri fazlasıyla şımarttığını da belirtti. (*Onaylamalar.*) Merhum van Toch’un yaptığı gibi, semenderlere bıçak ve bu tipte kaliteli muhtelif aletler verilmesine hiç gerek yoktu. Böylesi pahalı yiyeceklerle beslenmeleri de lüzensuzdu. Semenderlerin bakımına ayrılan masraflar kalem kalem kısılabilir ve teşebbüslerinin maliyeti azaltılabilirdi. (*Alkışlar.*)

BAŞKAN YARDIMCISI J. GILBERT, Albay Bright’a katıldığını belirtti ama Kaptan van Toch’un zamanında bunun uygulanabilir olmadığına da işaret etti.

Kaptan van Toch, semenderlere karşı kişisel sorumlulukları olduğu konusunda ısrarcı olmuştu. Birçok farklı nedenden ötürü, yaşlı adamın bu isteklerini geçiştirmek mümkün olmamıştı.

KURT VON FRISCH, semenderlerin inci avcılığı dışında daha kârlı projelerde çalıştırılıp çalıştırılmayacağını sordu. Setler ve diğer su altı yapıları inşa etmek konusunda neredeyse kunduzlarıinkiyle yarışır seviyede ki doğal yetenekleri unutulmamalıydı. Rıhtımların derinleştirilmesinde, dalgakıran inşaatlarında ve diğer mühendislik projelerinde kullanılmaları mümkün olabilirdi.

G. H. BONDY, katılımcılara Yönetim Kurulu'nun tam da bu hususu değerlendirmekte olduğunu söyledi; bu alanlarda büyük bir potansiyel olduğu yadsınamazdı. Şirketin sahip olduğu semenderlerin sayısının neredeyse 6 milyon olduğunu açıkladı; her semender çiftinin yılda ortalama yüz yavru ürettiği göz önünde bulundurulacak olursa, bir sonraki yıl şirketin elinde yaklaşık 300 milyon semender olacaktı; on yılın sonunda bu rakam, kelimenin tam anlamıyla astronomik olacaktı. G. H. Bondy, böylece fazla sayıda semenderle şirketin ne yapacağını sordu; doğal besinlerinin yetersizliği nedeniyle tıka basa dolu semender çiftliklerine temin edilmesi gereken kopra, patates, darı, vs. stok durumları da hesaba katılmalıydı.

K. VON FRISCH, semenderlerin yenilebilir olup olmadığını sordu.

J. GILBERT: Hayır. Derileri de hiçbir işe yaramaz.

M. BONENFANT, Yönetim Kurulu'nun gerçek niyetinin ne olduğunu sordu.

G. H. BONDY (*Ayağa kalkarak*): “Baylar, bu olağanüstü toplantıyı şirketin giderek kötüleşen durumuna dikkatinizi çekmek için düzenledik ki geçtiğimiz yıllarda, tesis ve amortisman giderlerine ek olarak %20-23 oranında kâr payımız olduğunu da hatırlatmak isterim.

Şimdi bir dönüm noktasına gelmiş bulunuyoruz: Geçmişte böylesine başarılı olmuş bir girişim öyle görünüyordu ki sona gelmiştir. Yeni yollar bulmaktan başka seçeneğimiz yok.” (*Alkışlar*.)

“Muhteşem kaptanımız ve dostumuz J. van Toch’un tam da böylesi bir zamanda vefat etmiş olmasının kaderin bir cilvesi olduğunu söyleyebilirim. Bu romantik, güzel ve –dürüst olayım– biraz da aptalca inci işi, onunla özdeşleşmişti. Bunu artık kapanmış bir dosya olarak görüyorum. Nasıl söylesem, egzotik bir cazibesi vardı ama modern zamanlara uymayan bir yanı da vardı. Baylar; inciler böylesi geniş bir ufka sahip bir şirketin meşgalesi olamaz. Şahsen, inci işinin yalnızca eğlencelik bir uğraş olduğunu düşünüyorum. Dahası, şirketimizin ilk zamanlarında o semenderlerin de, efendime söyleyeyim, yeni olmaktan gelen bir cazibeleri mevcuttu. Üç milyon semender ise artık pek cazip değil.” (*Gülüşmeler*.)

“Şöyle söyleyeyim: yeni yollar. Eski dostum Kaptan van Toch hayattayken, kendi tabirimle “Kaptan van Toch Tarzı” dışında bir karakteri teşebbüsümüze kazandırmak mümkün değildi. (Neden?) Çünkü bayım, ben farklı tarzlara meraklıyım. Kaptan van Toch’un tarzıysa, açıkça söylemek gerekirse, macera romanlarınkine benzerdi. Jack London, Joseph Conrad ve benzerleri gibiydi. Antika, egzotik, kolonyal, neredeyse hamasi bir üslup. Bir açıdan bunun beni büyülediğini inkâr edemem. Ama Kaptan van Toch’un vefatından sonra bu tür maceralara atılma ya da gençlik sevdalarına kapılma lüksümüz kalmadı. Önümüzde bizi bekleyen, baylar, yeni bir sayfa değil, tamamen farklı bir yaklaşım; yeni ve farklı bir tasarımdır. (Siz bundan bir romanmış gibi bahsediyorsunuz!) Aynen öyle, efendim; haklısınız. Şahsen ben, işi bir sanatçı gibi ele alıyorum. Sanatsal dokunuş olmadan, baylar, asla yeni bir fikir bulamazsınız. Dünya dönecekse, birer şair gibi yaşamalıyız.” (*Alkışlar*.)

G. H. Bondy kükredi: “Baylar; bu fasla, tabiri caizse bu Vantochyan fasla, üzülerək son veriyorum. Bu fasil boyunca içimizde çocuksu ve maceraperest ne varsa tüketmiş bulunuyoruz. Artık inci ve mercanların peri masalını noktalama vaktidir. Sinbad öldü, baylar. Sormamız gereken soru şudur: Yeni rotamız ne olacak? (Sizden duymak istediğimiz şey bu!) Pekâlâ beyler. Kalemlerinizi alın ve not edin. 6 milyon. Anladınız mı? Şimdi bunu elliyle çarpın. 300 milyon eder, doğru mu? Şimdi bunu da elliyle çarpın. 15 milyar eder, doğru mu? Şimdi de beyler, söyler misiniz, üç yıl içinde 15 milyar semenderle ne yapacağız? Nasıl çalıştıracacağız, nasıl besleyeceğiz? (O halde bırakalım ölsünler!) Evet beyler, ama bu daha büyük israf olmaz mı? Her bir semenderin ekonomik değeri olduğunu, fayda sağlanacak iş gücü anlamına geldiğini unutmayın. Beyler, 6 milyon semenderle güç bela başa çıkıyoruz. 300 milyonla işler daha da güçleşecek. Ama 15 milyar beyler, işte bu bizi aşar. Semenderler şirketi yer bitirir. İşte durum bu.” (Bu sizin sorumluluğunuz! Semender işini başlatan sizsiniz!)

G. H. Bondy dikleştii. “Sorumluluğu tamamıyla üstleniyorum, beyler. Arzu edenler, Pasifik İhracat Şirketi hisselerini hemen elden çıkarabilirler. Hepsini almaya gönüllüyüm— (Ne kadara?) İtibari değerine, bayım.” (*Uğultu. Başkan on dakikalık bir ara talep ediyor.*)

H. BRINKELAER, aranın ardından söz istiyor. Semenderlerin üreme hızlarından tatmin olduğunu, bunun şirketin malvarlığının büyümesi anlamına geldiğini söyledi. Ama elbette onları amaçsızca yetiştirmek saf delilik olurdu; eğer şirketin onlara uygun bir iş sahası yoksa, diye önerdi bir kısım hisse sahibi adına, o halde semenderler denizde ya da su altında operasyon yürütmeyi planlayanlara iş gücü olarak satılabilirdi. (*Alkışlar.*) Semenderlerin günlük bakımı günde birkaç sente mâl oluyordu; eğer bir çift semender, örneğin 100 franka satılacak olursa ve bir

işçi semender bir yıl yaşıyorsa, bu her müteahhidin işine gelecek bir yatırım olurdu. (*Onaylamalar:*)

J. GILBERT, semenderlerin ömrünün bir yıldan uzun olduğunu ilettili; yine de edinilen tecrübelerle rağmen gerçek yaşam süreleri hâlâ bilinmiyordu.

H. BRINKELAER, önerisini yenileyerek bir çift semenderin 300 franktan kakalanabileceğini söyledi.

S. WEISBERGER, semenderlerin ne tür işler yapabildiklerini öğrenmek istedi.

MÜDÜR VOLAVKA: “İçgüdüleri ve teknik açıdan sıradışı uyum sağlama kabiliyetleriyle semenderler, özellikle set, su yolu ve dalgakıran inşaatına; rıhtımların ve kanalların derinleştirilmesine; kum yığınlarının ve çamurun kaldırılmasına; nakliye rotalarının açık tutulması işlerine yatkınlar. Sahil şeritlerinde asayiş ve nizamı sağlayabilirler, alanları genişletebilirler ve daha pek çok şey yapabilirler. Tüm bunlar yüzlerce, binlerce işçi gerektiren, geniş kapsamlı işlerdi; dahası bunlar öyle devasa projelerdi ki modern mühendislik teknolojisi bile, son derece ucuz iş gücü kaynağı oluşturmadıkça, bunları hayata geçirmeyi göze almazdı.” (Yaşa, yaşa! Bravo!)

DR. HUBKA, başka yerlerde üreyebilecek olan semenderleri satmanın, şirketin onlar üstündeki tekeli ni kaybetmek olacağını söyleyerek itiraz etti. Gereğince eğitilmiş ve nitelikli semenderlerin iş gücünün, doğacak yavruların mülkiyetinin şirkette kalması koşuluyla, su mühendisliği müteahhitlerine *kiralanmasını* önerdi.

MÜDÜR VOLAVKA, bırakın yavruları, milyonlarca ya da belki milyarlarca semenderin suda tutulmalarının imkânsız olduğunu vurguladı; ne yazık ki şimdiden bir sürü semender hayvanat bahçeleri ve canlı hayvan sergileri için çalınmıştı.

ALBAY D. W. BRIGHT: “Yalnızca erkek semenderler satılmalı ya da kiralanmalı ki şirketin sahip olduğu kuluçka makineleri ve çiftlikler dışında üreme olmasın.”

MÜDÜR VOLAVKA: “Semender çiftliklerinin şirketin malı olduğunu iddia edemeyiz. Deniz tabanının herhangi bir yerine sahip olamaz ya da kiralayamazsınız. Hukuki açıdan, diyelim ki Majesteleri Hollanda Kraliçesi’nin kara sularında yaşayan semenderlerin aslında kimin olduğu sorusu, son derece belirsizdir ve bir dizi hukuki ihtilafa yol açabilir. (*Huzursuzluk.*) Çoğu durumda, resmî avlanma iznimiz bile yok. Aslında Pasifik adalarındaki semender çiftliklerimizi yasal izin olmadan kurduk.” (*Artan huzursuzluk.*)

J. GILBERT, Albay Bright’a cevaben, geçmiş tecrübelerine dayanarak izole erkek semenderlerin bir süre sonra çevikliklerini ve iş gücü değerlerini kaybettiklerini, tembelleştiklerini, lakayıtlıştıklarını ve güçten düşüklerini belirtti.

VON FRISCH, piyasaya sürülecek semenderlerin hadım edilmesinin ya da kısırlaştırılmasının mümkün olup olmadığını sordu.

J. GILBERT: “Bu çok pahalıya mâl olur; satılan semenderlerin üremesini engellemek mümkün değil.”

S. WEISSBERGER, Hayvan Hakları Demeği’nin bir üyesi olarak, semender ticaretinin insani bir şekilde yapılması gerektiğini ve insani duyguları rencide etmeyecek şekilde yürütülmesi zorunluluğunu vurguladı.

J. GILBERT, kendisine önerisi için teşekkür etti; semenderlerin yakalanma ve nakliye işlerinin yalnızca münasip nezaret altındaki eğitimli personelce yapılabileceği anlaşılmıştı. Elbette, semenderleri satın alacak müteşebbislerin onlara nasıl davranacağını da garantisi yoktu.

S. WEISSBERGER, Başkan Yardımcısı J. Gilbert’in sözlerinden tatmin olduğunu açıkladı. (*Alkışlar.*)

G. H. BONDY: “Beyler, gelecekte semenderler üstündeki tekelimizi koruyabileceğimiz fikrini unutmaliyız. Ne yazık ki, mevcut düzenlemeler altında, patentlerini de alamayız. (*Gülüşmeler.*) Semenderlerle ilgili imti-

yazlı konumumuzu başka bir yolla korumak zorundayız; elbette ki bunun elzem şartlarından biri de, işimizi farklı bir yaklaşımla ele almamız ve şimdiye kadarkinden daha geniş bir ölçeğe yaymamızdır. (Yaşa, yaşa!) Burada, beyler, bir dizi geçici karar kabul edilmiştir. Yönetim Kurulu, ‘Semender Konsorsiyumu’ adı altında yeni bir dikey tröst* oluşturulmasını önermektedir. Bu konsorsiyumun üyeleri, şirketimiz dışında, bir dizi önemli şirket ve finansal açıdan güçlü grup olacaktır; örneğin semenderler için patentli metal aletler üretecek belirli bir şirket. (MEAS’tan mı söz ediyorsunuz?) Evet bayım, MEAS’ı kastediyorum. Sonra, semenderler için ucuz ve patentli yem üretecek bir ilaç ve gıda karteli; –bugüne kadar edinilmiş tecrübelerden faydalanarak– semenderlerin nakliyesi için yine patentini alabileceğimiz özel, hijyenik tanklar üretecek bir grup nakliyat şirketi; nakilleri sırasında veya iş sahasında meydana gelebilecek yaralanma ve ölümlere karşı semenderleri sigortalayacak bir dizi sigorta şirketi; ayrıca, belli nedenlerden ötürü şu anda isimlerini açıklamayacağım, sanayi, ihracat ve finans alanlarına ilgi gösteren diğer paydaşlar. Belki de, bu konsorsiyuma başlangıç olarak dört yüz milyon sterlin hibe edileceğini bilmek sizin için yeterli olacaktır. (Heyecan.) Buradaki tomar, dostlarım, yüzyılımızın en kapsamlı ekonomik iştiraklerinden birinin hayata geçirilmesi için imzalanmayı bekleyen sözleşmelerden oluşuyor. Beyler, Yönetim Kurulu sizden, görevi semenderlerin uygun maliyetli üretimi ve kullanımı olacak olan bu devasa kuruluşu başlatmak için izin talep ediyor.” (Alkışlar ve muhalif sesler.)

“Beyler, sizlerden bu tür bir işbirliğinin avantajlarını düşünmenizi isterim. Semender Konsorsiyumu yalnızca semenderleri değil, ihtiyaçları olan aletleri ve gıdayı da, yani milyarlarca hayvanı besleyecek darı, nişasta, içyağı

* Bir malın üretim sürecindeki tüm ara mal üreticilerinin birleşmesine verilen isim. –e.n.

ve şekeri temin edecek; ayrıca nakliyat, sigorta, veterinerlik hizmetleri ve bunun gibi kalemler de karşılanacak, hepsi de en düşük maliyetle. Ve artık bir tekel olmasak da semender pazarına girebilecek olası rakipler karşısında ezici bir üstünlüğümüz olacak. Hele bir denesinler, beyler; bizimle uzun süre aşık atamazlar. (Bravo!) Hepsi bu kadar da değil. Semender Konsorsiyumu, semenderler tarafından yapılacak bütün su mühendisliği işleri için malzeme de sağlayacak. İşte bu yüzden ağır sanayi de arkamızda; çimento ve yapı kerestesi, taş... (Semenderlerin ne kadar iyi çalışacaklarını henüz bilmiyorsunuz!) Baylar, şu anda yirmi bin semender, Saigon Rıhtımı'ndaki yeni doklarda, havza ve mendireklerde çalışıyor. (Bize bundan hiç bahsetmemiştiniz!) Hayır. Bu ilk geniş ölçekli deneyimimiz. Bu deney, beyler, büyük ölçüde başarılı olmuştur. Hiç şüphe yok ki istikbal semenderlerindir!" (*Şevkli alkışlar.*)

"Hepsi bu kadar da değil beyler. Bu, Semender Konsorsiyumu'nun görevlerinin yorucu olacağı anlamına gelmiyor. Konsorsiyum, dünyanın dört bir yanında milyonlarca semenderi çalıştıracak. Denizlerin kontrolü için planlar ve fikirler de üretecek. Ütopyalar ve devasa hayaller geliştirecek. Yeni kanallar ve sahil şeritleri, kıtaları birleştiren köprüler, okyanusaşırı uçuşlar için yapay adalar, okyanuslarda yeni kıtalar yapacak. İşte insanlığın geleceği burada saklı. Beyler, dünya yüzeyinin beşte dördü denizlerle kaplı, tartışmasız çok yüksek bir oran bu. Dünyanın yüzeyi, okyanusların ve karaların haritası yenilenmeli. Dünyaya denizlerin iş gücünü vereceğiz beyler. Bu artık Kaptan van Toch'un tarzında olmayacak; incilerle ilgili o macera öyküsünün yerini coşkulu işçi marşları alacak! Satıcı veya üretici olabiliriz; ama kıtalar ve okyanuslar ölçeğinde düşünmezsek potansiyelimizi gerçekleştiremeyiz. Aranızdan biri bir çift semenderin fiyatından bahsetti. Milyarlarca semender bazında

düşünmenizi istiyorum; milyonlarca iş birimi, yerkabuğunun değiştirilmesi, yeni bir Yaradılış ve yeni jeolojik çağlar... Bugün yeni bir Atlantis'ten bahsedebiliriz; okyanuslara yayılan eski kıtalardan, insanlığın kendi inşa edeceği yeni dünyalardan da. Eğer bu anlattıklarım size ütöpik geliyorsa beni bağışlayın beyler; lakin gerçekten de bir ütopyayı başlatıyoruz. Tam da başlangıç noktasındayız. Yapmamız gereken tek şey, semenderlerin geleceğini teknik açıdan ele almak— (Ve ekonomik açıdan!) Kuşkusuz. Özellikle de ekonomik açıdan. Beyler, şirketimiz milyonlarca semenderi tek başına yetiştirecek kadar büyük değil, mali gücümüz buna yetmez; siyasi açıdan da yetersiziz. Okyanuslar ve kıtaların haritası değişmeye başlayınca, beyler, büyük güçler de işe ilgi göstermeye başlayacak. Ama bunu tartışmayacağız; şimdiden konsorsiyum hakkında olumlu görüşler bildirmeye başlamış olan yüksek makamlardan da bahsetmeyeceğim. Sizden rica ediyorum beyler, oylayacağınız işin devasa kapsamını göz ardı etmeyiniz.” (*Heyecanlı, uzun alkışlar. Mükemmel! Bravo!*)

Yine de, Semender Konsorsiyumu için oylama yapılmadan önce, o yıl Pasifik İhracat Şirketi'nin hissesinden ihtiyat hesabına %10'luk temettü ödeneceği sözünün de verilmesi gerekti. Bunun ardından hisse sahiplerinin %87'si lehte oy kullanırken, yalnızca %13'ü aleyhte oy verdi. Yönetim Kurulu'nun önerisi de böylelikle kabul edilmiş oldu. Semender Konsorsiyumu hayata geçirilmişti. G. H. Bondy tebrik edildi.

“Çok güzel bir sunumdu Bay Bondy,” diye övdü onu yaşlı Sigi Weissberger. “Gerçekten de incelikle açıkladınız her şeyi. Ama söylesenize Bay Bondy, bunu nasıl akıl ettiniz?”

“Nasıl mı?” diye sordu G. H. Bondy dalgınca. “İşin aslı Bay Weissberger, yaşlı van Toch sayesinde. Semenderlere

öyle güçlü bir inancı vardı ki! Zavallı adam, o tapaoğlanları kendisiyle birlikte ölüme ve tükenmeye terk etseydik ne derdi acaba?”

“Hangi tapaoğlanları?”

“O lanet semenderleri. En azından artık hak ettikleri ilgiyi görecekler; artık bir değerleri var. Dahası Bay Weissberger, o hayvanları, hiçbir şey olmasa bile, belki sırf bir ütopya için kullanırsınız.”

“Anlamıyorum,” dedi Bay Weissberger. “Hiç semender gördünüz mü Bay Bondy? Ben bir semenderin neye benzediğini bile bilmiyorum. Söylesinize, neye benziyorlar?”

“En ufak bir fikrim yok, Bay Weissberger. Semenderlerin neye benzediği beni neden ilgilendirsin ki? Neye benzediklerini düşünecek vaktim mi var? Ama bu Semender Konsorsiyumu’nun kurulmuş olmasına memnunum.”

Ek

Semenderlerin Cinsel Hayatı Hakkında

İnsan zihninin gözde uğraşlarından biri de, dünyanın ve insanlığın yakın gelecekte neye benzeyeceği, hangi fennî mucizelerin gerçekleşeceği, hangi toplumsal sorunların çözüleceği, bilimin ve kurumların nereye kadar ilerleyeceği hakkında kafa yormaktır. Bununla birlikte bu ütopyaların çoğu, bu daha gelişmiş –ya da en azından fennî açıdan mükemmelleşmiş– dünyada cinsellik, üreme, aşk, evlilik, aile, kadın hakları gibi kadim ama her daim popüler meselelerin geleceğinin ne olacağına dair hakiki bir ilgi göstermeyi de ihmal etmez. Konuyla ilgili Paul Adam, H. G. Wells, Aldous Huxley ve daha birçoklarının katkıda bulunduğu literatüre bakmanız tavsiye olunur.

Yazar, yukarıda zikredilen isimlerden hareketle, bu gelecek dünyada semenderlerin cinsel rutinlerinin nasıl şekilleneceğini tartışmayı –dünyamızın geleceğine dair de bir fikir sunması bakımından– kendisine görev bilir. Konuya sonradan geri dönmek için bunu şimdi yapacak. Kuşkusuz, Andrias Scheuchzeri'nin cinsel hayatı, temel olarak diğer kuyruklu amfibilerin üreme özelliklerini göstermektedir: Bildiğimiz anlamda bir cinsel birleşme yoktur, dişi çeşitli dönemlerde yumurtlar, döllen yumurtalar suda larvaya dönüşür, vs. vs. Ayrıntılar herhangi bir doğa tarihi kitabında

bulunabilir. Bu yüzden yalnızca Andrias Scheuchzeri'de gözlemlenen bazı hususi nitelikleri aktaracağız.

Nisan ayının başlarında, diye aktarır H. Bolte'un kayıtları, erkeklerle dişiler birleşir; her cinsel dönemde erkekler aynı dişiyiyle birleşir ve birkaç gün boyunca onu bir an olsun terk etmez. Bu dönemde hiç beslenmez, dişilerse büyük bir iştah sergiler. Erkek, dişiyi suda takip eder ve başını dişinin kine mümkün olduğunca yakın tutmaya çalışır. Bunu başardığında, muhtemelen kaçmasını engellemek için ağzını dişinin burnuna bastırır ve hareketsiz kalır. Böylece, yaklaşık otuz derecelik bir açıyla yalnızca kafalarıyla birbirlerine dokunan iki hayvan, hareketsiz bir şekilde suyun üstünde yan yana durur. Zaman zaman erkek öyle vahşice debelenir ki böğrü dişininkine çarpar; ardından yine hareketsizleşir, bacaklarını açar, o anda bulduğu her şeyi yemekte olan eşinin yalnızca kafasına dokunur. Tabiri caizse bu "öpüşme" birkaç gün sürer; kimi zaman dişi yiyecek arayışıyla erkekten ayrılır ve erkek daha da büyük bir galeyan ve hatta öfkeyle dişiyi takip eder. Sonunda dişi direnmeyi bırakır, kaçmaktan vazgeçer ve semender çifti iki siyah kütük gibi suyun üstünde hareketsiz bir şekilde sürüklenir. Bu noktada erkeğin bedeni kasılmalarla sarsılır ve bereketli, yapışkan spermlelerini suya salar. Hemen ardından dişiden ayrılır ve tükenmiş bir halde kayaların arkasına saklanır; bu aşamada herhangi bir savunmayla karşılaşmaksızın bacağına ya da kuyruğunu kesmek mümkündür.

Bu esnada dişi katı, hareketsiz pozisyonunu bir süre daha korur, ardından dinç bir edayla bedenini gerer ve jela-tinimsi bir kılıfın içindeki yumurtalarını kloaktan çıkarmaya başlar; yumurtlayan kara kurbağaları gibi arka ayaklarıyla bu işlemi kolaylaştırır. Bu yumurtalardan kırk-elli kadar vardır ve bir demet gibi dişinin vücuduna bağlıdır. Dişi, yumurtalarıyla birlikte korunaklı alanlara yüzer ve onları

yosunlara ya da taşlara bağlar. On gün sonra aynı dişi, bir daha erkekle ilişkiye girmemesine rağmen, sayısı yirmi ile otuz arasında değişen bir dizi yumurta daha bırakır; bu yumurtalar kloakta döllenmiştir. Yedi-sekiz günlük aradan sonra, üçüncü ve dördüncü yumurtlamalar gerçekleşir; on beş-yirmi gün aradan sonra bir kez daha yumurtlar; bunların sayısı da on beş ile yirmi kadardır. Bir ile üç hafta içinde, saçaklanmış solungaçları olan çevik iribaşlar çıkar. Bir yıl sonra bu iribaşlar yetişkin, üremeye hazır semenderler haline gelir.

Diğer yandan, Bayan Blanche Kistemaeckers iki dişi ve bir erkek tutsak Andrias Scheuchzeri'yi gözlemlemiştir. Çiftleşme zamanında erkek, dişilerden yalnızca biriyle ilişkiye girmiş, onu vahşice takip etmiş, ne zaman kendisinden kaçacak olsa kuyruğuyla dişiye acımasızca vurmuştur. Beslenmesini izlemek hoşuna gitmemiş ve onu yiyecekten uzaklaştırmaya çalışmıştır; açıkça onu yalnızca kendine istemiş ve dişiye terörize etmiştir. Spermini salgıladığında diğer dişinin üstüne atılarak onu yemeye çalışmıştır; tanktan çıkartılıp başka bir yere götürülmesi gerekmiştir. Buna rağmen ikinci dişi de toplamda altmış üç döllenmiş yumurta bırakmıştır. Ancak Bayan Kistemaeckers üç hayvanın da kloakının şişkin olduğunu gözlemlemiştir. Bu nedenle, diye yazar Bayan Kistemaeckers, Andrias'ta döllenme, ne cinsel birleşmeyle ne de harici bir şekilde gerçekleşir; "cinsel alan" diye adlandırılabilir bir yerde meydana gelir. Görüldüğü kadarıyla yumurtaların döllenmesi kısa bir birleşmeyi bile gerektirmemektedir. Bu durum araştırmacıyı daha ilginç deneylere yönlendirmiştir. İki cinsi birbirinden ayırmış, uygun zaman geldiğinde erkeğin spermini sıkmış ve dişilerin bulunduğu tankın suyuna koymuştur. Bunun ardından dişiler döllenmiş yumurtalar bırakmaya başlamıştır. Başka bir deneyde Bayan Blanche Kistemaeckers erkeğin spermini

filtreden geçirmiş ve spermden arındırılmış sıvıyı (berrak, kısmen asitli bir sıvı) dişilerin bulunduğu tanka eklemiştir; o zaman bile dişiler yaklaşık ellişer döllelenmiş yumurta bırakmış ve bunların çoğu normal iribaşlara dönüşmüştür. Bu da Bayan Kistemaeckers'i, partonogenez ve eşeyli üreme arasındaki bir aşamayı tarif eden, "cinsel alan" kavramına yöneltmiştir. Yumurtaların döllelenmesi ortamdaki kimyasal değişimle meydana gelmektedir (asit oranındaki belirli bir artış, ki şimdiye kadar yapay bir şekilde gerçekleştirilememiştir); bu değişimin bir şekilde erkeğin cinsel işleviyle alakalı olduğu düşünülmektedir. Fakat açıkça, bu işlevin kendisi gerekli değildir; erkeğin dişiyle ilişkiye girmesi daha eski bir gelişimsel hayatta kalma aşamasından, Andrias'ın diğer semender türleriyle aynı şekilde ürettiği zamanlardan kalmadır. Bayan Kistemaeckers'in de haklı olarak belirttiği gibi bu ilişki, miras edinilmiş bir çeşit babalık yanılgısıdır; aslında erkek, iribaşların babası değil, gerçek dölleyici unsur olan cinsel alanın kimyasal bir faktörüdür. İlişkiye giren yüz çift Andrias Scheuchzeri'yi bir tankta tutacak olsak, yüz ayrı döllelenmenin gerçekleşeceğini varsayabiliriz; gerçekteyse yalnızca tek bir döllelenme olayı gerçekleşir; yani verili ortamdan kaynaklanan kolektif bir seksüalizasyon ya da daha net olmak gerekirse, Andrias'ın olgun yumurtalarının iribaşlara dönüşmesini sağlayan sudaki asit miktarındaki artış. Bu bilinmeyen asidite faktörünü yapay bir şekilde yaratabilirseniz, erkeğe hiç gerek kalmayacaktır. Yani, Andrias'ın cinsel hayatı bir Büyük Yanılgı'dır; onun erotik tutkusu, evliliği ve cinsel tiranlığı, geçici sadakati, cansız ve yavaş coşkusu: Tüm bunlar gereksiz, miadını doldurmuş, neredeyse sembolik eylemlerdir; bir başka deyişle erkeğin, döllelenmeyi mümkün kılan cinsel alanın yaratılmasındaki gayrişahsi davranışlarını bezerler. Dişinin bu anlamsız ve beyhude flörte karşı tuhaf ilgisizliği, dişilerin bu çiftleşme

eylemini içgüdüsel olarak resmî bir seremoni ya da kendi eşleşme eylemlerine bir prelüd mahiyetinde gördükleri ve bu sayede dölleyici ortamla bütünleştikleri anlamına gelir. Dişi Andrias'ın olan bitene dair daha net bir fikri olduğu ve daha ayakları yere basan, erotik yanılığlardan bağımsız bir yaklaşımı olduğu söylenebilir.

(Bayan Kistemaecker'in deneyleri, bilge Başrahip Bon-tempelli'nin ilginç deneyleriyle de desteklenmişti. Andrias'ın spermini kurutmuş ve öğütmüş ve dişilerin olduğu tanka koymuştur; dişiler bu durumda da döllenmiş yumurtalar bırakmıştır. Aynı sonucu, Andrias'ın erkek üreme organını kurutup öğüttükten sonra veya üreme organlarının özsuğunu alkolle yahut kaynatarak çıkarıp tanka ekleyerek de elde etmiştir. Azgınlık döneminde Andrias'ın hipofiz bezinden, hatta epidermik bezlerden parçalar alıp deneyi tekrarladığında da aynı sonuca ulaşmıştır. Tüm bu örneklerde, dişi başlangıçta tepkisiz kalmış; ancak yemek arayışını bitirip hareketsizleştikten bir süre sonra domuz dışkısı büyüklüğünde, jelatinimsi yumurtalar bırakmaya başlamıştır.)

Bu noktada "semender dansı" denilen tuhaf ritüelden de bahsetmeliyiz. (O dönemde yüksek sosyete de moda olan ve Piskopos Hiram'ın "görölmüş en ahlaksız dans" olarak tanımladığı Semender Dansı'nı kastetmiyoruz.) Dolunayda (üreme mevsimi dışında) Andriaslar –ama yalnızca erkekleri– akşamları kıyıya çıkar, daire olur ve bedenlerinin üst kısmını tuhaf, dalgaya benzer bir hareketle kıvrırmaya başlarlar. Bu, farklı koşullar altında yaşasalar da, dev semenderlerin tipik hareketidir ama "dansları" sırasında kendilerini bu harekete çılgınca kaptırır, semazenler gibi güçten düşene dek dans ederler. Bazı bilim adamları, bu çılgın hareketleri bir tür Ay kültü, yani dinî bir ayin olarak değerlendirmiştir; diğerleriyse bunu erotik bir dans olarak değerlendirmiş ve daha önce bahsettiğimiz "cinsel alan"ın bir parçası olarak

açıklamıştır. Andrias Scheuchzeri’de asıl dölleyici unsurun, dişilerle erkekler arasında kolektif ve gayrişahsi bir aracı olan “cinsel alan” olduğunu söylemiştik. Dişilerin bu gayrişahsi ilişkiyi, içgüdüsel bir eril gösteriş ve fetih arzusuyla en azından görünürde cinsel bir zafer kazanmak isteyen, bu yüzden de flört ve izdivaç ilişkisine girme çabasındaki erkeklerden çok daha gerçekçi bir yaklaşımla tanıdıklarını belirtmiştik. Bu en büyük erotik yanılgılardan biridir ve ilginç bir şekilde, yalnızca bu büyük eril cümbüşle özdeşleştirilir, ki kendini bir Kolektif Erkek gibi hissetme içgüdüsünden ibarettir. Bu toplu dans, diye iddia edilir, ata yadigârı ve anlamsız eril cinsel bireyciliğinin üstünü örter; o kıvrılan, mest olmuş, çılgın kalabalık, meşhur gerdek dansını yapan ve kendini devasa bir evlilik ritüeline teslim eden Kolektif Erillik, Kolektif Cinsel Partnerlik ve Büyük Dölleyicilik’ten başka bir şey değildir. O esnada henüz mideye indirmiş oldukları küçük bir balık ya da kalamarın ardından ağzını şapırdatmakta olan dişiler de tuhaf bir şekilde bu ritüele dâhil edilir. Bu semender ritüeline “Eril Düsturun Dansı” adını vermiş olan ünlü Charles J. Powell, şu gözlemleri aktarır: “Peki ya bu kolektif semender ritüelleri, o mucizevi semender kolektivizminin temel kökeni ve kaynağı olabilir mi? Gerçek hayvan topluluklarının yalnızca türün yaşamının ve gelişiminin cinsel çiftleşmeye dayanmadığı yerlerde var olduğu gerçeğini unutmayalım; arılar, karıncalar ve termitler gibi örneğin. Arı toplulukları şöyle tanımlanabilir: Ben, Anaç Kovan. Semender topluluklarıysa farklı bir şekilde tanımlanabilir: Biz, Eril Düstur. Yalnızca bütün erkekler bir arada, doğru anda, doğurgan cinsel alanlarından vazgeçtiklerinde dişinin rahmine girip hayatı çoğaltan o Büyük Erkek’e dönüşebilirler. Babalıkları kolektiftir; işte bu yüzden doğaları da kolektiftir ve kolektif eylemle kendini ifade eder; öte yandan dişiler yumurtladıktan sonra, bir sonraki

bahara kadar kısmen yalnız bir hayat sürerler. Topluluğu oluşturan erkeklerdir. Kolektif görevleri üstlenen de erkeklerdir. Başka hiçbir türde dişiler, Andriaslar'da olduğu kadar ikincil bir rol oynamaz; dişiler kolektif eylemden dışlanır ve işin aslı buna hiç ilgi de göstermezler. Onlar, Eril Düstur bulundukları ortama yalnızca kimyasal açıdan zar zor algılanan fakat yaşamsal açıdan çok keskin bir asitle nüfuz ettiğinde devreye girer; öyle ki okyanus gelgitlerinin sonsuz seyreltiliğine karşı bile etkili bir asidedir bu. Sanki okyanusun kendisi erilleşmiş, kıyılarındaki milyonlarca yumurtayı döllemiştir.”

“Erkeklerin bütün horozlanmalarına rağmen,” diye devam eder Charles J. Powell, “hayvan türlerinin çoğunda, doğa dişiye hayati bir üstünlük bahşeder. Erkek kendi hazzı ve öldürmek için vardır, şişirilmiştir ve kibirlidir; oysa dişi canlılığıyla türünü bizzat temsil eder ve erdemlidir. Andrias’a gelince (kısmen İnsan’da da): İlişki özünde farklıdır; eril birliktelik ve dayanışma yoluyla erkek açıkça biyolojik bir üstünlük kazanır ve türün devamlılığında dişiden daha belirleyici bir unsura dönüşür. Belki de Andrias’ın böylesi gelişkin mühendislik hünerleri olmasının sebebi de budur. Andrias büyük ölçekli işleri becerebilecek, doğuştan gelen bir yeteneğe sahiptir; erkeğin cinsiyetine özgü bu ikincil özellikleri, örneğin teknik marifetleri ve organizasyon yeteneği, gözlerimizin önünde öyle büyük bir hız ve başarıyla gelişmektedir ki en hayati etkenlerin bu cinsel belirleyiciler olduğunu bilmeseydik, doğanın bir mucizesinden bahsetmemiz gerekirdi. Andrias Scheuchzeri bir *animal faber*’dir’ ve öngörülebilir bir gelecekte teknik açıdan İnsan’ı bile aşacaktır —ki bu da, yaratmış oldukları katıksız eril topluluğun doğal şartlarının bir sonucudur.”

* Lat. Yapan hayvan. “Yapan insan” anlamına gelen *Homo faber*’e atıfla kullanılmıştır. —e.n.

İKİNCİ KİTAP

Medeniyetin Aşamaları

I

Bay Povondra Gazete Okuyor

Bazı insanlar pul biriktirir, bazıları da *incunabulum*.^{*} G. H. Bondy'nin malikânesinin kâhyası Bay Povondra, uzun süre hayatının anlamını bulamamıştı; yıllarca tarihöncesi gömütlerle uluslararası siyaset arasında gidip geldi; ama bir gece beklenmedik bir şekilde, o zamana kadar hayatında neyin eksikliğini duyduğunu fark etti. Büyük şeyler genellikle beklenmedik anlarda gelir.

O gece Bay Povondra gazetesini okuyor, Bayan Povondra Frantik'in çoraplarını yamıyor ve Frantik de Tuna Nehri'nin sol tarafındaki akarsu kollarını öğreniyormuş gibi yapıyordu. Tatlı bir sessizlik hâkimdi.

"Hay kör şeytan!" diye homurdandı Bay Povondra.

"N'oldu?" diye sordu Bayan Povondra ipliği iğneye geçirirken.

"Ne mi oldu? Şu semenderler," dedi Baba Povondra, "geçtiğimiz üç ay içinde yetmiş milyonunun satıldığı yazıyor burada."

"Oldukça fazla, değil mi?" diye yorum yaptı Bayan Povondra.

"Bence de! Hanım, bu devasa bir rakam. Düşünsene: 70 milyon!" Bay Povondra başını salladı. "Bu işte büyük para

* Kelime anlamı "beşik"tir. 1501'den önce basılan, yani el yazması olmayıp matbaa çıkışlı ilk kitapları ifade eder. -e.n.

olmalı. Şimdi yaptıklarına bir bak,” diye ekledi bir an düşündükten sonra. “Her yerde süratle yeni karalar ve adalar inşa edildiği yazıyor burada. Biliyor musun, artık insanlar kendilerine keyiflerince yeni kıtalar yaratabiliyor. Bu büyük bir olay cancağızım. Nah şuraya yazıyorum: Bu, Amerika’nın keşfinden bile büyük bir olay.” Bay Povondra dalgınlıktı. “Tarihte yeni bir sayfa açılıyor, işte olan bu. Ne yaparsın cancağızım, heyecan verici günlerden geçiyoruz.”

Eve uzun bir sessizlik çöktü yeniden. Bay Povondra aniden piposunu kökledi. “Düşünsene, ben olmasaydım bu işlerin hiçbiri olmayacaktı!”

“Hangi işlerin?”

“Bu semender işi. Bu Yeni Çağ. İyice düşünürsen, bütün bunlara ben neden oldum.”

Bayan Povondra delik çorabın üstünden baktı. “Neyi kastediyorsun?”

“O kaptanın Bay Bondy’nin huzuruna çıkmasına izin verişimden bahsediyorum. Ben olmasaydım, anacığım, bunların hiçbiri gerçekleşmeyecekti. Hiçbiri.”

“Belki de kaptan başkasını bulacaktı,” diye itiraz etti Bayan Povondra.

Baba Povondra’nın piposundan aşağılayıcı bir tıslama geldi. “Bu işlerden hiç anlamıyorsun! Böyle işleri yalnızca Bay Bondy yapabilir. Tanrım, kimse o adamdan daha ileri görüşlü olamaz. Bir başkası bütün bunların delilik olduğunu düşünürdü; ama Bay Bondy değil! Adamın burnu fena koku alıyor, asla şaşmıyor.” Bay Povondra düşüncelere daldı. “Hele o kaptan, neydi adı, hah, Vantoch — akıllı biri gibi görünmüyordu bile. Şişman, yaşlı bir tipti. Başka bir kâhya ona ev sahibinin evde olmadığını söylerdi; ama ben bir şeyler sezdim. Onu takdim edeceğim, dedim kendi kendime; belki de Bay Bondy beni azarlayacak, ama sorumluluğu alıp bu adamı huzuruna çıkaracağım. Hep söylerim, bir kâhyanın

burnu iyi koku almalı. Bazen barona benzeyen bir adam kapıyı çalar ama çoğunlukla bir buzdolabı satıcısı çıkar. Bazen şişman, yaşlı bir adam çıkagelir ve baksana, adamda ne cevherler gizliymiş. İnsan doğasını iyi anlayacaksın.” Baba Povondra bir kez daha derin düşüncelere daldı. “Bu sana ders olsun, Frantik, arka plandaki bir adam neler başarabilir gör. Bu sana örnek olsun ve her zaman işini benim gibi yapmaya çalış.” Bay Povondra ağır ağır, duygusal bir edayla başını salladı. “O kaptanı daha kapıdayken sepetleyebilir ve o merdivenleri çıkmaktan yırtardım. Yerimde başkası olsa horozlanıp kapıyı suratına çarpardı. Ve dünyada gerçekleşen bütün bu güzel gelişmelere mâni olurdu. Asla unutma Frantik, herkes işini iyi yapsa dünya da iyi bir yer olurdu! Sana bir şey anlatırken beni doğru düzgün dinle!”

“Tamam baba,” diye homurdandı Frantik çaresizce.

Baba Povondra boğazını temizledi. “Şu makası versene hanım. Bu haberi keseyim de bir gün benden geriye hatırlanacak bir şey kalsın.”

İşte Bay Povondra semenderlerle ilgili gazete küpürlerini toplamaya böyle başladı. Onun bu koleksiyon hevesi sayesinde, öbür türlü çoktan unutulacak birçok materyale ulaşabiliyoruz. Semenderlerle ilgili yayımlanan ne varsa kesip biriktirdi; işin aslı birkaç denemeden sonra, her gün gittiği kafede semenderlerle ilgili haberlerin bulunduğu gazeteleri karıştırıp, başgarsonun gözü önünde, tam da ona gerekli sayfayı yırtıp aşırarak konusunda özel, neredeyse büyümlü bir yetenek geliştirdiği de sır değil. Her koleksiyoncunun, koleksiyonuna yeni bir parça katabilmek için hırsızlık yapmaya ya da cinayet işlemeye hazır olduğunu herkes bilir; ama bu onların ahlaki değerlerine herhangi bir şekilde hâle getirmez.

Artık Bay Povondra'nın da hayatının bir anlamı vardı, çünkü bir koleksiyoncunun hayatıydı artık bu. Her gece, her erkeğin kısmen deli ve küçük bir çocuk olduğunu iyi bilen Bayan Povondra'nın hoşgörölü bakışları altında, kestiği küpürleri tasnif edip okurdu; bara gidip kâğıt oynamak yerine neden bu küpürlerle oynamasındı ki? Sonunda kadın çamaşır dolabında, adamın kendi yaptığı koleksiyon kutuları için yer bile açmıştı. Bir eş ve anneden daha ne beklenebilirdi ki?

G. H. Bondy de, Bay Povondra'nın semenderlerle ilgili bütün bu ansiklopedik bilgi dağarcığına şaşıırıyordu. Bay Povondra, biraz utanarak da olsa, basında semenderlerle ilgili yayımlanan her şeyi biriktirdiğini itiraf edip Bay Bondy'ye kutularını göstermişti. G. H. Bondy koleksiyonunu nazikçe övdü. Şurası bir gerçek: Yalnızca büyük adamlar böyle lütufkâr olabilir ve yalnızca güçlü adamlar karşılık beklemeden başkalarını mutlu edebilir; büyük adamlar bilir yalnızca bunu. Örneğin Bay Bondy, Semender Konsorsiyumu ofisine, semenderlerle ilgili şirketin arşivinde bulunması gerekmeyen belgelerin Povondra'ya gönderilmesi talimatını verdi; sonuç olarak biraz ezikçe de olsa, keyiflenen Bay Povondra her gün dünyanın bütün dillerinden, özellikle de Kiril ya da Yunan alfabesiyle, İbranice, Arapça, Çince, Bengalce, Tamilce, Cavaca, Burmaca ve Taalik dillerinde basılmış gazetelerden bir yığın belge aldı ve hürmetle doldu. "Düşününce," diye mırıldanırdı başlarına geçince, "ben olmasaydım bunların hiçbirisi gerçekleşmeyecekti!"

Söylediğimiz gibi, Bay Povondra'nın koleksiyonunda semenderlerin hikâyesiyle ilgili sayısız tarihî belge vardı; bunun akademideki bir tarihçiyi tatmin edeceğini ima etmiyoruz elbette. Bir kere, tarih bilimi ya da arşivleme yöntemleriyle ilgili özel bir eğitimi olmayan Bay Povondra, küpürlerini kaynak ya da tarih olmadan saklamıştı, yani

küpürlerin çoğunun ne zaman, nerede basıldığını bilemiyoruz. İkincisi, elinde o kadar çok malzeme birikmişti ki Bay Povondra çoğunlukla, daha önemli olduklarını düşündüğünden, daha uzun makaleleri saklamış, kısa haberler ve muhabirlerin bildirilerini kömürlüğe atmıştı. Sonuç olarak bu dönemle ilgili elimizde çok az belge kaldı. Üçüncüsü, Bayan Povondra'nın müdahaleleri de vardı: Ne zaman Bay Povondra'nın kutuları dolup taşsa, içlerindeki kimi küpürleri çaktırmadan alıp yakardı; bu da yılda birkaç kez gerçekleşirdi. Yalnızca fazla hızlı birikmeyenleri, örneğin Malabarca, Tibetçe ya da Antik Mısır dilinde yazılanları saklardı; bunların hemen hepsi elimizde ama eğitim sistemimizdeki bazı eksiklikler nedeniyle fazla işimize yaramıyorlar. Yani semenderlerin tarihine dair elimizdeki malzeme eksik; bu büyük tarihî olaya dair belgelerin korunması, ne MÖ 8. yüzyıldan kalma tapu kayıtları ne de Sappho'nun şiir derlemeleri gibiydi, yalnızca şans eseri oldu. Yine de, bütün boşluklara rağmen, bunları "Medeniyetin Aşamaları" başlığı altında ayrıntılarıyla açıklıyoruz.

2

Medeniyetin Aşamaları (Semenderlerin Tarihi)⁽¹⁾

G. H. Bondy'nin, Pasifik İhracat Şirketi'nin unutulmaz genel kurul toplantısında, ütopyanın başlangıcıyla ilgili sarf ettiği kâhince sözlerle duyurduğu o mühim çağda,⁽²⁾ tarihi olayların ölçümü artık dünya tarihinde alışık olunduğu gibi yüzyıllar hatta onyıllarla değil, yıllık ekonomi istatistiklerinin çeyrek dilimler halinde yayımlanması gibi üç aylık periyotlar halinde yapılabilir.⁽³⁾

* * *

(1) Bkz. G. Kreuzmann, *Geschichte der Molche*; Hans Tietze, *Der Molch des XX. Jahrhunderts*; Kurt Wolff, *Der Molch und das deutsche Volk*; Sir Herbert Owen, *The Salamanders and the British Empire*; Giovanni Focaja, *L'evoluzione degli anfibi durante il Fascismo*; Léon Bonnet, *Les Urodèles et la Société des Nations*; S. Madariaga, *Las Salamandras y la Civilization*; vd.

(2) Bkz. *Semenderlerle Savaş*, 1. Kitap, 12. Bölüm.

(3) Bay Povondra'nın koleksiyonundaki ilk küpür bunun kanıtıdır:

SEMENDER PAZARI RAPORU

(Çek Haber Ajansı) Semender Konsorsiyumu'nun son çeyreğin sonunda yayımladığı rapora göre semender satışı %30 artmıştır. Son üç ay içinde, başta Güney ve Orta Amerika, Hindişin ve İtalyan Somalisi'ne olmak üzere semender sevkiyatı 70 milyona

ulaşmıştır. Yakın gelecek için planlanan projeler arasında Panama Kanalı'nın derinleştirilmesi ve genişletilmesi, Guayaquil Limanı'nın temizlenmesi ve Torres Boğazı'ndaki çıkıntı ve sığlıkların düzlenmesi vardır. Madeira-Bermuda hattındaki kalıcı hava üslerinin inşası da önümüzdeki bahara planlanmaktadır. Japon mandasındaki Mariana Adaları'ndaki doldurma çalışmaları devam etmektedir; şimdiye kadar Tinian ve Saipan adaları arasında 350.000 hektar hafif, kuru toprak kazanılmıştır. Artan talep karşısında semender fiyatları çok yüksek: *Leading* 61, *Team* 620. Stoklar yeterlidir.

* * *

Çünkü, tabiri caizse, tarihin üretimi artık büyük sayılarla gerçekleşiyordu; bunun sonucunda da tarihin temposu sıradışı bir şekilde hızlanıyordu (bazı tahminlere göre neredeyse beş kat artmıştı). Bugünlerde dünyada iyi ya da kötü bir şeylerin olması için birkaç yüzyıl bekleyemeyiz. Yüzyıllar süren göçleri düşünün örneğin; bugün, mevcut ulaşım organizasyonu sayesinde bütün detaylarıyla üç yılda tamamlanabilir; aksi takdirde kârlı olmaz. Aynı şey Roma İmparatorluğu'nun dağılması, kıtaların sömürgeleştirilmesi, Kızılderili soykırımı ve diğer şeyler için de geçerli. Tüm bunlar, ellerinde büyük sermaye olan girişimcilere bırakılsaydı çok daha hızlı gerçekleşebilirdi. Bu açıdan bakıldığında Semender Konsorsiyumu ve dünya tarihi üzerindeki büyük etkisi, hiç şüphesiz geleceğe giden yolun taşlarını döşemektedir.

Semenderlerin tarihi de başlangıçtan itibaren bu mükemmel ve akılcı organizasyonla şekillenmiştir; burada, tek olmasa bile temel pay Semender Konsorsiyumu'nundur. Bununla birlikte bilim, hayırsever çaba, aydınlanma, basın ve diğer faktörler de semenderlerin olağanüstü ilerleyişinde ve gelişiminde önemli rol oynamıştır. Yine de semenderler için yeni kıtalar ve yeni kıyıları fetheden, bu uğurda pek

çok engeli ve zorluğu aşmayı göze alan Semender Konsorsiyumu olmuştur.⁽⁴⁾

* * *

(4) Bu zorluklar belgelenmiştir; örneğin bir gazeteden kesilmiş olan, tarihi belirtilmemiş şu haber:

İNGİLTERE KAPILARINI SEMENDERLERE KAPATIYOR MU?

(Reuters) Avam Kamarası'ndan Milletvekili Bay J. Leeds'in sorusuna yanıt olarak, Sör Samuel Mandeville bugün Birleşik Krallık Hükümeti'nin Süveyş Kanalı'nı semender sevkiyatına kapattığını belirtmiştir. Hükümet, İngiliz adaları kara suları ve sahil şeritlerinde tek bir semenderin bile istihdam edilmesine izin vermeyecektir. Bu önlemlerin gerekçesi, diye açıklamıştır Sör Samuel, bir yandan tüm İngiliz kıyılarının korunması, diğer yandan da köle ticaretinin yasaklanmasına dair kanun ve anlaşmaların hükmüdür.

Milletvekili Bay B. Russell'in sorusuna yanıt olarak, Sör Samuel bu kararın İngiliz egemenlik alanları ve kolonileri için geçerli olmadığını belirtmiştir.

* * *

Konsorsiyumun üç aylık raporları, semenderlerin birbiri ardına Hint ve Çin limanlarına nasıl yerleştiklerini; semender sömürgeciliğinin Afrika sahil şeridinde nasıl yayıldığını ve Amerika kıtasına nasıl sıçradığını; yeni ve süper-modern semender kuvözlerinin Meksika Körfezi'nde nasıl çoğaldığını ve bu geniş sömürgecilik dalgalarının yanı sıra daha küçük semender gruplarının sonraki ihracatlar için öncü olarak nasıl gönderildiğini göstermektedir. Semender Konsorsiyumu, Hollanda Waterstaat'ına 1.000 adet A sınıf semender; Marsilya şehrine Eski Liman'ı temizlemeleri için 600 semender hediye etmiştir. Kısaca, insanın dünyayı

sömürgeleştirmesinin aksine, semenderlerin yayılması bir plan doğrultusunda gerçekleşmiştir; doğaya kalsa bu yayılma yüzlerce, binlerce yıl alırdı. Ne dersiniz deyin ama doğa hiçbir zaman insan üretimi ve ticareti kadar girişimci olmamıştır. Öyle görünüyor ki semenderlere olan talep onların doğurganlığını bile etkilemiştir; dişilerin yumurtlama kapasitesi yılda ortalama 150 iribaşa çıkmıştır. Köpek balıklarının neden olduğu kayıplar, semenderler su altı silahları ve yırtıcı balıklara karşı mühimmatla donatılmalarının ardından neredeyse tamamen durmuştur.⁽⁵⁾

Bununla birlikte semenderlerin yayılması elbette her yerde aynı kolaylıkta gerçekleşmemiştir; bazı yerlerde muhafazakâr çevreler, insan emeğiyle adaletsiz bir rekabet doğurduğu iddiasıyla, bu yeni iş gücünün girişine karşı çıkmıştır;⁽⁶⁾ diğerleriyse semenderlerin küçük deniz canlılarıyla beslenmesinden dolayı balıkçılara zarar verdiğini ileri sürmüştür; bazıları da su altı tünelleri ve geçitleriyle sahil şeritlerinin ve adaların temelini zayıflattığını iddia etmiştir. Tamamen dürüst olmak gerekirse, semenderlerin yayılmasına dair açık sözlülükle uyarıda bulunan birçok insan olmuştur ama kadim zamanlardan beri bu böyle olagelmıştır: Her yenilik ve ilerleme, muhalefet ve güvensizlikle karşılanmıştır; fabrikalarda makine kullanımında da böyle olmuştur, semenderlerde de. Başka yerlerde de farklı türde anlaşmazlıklar yaşanmıştır,⁽⁷⁾ ama semender ticaretindeki muazzam fırsatların hakkıyla ayırdına varan uluslararası basının desteği ve özellikle de bu yayınlarla el ele ilerleyen kârlı ve yaygın reklamlar sayesinde, semenderlerin dünyanın dört bir yanına yayılması canlı bir ilgi ve heyecanla karşılanmıştır.⁽⁸⁾

* * *

(5) Bu amaçla dünyanın hemen her yerinde kullanılan silah, mühendis Mirko Šafránek tarafından tasarlanan ve Brno Silahçılık tarafından üretilen bir tabancaydı.

(6) Bkz. aşağıdaki gazete küpürü:

AVUSTRALYA'DA GREV DALGASI

(Havas) Avustralya İşçi Sendikası lideri Harry MacNamara bütün tersane, nakliye, enerji santrali işçilerine genel grev çağrısı yaptı. Sendikalar Avustralya'ya işçi semenderler getirilmesinin göç yasaları uyarınca sıkı kotalarla sınırlandırılmasını talep ediyor. Avustralyalı çiftçilerse semender ithalatının serbest bırakılmasını istiyor çünkü bu yerli darı ve hayvan yağı, özellikle de kuyruk yağı satışını ciddi oranda artıracak. Hükümet bir orta yol bulmaya çalışıyor; Semender Konsorsiyumu ithal edilen her semender için katkı payı olarak işçi sendikalarına altı şilin ödemeyi öneriyor. Hükümet, semenderlerin yalnızca su altında istihdam edileceklerini ve –genel ahlak sebebiyle– suyun 40 cm üzerine, yani göğüs hizasından daha yukarıya çıkmayacaklarını garanti ediyor. Ancak sendikalar 12 cm'de ısrarcı ve semender başına –ruhsat vergisine ek olarak– 10 şilinlik ödeme talep ediyor. Hazine Bakanlığı'nın da yardımıyla bir uzlaşmaya varılacağı öngörülmüyor.

(7) Bkz. Bay Povondra'nın koleksiyonundaki şu kayda değer belge:

SEMENDERLER BOĞULMAK ÜZERE OLAN OTUZ ALTI YOLCUYU KURTARDI

(Özel basın bültenimizden) Madras, 3 Nisan. *Indian Star* isimli buharlı gemi, yerel limanda yaklaşık kırk yerli taşımakta olan bir feribotla çarpıştı. Feribot anında battı. Daha kolluk kuvvetleri olay yerine varmadan limanda alüvyon temizliğinde çalışan bazı semenderler, boğulmakta olanların yardımına yetişti ve otuz altısını kıyıya taşıdı. Semenderlerden biri, üç kadın ve iki çocuğu sudan tek başına çıkardı. Bu cesur davranışın ödülü olarak yerel otoriteler semenderlere, su geçirmez bir zarf içinde yazılı bir teşekkür mektubu gönderdi.



Semender Kurtarma Timi

Diğer yandan, yerli halk, semenderlerin pis olduklarına ve dokunulmaması gerektiğine inandığından, boğulmakta olan üst kattan kişilere dokunmalarına izin verilmesine içerlemişti. Limanda toplanan birkaç bin yerli, semenderlerin limandan taradılmelerini talep etti. Polis asayişini sağladı, yalnızca üçü öldü ve yüz yirmisi tutuklandı. Akşam 10'a gelindiğinde her şey normale dönmüştü. Semenderler çalışmaya devam ediyorlar.

- (8) Örneğin şu ilginç küpür; ne yazık ki bilinmeyen bir dilde olduğu için tercüme edemiyoruz:

Saht na kchi te Salaam Ander bwtat

Saghr gwan t'lap ne Salaam Ander bwtati og t'cheni berchi ne Simbwana m'bengwe ogandi sne na moa Si opwana Salaam Ander sri m'oana gwen's. Og di limbw, og di bwat na Salaam Ander kchri p'che ogandi p'we o'gwandi te ur maswâli *sükh*? Na, ne ur lingo t'Islamli kcher oganda Salaam Andriaa ashti. Bend op'tonga kchri Simbwana medh, salaam!

* * *

Semender ticareti büyük ölçüde Semender Konsorsiyumu'nun elindeydi ve konsorsiyum bu ticareti özel olarak üretilmiş tank gemileriyle yürütüyordu; bu ticaretin, başka bir deyişle Semender Borsası'nın kalbi de Singapur'daki Semender Binası'ydı.⁽⁹⁾

- (9) E. W. imzasıyla 5 Ekim'de yayımlanmış şu detaylı ve objektif incelemeye göz atın:

S-TRADE

"Singapur, 4 Ekim. *Leading* 63. *Heavy* 317. *Team* 648. *Odd Jobs* 26-35. *Trash* 0,08. *Spawn* 80-132."

Gazetelerin ekonomi sayfalarında pamuk, kalay ya da buğday gibi emtia fiyatlarının yanı sıra bu türden raporlar da günlük olarak bulunur. Peki bu gizemli sayılar ve kelimeler ne anlama geliyor biliyor musunuz? Tamam, Semender Ticareti ya da *S-Trade*; ama kaç okur bu ticaretin ne olduğunu gerçekten biliyor? Muhtemelen binlerce semenderle dolu, *topee** ya da *dastar*** giymiş tüccarların dolandığı, satılık malları incelediği, nihayetinde genç ve sağlıklı bir semendere parmak doğrultup "Bunu alıyorum, ne kadar?" dediği büyük bir pazar tahayyül ediyorlardır.

Gerçekteyse semender pazarı bundan oldukça farklıdır. Singapur'daki o mermer S-Trade binasında tek bir semender bulamazsınız; yalnızca telefonla sipariş alan, iyi giyimli, beyaz takım elbiseli memurlar vardır. "Tabii efendim. *Leading* fiyatı 63. Kaç tane? 200 mü? Elbette efendim. 20 *Heavy* ve 180 *Team*. Anlaşıldı efendim. Gemi beş haftaya yola çıkacak. *Right? Thank you, sir!*" Görkemli S-Trade binasının tamamında telefon konuşmaları yankılanır; pazardan çok bir devlet binası ya da bankayı andırır. Beyaz İyonik sütunlu ön cephesiyle bu asil bina, Harun Reşid dönemindeki Bağdat Pazarı'ndan da büyük bir pazara benzer.

Ama bu makalenin başında alıntılanan pazar raporuna ve iş dünyası jargonuna dönelim biz. *Leading*, özenle seçilmiş, zeki, genellikle üç yaşındaki semenderlerdir ve semender işçi kollarına liderlik ve rehberlik etmek üzere özenle yetiştirilmişlerdir. Bunlar, vücut ağırlıklarına bakılmaksızın teker teker satılır;

* Safari başlığı olarak da bilinen, Batılıların tropikal veya sıcak iklimlerde taktığı, kolonyalizmle özdeşleşmiş bir başlık. -e.n.

** Genellikle Hint erkeklerin taktığı türban. -e.n.

önemli olan zekâlarıdır. Singapur *leading*'leri, iyi İngilizceleriyle, en kaliteli ve en güvenilir olanlarıdır. Kimi zaman Kaptanlar, Mühendisler, Malay Şefleri, Başmenderler denilen semenderler de bu görevlere koşulur ama *leading*'ler fiyatı en yüksek olanlardır. Şu anda tanesi altmış dolardan satılmaktadır.

Heavy'ler ağır, atletik semenderlerdir, iki yaşında olurlar, ağırlıkları 45-55 kg arasında değişir. Bunlar yalnızca altılı takım (diğer adıyla *bodies*) halinde satılır. Taş kırma, kayaları yuvarlama gibi en zor fiziksel işler için eğitilmişlerdir. Yukarıdaki alıntıda yer alan "*Heavy 317*" ibaresi, altılı takımın 317 dolar ettiği anlamına gelmektedir. Kural olarak bir *leading*, her bir altılı *heavy* takımının lideri ve amiri olarak görevlendirilir.

Team, ağırlıkları 35-45 kg arasında değişen sıradan işçi semenderlerdir. Bunlar yalnızca yirmili takımlar halinde satılır ve kolektif işlerde, kazı çalışmalarında, set, baraj vb. inşaatlarda kullanılırlar. Her yirmilik takımın başında da bir *leading* bulunması gerekir.

Odd Jobs, kendi başına bir kategoridir. Bunlar, şu ya da bu nedenden, örneğin büyük ve profesyonelce yönetilen semender çiftliklerinden uzakta büyüdükleri için kolektif ya da özel bir eğitim görmemiş olan semenderlerdir. Aslında yarı vahşi semenderlerdir ama genellikle oldukça yeteneklidirler. Tek tek ya da düzineler halinde satılırlar ve tam semender takımlarını gerektirmeyen, yan işlerde veya ufak tefek projelerde istihdam edilirler. *Leading*'i semenderlerin elit kesimi olarak hesap edersek, *Odd Jobs* ayaktakımının da altındadır. Son zamanlarda özel girişimcilerce geliştirilip ardından *leading*, *heavy*, *team* ya da *trash* olarak tasnif edilmek üzere semender hammaddesi olarak satın alınmaya başlamışlardır.

Trash ya da çöp (süprüntü, çerçöp) ise kalitesiz, zayıf ya da fiziksel açıdan yetersiz semenderlerdir. Bunlar teker teker değil, gruplar halinde, ağırlıklıkları bazında (genellikle ton) satılırlar; canlı ağırlığın bir kilosu şu anda 7-10 sent arasında değişmektedir. Tam olarak ne işe yaradıkları ya da neden satın alındıkları belli değildir; muhtemelen suda yürütülen daha hafif işlerde kullanılmaktadırlar. Yanlış anlaşılmanın önüne geçmek adına, semenderlerin insanlar için yenilebilir olmadığını okurlara

hatırlatmak isteriz. *Trash*'lerin neredeyse tamamı Çinli tüccarlar tarafından satın alınır; nereye gönderildikleriye hiç açıklanmamıştır.

Spawn, basitçe semender yavrusu yani bir yaşına kadarki iribaştır. Bunlar yüzerli gruplar halinde alınıp satılırlar; ticaretleri çok canlıdır çünkü sudan ucuzdurlar ve nakliyeleri de çok ucuza mâl olur. Nakledildikleri yerde çalışabilecek duruma gelene kadar beslenip doğru iş için eğitilirler. *Spawn*'lar varillerde taşınır çünkü iribaşlar her gün karaya çıkması gereken yetişkin semenderler gibi sudan çıkmazlar. *Spawn*'un olağanüstü yetenekli bir semendere dönüştüğüne de tanık olunur, hatta standart *leading*'in bile önüne geçebilirler; bu da *spawn* alışverişini bilhassa önemli kılar. Üstün yetenekli semenderlerin tanesi birkaç yüz dolardan satılır; Amerikalı milyarder Denicker dokuz dili akıcı biçimde konuşan bir semender için 2.000 dolar ödemiş ve özel bir gemiyle onu Miami'ye getirtmiştir; yalnızca bu nakil işlemi bile 20.000 dolara mâl olmuştur. Semender larvası ticareti son zamanlarda semender çiftlikleri arasında popüler olmuştur. Buralarda çevik semenderler seçilip eğitilir; ardından üçlü takımlar halinde, deniz kabuğu şeklindeki yassı tabanlı gemilere koşumlanırlar. Semender kabuğu yarışları şu sıralar Amerika'da yeni modadır ve Palrn Beach, Honolulu ya da Küba'daki gençlerin favori eğlencesidir. Bu yarışlara "Triton Yarışları" ya da "Venüs Yarışları" adı verilir. Hafif, güzelce süslenmiş, deniz yüzeyinde süzülen kabukların içinde, seksi mayolar giymiş kadın yarışçılar ipeksi dizginleri ellerine alıp "Venüs" unvanını kazanmak için yarışır. "Konserve Kralı" olarak tanınan Bay J. S. Tincker, 36.000 dolar verip kızı için üçlü semender yarış takımı almıştır: Poseidon, Hengist ve Kral Edward. Ama bu, dünya çapında güvenilir *leading*, *heavy* ve *team* satışı yapan S-Trade şirketinin ilgi alanının tamamen dışındadır.

Semender çiftliklerinden bahsetmiştik. Okurlar, gözlerinde geniş besicilik haraları ya da ağılları canlandırırsa yanılmış olur. Gerçekte bunlar, boş sahil şeritlerine saçılmış, oluklu sac kulübelerden ibarettir. Bu kulübelerden biri veteriner hekim, biri müdür ve diğerleri de denetçi personel içindir. Sahili birçok havzaya bölen uzun bentler, yalnızca deniz çekildiği zamanlar-

da ortaya çıkar. Bunlardan biri *spawn*, diğeri *leading* kategorisi içindir ve böyle devam eder; her tür ayrı ayrı beslenip eğitilir. Bu faaliyetler gece yürütülür. Alacakaranlıkta semenderler kıyının altında kalan oyuklarından çıkar ve eğitimcilerinin etrafında toplanırlar; bu eğitimciler emekli askerlerden seçilir. Önce konuşma dersi verilir: Eğitimci, semenderlere, örneğin “kaz” kelimesini söyler ve anlamını gösterir. Sonra hayvanları dörtlü sıraya sokar ve onlara uygun adım yürümeyi öğretir; ardından bir saatlik beden eğitimi gelir ve suda kısa bir mola verilir. Moladan sonra çeşitli araç ve silahların kullanımı gösterilir; bunu da eğitimcilerin denetimi altında, üç saatlik bir su altı mühendisliği uygulaması takip eder. Tüm bunlar tamamlandığında semenderler suya döner, mısır unu ve içyağından yapılan semender peksimetleriyle beslenirler; *leading* ve *heavy* semenderler ek olarak etle de beslenir. Tembellik ve itaatsizlik yemekten mahrum bırakılarak cezalandırılır, fiziksel ceza yoktur, zaten semenderlerin acı eşikleri de düşüktür. Gündoğumunda semender çiftlikleri ölüm sessizliğine bürünür, çalışanlar yatmaya gider ve semenderler de deniz yüzeyinin altında kaybolurlar.

Bu döngü yılda iki kez bozulur. Biri çiftleşme zamanında, semenderler iki haftalığına kendi hallerine bırakıldığında; diğeri de Semender Konsorsiyumu’nun nakliye gemisi çiftliğe gelip, çiftlik müdürüne her kategoriden kaç semenderin başka yerlere gönderileceğine dair talimat verdiğinde. Bu görevlendirme gece vakti yapılır; bir gemi görevlisi, çiftlik müdürü ve veteriner, üstünde küçük bir lamba olan masanın etrafında toplanır, denetçiler ve gemi mürettebatı da semenderlerin suya çekilişini engeller. Semenderler birer birer masaya çıkar ve göreve uygun olup olmadıkları belirlenir. Görevlendirilen semenderler kendilerini nakliye gemisine götürecek kayıklara biner. Çoğu gönüllü olur, yani tek bir komutla yönlendirilebilir; nadiren de olsa ellerini bağlama gibi bir zor kullanma gerekir. Bununla birlikte, *spawn*’lar ve *trash*’ler ise ağlarla toplanır.

Semenderlerin nakliye gemilerinde taşınmaları da bir o kadar insani ve hijyenik koşullar altında gerçekleşir; tanklarındaki su güneşir pompalarla temizlenir ve adamakıllı beslenirler. Nakil işlemi sırasındaki ölüm oranı en fazla %10’dur. Hayvan Hakları

Derneği'nin talebi üzerine, her nakliye gemisinde semenderlere iyi muamele yapılıp yapılmadığını denetleyen bir papaz bulunur ve her gece bir vaaz verir. Semenderlere, özellikle insanlara saygı duymalarını; tek arzuları onlara şefkatli bir sevgi vermek olan müstakbel işverenlerine kadirşinas bir sadakat ve sevgi beslemelerini öğütler. Elbette bu şefkatli sevgiyi açıklamak güçtür çünkü semenderler şefkat duygusundan bihaberdir. Daha eğitilmiş semenderler geminin papazına "Baba Semender" der. Eğitim filmleri de çok başarılı olmuştur: Bu filmler sayesinde semenderler bir yandan insan mühendisliğinin mucizeleriyle, diğer yandan da kendilerini bekleyen iş ve görevlerle tanışır.

S-Trade kısaltmasını (Semender Ticareti) *Slave-Trade* (Köle Ticareti) şeklinde yorumlayanlar da vardır. Ancak, tarafsız gözlemciler olarak şunu söyleyebiliriz ki geçmişteki köle ticareti bu denli iyi organize edilmiş ve hijyenik olsaydı, köleliği sadece tebrik edebilirdik. En pahalı semenderler gerçekten de çok iyi muamele görür; çünkü gemi kaptanı ve mürettebatı, kendilerine emanet edilen semenderlerin hayatlarına kendi ücretleriyle kefil olmaktadır. Bu makalenin yazarı, S. S. 14 isimli nakliye gemisindeki en sert denizcilerin bile, tanklardan birindeki iki yüz kırk kalifiye semender şiddetli ishale yakalandığında nasıl derinden sarsıldıklarına bizzat şahit olmuştur. Neredeyse gözleri yaşlı bir halde onlara bakmaya gitmiş, hislerini şu sözlerle ifade etmişlerdir: "Bu lanet şeyler bize şeytanın emaneti!"

* * *

Semender ticaretindeki ciro artışı nedeniyle, doğal olarak yasadışı ticaret de baş göstermiştir. Semender Konsorsiyumu, merhum Kaptan van Toch'un dünyanın dört bir yanına, özellikle de Mikronezya, Malezya ve Polinezya'daki uzak adalara kurduğu bütün semender kuluçkalarını kontrol altında tutamamıştır; bu nedenle birçok koy kendi kaderine terk edilmiştir. Sonuç olarak, bir tarafta semenderlerin örgütlü üretimi devam ederken büyük ölçekteki vahşi semender avı da devam etmiştir ki bu birçok açıdan geçmişteki

fok avcılığını anımsatır ve yasadışıdır; ama semenderleri koruyan herhangi bir kanun bulunmadığından, en fazla şu veya bu devletin topraklarına izinsiz giriş yapılması kadar büyük bir ihlal olmuştur. Bu adalardaki semender nüfusu yoğun olduğundan ve yerlilerin tarlalarına, meyve bahçelerine zarar verdiklerinden, bu kontrolsüz avlanma da semender nüfusunun doğal düzenlemesi olarak görülmüştür.⁽¹⁰⁾

* * *

(10) Aşağıda özgün ve çağdaş bir beyana yer veriyoruz:

XX. YÜZYIL E.E.K. KORSANLARI

Gemimizin kaptanı, ulusal bayrağın çekilmesi ve botların suya indirilmesi emrini verdiğinde gece on birdi. Kurşuni bir dolunay vardı; gitmekte olduğumuz ada, sanırım, Phoenix Takımadası'ndaki Gardner [Nikumaroro] Adası'ydı. Böylesi mehtaplı gecelerde semenderler sahile çıkıp dans eder. Bu toplu, sessiz dansları öyle yoğundur ki onlar sizi fark etmeden onlara yaklaşılabilirsiniz. Ellerimizde küreklerle kıyıya çıkan yirmi kişiydik, tek sıra halinde beyaz ay ışığı altında salınan kalabalığın etrafını sarmaya başladık.

Semenderlerin bu dansının uyandırdığı hissi tarif etmek güç. Yaklaşık üç yüz hayvan, mükemmel bir çember halinde arka ayakları üstüne oturuyor; çemberin içi boş. Semenderler hareket etmiyor, oldukça katı görünüyorlar; gizemli bir sunağın etrafını çeviren kazıklı bir çiti anımsatıyorlar; ama ne sunak var ne de ilah. Aniden hayvanlardan biri güçlü bir ses çıkarıyor: "Tıs tıs tıs." Ve bedeninin üst kısmını kıvrırmaya başlıyor; bu dalgalı hareket yayılıyor ve birkaç saniye içinde bütün semenderler oldukları yerde kıvrılmaya başlıyor: Sessizce, sonra giderek hızlanıyor; kendilerinden geçtikleri çılgınca bir dansa dönüşüyor. Yaklaşık on beş dakika sonra semenderlerden biri yoruluyor, sonra bir diğeri ve bir başkası daha; artık bitkin ve tutuk bir şekilde salınıyorlar; sonra da yeniden hep birlikte heykel gibi hareketsiz kalıyorlar; bir süre sonra yeniden bir tıslama duyuluyor ve başka bir semender dansa başlıyor, dans

bir kez daha hızla yayılıyor. Bu tasvirin mekanik görüldüğü-
nün farkındayım; ama bu sahneye, kurşunu mehtabı ve dalga-
ların sesini ekleyin. Büyülü ve bir şekilde lanetli bir manza-
raydı. Huşu içindeydim ve şaşkınlıktan boğazım düğümlendi.
“Yürüsene dostum,” dedi arkamdan biri, “yoksa aramız açıla-
cak!”

Dans eden hayvanların etrafını sardık. Adamlar, ellerinde kü-
rek, alçak sesle konuşuyorlardı; semenderler onları duyacağın-
dan değil de, daha çok gece olduğu için. “Şimdi saldırın, koşar
adım,” diye seslendi birlik komutanı. Salınan çembere doğru
koştuk; kaba bir patırtıyla kürekler semenderlerin sırtına indi.
Semenderler ancak o an irkildiler, çemberin içine doğru çekil-
diler veya küreklerimizden kurtulup denize girmeye çalıştılar;
ama kürek darbeleri onları geri çekti, acı ve korkuyla titrediler.
Küreklerimizle onları sudan çektik, yeniden ortamıza toplan-
dılar, üst üste yığıldılar; on adam onların etrafını küreklerle
çevirdi, diğer on adam küreklerin altından kaçmaya çalışanları
patakladı. Topluca kıvranıyor, sırtlarına inen küreklerle şaşkın-
ca vıraklıyorlardı. Sonra, iki kürek arasında bir boşluk oldu;
bir semender arasından sıvıştı ve başının arkasına aldığı dar-
beyle serseme döndü; birkaç saniye sonra yirmiye yakını yere
serilmişti. “Kapatın!” diye emretti komuta subayı ve kürek-
ler arasındaki boşluk kapatıldı. Bully Beach ve melez Dingo,
sersemlemiş semenderleri bacaklarından kavrayıp kumların
üstünde bok çuvalı gibi filikalara doğru sürüklediler. Sürük-
lenirken bazı semenderler taşların arasına sıkışıyor; o zaman
denizci şiddetli, vahşi bir tekme atıyor, hayvanın bir bacağı
kopuyordu. Yanımda duran yaşlı Mike “Takma kafana,” diye
mırıldandı. “Yakında bir tane daha çıkar.” Serseme dönmüş
semenderleri filikalara savururlarken birlik komutanı ters bir
şekilde şöyle dedi: “Diğer yığını hazırlayın.” Ve bir kez daha
kürekler semenderlerin sırtına indi. O subay, adı Bellamy'ydi,
eğitimli, sessiz bir adamdı ve mükemmel bir santraç oyuncu-
suydu; ama bu bir avdı, daha doğrusu bir ticaretti, bu yüzden
de fazla tantanaya gerek yoktu. Bu şekilde iki yüzden fazla
semender yakalandı; yetmiş kadarı öldüğü ya da taşınmaya
değer olmadığı için geride bırakıldı.

Yakalanan semenderler gemideki tanklara tıklandı. Gemimiz eski bir petrol tankeri idi. Üstünkörü temizlenmiş tanklar ham petrol kokuyordu ve içlerindeki suyun yüzeyi gresli, yanardöner bir tabakayla kaplıydı. Kapaklar açılarak içeri hava girmesi sağlanmıştı yalnızca; semenderler de içine tıkilınca yoğun ve tiksiniş bir çeşit erişte çorbasını andırıyordu. Arada sırada cılız, acınası bir hareket oluyordu ama ilk gün boyunca semenderler kendilerine gelmeleri için rahat bırakıldı. Ertesi sabah ellerinde uzun direklerle dört adam geldi ve “çorbayı” dürttü (teknik olarak bu gerçekten de bir çorbaydı); istiflenmiş bedenleri karıştırdılar ve hareket etmeyenleri ya da dibe çökenleri tespit ettiler; bunlar filika kancalarıyla dışarı alındı. “Çorba süzüldü mü?” diye sordu kaptan. “Evet efendim.” “Biraz su katın içine!” “Tamam efendim.” Çorbanın her gün bu şekilde temizlenmesi gerekiyordu; her seferinde “hasarlı mallar”dan (böyle derlerdi) yedi-sekizi gemiden atılıyordu. Gemimize büyük ve besili bir grup köpek balığı eşlik ediyordu. Tanklardan pis bir koku yayılıyordu; ara sıra değiştirilmesine rağmen su sarıydı ve yüzeyi dışkı ile hamurlaşmış peksimet kaplıydı; içinde de baygın ve cansız bir şekilde suyun üstünde yüzen, zar zor nefes alan kara gövdeler vardı. “Burada iyiler,” diye teskin etti yaşlı Mike beni. “Bir seferinde bunları teneke benzin varillerinde taşıyan bir gemi görmüştüm, hepsi tahtalıköyü boylamıştı.”

Altı gün sonra Nanomea Adası’ndan yeni malları aldık.

*

İşte semender ticareti böyle bir şeydi, daha doğrusu yasadışı bir ticaretti; daha da net söyleyecek olursak, bir gecede patlak veren modern korsanlıktı. Alınıp satılan bütün semenderlerin neredeyse çeyreğinin bu şekilde avlandığı söyleniyor. Semender Konsorsiyumu’na göre düzenli çiftlikler olarak işletmeye değmeyecek semender yetiştirme yerleri var; daha küçük Pasifik adalarında semenderler tam bir baş belası haline gelecek kadar çoğalmış; yerliler buna itiraz etmiş, tünelleri ve geçitleriyle adaları delik deşik ettiklerini iddia etmişlerdi; işte bu yüzden koloni yetkilileri ve Semender Konsorsiyumu bu semender bölgelerindeki yağmaya gözünü kapamıştı. Dört

yüz kadar korsan gemisinin bu katliamlar için çalıştığı tahmin edilmektedir. Küçük çaplı girişimcilerin yanı sıra, bu modern korsanlık işine girmiş olan büyük gemicilik şirketleri de var: Bunların en büyüğü, genel merkezi Dublin'de bulunan, başkanı da saygıdeğer Bay Charles B. Harriman olan Pasifik Ticaret Şirketi. Bir yıl evvel Çinli bir haydut olan Teng, üç gemiyle bazı konsorsiyum çiftliklerine baskın yapıp, direndiklerinde çalışanlarını bile katletmekten çekinmediğinde durum daha da vahimdi; önceki sonbahar Teng, Amerikan gambotu *Minnetonka* tarafından küçük donanmasıyla birlikte Midway Adası'ndan sürülmüştü. O zamandan beri semender korsanlığı daha az vahşi bir hal almış, hatta sabit bir gelişme göstermişti. Bazı pratikler kabul görmüş, yasadışı ticaret de üstü kapalı bir şekilde tolere edilmmişti: Örneğin, yabancı kara sularında bir saldırı gerçekleştirilmeden önce geminin ulusal denizcilik sancağı indiriliyordu; semender korsanlığı başka malların ithalatı ya da ihracatı için bir kılıf olarak kullanılmamalıydı; yakalanan semenderler ekonomik olmayan fiyatlara satılmamalıydı ve ticarete ıskarta mal olarak gösterilmeliydi. Yasadışı ticarete bu semenderlerin tanesi 20-22 dolara satılıyordu; düşük kalitelilerdi ama korsan gemilerinde gördükleri berbat muameleden sağ çıkabildikleri için sağlam bir tür olarak kabul görüyorlardı. Yakalanan semenderlerin yaklaşık %25-30'unun nakliyeyi sağ atlattığı tahmin edilmekteydi; bunu başaranlar da oldukça güçlü kuvvetli olanlardı. İş jargonunda bunlara *Maccaroni*' denirdi; düzenli piyasa raporlarında da adları geçmeye başlamıştı.

*

İki ay sonra Saigon'daki'' Hotel France'ın lobisinde Bay Bellamy ile satranç oynuyordum. Elbette artık onun gemisinde çalışmıyordum.

"Baksana Bellamy," dedim. "Sen düzgün bir adamsın; centilmen dedikleri türden. Hayatını böyle sefil bir köle ticaretinden kazanıyor olmak kafanı kurcalamıyor mu?"

* Uzun ve ince, tüp şeklindeki makarna türü. –e.n.

** Bugünkü Ho Chi Minh City. Vietnam'ın en kalabalık şehridir. –e.n.

Bellamy irkildi. "Semender semenderdir," diye homurdandı kaçamak bir şekilde.

"İki yüz yıl önce de insanlar 'Zenciler zencidir,' diyordu."

"Ne kadar da haklıydılar," dedi Bellamy. "Şah!"

O oyunu kaybettim. Birden tahtadaki bütün hamleler, eski ve daha önce başkaları tarafından oynanmış gibi geldi. Belki bizim tarihimiz de bu şekilde oynanmıştı ve biz de taşlarımızı aynı hamlelerle, aynı yenilgilere sürüyorduk. Bir zamanlar Fildişi Sahili'nde zencileri avlayıp, Haiti ya da Louisiana'ya götüren ve alt güvertelerde ölüme terk eden de düzgün ve sessiz bir Bellamy idi belki. O zamanlar kötü niyetli bir adam değildi bu Bellamy. Aslında, Bellamy'nin niyeti hiçbir zaman kötü değildi. İşte bu yüzden de iflah olmazdı.

"Siyah kaybetti," dedi Bellamy kendinden memnun bir edayla ve gerinmek için ayağa kalktı.

* * *

İyi organize edilmiş semender pazarı ve kapsamlı tanıtımların yanı sıra semenderlerin yaygınlaşmasındaki bir diğer temel etken de, o dönemde bütün dünyayı sarmış olan teknolojik idealizm dalgasıydı. G. H. Bondy'nin insan zekâsının yeni kıtalar ve yeni Atlantis'ler etrafında çalışmaya başlayacağı öngörüsü doğru çıkmıştı. Semender Çağı boyunca teknoloji uzmanları arasında canlı ve verimli bir tartışma hüküm sürmüştü: Güçlendirilmiş betondan sahil şeritleri olan ağır kıtalar mı yoksa deniz kumuyla doldurulmuş hafif kıtalar mı inşa edilmeliydi? Hemen hemen her gün yeni mega projeler çıkıyordu manşetlere: İtalyan mühendisler bir taraftan Trablusgarp'tan Balear Adaları ve On İki Ada'ya kadar bütün Akdeniz'i kaplayacak bir Büyük İtalya inşa etmeyi öneriyor; diğer taraftan İtalyan Somalisi'nin doğusunda, "Lemurya" olarak adlandırılacak ve bir gün bütün Hint Okyanusu'nu kaplayacak olan yeni bir

kıtanın inşasından bahsediyorlardı. İşin aslı, bir semender ordusu yardımıyla, Mogadişu Limanı'nın karşısında 5,5 hektarlık küçük, yeni bir ada inşa edilmişti. Japonya, eski Mariana Adaları yerine daha büyük, yeni bir ada yapmayı planlamış, bunu da kısmen tamamlamıştı ve Caroline ile Marshall Adaları'nı birbirine bağlayan, "Yeni Nippon" diye adlandırılacak iki büyük ada yapmayı düşünüyordu; bu adaların her birine yapay bir volkan yerleştirilecek ve müstakbel ada sakinlerine Fuji Dağı'nı anımsatacaktı. Alman mühendislerin Sargasso Denizi'nde, geleceğin Atlantis'i olacak ve Fransız Batı Afrikası'nı tehdit edebilecek güçte, büyük ve ağır bir kıta yapmayı planladıklarına dair söylen-tiler kol geziyordu; ancak yalnızca temelleri atılabilmişti. Hollanda'da Zeeland kurutulmuştu; Fransa, Guadeloupe'ta Grande-Terre, Basse-Terre ve La Désirade'ı birleştirerek büyük bir ada yapıyor; ABD de 37. meridyende ilk gökyüzü adasını (iki katlı devasa bir oteli, stadyumu, lunaparkı ve beş bin seyirci kapasiteli bir sineması olan) inşa ediyordu. Kısaca, okyanusların insan yayılmacılığı önündeki son sınırları da kalkmıştı; muhteşem teknolojik projelerle dolu yeni bir çağın eşiğindeydi dünya; âdeta tarihsel bir gereksinim sonucu doğru anda dünya sahnesine giren semenderler sayesinde, insanlık ancak şimdi "dünyanın hâkimi" olduğunu fark etmeye başlamıştı. Teknoloji çağımız onlara böylesi görevler vermemiş ve çalışma imkânı tanımamış olsa, semenderler de böyle çoğalmış olmazdı kuşkusuz. Deniz İşçileri'nin geleceği daha yüzyıllar boyu garanti altındaydı.

Semender ticaretinin gelişmesinde önemli bir rol de, kısa sürede kendisini semenderlerin fizyolojik ve psikolojik özelliklerini incelemeye adanmış bilim tarafından oynanmıştı.⁽¹¹⁾

* Nippon, Japonların kendi ülkeleri için kullandığı isimdir ve "güneşin doğduğu yer" anlamına gelir. -e.n.

- (11) Paris'te gerçekleştirilen bilimsel bir kongreye bizzat katılan R. D.'nin tanıklıklarına yer verelim:

I^{er} CONGRÉS D'URODÈLES

Kısa adı Kuyruklu Amfibiler Kongresi'dir ama resmî başlık daha uzundur: Birinci Uluslararası Kuyruklu Amfibilerle İlgili Psikolojik Araştırmalar Yapan Zoologlar Kongresi. Gerçek bir Parisli kol uzunluğundaki başlıkları sevmez; onun için Sorbonne'daki amfide gerçekleştirilen oturumda bir araya gelen eğitilmiş profesörler yalnızca birer *Messieurs les Urodèles*'dir (Kuyruklu Amfibik Beyler) ve bu yeterlidir. Şöyle de diyebiliriz: *ces Zoos-là*.

İşte biz de, tavsiye üzerine değil de, daha çok meraktan *ces Zoos-là*'ya bir bakmak için yola koyulduk. Yanlış anlamayın, o çoğu yaşlı ve gözlüklü aydınlara değil, haklarında bilimsel yayınlarda ve tabloid gazetelerde çokça şey yazılıp çizilen; kimilerine göre asparagas, kimilerine göre de I. Dünya Savaşı ve diğer tarihî olaylardan sonra bile Hayvanlar Âleminin Efendisi ve Yaradılışın Kralı olarak anılmaya devam eden, yani İnsan'dan çok daha yetenekli olan o... yaratıklara (neden "hayvan" kelimesini kullanmakta zorlanıyoruz?) olan merakımızdan. Kuyruklu amfibilerin psikolojisi hakkındaki kongreye katılan seçkin beyefendilerin, meslekten olmayan bizlere Andrias Scheuchzeri'nin göklere çıkarılan şu öğrenme becerisiyle ilgili açık ve kesin bir yanıt verebileceklerini ve bize şunu açıklayabileceklerini umuyordum: Evet, bu zeki bir hayvandır ya da en az sizin bizim kadar medenidir ve bu nedenle de gelecekte, tıpkı geçmişte vahşi ve ilkel dediğimiz insanlar gibi onların da aramızda olmasını beklemek doğaldır... Ama size şöyle söyleyeyim: Kongreden böyle bir yanıt çıkmadı ve aslına bakarsanız böyle bir soru ortaya konulmadı bile; çağdaş bilim bu türden sorularla uğraşmak için... fazla profesyonel.

Pekâlâ, hayvanların psikolojik hayatı bilimsel olarak ne demek ona bakalım. O uzun büyücü sakallı beyefendi ki şu anda kürsüden haykırıyor, meşhur Profesör Dubosque; saygın bir

meslektaşının sapkın teorisini çürütmeye çalışıyor ama tartışmanın bu kısmını takip etmek bizler için biraz zor. Bu tutkulu büyücünün Andrias'ın renk algısı ve farklı renk tonlarını ayırt etme becerisi hakkında konuştuğunu ancak bir müddet sonra anlıyoruz. Doğru dürüst anladım mı bilemiyorum ama Andrias Scheuchzeri'nin bir çeşit renk körü olabileceği sonucunu çıkardım, Profesör Dubosque elindeki kâğıtları kalın gözlüklerinin dibine kadar kaldırdığına göre gözleri fena halde miyop olmalı. Onun ardından, gülyüzlü bir Japon bilim adamı, Dr. Okagawa geldi; konuşması bir tür tepki eğrisiyle ve Andrias'ın beynindeki bir duyu kanal uyarıldığında ortaya çıkan fenomenle ilgiliydi; ardından Andrias'ın iç kulak labirenti çöktüğünde ortaya çıkan mekanizmayı açıkladı. Sonra Profesör Rehmann, Andrias'ın elektrik stimülasyonunu detaylı bir şekilde açıkladı. Bunun üstüne Rehmann ve Bruckner arasında ateşli bir tartışma çıktı. Bu Bruckner kısa boylu, asabi ve fazlasıyla hiperaktif bir adamdı; başka şeylerin yanı sıra, Andrias'ın duyu açıdan İnsan kadar kötü donanımlı olduğunu ve benzer güdül eksiklikler sergilediğini gözlemlemişti; yalnızca biyolojik açıdan değerlendirildiğinde İnsan kadar yozlaşmış bir hayvandı ve biyolojik yetersizliğini zekâsıyla kapatmaya çalışıyordu. Ne var ki, muhtemelen herhangi bir duyu yolunu kesip çıkarmadığı ya da Andrias'ın beyne elektroşok vermediği için diğer uzmanlar Profesör Bruckner'i fazla ciddiye almadılar. Onun ardından söz alan Profesör van Dieten, neredeyse ayinsel bir tonda konuşarak sağ frontal ya da oksipital lobu çıkarılmış bir Andrias'ta ortaya çıkan rahatsızlıkları açıkladı. Arkasından Amerikalı Profesör Devrient söz aldı ve—

Beni bağışlayın, ne açıkladığı konusunda en ufak bir fikrim yok. Çünkü o anda kafamda bir şimşek çaktı: Frontal lobunu çıkarsam Profesör Devrient'da ne gibi rahatsızlıklar baş gösterirdi acaba? Peki ya elektrik verseydim gülyüzlü Dr. Okagawa ne tepki verirdi? Birisi iç kulak labirentini ezecek olsa Profesör Rehmann ne yapardı ki? Ben de kendi renk ayırt etme becerim ve motor hareketlerimdeki T-faktörü konusunda tereddütlüydüm. Birbirimizin serebral loblarını çıkarıp duyu kanallarımızı kesmedikçe, bizim (yani insanların) kendi zihinsel hayatlarımız hakkında konuşma yetkimizin (elbette

ki bilimsel anlamda) olup olmadığı konusunda da şüpheliydim. Elimizde neşter, türümüz ve zihinsel işlevlerimiz üstüne çalışmak için birbirimizin üstüne çullanmamız gerekirdi. Kendi adıma, bilim uğruna Profesör Dubosque'un gözlüklerini parçalayıp, Profesör van Dieten'in kel kafasına elektroşok verebilirdim örneğin. Sonra da tepkileriyle ilgili bir makale yayımlardım. Aslına bakarsanız, tepkilerini net bir şekilde tahayyül edebiliyorum. Bu deneyler esnasında Andrias'ın ruh halindeki değişiklikleri pek kestiremiyorum yalnızca; ama oldukça sabırlı ve iyi huylu bir yaratık olduğu kanısındayım. Bu seçkin akademisyenlerden hiçbiri Andrias'ın şiddet içeren bir tepki verdiğini söylemedi.

Birinci Kuyruklu Amfibiler Kongresi'nin muazzam bir bilimsel başarı olduğundan kuşku yok; ama bir gün izin aldığımda *Jardin des Plantes*'a, Andrias Scheuchzeri'nin tutulduğu tanka gidip ona usulca şöyle diyeceğim: "Hey sen, semender, senin de günün gelecek... Ama sakın insanların psikolojik hayatını bilimsel açıdan inceleyeyim deme!"

* * *

Bu bilimsel araştırmalar sayesinde semenderler artık bir tür mucize olarak değerlendirilmiyordu; bilimin duru ışığı altında semenderler sıradışı ve olağanüstü bir canlı olma yaftasından kurtulmuştu. Psikolojik deneylerde de oldukça ortalama ve sıradan özellikler sergilemişlerdi; olağanüstü yetenekleri bilim tarafından fantezi diyarına sürülmüştü. Bilim, epey sıradan ve kısıtlı bir yaratık olan Normal Semender'i tanımladı; şimdi yalnızca basın –o da nadiren– beş basamaklı sayıları kafadan çarpabilen bir Mucize Semender keşfediyordu ama bu bile artık halkın ilgisini cezbetmiyordu, gerekli eğitim verildiğinde bir insanın da bunu yapabileceği düşünülüyordu. Özetle, insanlar semenderleri artık bir hesap makinesi ya da diğer otomatlar kadar doğal karşılıyordu; artık –Tanrı bilir ne sebeple ve ne için–

denizin derinliklerinden gelen gizemli yaratık değildi. Zaten insanlar kendilerine hizmet eden ve işlerine yarayan hiçbir şeyi gizemli bulmazlar; yalnızca kendilerine zarar veren ya da tehdit unsuru olan şeyler gizemlidir. Semenderler de insanlar için pek çok yönden hayli faydalı olduklarından,⁽¹²⁾ mevcut koşulların olağan ve akılcı düzeninin temel parçası olarak kabul görüyorlardı.

* * *

- (12) Semenderlerin faydaları özellikle Hamburglu bir araştırmacı olan Wuhrmann tarafından incelenmişti. Aşağıdaki kısa özet onun konu hakkında yazdıklarından alınmıştır:

BERICHT ÜBER DIE SOMATISCHE VERANLAGUNG DER MOLCHE

Hamburg'daki laboratuvarımda, Dev Pasifik Semenderi (Andrias Scheuchzeri Tschudi) üstünde gerçekleştirdiğim deneylerin oldukça belirgin bir hedefi vardı: Semenderin çevresel değişikliklere ve diğer haricî faktörlere direncini ölçmek ve bu sayede farklı coğrafi bölgelerde, farklı çevresel koşullar altında ne kadar işe yarayabileceklerini göstermek.

İlk deneyler, bir semenderin su dışında ne kadar hayatta kalabileceğini belirlemeye yönelikti. Denekler 40 ila 50°C'deki bir sıcaklıkta, kuru tanklarda tutuldu. Birkaç saat sonra yorgunluk belirtileri baş gösterdi; üstlerine su serpildiğinde kendilerine geldiler. Yirmi dört saat sonra hareketsiz yatmaya başladılar, yalnızca gözkapakları hareket ediyordu; nabızları yavaşlamıştı ve bütün vücut faaliyetleri asgariye inmişti. Hayvanlar gözle görülür biçimde acı çekiyordu ve en küçük hareket için bile büyük çaba sarf ediyorlardı. Üç gün sonra kataleptik kasılmalar (kserozis) başladı; hayvanlar artık elektrokotere bile tepki vermiyordu. Havadaki nem arttırıldığında en azından birkaç yaşam belirtisi gösterdiler (parlak ışıktaki gözlerini kapatmak gibi). Eğer yedi günün ardından bu şekilde sudan uzak kalan bir semender suya geri atılırsa, uzunca bir süre sonra kendine gelebiliyordu; ancak daha uzun süre sudan uzak kalan denek-

lerin çoğu ölüyordu. Doğrudan güneş ışığı altında ise birkaç saat içinde ölüyorlardı.

Diğer deneklere, çok kuru ve karanlık bir ortamda bir mil döndürtüldü. Üç saat sonra performansları düştü ama üzerlerine su serpilir serpilmez performansları yükseldi. Sık tekrarlanan su serpmelerle hayvanlar mili on yedi, yirmi, hatta bir seferinde yirmi altı saat aralıksız çevirmeyi başardı; oysa insanlardan oluşan bir kontrol grubu aynı koşullar altında beş saat sonunda epeyce yorulmuştu. Bu deneyler semenderlerin kurak alanda bile çalışmaya son derece elverişli olduklarını göstermiştir; doğrudan güneş ışığına maruz kalmamak ve sık aralıklarla bütün bedenlerine su serpilmesi koşuluyla.

İkinci deney serisi, esasında tropikal iklim hayvanları olan semenderlerin soğuğa karşı dirençlerini ölçmeyi amaçlıyordu. Suyun aniden soğuması, bağırsak üşütmesinden ölmelerine yol açtı; ancak daha soğuk bir iklime yavaş yavaş alıştırıldıklarında daha kolay adapte oldular. Sekiz ay sonra, rejimlerine daha fazla yağ eklenmesi koşuluyla (her birine günde 150-200 gram arası) 7°C'lik suda bile aktif kalmayı başardılar. Su sıcaklığı 5°C'nin altına düşürüldüğünde hipotermik kasılma geçirdiler. Bu durumda dondurulup birkaç ay boyunca buz küplerinin içinde saklandılar; buz küpleri eritilip su sıcaklığı 5°C'nin üstüne çıkarıldığında yeniden hayat belirtileri göstermeye ve 7 ila 10°C'de şevkle yemek aramaya başladılar. Buradan, semenderlerin Norveç ve İzlanda gibi ülkelerin bile iklimine alışabileceği sonucuna varabiliriz. Kutup iklimi koşulları, daha ayrıntılı deneyler gerektirir.

Öte yandan, semenderler kimyasal faktörlere karşı fazlasıyla duyarlıdır: Seyreltilmiş amonyak çözeltisi, endüstriyel atık su, tanen, vb. ile yapılan deneylerde derileri şeritler halinde soyulmuş ve denekler bir tür solungaç yangısı yüzünden ölmüştür. Yani nehirlerimizde kullanılmaya uygun değildir.

Başka bir dizi deneyde, semenderlerin yemek yemeden ne kadar hayatta kalabildiklerini saptamayı başardık. Bir çeşit uyukluk hali dışında hiçbir etki olmaksızın üç haftadan uzun bir süre boyunca yemeksiz yaşayabiliyorlar. Denek semenderlerden birini altı ay boyunca aç bıraktım; son üç ayda sürekli,

hareketsiz ve kesintisiz bir şekilde uyudu; sonunda tankına ciğer parçaları attığımda o kadar zayıf düşmüştü ki tepki vermedi ve yapay yollarla beslenmesi gerekti. Birkaç günün ardından normal bir şekilde beslenmeye başladı ve üstünde deney yapmaya hazır hale geldi.

Son deneyler semenderlerin hücre yenileme kapasitelerine yönelikti. Eğer bir semenderin kuyruğu kesilecek olursa, bir gecede yenisi çıkıyordu; bir semender ile bu deneyi yedi kez tekrarladık ve aynı sonucu aldık. Benzer şekilde, kesilen bacakları da yeniden çıkıyor. Bir denneğin dört bacağına ve kuyruğunu ampüte ettik; otuz gün içinde hepsi yenilenmişti. Bir semenderin uyluk ya da kürek kemiğinin kırılması halinde tüm bacağı düşüyor ve yerine yenisi çıkıyor. Bir gözünün çıkarılması ya da dilinin kesilmesi halinde de aynı sonuç yaşanıyor; dilini kestiğimiz bir semenderin konuşmayı unutması ve yeniden öğrenmek durumunda kalması da ilginçti. Başının kesilmesi ya da bedeninin boyun ile pelvis arasından ayrılması durumunda hayvan ölüyor. Diğer taraftan midesini, bağırsaklarının bir kısmını, karaciğerinin üçte ikisini ve diğer organlarını, hayati fonksiyonlarına zarar vermeden çıkarmak mümkün; yani içi boşaltılmış bir semender hayatta kalabiliyor. Hiçbir hayvan yaralanmalara karşı bir semender kadar dirençli değil. Bu açıdan birinci sınıf, neredeyse yok edilemez bir savaş canavarı olabilir; ne yazık ki barışçılığı ve tabiatından kaynaklanan savunmasızlığı bu şekilde kullanılması önünde bir engel.

Bu deneylerin yanı sıra asistanım Dr. Walter Hinkel, semenderlerin kullanışlı hammadde olarak değerlerini de araştırmıştır. Semenderlerin vücudunda özellikle, önemli miktarda iyot ve fosfor bulunduğunu ortaya çıkarmıştır; gerektiğinde bu elementlerin endüstriyel üretimde kullanılmak üzere elde edilmesi imkânsız değildir. Özünde kalitesiz olan semender derisi tabaklanıp preslenirse, hafif, oldukça sağlam ve sıgır derisinin yerini alabilecek yapay bir deriye dönüştürülebilir. İğrenç bir tadı olduğu için yağları yenilebilir değildir ama katılaşma sıcaklığı çok düşük olduğundan, endüstriyel gresleme için kullanılması mümkündür. Etlerinin de insan tüketimine uygun olmadığı anlaşılmış, hatta zehirli olduğu söylenmiştir; gerçekten

de çiğ tüketildiğinde akut ağrıya, kusmaya ve halüsinasyonlara neden olmaktadır. Dr. Hinkel kendi üstünde yaptığı sayısız deney sonunda, kesilen et suda kaynatıldığında (bazı zehirli mantarlarda olduğu gibi) ve güzelce durulanıp yirmi dört saat seyreltilmiş potasyum permanganat çözeltisinde tutulduğunda, mevzubahis yan etkilerin görülmediğini ortaya koymuştur. Bundan sonra haşlanabilir ya da ızgaralanabilir ve tadı kötü bir sığır etine benzer. Hans adını verdiğimiz bir semenderi bu şekilde pişirip yedik; bilimsel çalışmalara son derece yatkın, eğitilmiş ve zeki bir hayvandı; Dr. Hinkel'in laboratuvarında laborant olarak çalışırdı ve titizlik gerektiren kimyasal analizler ona emanet edilebilirdi. Geceleri onunla uzun sohbetler yapardık ve bilgiye açlığından keyif alırdık. Hans'ımızı büyük üzüntüyle harcamak zorunda kaldık, çünkü benim trepanasyon deneylerim sırasında kör kaldı. Eti kapkara ve süngerimsiydi ama nahoş yan etkilere sebep olmadı. Olası bir savaş durumunda semender etinin, eğer ihtiyaç olursa rağbet gören ve ucuz bir seçenek olarak sığır etini ikame edebileceğine şüphe yoktur.

* * *

Dahası, nüfusları yüz milyonlara vardığından artık bir heyecan yaratmamaları gayet doğaldı; henüz yeni keşfedildiklerinde kamuoyunda uyandırdıkları ilgi, komedi filmlerinde (*Sally ve Andy, İki İyi Semender*) ve özellikle kötü sesli şarkıcıların vırakladığı ve kötü bir dilbilgisiyle semenderlerin konuşmalarını taklit ettiği kabare tiyatrolarında bir süre daha tutunmuştu. Semenderler büyük ölçekli ve tanıdık bir fenomene dönüştükleri andaysa, semenderlerle ilgili bu "mesele" (tabiri caizse), değişime uğradı.⁽¹³⁾

* * *

(13) *Daily Star*'ın "SEMENDERLERİN RUHU VAR MI?" başlıklı kamuoyu yoklaması, ilginç bir manzara ortaya koymuştur. Kimi önde gelen şahsiyetlerden alınan cevapların bazılarını –güvenilirliklerinin garantisi olmaksızın– alıntılıyoruz:

Dear sir,

Arkadaşım muhterem H. B. Bertram ve ben, Aden'da barai inşaatında çalışan semenderleri yakından gözlemledik; iki-üç kez onlarla konuştuk bile ama onlarda Gurur, İman, Vatanseverlik ya da Sportmenlik gibi soylu duyguların izine rastlamadık. Size soruyorum beyler; ruhun göstergesi bunlardan başka ne olabilir ki?

*Truly Yours,
Colonel John W. Britton*

Hayatımda hiç semender görmedim ama şundan eminim ki müziği olmayan canlıların ruhları da olamaz.

Toscanini

Ruh meselesini bir kenara bırakalım; ama Andrias'ı gözlemleme şansım olsaydı, onlarda benlik diye bir şey olmadığını söylerdim çünkü hepsi birbirine benziyor; hepsi eşit derecede çalışkan, eşit derecede becerikli ve eşit derecede ifadesiz. Kısacası, modern uygarlığın belli bir ideal formuna tekabül ediyorlar; yani avama.

André d'Artois

Elbette ruhları yok. Yani insana benziyorlar.

*Saygılarımla,
G. B. Shaw*

Sorunuz beni utandırdı. Örneğin, Çin köpeğim Bibi'nin küçük ve sevgi dolu bir ruhu olduğunu biliyorum, tıpkı İran kedim Sidi Hanım gibi; hem de ne sert ve hiddetli bir ruh onun ki! Peki ya semenderler? Evet, gerçekten çok yetenekli ve zeki zavalıcıklar, konuşabiliyorlar, dört işlem yapabiliyorlar ve *son derece* kullanışlılar; ama *bir o kadar* çirkinler!

*Sevgiler,
Madeleine Roche*

Semenderlerse bundan kime ne? Marksist olmasınlar da...

Kurt Haber

Onların ruhları yok; olsaydı onlara da eşit ekonomik imkânlar sunmamız gerekirdi ki bu da çok absürt olurdu.

Henry Bond

Bir kere *sex-appeal* sahibi değiller; bu yüzden ruhları da olmaz.

Mae West

Ruhları var; tıpkı her hayvanda, her bitkide ve yaşayan her şeye olduğu gibi onların da bir ruhu var. Kainatın sırrı büyüktür.

Sandrabhârata Nath

İlginç bir yüzme teknikleri ve stilleri var. Bana kalırsa onlardan öğreneceğimiz çok şey var, özellikle de uzun mesafe yüzme konusunda.

Tony Weissmüller

* * *

İşin aslı şu ki, büyük semender dalgası başka bir şeye dönüştü ve bir şekilde daha da güçlü bir hal aldı: Semender Sorunu. Semender Sorunu'nun öncüsü, insanlık tarihinde daha önce hiç karşılaşmadığımız şekilde, bir kadındı. Lozan'daki bir yatılı kız okulunun müdiresi, sıradışı enerjisi ve sonsuz coşkusuyla Madam Louise Zimmermann, asil sloganını dünyanın dört bir yanına duyurdu: SEMENDERLERE UYGUN EĞİTİM VERİN! Bir yandan semenderlerin doğuştan gelen öğrenme becerilerini, diğer yandan da semenderlere uygun ahlaki ve entelektüel eğitim verilmediği

takdirde insanlık için büyük bir tehdit unsuruna dönüşeceklerini vurguladığı için uzun süre kamuoyunun tepki-
siyle karşılaştı. "Tıpkı Barbar istilasıyla Roma Uygarlığı'nın
çökmesi gibi, günümüz insanlığının yüksek ideallerini pay-
laşma yetisinden mahrum, ruhen köleleştirilmiş bir deniz
dolusu yaratık arasında bir adacık olarak kalacak olursa, bil-
gi ve irfanımız da yok olmaya mahkûmdur," diye kâhince
ilan etti Avrupa ve Amerika'da; ayrıca Japonya, Çin, Tür-
kiye ve daha pek çok ülkedeki derneklerde yaptığı 6.357
konuşmada. "Eğer uygarlığımız ayakta kalacaksa, her şeyin
yolu eğitimden geçer. Etrafımız, kasten hayvan statüsünde
tutulan milyonlarca bedbaht ve sefil yaratıkla çevriliyken,
uygarlığımızın nimetlerinin tadını huzur içinde çıkara-
mayız. Nasıl 19. yüzyılın sloganı 'Kadın Özgürlüğü' idiy-
se, çağımızın sloganı da şu olmalıdır: SEMENDERLERE
UYGUN EĞİTİM VERİN!" Ve bunun gibi şeyler. Madam
Louise Zimmermann, hitabeti ve insanüstü azmi sayesinde
dünyanın çeşitli yerlerindeki kadınları harekete geçirdi
ve Beaulieu'de (Nice yakınlarında) ilk Semender Lisesi'ni
kurmaya yetecek mali desteği toplayabildi; orada Marsilya
ve Toulon'da çalışan semenderlerin yavrularına Fransız dili
ve edebiyatı, retorik, hayat bilgisi, matematik ve uygarlık
tarihi öğretildi.⁽¹⁴⁾

* * *

(14) Ayrıntılar için bkz. *Mme Louise Zimmermann: sa vie, ses idées, son oeuvre (Alcan)*. İlk öğrencilerinden olan bir semenderin
hürmet dolu hatıralarından bir alıntı yapıyoruz:

"Basit ama temiz ve rahat tankımızın kenarına oturup bize La
Fontaine'in fabllarını okurdu, nemden rahatsız olsa da bunu
dert etmezdi; öğretmenlik görevine kalpten bağlıydı. Bize 'kü-
çük Çinlilerim' derdi çünkü biz de tıpkı Çinliler gibi 'r'leri
telaffuz edemiyorduk. Ancak bir süre sonra buna alıştı ve

kendisi de adını 'Madam Zimmelman' diye telaffuz etmeye başladı. Biz iribaşlar ona hayrandık; henüz ciğerleri tam gelişmemiş, bu yüzden de sudan çıkamayan yavrular okul bahçesindeki gezintilere onunla birlikte katılamadıkları için ağlardı. Son derece kibar ve hassastı, bildiğim kadarıyla yalnızca bir kez sinirlenmişti: Sıcak bir yaz günü, genç tarih öğretmenimiz Hollanda'daki bağımsızlık mücadelesini anlatmak için mayo-sunu giyip tanka, bizim aramıza indiği zaman. O gün Madam Zimmelman gerçekten de sinirlenmişti: 'Derhal gidip yakanın Matmazel, hemen, hemen!' diye bağırmişti, gözleri yaşlı. Bu bize iyi bir ders olmuştu: Eninde sonunda insanlarla bir değildik, sonraları bize bu bilinci aşıladığı için ruhani annemize şükran duyduk.

Başarılı olduğumuzda François Coppée gibi modern şairlerden şiirler okuyarak ödüllendirirdi bizi. 'Doğru, biraz fazla modern,' derdi, 'ama artık bu bile iyi eğitimin bir parçası.' Akademik yılın sonunda, Nice Valisi ve diğer ileri gelenlerin davetli olduğu halka açık bir mezuniyet töreni düzenlendi. Artık ciğerleri gelişmiş olan üst düzey ve yetenekli öğrenciler hademe tarafından kurutuldu ve üstlerine bir çeşit beyaz elbise giydirildi; sonra, –bayanlar korkmasın diye– ince bir perdenin arkasından La Fontaine'in fabllarını okudular, matematik formüllerini ezberden söylediler ve Capet Hanedanlığı dönemini anlattılar, hem de bütün önemli tarihler eşliğinde. Sonra Sayın Vali uzun ve güzel bir konuşma yaparak sevgili müdiremize teşekkürlerini ve tebriklerini sundu. Fiziksel gelişmemize de zihinsel gelişmemiz kadar özen gösteriliyordu: Ayda bir kez yerel veteriner bizi muayene ediyordu ve altı ayda bir ideal kilomuzda olup olmadığımızı görmek için hepimiz tartılıyorduk. Saygıdeğer müdiremiz bize o mekruh ve müstehcen Ay Dansı'nı bırakmamız çağrısını yapmıştı; fakat utanarak söylüyorum ki eski öğrencilerden bazıları bu hayvanca kepazeliği sürdürdü. Umarım anaç dostumuzun bundan haberi olmamıştır; bu onun yüce, asil ve şefkatli kalbini kırardı.

Menton'da kurulan Semender Kız Lisesi daha az başarı gösterdi; oradaki müfredat temel olarak müzik, diyetetik mutfak ve iş eğitimi derslerinden ibaretti (Bayan Zimmermann pedagojik gerekçelerle bu konular üstünde duruyordu); genç semender kız öğrencilerse bu konulara ilgisizdi, hatta inatçı bir kayıtsızlık içindelerdi. Diğer yandan, kısa süre içinde Cannes'da kurulan Semender Denizcilik Meslek Lisesi ve Marsilya'daki Semender Üniversitesi (her ikisi de Hayvan Hakları Derneği'nin muhalefetine rağmen) çok başarılı oldu, hatta ilk hukuk doktoru unvanını alan semender de bu ikinci okuldan çıktı.

Semenderlerin eğitimi meselesi artık öngörülebilir sınırlar içerisinde, hızla yaygınlaşıyordu. Daha öngörülü öğretmenler örnek teşkil eden *Écoles Zimmermann*'a itiraz ediyordu: Özellikle de insan öğrencilere yönelik modası geçmiş klasik dilbilgisi eğitiminin genç semenderler için uygun olmadığı iddia ediliyordu. Edebiyat ve tarih eğitimi reddediliyordu ve bunun yerine doğa bilimleri, ekip çalışması, teknik eğitim, beden eğitimi gibi pratik ve çağdaş konu başlıklarına yönelinmesi öneriliyordu. Bu sözümona Reformist Okullar ya da Uygulamalı Yaşam Okulları da, klasik eğitim savunucularının ateşli saldırılarına maruz kalıyordu: Semenderleri insani kültürel değerlere yaklaştırmamanın tek yolunun temel Latince bilgisinden geçtiğini ve şiir okuyamadıkları ya da Cicero'dan alıntı yapamadıkları sürece onlara yalnızca konuşmayı öğretmenin de yeterli olmayacağını iddia ediyorlardı. Uzun ve hararetli bir tartışmaydı bu; ancak semender okullarının kamulaştırılmasıyla ve insanlar için okulların da Reformist Semender Okulları'nın ideallerine yakın bir seviyeye taşınmasıyla sona erdi.

Semenderler için devlet gözetimi altında devamlı ve zorunlu eğitim verilmesi çağrısı doğal olarak diğer ülkelerde de ortaya çıktı. Denize kıyısı olan bütün ülkeler (elbette Büyük Britanya dışında) birer birer bundan etkilendi ve bu semender okulları, insan okullarındaki eski klasik yöntemlerle sınırlı kalmayıp psikoteknik ve teknolojik eğitim, premiliter eğitim ve benzer genel pedagojik uygulamalarla ilgili son yöntemlerin yürürlüğe konulabildiği kurumlar olduğundan kısa süre içinde dünya üzerindeki en modern ve bilimsel açıdan en başarılı eğitim kurumlarına dönüştüler ve eğitimcilerle öğrencilerin kıskançlığının haklı birer hedefi haline geldiler.

Semender eğitimiyle el ele giden diğer bir mesele de dil sorunuydu. Semenderler önce hangi dünya dillerini öğrenecekti? Pasifik adalarından gelen orijinal semenderler elbette *Pidgin** İngilizcesi konuşuyorlardı çünkü konuşmayı yerliler ve denizcilerden öğrenmişlerdi; birçoğu da Malayca ya da başka bir yerel lehçeyle konuşuyordu. Singapur pazarı için yetiştirilen semenderlere *Basic English* öğretiliyordu ki bu yalnızca birkaç yüz kelimeden oluşan, miadını doldurmuş dilbilgisi kurallarından arındırılmış ve bilimsel olarak basitleştirilmiş bir İngilizceydi; dolayısıyla reforme edilmiş standart İngilizceye *Salamander English* denmeye başlandı. *Écoles Zimmermann*'da semenderler kendilerini Corneille'in** diliyle ifade ediyordu; milliyetçi sebeplerden değil, daha yüksek bir eğitim seviyesinin parçası olduğu için. Diğer taraftan, reformist okullarda iletişim dili olarak

* İki dilin karışmasıyla oluşan ve genellikle basitleştirilmiş bir şekilde kullanılan melez dillere verilen genel isim. –e.n.

** Pierre Corneille (1606-1684): Fransız tragedya yazarı. 17. yüzyıl Fransız tiyatrosunun Molière ve Racine ile birlikte en büyük üç yazarından biri kabul edilir. Voltaire, *Commentaires sur Corneille* başlıklı on iki ciltlik edebiyat eleştirisinde Corneille'i "Fransızcanın Homeros'u" olarak nitelendirmiştir. –e.n.

Esperanto öğretiliyordu. Gerçekten de o dönemde, Babil dil karmaşasını* gölgede bırakacak beş-altı Evrensel Dil ortaya çıkmış ve tüm semender ve insan dünyasına ortak tek bir anadil kazandırma çabasına girilmişti. Bu Uluslararası Dillerden hangisinin en ereksel, en tınılı ve en evrensel olduğu konusunda da pek çok ihtilaf vardı. Sonuçta, her ülkede farklı bir Evrensel Dil kabul gördü.⁽¹⁵⁾

* * *

(15) Diğer öneriler arasında ünlü filolog Curtius'un *Janua linguarum aperta*'daki önerisi de vardı; yani Vergilius'un Altın Çağ Latincesinin semenderlerin evrensel dili olması. "Dillerin en mükemmeli olan, en zengin dilbilgisi kurallarına sahip ve bilim adamlarınca en çok araştırılmış dil olan Latincenin yaşayan bir dünya diline dönüşmesini sağlamak elimizde," demişti. Eğer eğitilmiş insanlık bu fırsatı yakalayamayacaksa, ey *Salamandrae, gens maritima*; neden siz *eruditam linguam latinam*'ı anadiliniz olarak seçmeyesiniz; *orbis terrarum* üzerinde konuşulmaya değer tek dil budur. Tanrılar ve kahramanların ebedi dilini yeniden hayata döndürmek sizin yararınıza olacaktır *Salamandrae*; çünkü bu dille, *gens Tritonum*, dünya hâkimi Roma'nın mirasını devralacaksınız.

Diğer yandan, Papaz Mendelius'la işbirliği yapan Wolteras isminde Letonyalı bir telgraf memuru da, Semenderler için *pon-tic lang* adında yeni bir dil icat edip geliştirmişti; bu dili oluştururken bütün dünya dillerinden, özellikle de Afrika lehçelerinden yararlanmıştı. Bu Semenderce (böyle diyordu), özellikle Kuzey ülkelerinde belirgin bir başarı elde etti ama ne yazık ki yalnızca insanlar arasında; Uppsala'da bir Semender Dili Kürsüsü bile kuruldu. Ama bilindiği kadarıyla bu dili konuşan tek bir semender bile olmadı. Semenderler arasındaki en yaygın dil İngilizceydi ve sonunda semenderlerin resmî dili oldu.

* Kutsal kitaplara da konu olan efsaneye göre, kendisine Babil Kulesi'ni inşa ederek ulaşmaya çalışan insanlara kızan Tanrı Marduk, o zamana kadar aynı dili konuşmakta olan insanların dillerini karıştırarak onları cezalandırır ve birbirleriyle anlaşmalarını engeller. –e.n.

Semender eğitiminin kamulaştırılmasıyla mesele oldukça kolaylaştı: Her ülkenin semenderlerine o ülkenin resmî dilinde eğitim verildi. Her ne kadar semenderler yabancı bir dili görece hızla ve şevkle öğreniyor olsalar da, dilsel becerilerinde belirgin sıkıntılar vardı; bu da bir taraftan sesle ilgili organlarının uyumuna, diğer taraftan da psikolojik denilebilecek nedenlere bağlıydı. Örneğin, uzun ve çok heceli kelimelerin telaffuzunda sıkıntı yaşıyorlar ve tek heceymiş gibi, kısa ve vıraklamaya benzer bir şekilde söylüyorlardı. “L” yerine “r” diyor ve tıslayarak konuşuyorlardı. Fiil çekimlerini de umursamıyor, “ben” ve “biz”i ayırt edemiyor, kelimelerin eril mi dişil mi olduğuna hiç önem vermiyorlardı (belki de çiftleşme dönemlerindeki cinsel soğukluğun bir yansımasıydı bu). Özetle, her dil onların ağızında başkalaşıyor, bir şekilde basit ve temel bir forma bürünüyordu. Onların bu yeni sözcükler uydurmalarının, telaffuz biçimlerinin ve dilbilgisel ilkelliklerinin hem ayaktakımı hem de kaymak tabaka tarafından benimsendiğini belirtmekte fayda var. Oradan da gazetelere sıçrayıp hızla yaygınlaştı. İnsanlar arasında da dilbilgisi kuralları esnedi, ekler kaldırıldı ve fiil çekimleri yok oldu. Altın gençliğimiz ‘r’ harfini tamamen tedavülden kaldırdı ve peltek peltek konuşmaya başladı; indeterminizm ya da transandantalizm gibi kelimelerse, artık insanlar için de fazla uzun ve telaffuz edilemez olduklarından, neredeyse tamamen unutuldu.

Kısaca semenderler, iyi kötü, yaşadıkları sahile bağlı olarak, bütün dünya dillerini konuşur oldular. Yine aynı dönemde, basınımızda (sanırsam *Národní Listy*’de*), semenderlerin neden Çekçe de öğrenmeleri gerektiğini acı acı –ve

* 1861’de Prag’da yayın hayatına başlayan ve 1941’e kadar devam eden günlük gazete. Çekçede “Ulusal Gazete” demektir. –e.n.

kesinlikle haklı bir şekilde– savunan bir makale çıktı; halihazırda Portekizce, Felemenkçe ya da diğer küçük ulusların dillerini konuşabilen semenderler vardı. Doğruya doğru, diyordu makale, ülkemizin maalesef denize kıyısı yok ve bu yüzden deniz semenderleri de yok; ama kendi denizimiz yok diye dünya kültüründe semenderlerin dilini öğrendiği uluslarınkine benzer, hatta birçok açıdan daha önemli bir payımız da yok denemez. Semenderlerin bizim ruhani hayatımızı da tanımaları adil olurdu; ama aralarından biri bile dilimizi konuşamıyorken bu nasıl olacak? Bir semender okulunda Çek dili ve Çekoslovak edebiyatı kürsüsü kurulması için neden başkalarını bekleyelim ki? Şairin dediği gibi, “Bu dünyada güvenme kimseye, yok tek bir dostun bile.” Gelin devasını biz bulalım, diye çağrıda bulunuyordu makale. Bu dünyada ne başardıysak, kendi çabamızla oldu! Semenderlerin dostluğunu kazanmak hem hakkımız hem de görevimizdir. Ancak anlaşılan Dışişleri Bakanlığı’mız semenderlere bizim namımızı ve ürünlerimizi tanıtmaya pek de hevesli değil; oysa diğer küçük devletler kültürel miraslarını semenderlere açmak ve aynı zamanda dikkatlerini kendi sınai üretimlerine çekmek için milyonlar harcıyor. Bu makale, özellikle de Sanayiciler Odası Birliği çevrelerinde epey dikkat çekti ve küçük *Semenderler İçin Çekçe* kılavuzunun yayımlanmasına vesile oldu; kılavuzda Çekoslovak edebiyatından örneklerle de yer verilmişti. Kulağa inanılmaz gelebilir ama bu kitap 700’den fazla sattı; yani kayda değer bir başarı gösterdi.⁽¹⁶⁾

* * *

* Svatopluk Čech’in (1846-1908) 1887 yılında yayımlanan *Jitřní písň* (Sabah Şarkıları) isimli şiir kitabındaki “Nevěřme nikomu” (Kimseye Güvenme) isimli şiirinden. –e.n.

- (16) Bkz. Bay Povondra'nın koleksiyonunda bulunan, Jaromír Seidl-Novoměstský'nin kaleminden çıkma bir makale:

GALAPAGOS ADALARI'NDAKİ ARKADAŞIMIZ

Şair karım Jindřiša Seidlová-Chrudim'le birlikte, sevgili halamız yazar Bohumila Jandová-Strešovická'nın kaybının acısını kısmen de olsa hafifletebilmek ümidiyle çıktığımız dünya turunda, bir gün kendimizi efsanevi, ıssız Galapagos Adaları'nda bulduk. Orada geçirecek yalnızca iki saatimiz vardı ve bu vakti o تنها takımadanın sahilinde yürüyerek geçirmeye karar verdik.

"Şu batan güneşin güzelliğine bak," dedim karıma.

"Bütün sema altın ve kan nehriyle yıkanmış gibi, değil mi?"

"Aa, yoksa siz Çek misiniz!" dedi arkamızdan düzgün ve saf bir Çekçeyle beklenmedik bir ses.

Şaşkınlık içinde dönüp baktık. Kayalıkların üstünde oturan büyük, siyah bir semenderden başka kimse yoktu; elinde bir kitap tutuyordu sanki. Dünya turumuz sırasında birkaç semender görmüştük ama o ana dek hiçbiriyle konuşma fırsatımız olmamıştı. Sağduyulu okurlarımız o ıssız sahilde bir semenderle, üstelik anadilimizi mükemmelen konuşan bir taneşiyle karşılaştığımızda yaşadığımız şaşkınlığa hak verecektir.

"Kim konuşuyor?" diye sordum Çekçe.

"Arsızlığımı mazur görün efendim," diye cevap verdi semender hürmetle ayağa kalkarak. "Hayatımda ilk kez Çekçe konuşulduğunu duyunca kendimi tutamadım."

"Bu nasıl olur," diye afalladım, "Çekçe konuşabiliyor musun?"

"Ben de tam 'olmak' fiilinin çekimine çalışıyordum," diye yanıtladı Semender. "Bu fiil bütün dillerde düzensiz bir fiil."

"Nasıl, nerede ve neden Çekçe öğrendin?" diye sorgulamaya devam ettim.

"Tasadüfen bu kitap geçti elime," diye cevap verdi semender elinde tuttuğu kitabı bana uzatarak; kitap *Semenderler İçin Çekçe* idi ve aşınmış sayfalarından çokça kullanıldığı anlaşıyordu.

"Bir rahibin kitapları arasında geldi buraya. *Ortaokullar İçin Geometri, Askeri Taktikler Tarihi, Dolomit Rehberi ve Bimetalizmin İlkeleri* de vardı. Ama ben bu küçük kitabı seçtim ve çok sevdim. Ezbere biliyorum ama yine de yeni eğlenceler ve öğrenecek şeyler bulabiliyorum içinde."

Karım ve ben, yaratığın doğru ve anlaşılır telaffuzundan duyduğumuz samimi memnuniyeti ve şaşkınlığı dile getirdik. "Ne yazık ki burada Çekçe konuşabileceğim kimse yok," dedi yeni dostumuz mütevazı bir şekilde. "Ve *kün*'un' vasita halî *koni* mi yoksa *koñmi* mi emin olamıyorum."

"*Koñmi*," dedim.

"Yo hayır, *koni*," dedi karım heyecanla.

"Yüz kuleli kent Prag'dan ne haberler var, bana anlatabilir misiniz?" diye merakla sordu muhatabımız.

"Büyüyor dostum," diye yanıtladım; merakı hoşuma gitmişti ve ona altın metropolümüzün dört başı mamur gelişimini anlattım kısaca.

"Ne güzel haberler bunlar," dedi semender, açıkça görünen bir memnuniyetle. "Peki ya Çek aristokratlarının kelleleri hâlâ Mostecká Věž'de" mi tutuluyor?"

"Hayır, uzun süredir orada değiller," dedim. İtiraf etmeliyim ki soru beni afallatmıştı.

"Ne yazık," dedi sempatik semender. "Gerçekten de kıymetli bir tarihi anıttı. Otuz Yıl Savaşları'nda bu kadar çok, muhteşem abidenin yok olmuş olması ne büyük acı! Yanılmıyorsam Çek toprakları o zamanlar çöle dönmüş, kan ve gözyaşına boğulmuş. Olumsuzluk ekinin de yok olmaması ne büyük şans! Bu kitapta yok olmaya yüz tuttuğu yazıyor. Bu beni çok endişelendiriyor bayım."

"Tarihimize de meraklısın demek," dedim keyifle.

"Elbette efendim," diye cevapladı semender. "Özellikle de Beyaz Dağ Muharebesi ve üç yüz yıllık esaret dönemlerine.

* Çek. At. -e.n.

** Çek. Köprü Kulesi: Prag'da, Vltava Nehri'nin üzerindeki Karl Köprüsü'nün başında bulunan kulenin ismi. -e.n.

Bu konular hakkında çok şey okudum. Üç yüz yıllık esaret dönemiyle gurur duyuyor olmalısınız. Muhteşem bir dönemmiş bayım!"

"Evet, zor bir dönemdi," diye onayladım. "Baskı ve ızdırap yılları."

"Acı çektiniz mi?" diye sordu arkadaşımız ilgiyle.

"Çektik. Barbar istilacıların boyunduruğu altında tarifi imkânsız acılar çektik."

"Bunu duyduğuma sevindim," dedi semender bir tür rahatlatmayla. "Kitabımda da aynen böyle yazıyor. Gerçek olduğunu duymak beni sevindirdi. Bu mükemmel bir kitap efendim, *Ortaokullar İçin Geometri*'den çok daha iyi. Bir gün Çek aristokratlarının idam edildiği o yerde ve diğer zalimliklerin yapıldığı şanlı mekânlarda olmayı çok isterim."

"Gelip ülkemizi görmelisin," diye önerdim içtenlikle.

"Nazik davetiniz için teşekkür ederim," dedi semender başını eğerek. "Ne yazık ki tamamen özgür değilim..."

"Seni satın alabiliriz," dedim. "Yani, belki Ulusal Fon'u devreye sokarız, böylece sen de..."

"Çok kibarsınız," diye mırıldandı dostumuz, duygulanmıştı. "Ne var ki Vltava'nın suyunun iyi olmadığını duydum. İşin aslı, nehir sularında dizanteriye yakalanıyoruz." Kısa bir an için duraksadı ve sonra ekledi: "Sevimli küçük bahçemi de bırakmak istemem."

"Ah!" dedi karım. "Ben de bahçıvanlığa çok düşkünüm! Bize yerel floranın çocuklarını gösterebilerseniz size minnet duyarım!"

"Büyük zevkle hanımefendi," diye yanıtladı Semender saygıyla eğilerek. "Yalnız benim bahçem su altında."

"Su altında mı?"

"Evet. Yirmi metre derinlikte."

"Orada hangi çiçekleri yetiştiriyorsunuz peki?"

"Deniz anemonları," diye yanıtladı dostumuz, "bazı ender türleri. Ayrıca denizyıldızları ve denizhıyarları, mercan çalılarını

söylemeye gerek bile yok. Şairin dediği gibi, ne mutlu bahçesinde bir gül yetiştirebilene.”

Ne yazık ki veda zamanı gelmişti çünkü gemimizin kalkış düdüğü ötüyordu. “Peki ne söylemek istersiniz bay... bay...” dedim dostumuzun adını bilmediğimden.

“Adım Boleslav Jablonský,” diye utangaçça yanıtladı semender “Bence çok güzel bir isim efendim. Kitabımdan seçtim.”

“Peki ulusumuza ne söylemek istersiniz Bay Jablonský?”

Semender bir an düşündü. “Sevgili hemşehrilerinize deyin ki,” dedi duygulu bir tonla, “eski Slav anlaşmazlığına yenik düşmesinler... Ve Lipany ile Beyaz Dağ savaşlarının anısına sahip çıksınlar! Hoşça kalın, saygılarımla,” dedi bir anda, duygularını dizginlemeye çalışarak.

Derin düşüncelere ve duygulara gark olmuş halde sandala bindik. Dostumuz bir kayanın üstünden bize el sallıyor ve bir şeyler söylüyordu.

“Ne dedi?” diye sordu karım.

“Emin değilim,” dedim, “ama ‘Belediye Başkanı Dr. Bax’a benden selam söyleyin,’ gibi bir şey dedi sanırım.”

* * *

Semenderlerin eğitim ve dil sorunu, insanlarca şişirilen genel semender sorununun sadece bir boyutuydu. Kısmen erken bir tarihte ortaya çıkan sorunlardan biri, semenderlere sosyal alanda nasıl davranılması gerektiğiyle ilgiliydi. Başlangıçta, Semender Çağı için neredeyse tarihöncesi diyebileceğimiz bir dönemde, semenderlere vahşice ve insanlık dışı muamele yapılmasının önüne geçen çoğunlukla Hayvan Hakları Derneği olmuştu; onların çabaları sayesinde diğer çiftlik hayvanları için geçerli olan güvenlik ve veterinerlik düzenlemeleri semenderler için de yürürlüğe konmuştu. Canlı semenderler üstünde bilimsel deneyler yapılmasının yasaklanması için bir dizi dilekçe imzalayan vicdanlı antivi-

viseksiyonistler* de olmuştı. Bir dizi eyalette, bu türden yasalar gerçekten de yürürlüğe konuldu.⁽¹⁷⁾ Ne var ki semenderlerin eğitim düzeyi arttıkça, basitçe, semenderlerin diğer hayvanlarla aynı kefeye konulmasından duyulan rahatsızlık da arttı; bazı nedenlerle (pek açık olmasa da) bu artık uygun bulunmuyordu. O tarihlerde, Huddersfield Düşesi'nin hamiliğinde, Uluslararası Semenderlerin Korunması Birliği kuruldu. Çoğunluğu İngiltere'deki 200.000'in üstündeki üyesiyle bu cemiyet, semenderler yararına birçok övgüye değer girişimde bulundu. Her şeyden önce, kıyılarda semenderler için özel mesire yerleri kurulmasını sağladı ki bu alanlarda semenderler, meraklı bakışlardan uzakta bir araya gelip toplantılar, eğlenceler ve spor müsabakaları düzenleyebiliyordu (muhtemelen gizemli Ay Dansı kastediliyor); bütün okulların –hatta Oxford Üniversitesi'nin– öğrencilerine, semenderlere taş atmamaları öğretildi; genç yavrulara semender okullarında fazla yüklenilmemesi sağlandı ve son olarak da her türlü tacize karşı, ama özellikle de semender dünyasının insan dünyasından yalıtılması amacıyla semenderlerin iş yerleri ve ikametgâhları yüksek ahşap çitlerle çevrildi.⁽¹⁸⁾

* * *

(17) Özellikle Almanya'da, hayvan denekler üzerinde yapılan bütün çalışmalar yasaklanmıştı; ama yalnızca Yahudi araştırmacılara.

(18) Öyle görünüyor ki bazı ahlaki gerekçeler de söz konusuydu. Bay Povondra'nın belgeleri arasında, dünyadaki muhtelif gazetelerde birkaç dilde yayımlanmış ve bizzat Huddersfield Düşesi tarafından imzalanmış bir "Bildirge" vardı. Şöyle diyordu:

* Hayvanlar üzerinde deney yapılmasına karşı olanlara verilen isim. –e.n.

“Semenderlerin Korunması Birliği özellikle siz kadınlara sesleniyor; edep ve ahlak adına, semenderler için uygun giysiler temin edilmesi programına katkıda bulunmanızı rica ediyor. Bunun için en uygunu, beli 60 cm, uzunluğu 40 cm, tercihen esnek kumaştan dikilmiş, plili, hem güzel görünen hem de hareket etmede rahatlık sağlayan bir etek. Tropikal bölgeler için yıkanabilir malzemeden, mümkünse eski kıyafetlerinizin kumaşlarından, uçkurlu bir önlük de yeterli olacaktır. Bu sayede, sizlerin de yardımıyla, insanların yakınında çalışan bu zavallı semenderler, kadınlar ve anneler başta olmak üzere insanların edep duygularını incitecek ve onları utandıracak şekilde çıplak dolaşmaktan kurtulacaktır.”

Öyle görünüyor ki bu girişim arzulanan sonuca ulaşmamıştır. Etek ya da önlük giyen semenderlere dair bir kayıt bulunmamıştır; muhtemelen bu kıyafetler su altındaki hareketlerini engellerdi, yoksa ayak diremezlerdi. Semenderler tahta çitlerle insanlardan ayrılınca, ortada her iki taraf için de bir edep sorunu kalmadı.

Semenderlerin çeşitli taciz girişimlerine karşı korunmaları gerekliliğine ilişkin bahse gelecek olursak, bu noktada kastımız her şeyden evvel köpeklerdi. Köpekler semenderlerle hiç anlaşıyor ve semenderleri ısırıklarında mukoza tabakası enfekte olmasına rağmen suda bile peşlerini bırakmıyorlardı. Bazen semenderler direnir ve bazı nadir köpek cinsleri bir çapa ya da baltayla öldürülürdü. Neticede köpeklerle semenderler arasında ölümcül bir düşmanlık vardı ve bu hiç azalmadı; hatta bu düşmanlığın aralarına çit konulmasıyla birlikte arttığını bile söyleyebiliriz ki zaten bu sorun yalnızca köpeklerle sınırlı değildi.

Yeri gelmişken, bazı yerlerde yüzlerce kilometreye yayılan bu katranlanmış çitler eğitim amaçlı da kullanılıyordu: Üzerlerine boylu boyunca, büyük harflerle semenderlere uygun sloganlar yazlıyordu. Örneğin:

İŞLEYEN DEMİR İŞİLDAR.

VAKİT NAKİTTİR!

BİR GÜNDE YALNIZCA 86.400 SANİYE VAR!

AYİNESİ İŞTİR KİŞİNİN.

57 DAKİKADA 1 METRE SET YAPABİLİRSİNİZ!

ÇALIŞMAK HALKA HİZMETTİR.

ÇALIŞMAYANA YEMEK YOK!

Gibi gibi. Bu çitlerin dünyanın dört bir yanında toplamda 300.000 kilometre uzunluğunda olduğunu göz önünde bulundurursak, üstlerine yazılmış kaç tane cesaretlendirici ve faydalı slogan olduğunu da tahayyül edebiliriz.

* * *

Ancak, kısa süre sonra insanlar ve semenderler arasındaki ilişkileri saygıdeğer ve insani bir şekilde düzenlemeyi hedefleyen bu takdire şayan özel girişimler yetersiz kaldı. Semenderlerin, tabiri caizse, üretim sürecine dâhil edilmeleri yeterince kolay olsa da, onların mevcut toplumsal düzene bir şekilde dâhil edilmeleri daha karmaşık ve zordu. Toplumun muhafazakâr kesimleri yasal ve kamusal sorunları görmezden geliyordu: Semenderler, onlardan sorumlu olan sahiplerinin malıydı, dolayısıyla semenderlerden ve onların yol açabileceği zarardan da onlar sorumluydu. Yadsı:namaz zekâlarına rağmen (diye iddia ediyordu bu kişiler), semenderler yasal bir emtia, bir menkul ya da mülkten başka bir şey değildi ve semenderlerle ilgili özel yasal düzenlemeler, kutsal özel mülkiyet hakkını zedeleyebilirdi. Semenderlerin zeki ve kısmen sorumluluk sahibi olduğunu, mevcut yasalara uyabilecek yaratıklar olduğunu savunan karşıt bir grup da vardı. Bir semenderin davranışlarından sahibini sorumlu tutmak mantıklı mıydı? Bu türden bir sorumluluk, semender alanındaki özel teşebbüsleri baltalardı. Denizlerde çitler yoktu ya, diye iddia ediyorlardı, semenderlerin

gözetim altında tutulması mümkün değildi. İşte bu yüzden yasal düzenlemeler yapılmalı ve semenderlerin insanların hukuk sistemine saygı duyup uymaları sağlanmalıydı.⁽¹⁹⁾

* * *

(19) İlk duruşması Durban'da görülen ve dünya basınında geniş yer bulan Semender Davası (bkz. Bay Povondra'nın küpürleri):

A.'daki liman otoriteleri bir semender işçi takımı istihdam etmişti.

Zaman içinde semenderler öyle hızlı çoğaldılar ki limanda onlar için yer kalmadı; bu yüzden birkaç iribaş kolonisi yakındaki bir kıyıya yerleştirildi. Mülkü, bahsi geçen kıyıya kadar uzanan toprak sahibi B., liman otoritelerinin semenderlerini özel mülkünden kaldırmasını talep etti çünkü burası onun kendi yüzme alanıydı. Liman otoriteleri meselenin kendilerini ilgilendirmedigini söyledi; semenderler bir kez müşterinin toprağına yerleştiklerinde artık onun özel mülkü olmuşlardı. Dava kendi seyrinde sürerken, semenderler –kısmen içgüdüsel, kısmen de kendilerine öğretilmiş olan çalışma şevkinden– talimat ve izin almaksızın, Bay B.'nin sahiline setler ve liman havuzları inşa etmeye başladılar. Bunun üzerine Bay B., mülküne zarar vermelerinden ötürü liman otoritelerine dava açtı. Asliye mahkemesi, Bay B.'nin topraklarının zarar görmediği, aksine bu setlerle değer kazandığı gerekçesiyle davayı reddetti. Ancak ikinci inceleme kararı, kimsenin kendi arazisinde bir komşusunun hayvanlarını tolere etmek zorunda olmadığı ve nasıl ki bir çiftçi komşu tarlada ineklerinin neden olduğu zararı tazmin etmek zorundaysa, A.'daki liman otoritelerinin de semenderlerin yol açtığı bütün hasardan sorumlu olduğu gerekçesiyle müşterikiyi haklı buldu. Davalı, semenderlerden sorumlu tutulamayacağını iddia ederek itiraz etti; çünkü denizde kilit altında tutulmaları mümkün değildi. Bunun üzerine yargıç, semenderlerin yol açtığı hasarın, uçabildikleri için benzer bir şekilde kilit altında tutulmaları mümkün olmayan tavuklarınkini emsal alarak değerlendirilmesi gerektiğini belirtti.

Sanık avukatı, müvekkilinin semenderleri kendi iradesiyle nakletmesinin ya da Bay B.'nin sahiline sevk etmesinin nasıl mümkün olabileceğini sordu. Yargıç bu konunun mahkemeyi bağlamadığı yanıtını verdi. Bunun üstüne avukat Sayın Yargıç'a, müvekkili istenmeyen semenderleri vurdurtursa nasıl tepki vereceğini sordu. Yargıç, bir İngiliz beyefendisi olarak bunu son derece uygunsuz bulacağını ve dahası Bay B.'nin avlanma hakkının ihlali olacağı yanıtını verdi. Yani, davalı bir taraftan semenderleri müştekinin arazisinden çıkartmak, diğer taraftan da setlerle liman havuzlarının açtığı zararı tazmin etmek zorundaydı ve sahil şeridini eski haline getirmek zorundaydı. Davalının avukatı semenderlerin hafriyat işinde kullanılıp kullanılamayacaklarını sordu. Yargıç, müşteki kabul etmedikçe kullanılamayacaklarını söyledi; ama müştekinin karısı semenderleri iğrenç buluyordu ve semenderlerle dolu bir sahilde yüzemiyordu. Müşteki, semenderler olmaksızın yüzey altındaki setlerin sökülemeyeceğini belirtti. Bunun üstüne yargıç, mahkemenin teknik ayrıntıları tartışmayacağını söyledi; mahkemelerin işi hakları korumaktı, neyin yapılabilir neyin yapılamaz olduğuna karar vermek değildi.

Dava hukuki açıdan böyle sonlandı; fakat A.'daki liman otoritelerinin kendilerini bu ikircikli durumdan nasıl çıkarttığı rapor edilmemiştir. Ne var ki bu dava, Semender Sorunu'nun kanunlarla düzenlenmesi zorunluluğunu bir kez daha gün yüzüne çıkarmıştır.

* * *

Bilindiği kadarıyla, semenderlerle ilgili ilk yasalar Fransa'da yürürlüğe girdi. Birinci madde, seferberlik ve savaş durumunda semenderlerin görevlerini tanımlıyordu; ikinci madde (*lex Deval*'di adı) semenderlerin yalnızca sahipleri tarafından ya da yerel otoritelerce kendilerine tahsis edilmiş sahil şeritlerine yerleştirilebileceklerini belirtiyordu; üçüncüsü semenderlerin bütün polis talimatlarına uymaya mecbur olduklarını söylüyordu, aksi takdirde polisin

semenderleri kuru ve aydınlık bir yerde gözültünde tutma ya da uzun süre işten alıkoyma hakkı vardı. Bunun üzerine sol partiler parlamentoda semenderler için bir refah yasası çıkartılması için girişimde bulundu: Bu yasa onların iş tanımlarını belirleyecek ve işverenlerinin, işçi semenderlere karşı bazı yükümlülükler taşımasını sağlayacaktı (örneğin bahardaki çiftleşme döneminde 14 günlük izin hakkı); diğer yandan radikal sol ise semenderlerin hepsinin, işçi sınıfının düşmanları oldukları için kovulmaları gerektiğini ilan etmişti; kapitalizmin hizmetindeki bu hayvanlar neredeyse bedavaya çok sıkı çalışıyordu ve işçi sınıfının yaşam standartları için bir tehdit teşkil ediyordu. Bu gerekçelerle Brest'te grev ilan edildi ve Paris'te protesto gösterileri düzenlendi; birçok kişi yaralandı ve Deval hükümeti istifaya zorlandı. Semenderler İtalya'da işverenler ve otoritelerden oluşan özel bir Semender Birliği'nin, Hollanda'da ise Su Mühendisliği Bakanlığı'nın yetkisi altındaydı. Kısaca, her ülke kendi Semender Sorunu'yla kendi özel yöntemleriyle başa çıkıyordu; bununla birlikte semenderlerin kamusal görevlerini düzenleyen ve hayvan haklarını kısıtlayan resmi hükümler hemen hemen her yerde benzerlik gösteriyordu.

Tabii ki, semenderlerle ilgili kanunların ilk yürürlüğe konulduğu yerlerde, hukuk mantığı açısından, eğer insan toplumu semenderlere yaptırımlar getiriyorsa, semenderlere de bazı haklar tanınması gerektiğini savunan kişiler olmuştu. Kanunları yürürlüğe koyan her devlet onları, sorumluluk sahibi ve özgür birer birey, tüzel kişi ve dahi kendi vatanı olarak *ipso facto* tanıyordu, bu nedenle de kanunları altında yaşadıkları devlete göre sivil statülerinin *vis-à-vis* düzenlenmesi ihtiyacı baş gösteriyordu. Elbette semenderleri birer göçmen olarak tanımlamak da mümkündü ama bu durumda devletler seferberlik ya da savaş hallerinde onlara görev dayatamazdı ki bütün uygar ülkelerde durum

buydu (İngiltere hariç). Elbette savaş benzeri bir olayda semenderlerin sahil şeridimizi savunmalarını bekliyoruz; ama bu durumda oy verme, toplanma hakkı, çeşitli kamusal oluşumlarda temsiliyet gibi vatandaşlık haklarından mahrum bırakılmaları da söz konusu olamaz.⁽²⁰⁾

* * *

(20) Kimileri Semender eşitliğini öyle harfiyen kabul etmiştir ki, semenderlerin suda ya da karada kamu kurumları kurabileceği (J. Courtaud), derin su kumandanlarının altında, tam teçhizatlı su altı semender alaylarının kurulması gerektiği (General Desfours) ya da insanlarla semenderler arasındaki evliliklere izin verilmesi gerektiği (Avukat Louis Pierrot) iddia edilmiştir. Elbette doğabilimciler bu tür evliliklerin mümkün olmayacağına işaret ettiyse de, Avukat Pierrot meselenin doğal olasılık değil, yasal prensip çerçevesinde ele alınması gerektiğini ve yukarıda bahsi geçen medeni kanun reformunun yalnızca kâğıt üstünde kalmaması için bir dişi semenderi karısı olarak kabul etmeye hazır olduğunu söylemiştir. Bundan sonra Avukat Pierrot boşanma davaları için aranan bir avukat olmuştur.

(Bu noktada, özellikle Amerikan basınında, yüzerken semenderlerin tecavüzüne uğradığını iddia eden genç kızlara dair haberlerin de yer aldığını belirtelim. Sonuç olarak ABD'de semenderlerin yakalanıp, özellikle de yakılarak linç edildiği vakalar meydana gelmiştir. Bilim adamları anatomik olarak semenderlerin böyle bir saldırı gerçekleştirmelerinin imkânsız olacağını söyleyerek bu töresel eylemlere karşı çıkmış, ama birçok genç kız semenderler tarafından taciz edildiklerine yemin etmiş ve bu da ortalama Amerikalı için yeterli olmuştu. Daha sonraları, popüler semender yakma uygulaması yalnızca cumartesi günleriyle ve itfaiyecilerin gözetimi altında yapılacak şekilde sınırlandırıldı. O günlerde, zenci bir rahip olan Robert J. Washington liderliğinde, Semender Lincine Karşı Hareket başlamıştı; hareket kısa zamanda 100.000'e yakın destekçi buldu, gerçi hepsi siyah cemaattendi. Amerikan basını bu hareketin siyasi ve huzur bozucu olduğunu iddia etmeye baş-

ladı; sonuç olarak siyahi yerleşimlerine baskınlar düzenlendi ve kiliselerinde kardeş semenderleri için dua etmekte olan bir sürü zenci yakıldı. Gordonville'de bir siyahi kilisesinin ateşe verilmesi ve yangının bütün kasabayı sarmasıyla zenci düşmanlığı zirveye çıktı. Ama bu olay, semender tarihinin küçük bir parçası olarak kalmıştır.)

Semenderlere verilen medeni imkânlar ve avantajların bazılarını şöyle sıralayabiliriz: Her semender istihdam edildiği yerin kütüğüne kaydedildi; resmî bir ikametgâh belgesi alması zorunlu kılındı; işverenin ödediği ve semenderlerin tayınlarından kesilen baş vergisini kendileri ödemeye başladılar (çünkü semenderler maaşlarını nakden almıyordu); aynı şekilde ikamet ettikleri sahil şeridi için kira ve belediye hizmetleri, çit döşemesi, okul harçları ile diğer kamusal harcamalar için de ödeme yapmaları gerekiyordu. Hakkını verelim, bu konu başlıklarında semenderlere diğer vatandaşlarla aynı şekilde muamele ediliyordu; yani bir çeşit eşitliğin tadını çıkarıyorlardı.

* * *

Hatta semenderlerin bir çeşit deniz altı özerklikleri olması gerektiği bile önerilmişti; ama bu ve benzeri fikirler yalnızca akademik düzeyde kaldı ve pratiğe dökülmedi, zaten semenderler de hiçbir yerde vatandaşlık hakkı iddia etmemişlerdi.

Benzer şekilde bir diğer büyük tartışma da, yine semenderlerin doğrudan çıkarı ya da müdahalesi olmaksızın, semenderlerin vaftiz edilip edilemeyecekleri sorusu ekseninde gelişmişti. Katolik Kilisesi tartışma çıktığı andan itibaren bunun mümkün olamayacağı görüşünü savundu: Âdem'in soyundan gelmeyen semenderler ilk günahı taşımıyordu, vaftiz yoluyla kutsanarak bu günahı arındırılmaları da söz konusu olamazdı. Kutsal Kilise, semenderlerin ölümsüz ruhlarının olup olmadığını ya da Tanrı'nın inayet ve sevgisinden nasiplenip nasiplenmedikleri hususunda fikir belirt-

mek istemiyordu; Kilise'nin onlarla ilgili iyi niyeti, ancak özel günlerde araftaki ruhlar ya da kâfirler için yapılan dualar sırasında, onlar için de özel bir dua okumaktan ibaret olabilirdi.⁽²¹⁾ Protestan Kilisesi içinse işler bu kadar basit değildi: Bir taraftan semenderleri akıl sahibi, yani Hristiyanlık öğretilerini anlama becerisine sahip birer canlı olarak kabul ederken, onları Kilise'nin –yani İsa'nın Kardeşleri'nin– bir üyesi yapmak konusunda isteksizlerdi. Böylece kendilerini semenderler için su geçirmez kâğıda kısaltılmış bir *Kitab-ı Mukaddes* yazmaya ve bunun milyonlarca kopyasını dağıtmaya adanmışlar. Semenderler için basitleştirilmiş bir temel Hristiyanlık doktrini (*Basic English* ile yazılmış) derleme fikri bile vardı; ancak bu yoldaki çabalar o kadar çok teolojik tartışmayı tetikledi ki nihayet bu fikirden vazgeçildi.⁽²²⁾ Bazı mezheplerin (özellikle Amerika'dakilerin) ciddi tereddütleri vardı. Gerçek İman'ın vaaz edilmesi ve *İncil*'e göre vaftiz edilmeleri için semenderlere misyonerler göndermişlerdi: Gidin ve bütün halklara öğretin. Ne var ki, rahatsız edilmeden çalışsınlar diye semenderleri insanlardan ayıran tahta çitleri ancak bir avuç misyoner geçebildi. Kimi zaman içlerinden biri, sürekli havlayan koruma köpeklerinin arasında, katranlı çitin önünde durup vaaz verirdi; fanatikçe Tanrı'nın kelamını haykırır ama sonuç alamazdı.

Bilindiği kadarıyla, bir dereceye kadar monizm semenderler arasında daha çok rağbet görmüştü; bazıları da materyalizme, altın standardına ve diğer bilimsel doktrinlere inanıyordu. Georg Sequenz adında popüler bir filozof, semenderler için özel bir din bile geliştirmişti; bu dinin temel ve en önemli inanç kaynağı Büyük Semender'e inançtı. Bu inanç da semenderlerce hiç benimsenmedi ama özellikle de büyük şehirlerde, insanlar arasında takipçileri oldu; semender kültü için bir gecede gizli tapınaklar bile inşa edildi.⁽²³⁾

- (21) Bkz. *Mirabilia Dei opera* adlı Papalık genelgesi.
- (22) Bu konudaki literatür öyle büyüktür ki, yalnızca bibliyografyası bile iki cilt eder.
- (23) Bkz. Bay Povondra'nın belgeleri arasında yer alan, oldukça pornografik, sözümona B***'deki polis kayıtlarının bir kopyası. Bu "bilimsel araştırma amaçlı özel yayının" ayrıntılarına saygın bir kitapta yer veremeyiz. Yalnızca birkaç detay verelim:

*** sokağında, *** numaradaki semender kültü tapınağının merkezinde, koyu kırmızı mermerle kaplı geniş bir havuz var. Havuzdan baharlı, hoş kokular yayılıyor; sürekli değişen renklerdeki ampullerle alttan ısıtılıp aydınlatılıyor, tapınağın gerisi karanlık. Semender ayini için ilahiler okunurken mermer havuza anadan üryan bir dişi ve erkek semender müritler iniyor (erkekler bir yanda, kadınlar diğer yanda), hepsi cemaatin üyeleri, Barones M., film yıldızı S., Büyükelçi D. ve başka pek çok tanınmış sima. Aniden mavi bir ışık, sudan yükselen devasa bir mermeri aydınlatıyor; mermer sütunun üstünde Semender Efendi diye bilinen büyük, yaşlı, siyah bir semender oturuyor ağır ağır nefes alıp vererek. Bir anlık sessizlikten sonra Efendi konuşmaya başlıyor ve müminleri kendilerini bırakmaya, başlamak üzere olan Semender Dansı'na katılmaya davet ediyor ve Büyük Semender'e biat ediyor. Sonra ayağa kalkıyor ve bedeninin üst kısmını kıvırmaya başlıyor. Boyunlarına kadar suya gömülü erkek müminler de hararetle salanmaya ve kıvırmaya başlıyor; giderek hızlanıyorlar ve cinsel alanı oluşturuyorlar; dişi semenderler de o sırada şiddetle tısıyor ve vıraklıyor. Bunun ardından su altı ışıkları birer birer sönüyor ve seks cümbüşü başlıyor.

Bu anlatıya kefil olamayız, ama Avrupa'nın bütün büyük kentlerinde, bu semender tarikatlarının izini süren polislerin, bunlarla ilişkili büyük toplumsal skandalları hasıraltı ettiği kesindir. Ancak, daha gösterişsiz şekilde olmak üzere, toplumun fakir kesimlerde, hatta çorak bölgelerde bile Büyük Semender kültürünün son derece yaygın olduğuna inanıyoruz.

Daha sonraları, semenderlerin neredeyse tümü farklı bir inancı benimsediler; bu inancın kaynağı bilinmiyordu; insan başlı dev bir semender olan Moloch'a tapınıyorlardı; Armstrong ya da Krupp tarafından dökme demirden devasa su altı putları yaptırıldığı bildirilmişti, ama su altında gerçekleştiğinden ayinlerine dair başka bir bilgi sızmamıştı. Yine de bu ayinlerin son derece acımasız ve gizemli olduğuna inanılıyordu. Görünen o ki bu inanış, Moloch ismi onlara zoolojideki *molche* ya da Almanca *molch*, yani "semender" kelimesini çağrıştırdığı için bu denli hızlı yayılmıştı.

Buraya kadarki bölümden anlaşılaacağı üzere, Semender Sorunu başlangıçta ve aslında uzunca bir süre, semenderlerin, insan toplumunun kıyısında ve onların yönetimi altında da olsa temel insan haklarını kullanabilen, zeki ve oldukça uygar hayvanlar olup olmadığı tartışması ekseninde gelişti. Diğer bir deyişle, her bir devletin medeni hukuk çerçevesinde çözüme kavuşturduğu ülke içi bir sorundu. Yıllar boyunca, Semender Sorunu'nun daha ciddi bir uluslararası önemi olabileceği ya da semenderlerle yalnızca zeki bireyler olarak değil de aynı zamanda bir semender kolektifi veya semender ulusu olarak ilgilenilmesinin gerekebileceği kimsenin aklına gelmedi. İşin aslı, Semender Sorunu ile ilgili böylesi bir mefhumla dair ilk adım, kutsal kitaba dayanarak semenderleri vaftiz etmeye çalışan şu tuhaf Hristiyan mezheplerinden geldi: 'Gidin ve bütün halklara öğretin.' Bu, semenderlerin de bir tür halk olduğunun ilk ima edilişiydi.⁽²⁴⁾

Ama semenderlerin bir ulus olarak gerçek anlamdaki ilk uluslararası ve temel kabulü, Yoldaş Molokov'un "dünyanın bütün ezilen ve devrimci semenderleri"ne seslendiği meşhur Komintern konuşmasıyla oldu.⁽²⁵⁾

* Matta 28:19. -e.n.

Her ne kadar bu bildiri semenderlerin kendileri üzerinde doğrudan etkili olmadıysa da uluslararası basında kayda değer bir yankı buldu ve benzerleri yayımlandı; öyle ki çeşitli çevrelerden semenderleri şu veya bu ideolojik, siyasi ya da toplumsal gündeme toplu olarak katılmaya davet eden ateşli çağrılar yağmaya başladı.⁽²⁶⁾

* * *

- (24) Yukarıda bahsi geçen Katolik duası onları *Dei creatura de gente Molche* (Tanrı'nın Semender Yaratıkları) diye tanımlar.
(25) Bay Povondra'nın küpürleri içinde bulunan konuşma şöyleydi:

SEMENDER YOLDAŞLAR!

Kapitalist düzen son kurbanlarını buldu. Sınıf bilincine sahip proletarya üstünde kurduğu tiranlık çökmeye başladığından, sallantıdaki kapitalizm oltasını siz Deniz Emekçileri'ne attı, burjuva ideolojisiyle sizleri köleleştirdi, burjuva hukukuna tabi kıldı, özgürlüklerinizi elinizden aldı ve sizleri umursamadan, acımasızca sömürmek için bütün gücünü kullandı.

(14 satır sansürlenmiştir)

Emekçi Semenderler! İçinde yaşadığınız köleliğin ağırlığının farkına varacağınız gün yakındır

(7 satır sansürlenmiştir)

bir sınıf ve bir ulus olarak haklarınızı talep edeceğiniz günler yakındır!

Yoldaş Semenderler! Dünyanın devrimci proletaryası size el uzatıyor

(11 satır sansürlenmiştir)

bütün gücüyle yanınızdadır. İşçi konseyleri kurun, sözcülerinizi seçin, grev fonları oluşturun! Unutmayın ki, siyasi bilince sahip işçi sınıfı, mücadelenizde sizi yalnız bırakmayacaktır ve el ele nihai savaşı başlatacaktır.

(9 satır sansürlenmiştir)

Dünyanın ezilen ve devrimci bütün semenderleri, birleşin! Bu son savaşımızdır!

İmza: Molokov

- (26) Bay Povondra'nın koleksiyonunda bu tür bildirilerden yalnızca birkaç tane bulduk; diğerleri muhtemelen geçen zaman içinde Bayan Povondra tarafından yakılmış. Muhafaza edilenlerden bazı başlıkları takdim ediyoruz:

SEMENDERLER; SİLAHLARINIZI BIRAKIN!

(Pasifist manifesto)

MOLCHE, WIRFT JUDEN HERAUS!

(Almanca bir broşür)

YOLDAŞ SEMENDERLER!

(Anarşist-Bakuninist bir grubun çağrısı)

YOLDAŞ SEMENDERLER!

(Deniz izcilerinin çağrısı)

DOST SEMENDERLER!

(Su Altı Ürünleri Yetiştiricileri ve Akvaryumcular Derneği'nin bir çağrısı)

SEMENDERLER, DOSTLAR!

(Ahlaki Uyanış Derneği'nin çağrısı)

SEMENDER YURTTAŞLAR!

(Dieppe'deki Kentsel Dönüşüm Birliği'nin çağrısı)

SEMENDER MESLEKTAŞLAR, SAFLARIMIZA KATILIN!

(Emekli Denizcilere Yardım Derneği)

MESLEKTAŞ SEMENDERLER!

(Aagir Yüzme Kulübü)

Bariz önemi sebebiyle (Bay Povondra'nın bunu bir kartona özenle yapıştırmış olmasına dayanarak) bir bildirinin özgün metnini eksiksiz bir şekilde alınıyoruz:

၁၈၈၈ ခုနှစ်တွင် ဗမာ့နိုင်ငံတော်
 အစိုးရသည် ဗမာ့နိုင်ငံတော်
 အစိုးရသည် ဗမာ့နိုင်ငံတော်
 အစိုးရသည် ဗမာ့နိုင်ငံတော်
 အစိုးရသည် ဗမာ့နိုင်ငံတော်
 အစိုးရသည် ဗမာ့နိုင်ငံတော်

* * *

O noktada, Cenevre'deki Uluslararası Çalışma Ofisi. Semender Sorunu'yla ilgilenmeye başladı. Orada çatışan iki görüş vardı: İlki, semenderleri yeni bir işçi sınıfı olarak tanıyor ve onlar için çalışma saatlerini, ücretli izinleri, hastalık ya da yaşlılık sigortalarını vs. düzenleyen sosyal haklar talep ediyordu; karşıt görüşse semenderlerin insan emeğine karşı büyük bir tehdit unsuru olduğunu savunuyor ve semender iş gücünün yasaklanması gerektiğini iddia ediyordu. Bu görüşe yalnızca işverenler değil; semenderlerin artık yalnızca bir işçi ordusu değil, aynı zamanda büyüyen ve giderek önem kazanan bir tüketici kitlesi de olduğunu söyleyen işçi temsilcileri de karşı çıkıyordu. Belirttiklerine göre, metal (iş araç gereçleri, makineler ve semenderler için metal idoller), silah (su altı patlayıcıları), kâğıt (semenderler için ders kitapları), çimento, kereste ve hazır gıda (semender yiyecekleri) gibi sanayinin pek çok farklı kolunda istihdam son zamanlarda daha önce görülmemiş seviyede artmıştı. Semenderlerden önceki dönemle karşılaştırıldığında gemilerin tonajı %27 artmıştı ve kömür üretiminde de %18,6'lık bir artış yaşanmıştı. Dolaylı olarak insan istihdamı ve refah da arttığından, başka sanayilerde de ciro artmıştı.

Yakın zamanlarda semenderler kendi tasarımları için makine parçaları sipariş etmeye başlamıştı; bu parçaları su altında kendileri birleştirip havalı sondaj, darbeli matkap, su altı motorları, baskı makineleri, su altı vericileri ve kendi tasarımları olan diğer ekipmanlara dönüştürüyorlardı. Bu parçaların masraflarını artan iş çıkıtsıyla ödüyorlardı. Dünyaya ağır sanayi ve hassas cihaz mühendisliği üretiminin beşte biri semender siparişlerine bağlıydı. Semenderleri ortadan kaldırmak, fabrikaların beşte birinin kapanması demekti; mevcut refahın yerini milyonlarca işsiz alırdı. Ne olursa olsun Uluslararası Çalışma Ofisi bu itirazları görmezden gelemezdi; sonuç olarak, uzun pazarlıklardan sonra şu çözüme ulaşıldı: "S grubu işçileri (amfibiler) yalnızca su altında ya da suda istihdam edilebilir ya da su seviyesinin yalnızca on metre üstündeki sahil şeridinde çalışabilirler; kömür madenciliği yapamazlar ya da deniz yatağından petrol çıkaramazlar; karada kullanılmak üzere su yosunundan ve başka şeylerden kâğıt, tekstil ürünü ya da yapay deri üretemezler." Semender üretimine getirilen bu kısıtlamalar, burada ayrıntılı bir şekilde yer vermeyi tercih etmediğimiz on dokuz paragrafta maddelendirilmişti; zaten kimse bu kısıtlamaları dikkate almadı. Ancak ekonomik ve sosyal bakış açısıyla Semender Sorunu'na asil ve gerçek bir uluslararası çözüm olarak getirilen mevzubahis kanunlar övgüye değer ve etkileyici bir çalışmaydı.

Kültürel ilişkiler açısından semenderlerin uluslararası tanınırlığıyla ilgili meselelerse biraz daha yavaş ilerledi. Sıkça alıntılanan "Bahamalar Çevresindeki Deniz Tabanının Jeolojik Yapısı" makalesi bilimsel yayınlarda John Seaman imzasıyla ilk kez yayımlandığında, bunun aslında eğitilmiş bir semender tarafından yazılmış olduğunu kimse fark etmemişti. Ama semender araştırmacılar bilimsel kongrelere katılmaya ve onların denizbilim, coğrafya, hidrobiyoloji,

yüksek matematik ve diğer müspet bilim dallarında hazırladığı raporlar ve çalışmalar kimi akademilerin ve derneklerin sekreterliklerine gelmeye başladığında, bu büyük bir utanca, hatta meşhur Dr. Martel'in ifadesiyle, içermeye neden oldu: "Bu parazitlerin bize öğretecek neyi olabilir ki!" Bir semender araştırmasından (derin deniz balığı *Argyropelecus hemigymnus Cocco*'ların larvalarında yumurta keselerinin evrimiyle ilgili bir araştırmaydı) alıntı yapacak kadar cesur olan Japon bilim adamı Dr. Onoşita, bilim çevrelerince boykot edilince harakiri yaparak intihar etti. Akademik bilim için semenderlerce yürütülen bilimsel çalışmaların tanınmaması bir şeref ve mesleki etik meselesiydi. *Centre Universitaire de Nice*, Toulon limanından yüksek eğitilmiş bir semender olan Dr. Charles Mercier'yi "Öklit Dışı Geometride Konik Eğriler Teorisi" hakkında ders vermek üzere davet ettiğinde, ki bu ders hatırı sayılır bir başarıyla tamamlanmıştı, büyük bir yankı uyandırmıştı (öfkeyi saymazsak).⁽²⁷⁾

* * *

(27) Bay Povondra'nın koleksiyonunda bu bayram havasına dair kısmen yüzeysel bir yazıya rastladık; ne yazık ki yalnızca yarısı var, diğer kısmı kaybolmuş.

NICE, 6 MAYIS

Promenade des Anglais'deki Akdeniz Araştırmaları Enstitüsü'nün havadar binası bugün çok canlı. İki *agent de police* hoş, serin amfiye girmek için kırmızı halıdan geçen davetliler için kaldırımı boşaltıyor. Güler yüzlü Nice Belediye Başkanı, silindir şapkalı Vali, açık mavi üniforması içinde bir general, kırmızı *Légion d'honneur* rozetleriyle beyefendiler, orta yaşlı hanımlar (bu yılın moda rengi olan toprak tonlarında), koramiraller, gazeteciler, profesörler ve Côte d'Azur'de görmeye alışık olduğumuz türden, tüm uluslardan muhterem yaşlı insanlar. Aniden küçük bir olay cereyan ediyor: Bütün o seçkin

konukların arasından küçük, tuhaf bir yaratık utangaçça ve fark edilmeden araya kaynamaya çalışıyor; tepeden tırnağa siyah bir pelerinle örtünmüş, siyah camlı gözlüklerinin arkasından gözleri pörtlüyor ve kalabalık girişe doğru aceleyle ilerliyor. “*Hé, vous!*” diye bağıyor ardından bir polis, “*Qu’est-ce que vous cherchez ici?*” Ama ürkek konuğun etrafı çoktan üniversitenin ileri gelenleri ve *cher docteur*’lerle çevrelenmiş. Bu, Côte d’Azur’un şerefine bugünün seminerini verecek olan bilge semender Dr. Charles Mercier! Hadi meraklı oditoryumda bir yer kapabilmek için içeri girelim!

Monsieur le Maire, büyük şair Mösyö Paul Mallory, Uluslararası Entelektüel İşbirliği Enstitüsü’nü temsilen Madam Maria Dimineanu, Akdeniz Araştırmaları Enstitüsü Rektörü ve diğer resmî kişiler podyumdaki yerlerini almış. Podyumun yanında konuşmacı kürsüsü ve arkasında da, evet, doğru duyduunuz, tenekeden bir küvet var. Her banyoda bulabileceğiniz sıradan bir küvet. Çekingen bir alkış yükseliyor. Dr. Charles Mercier başıyla ürkek bir selam veriyor ve oturacak bir yer arıyor. “*Voilà Monsieur,*” diye fısıldıyor biri küveti işaret ederek, “bu sizin için.” Dr. Mercier’nin utandığı her halinden belli, bu ilgiden nasıl kaçınacağını bilmiyor, olabildiğince çaktırmadan küvetteki yerini almaya çalışıyor ama uzun pelerinine dolanıyor ve büyük bir şapırtıyla suya düşüyor. Podyumdaki beyler biraz ıslanıyor ama elbette hiçbir şey olmamış gibi davranıyorlar; seyircilerden bazıları kıkırdıyor ama ön sıralardaki beyler kınayarak başlarını çevirip “Şşşt!” diyorlar. O anda, *Monsieur le Maire et Député* ayağa kalkıp konuşmaya başlıyor. Bayanlar ve baylar, diyor, Dr. Charles Mercier’yi Nice’te konuk etmekten onur duyuyorum. Dr. Mercier, sevgili komşularımızın, derin deniz sakinlerinin bilimsel yaşamının sıradışı bir temsilcisi. (Dr. Mercier küvetten hafifçe çıkarak selam veriyor.) Bu, dünya tarihinde denizlerin ve karaların bilimsel bir işbirliği için ilk defa el ele veriş. Geçmişte entelektüel yaşam aşılamaz bir engelle karşı karşıya gelmişti: okyanuslar. Onu geçebiliyor, gemilerimizle bir uçtan diğer ucuna seyredabiliyorduk; ancak bayanlar baylar, medeniyet

* Fr. “Hey, siz! Burada ne arıyorsunuz?” –e.n.

onun derinliklerine nüfuz edemiyordu. İnsanın üstünde yaşadığı o küçük kara parçası bakir, vahşi bir denizle çevriliydi; güzel bir çerçeveydi bu, ama aynı zamanda da çok eski bir mesafe demekti: Bir tarafında yükselmekte olan bir medeniyet ve diğer tarafında sonsuz ve değişmez bir doğa vardı. Bu bariyer, sevgili bayanlar baylar, artık kalkıyor. (Alkışlar.) Bu büyük devrin çocukları olarak bizler, ruhani anavatanımızın gelişmesine, denizleri aşmasına, dalgaların altına inmesine, derinleri fethetmesine, modern ve medeni okyanusla antik ve eğitilmiş karamızın birbirine bağlanmasına tanıklık etme şansına sahibiz. Ne muhteşem bir temaşa! (Bravo!) Bayanlar baylar; saygın temsilcisini aramızda görme şerefine nail olduğumuz okyanus kültürünün ortaya çıkışıyla, gezegenimiz gerçek anlamda medenileşmiştir! (Ateşli alkışlar. Dr. Mercier küvette ayağa kalkıp başıyla selamlıyor.)

Sayın doktor ve büyük bilim adamı, diyor *Monsieur le Maire et Député* ve küvetin kenarına tutunan ve heyecandan solungaçları seğiren Dr. Mercier'ye dönüyor; sevgili yurttaşlarınıza, deniz tabanındaki dostlarımıza tebriklerimizi, hayranlığımızı ve en içten sevgilerimizi iletin. Deniz komşularımızda, kalkınma ve eğitimin öncülerini, denizlerin uçsuz bucaksız bölgelerini adım adım kolonize edecek ve okyanus yatağında yeni bir medeniyet kuracak olan öncüleri gördüğümüzü söyleyin onlara. Okyanusun derinliklerinde yeni bir Atina ve yeni bir Roma'nın yükselişini; su altı Louvre'u ve Sorbonne'uyla, Zafer Takı ve Meçhul Asker Anıtı'yla, tiyatroları ve bulvarlarıyla yeni bir Paris'in filizlenişini görebiliyorum. Ve izin verin, en gizli düşüncemi de sizlerle paylaşayım: Sevgili şehrimiz Nice'e bakarak, umuyorum ki, Akdeniz'in mavi dalgalarının altında yeni bir Nice, *sizin* Nice'iniz de su altı caddeleri, parkları ve mesire yerleriyle yeşerecek, gök mavisi kıyılarımızdaki yerini alacaktır. Sizleri daha iyi tanımayı umuyoruz ve umarız sizler de bizi daha yakından tanırırsınız; şahsen, bugün başlattığımız yakın bilimsel ve sosyal ilişkilerin, kültürel ve siyasi bir işbirliğiyle uluslarımızı bütün insanlığın, dünya barışının, refahın ve ilerlemenin yararına olacak şekilde yakınlaştıracığından eminim. (Uzun alkışlar.)

Dr. Charles Mercier ayağa kalkarak birkaç kelimeyle Nice Belediye Başkanı'na teşekkür etmeye çalıştıysa da, hem çok heyecanlı olduğundan hem de telaffuzu tuhaf olduğundan söylediklerinden yalnızca birkaç kelime anlayabildim; yanılmıyorsam bu kelimeler arasında "onur duydum", "kültürel ilişkiler" ve "Victor Hugo" vardı. Sonra, gergin bir şekilde küvete geri daldı.

Sonra Paul Mallory sahneye çıktı; konuşma yapmak yerine derin felsefe içeren ilahi benzeri bir şiir okudu. Kadere şükrediyorum, dedi, insanlık tarihinin en güzel efsanelerinden birinin –tuhaf bir şekilde– gerçekleştiğini ve doğrulandığını görecektik kadar uzun yaşadığım için. Dalgaların altına gömülmüş efsanevi Atlantis yerine, derinlerden doğan yeni bir Atlantis'i görmekten dolayı hayretler içindeyiz. Sevgili meslektaşım Mercier, bir uzay geometrisi şairi olarak siz ve eğitimli arkadaşlarınız, denizlerden doğan bu yeni dünyanın ilk elçilerisiniz; köpüklerden doğan Afrodit değil ama *Pallas Anadyomene*'siniz. Ama çok daha muhteşem ve gizemli olanı... (Son bölümü kayıp.)

* * *

Bu etkinliğe Cenevre örgütlerini temsilen Bayan Maria Dimineanu da katılmıştı; bu muhteşem ve asil kadın, Dr. Mercier'nin mütevazı tavırlarından ve bilgeliğinden öyle etkilenmişti ki ("*Pauvre petit*," demişti, "*il est tellement laid!*") hayatının kalanını semenderlerin Milletler Cemiyeti'ne kabul edilmesine adadı. Devlet adamlarının bu dilbaz ve enerjik kadına, bir devletleri ve millî sınırları olmadığı için semenderlerin Milletler Cemiyeti'ne katılamayacağını açıklaması beyhudeydi. Madam Dimineanu bunun üzerine semenderlerin dünyanın bir yerinde kendi sınırları ve bir deniz altı devletleri olması gerektiği fikrini savunmaya başladı. Ancak bu fikir, tehlikeli bulunmasa da, hoş

* Fr. "Zavalılık, ne de çirkin!" –e.n.

karşılanmadı; yine de sonunda bir çözüm bulundu: Milletler Cemiyeti çatısı altında, aralarında iki semender delegenin de bulunacağı özel bir Semender Sorununu Araştırma Komisyonu kurulacaktı. Madam Dimineanu'nun ısrarıyla davet edilen ilk delege Toulon'dan Dr. Charles Mercier; diğeri de Kübalı, eğitimli bir semender olan Don Mario oldu, uzmanlığı neritik ve pelajik planktonlar üzerineydi. Bu, o güne kadar semenderlerin varlığının uluslararası düzeyde tanınması adına elde edilmiş en büyük başarıydı.⁽²⁸⁾

* * *

(28) Bay Povondra'nın gazete küpürleri arasında, iki semender delegenin komisyona katılmak için Cenevre Gölü kıyısındaki *Quai du Mont Blanc*'ın merdivenlerini çıkarken çekilmiş, bulanık bir gazete fotoğrafı vardı. Görünüşe göre, resmî yerleşim yerlerinin *Lac Léman* olduğunu söyleyebiliriz. Cenevre'deki Semender Sorununu Araştırma Komisyonu'na gelecek olursak; bütün çetrefilli siyasi ve ekonomik meselelerden özenle kaçınarak büyük ve övgüye değer bir iş başarmıştı. Uzun yıllar devamlı olarak toplantı halindeydi ve düzenlenen 1.300'den fazla oturumda, özenle ve sebatla, semenderler için kullanılan terminolojinin uluslararası ölçekte birörnekleştirilmesi tartışıldı. Bu konuda umutsuz bir kaos yaşanıyordu: *Salamandrae*, *Molche*, *Batrachus* ve diğer bilimsel isimlendirmelere (artık kaba bulunan terimlerdi bunlar) ek olarak bir dizi farklı isim önerildi. Semenderlere Tritonlar, Neptünidler, Tethysliler, Nereidler, Atlantisliler, Okyanuslular, Poseidonlar, Lemurlar, Pelajikler, Kıyılılar, Pontuslular, Bathysliler, Abisliler, Hidronlar, *Gens de Mer*, Sualtılılar vb. isimler verilebilirdi. Semender Sorununu Araştırma Komisyonu bu listeden en uygun adı seçecekti ve Semender Çağı'nın sonuna dek özenle ve sabırla bu sorunla uğraştı; ne var ki hiçbir nihai ve bağlaşıklık karara varılamadı.

* * *

Semenderlerin güçlü ve istikrarlı yükselişine tanıklık ettik. Medenileştirme çalışmaları doğum oranlarını dışı başına yılda yirmi ila otuz iribaşa kadar düşürmüş olsa da, sayılarının şimdiden yedi milyara çıktığı tahmin ediliyor. Dünya üzerindeki tüm sahil şeritlerinin %60'tan fazlasına yerleşmiş durumdalar; şimdilik kutup dairesi içindeki sahillerde yerleşim olmasa da Kanada semenderleri, Eskimoları iç kısımlara itip, balıkçılık ve balina yağı ticaretinin kontrolünü ele aldıkları Grönland kıyısını sömürgeleştirmeye başlamış durumda. Medeniyetlerinin yükselişi maddi zenginliklerinin artışıyla el ele gidiyor: Zorunlu eğitim sayesinde aydın ulusların seviyesine yükseldiler ve milyonlarca kopyası bulunan kendilerine ait yüzlerce su altı gazetesiyle, örnek teşkil eden bilimsel araştırma enstitüleriyle övünebilirler. Elbette bu kültürel ilerleme hiçbir konuda iç muhalefet olmaksızın, pürüzsüz bir şekilde gerçekleşmedi; her ne kadar semenderlerin iç işlerine dair bilgimiz sınırlı olsa da bazı emareler (burunları ya da başları ısırilıp kopartılmış semender cesetlerinin bulunması gibi), yaşlı semenderler ile genç semenderler arasında uzun süredir sürüncemeli ve şiddetli bir ideolojik çatışma yaşandığını gösteriyordu. Görünüşe göre genç semenderler çekinmeden ve sınır koymaksızın ilerlemeden yanlardı; futbol, flörtleşme, faşizm ve eşcinselliği de içerecek şekilde kara kültürüyle her açıdan su altında da aynı seviyeye gelinmesi gerektiğini iddia ediyorlardı; diğer yandan yaşlı semenderlerse doğal semenderliğe muhafazakârca tutunmuş görünüyor ve eski hayvansı gelenek ve içgüdülerinden vazgeçmek istemiyorlardı; hummalı yenilik arayışını reddederek, bunun kendilerine miras kalmış semender ideallerine bir ihanet olduğunu söylüyorlardı. Günümüzün yoldan çıkmış gençliğinin körlemesine boyun eğdiği bütün yabancı etkilere feveran ediyor ve insanlığa öykünmenin, şeref ve özgüven sahibi semenderlere yakışıp

yakışmayacağını sorguluyorlardı.⁽²⁹⁾ “Miyosen’e Dönüş!”, “İnsanlaştıran Etkilere Son!”, “Saf Semenderlik için Savaşın!” gibi sloganları gözümüzde canlandırabiliriz. Kuşkusuz ateşli bir kuşak çatışmasının ve semenderlerin gelişiminde derin bir zihinsel devrimin tüm önkoşulları mevcuttu. Bunu daha ayrıntılı bir şekilde resmedemediğimiz için üzgünüz; semenderlerin bu çatışmadan mümkün olduğunca faydalanabilmiş olduklarını umabiliriz ancak.

Artık semenderler için azami refah zamanı; ama beşeri dünya da eşi benzeri görülmemiş bir ongunluğun keyfini sürüyor. Şevkle yeni kıtalar inşa ediliyor, eskiden resif olan yerlerde yeni karalar bitiyor; okyanusun ortasında yapay gökyüzü adaları yükseliyor. Yine de, küremizin topyekûn yeniden inşası için yapılan devasa teknolojik projelerin yanında bunlar solda sıfır kalır; bu projeler yalnızca birilerinin finansal desteğini bekliyor. Semenderler bütün denizlerde ve kıyılarda, geceler boyunca soluksuz çalışıyor, hallerinden memnun görünüyorlar; kendileri için yapacak bir şeyler ve kazıp evlerine giden yollar inşa edebilecekleri bir sahil şeridi dışında hiçbir şey istemiyorlar. Su altı ve yer altı şehirleri, derin metropoller, deniz tabanında kendi Essen’leri ve Birmingham’ları, kalabalık fabrika bölgeleri, limanları, taşıma hatları ve milyonlarca bağlantı noktaları var. Kısacası, kendilerine ait, pek de bilinmeyen ama görünen o ki teknik açıdan oldukça gelişmiş bir dünyaları var.⁽³⁰⁾

* * *

(29) Bay Povondra’nın koleksiyonunda, *Národní Politika*’da yayımlanmış, zamane gençliğiyle ilgili iki ya da üç makale de vardı; bunları semender medeniyeti hakkındaki koleksiyonuna yanlışlıkla koymuş olmalı.

(30) Dejvice’den bir beyefendi Bay Povondra’ya Katwijk aan Zee plajında yüzmeye gittiğini söylemiş. Bir cankurtaran geri dön-

mesi için ona seslendiğinde kıyıda epey açılmış. Bahsi geçen bey (komisyoncu Bay Pŕihoda) bunu dikkate almamış ve daha da açılmış. Bunun üstüne cankurtaran bir bota atlayıp ona doğru kürek çekmiş.

"Hey sen," demiş ona, "burada yüzemezsin!"

"Peki ama neden?" diye sormuş Bay Pŕihoda.

"Burada semenderler var."

"Onlardan korkmuyorum," demiş Bay Pŕihoda.

"Burada fabrikaları var ya da ona benzer bir şey," diye homurdanmış cankurtaran. "Burada kimse yüzmez bayım."

"Peki ama neden?"

"Semenderlerin hoşuna gitmiyor."

* * *

Maden eritme ocakları ya da izabe tesisleri yok ama insanlar emekleri karşılığında onlara metal temin ediyor. Kendi patlayıcıları da yok ama insanlar onlara bunu da satıyor. Enerji kaynakları da medcezirleri, dip akıntıları ve ısı değişimleriyle deniz. Her ne kadar türbinlerini insanlar tedarik etmiş olsa da semenderler onları nasıl kullanacaklarını biliyor; zaten medeniyet de başkalarınca icat edilen şeyleri kullanma becerisi değilse nedir ki? Semenderlerin kendi özgün fikirleri olmasa bile kendi bilimleri olabilir. Doğru, kendilerine ait müzikleri ya da edebiyatları yok ama bunlar olmadan da gayet iyi idare edebiliyorlar; doğrusu insanlar da bunun kendileri için oldukça modern olduğunu düşünmeye başladı. Bakın işte; insanlar semenderlerden bir şeyler öğrenmeye başladılar bile. Küçük bir soru: İnsanlar bundan bir başarı dersi çıkarmayıp da ne yapsın? İnsanlık tarihinde, bu büyük çağdaki kadar çok şey üretilmemiş, inşa edilmemiş ve kazanılmamıştı daha önce. Ne dersiniz deyin, semenderler dünyaya büyük bir ilerleme ve "Nicelik" denilen

bir ideal getirdiler. “Biz Semender Çağı’nın insanları” tabiri, haklı bir gururla telaffuz ediliyor — Tanrı aşkına! Kültür, sanat, saf bilim denen o hantal, müşkülpesent ve beyhude tantanaların koparıldığı, demode İnsanlık Çağı ile nereye varılabilirdi ki! Şu bir gerçek ki farkındalık sahibi Semender Çağı insanları, şeylerin özüne dair kafa yorarak vakit kaybetmeyecek artık; yalnızca sayılarla ve seri üretimle ilgilenecekler. Dünyanın geleceği, sürekli artan üretim ve tüketimde yatıyor; yani daha çok semendere ihtiyacımız var ki daha çok üretip tüketebilsinler. Semenderler Nicelik’ten ibaret; onların çığır açıcı başarısının altında kalabalık nüfusları yatıyor. İnsan yaratıcılığı ancak şimdi tam verimlilikle çalışabiliyor; çünkü artık geniş bir ölçekte, azami üretim kapasitesiyle ve rekor bir ekonomik hacimle işliyor. Özetle, bu muhteşem bir çağ. O halde bu evrensel tatmin ve refahı Mutlu Yeni Çağ’a dönüştürmek için neyimiz eksik? İnsanlığın gönencini ve semenderlerin giderek artacak olan üstün gayretini müjdeleyen teknolojik zaferleri ve muazzam olanaklarıyla, görünenin çok ötesine, sınırsız bir geleceğe uzanacak olan, uzun süredir hayali kurulan Ütopya’nın doğup büyümesinin önündeki engel ne?

Aslında hiçbir şey. Şimdilik Semender Ticareti, devlet adamlarına yaraşır öngörüyle taçlandırılacak ve Yeni Çağ’ın işleyişinde hiçbir şeyin akıntıya kapılıp gitmemesini sağlayacak. Londra’da, Uluslararası Semender Sözleşmesi’nin kaleme alınması ve onaylanması amacıyla denize kıyısı olan devletlerin katıldığı bir konferans toplanıyor. Taraf devletler, semenderlerini diğer devletlerin kara sularına sevk etmemeleri; semenderlerinin hiçbir koşulda başka bir devletin toprak bütünlüğünü ya da çıkarlarını ihlal etmesine izin vermemeleri; kendi semenderleri ve yabancı semenderler arasında bir çatışma olursa Lahey Mahkemesi’nin arabuluculuğuna başvurmaları; semenderlerine, su altında köpek

balıklarına karşı kullanılan sıradan tabancalar (Šafránek tabancası ya da köpek balığı tabancası denilen) haricinde silah vermemeleri; semenderlerinin diğer egemen devletlerin semenderleriyle yakın ilişkiye girmelerine izin vermemeleri; semenderlerinin Cenevre Daimî Denizcilik Komisyonu'nun izni olmaksızın yeni kıtalar inşa etmemeleri vb. hususlarda anlaştılar. (Anlaşma otuz yedi maddeden oluşuyor.) Diğer yandan, deniz kuvvetlerinin semenderlerini zorunlu askerlik eğitime tabi tutmamasına yönelik İngiliz önerisi reddedildi; aynı şekilde Fransızların, semenderlerin uluslararasılaştırılmasına ve Uluslararası Semender Ofisi'ne tabi kılınıp Dünya Suları Yönetmeliği altına alınmasına yönelik; Almanların da her semenderin tabi olduğu devletin amblemiyle damgalanması ve denize kıyısı olan her devletin yalnızca belirli sayıda semendere sahip olmasına yönelik teklifleri kabul edilmedi. İtalyanların, semender fazlası olan devletlere kolonileştirilebilir yeni kıyılar ya da deniz tabanı parselleri tahsis edilmesi önerisi ve Japonların, renkli ırkların temsilcisi olarak Japon ulusunun semenderleri (bunlar da siyah olduğundan) himayesi altına alma önerisi de onaylanmadı.⁽³¹⁾

- (31) Bu öneri muhtemelen kapsamlı bir siyasi propagandayla ilgiliydi. Bay Povondra'nın koleksiyon tutkusu sayesinde bu konuda çok önemli bir belgeye erişebiliyoruz. Belgede şöyle diyor:

人造人 米田にて 案外な経緯 間

「それは二億の現金を宿やにいが、今から『戦争の金』を
政府の制限なく燃やして感にしてみなすわい。」

「それを見たら中かを間舞うの自分てられたわい。」
「それ君さ。」

「ほせすお金の証示かも。」と、お座に座ちて、
左軍にうりまー「分れそいロッペで中さす。」とか」

「とたよば目下そのじ今ロッペを分國供してつせの有難
布めなに逆ん反易強烈で、奏道れな。がせよ明か聞に」
企つ人造人ニ……………」

* * *

Bu önerilerin çoğu, bir sonraki Deniz Kuvvetleri Konferansı'nda tartışılmak üzere rafa kaldırıldı; ancak bir dizi sebepten bu konferans hiçbir zaman toplanmadı.

“Bu uluslararası faaliyet sayesinde,” diye yazdı M. Jules Sauerstoff *Le Temps*'da, “semenderlerin geleceği ve insanlığın barışçıl gelişimi, önümüzdeki onyıllar için garanti altına alınmıştır. Bu zorlu görüşmeleri başarıyla yürüten Londra Konferansı'nı tebrik ediyoruz; ayrıca Lahey'deki Uluslararası Mahkeme'nin koruması altına alınan semenderleri de tebrik ediyoruz; artık sükûnetle ve güvenle kendilerini işlerine ve su altı kalkınmasına adayabilirler. Bir kez daha

vurgulamak gerekir ki, Londra Konferansı'nda başarılan şey, yani Semender Sorunu'nun apolitikleştirilmesi, dünya barışının en önemli garantörlerinden biridir. Özellikle de semenderlerin silahsızlandırılması, devletlerarası su altı savaşlarının gerçekleşmesi ihtimalini ortadan kaldırmaktadır. Hemen hemen her kıtada sayısız sınır ve iktidar tartışmaları sürüyor olsa da, dünya barışı tehdit altında değildir; en azından denizlerde. Ama artık karada bile barış hiç olmadığı kadar güvence altındadır: Denize kıyısı olan devletler, yeni sahil şeritleri inşa etmektedir ve sınırlarını karada genişletmektense dünya okyanuslarına doğru genişletmektedir. Artık bir karış toprak için demir ve gazla savaşmamız gerekemeyecek: Semenderlerin basit kazma kürekleri her devletin sınırlarını ihtiyacı doğrultusunda genişletmesini mümkün kılacaktır. Londra Konferansı'nın garanti altına aldığı şey, semenderlerin barışçıl çalışmaları sayesinde tesis edilecek dünya uluslarının huzuru ve refahıdır. Dünya, kalıcı barışa ve sakin ama ihtişamlı bir refaha hiç bu kadar yakın olmamıştı. Sıkça konuşulan ve yazılan Semender Sorunu yerine artık Altın Semender Çağı'ndan bahsetmeliyiz."

Bay Povondra Yine Gazete Okuyor

Hiçbir şey zamanın akışına çocuklardan daha iyi tanıklık edemez. Tuna Nehri'nin sol kıyısındaki kolların birinde bıraktığımız (ki çok da olmadı) genç Frantik şimdi nerede?

"Bu Frantik yine nereye kayboldu?" diye homurdandı Bay Povondra akşam gazetesini açarken.

"Biliyorsun, her zamanki gibi," dedi Bayan Povondra di-kişine gömülmüş halde.

"Yine kız peşindedir," dedi Bay Povondra onaylamayan bir ses tonuyla. "Lanet çocuk! Neredeyse otuz yaşında ama bir akşamını bile evde geçirmiyor!"

"Şu eskittiği çoraplara bak," diye iç çekti Bayan Povondra, çorap yumurtasına eskimiş bir çorabı geçirirken. "Ne yapacağım ben bunu?" diye sordu topuğundaki geniş bir deliği göstererek; delik Seylan Adası'na benziyordu. "Atsam mı acaba," dedi kinayeli bir tonla, ama bir süre düşündükten sonra iğnesini Seylan'ın güney sahiline batırdı.

Baba Povondra'nın sevdiği türden, vakur bir aile huzuru hâkimdi; yalnızca gazetenin hışırtısı duyuluyordu ve hızla çekilen bir iplik sesi karşılık veriyordu.

"Yakalamışlar mı?" diye sordu Bayan Povondra.

"Kimi?"

"Şu katili —şu kadını öldüren adamı."

"Katille falan uğraşamam şimdi," diye homurdandı Bay

Povondra belli belirsiz bir tikslenmeyle. "Japonya ile Çin arasındaki gerginliği okuyorum şu an. İşte bu önemli bir mesele. Oralarda hep ciddi meseleler olur."

"Yakalayabileceklerini sanmıyorum," diye fikir belirtti Bayan Povondra.

"Kimi yakalayacaklar?"

"İşte o katili. Adamın teki bir kadını öldürdüğünde hiç yakalayamıyorlar."

"Japonya Çin'in Sarı Nehir üstündeki egemenliğinden hoşnut değil. Al sana siyaset. O Sarı Nehir sorun çıkarmaya devam edip Çin'de sellere ve kıtlığa yol açmaya devam ettiği sürece Çin'i zayıflatıyor bu, anladın mı? Makası versene hanım, şu haberi keseyim."

"Neden?"

"Çünkü burada, Sarı Nehir'de iki milyon semenderin çalıştığı yazıyor."

"Bu çok fazla değil mi?"

"Bence de! Ama bahse girerim Amerika ödüyordur parasını. Mikado'nun* kendi semenderlerini istihdam etmek isteme nedeni de bu. Baksana!"

"Ne diyor?"

"*Le Petit Parisien* Fransa'nın buna müsamaha etmeyeceğini söylüyor. Doğru! Ben de müsamaha etmezdim."

"Neye müsamaha etmezdin?"

"İtalya'nın Lampedusa'yı genişletmesine. Çok önemli bir stratejik üs, anlarsın ya! İtalyanlar Lampedusa'dan Tunus'u tehdit edebilir. *Le Petit Parisien*, İtalya'nın Lampedusa'nın tamamını bir donanma üssüne dönüştürmek istediğini yazıyor. Söylenenlere göre orada 60.000 silahlı semender varmış. İnsanı düşündürüyor, değil mi? Altmış bin; bu üç

* Japon imparatorlarına verilen isim. -e.n.

tümen eder hanım. Sana söylüyorum, o Akdeniz’de ciddi işler dönecek bir gün. Versene, keseyim.”

O sırada Seylan, Bayan Povondra’nın hamarat parmakları altında kayboluyordu; artık Rodos büyüklüğündeydi.

“Tabii İngiltere’nin de,” diye devam etti Baba Povondra, “başı derde girecek. Avam Kamarası’ndan biri Büyük Britanya’nın bu su altı inşaatlarında diğer ülkelerin gerisinde kaldığını söylüyordu. Diğer sömürgeci güçler yeni sahil şeritleri ve kıtalar inşa ederken İngiliz hükümeti semenderlere karşı muhafazakâr tutumuyla —Gerçek bu, hanım. O İngilizler son derece muhafazakâr. Bir zamanlar İngiliz Elçiliği’nde ayak işlerine bakan bir adamla tanışmıştım da, Tanrı aşkına, ağzına bir lokma *tlacænka** koymazdı. Memleketinde böyle şeyler yemediklerini, bu yüzden başka yerde de yemeyeceğini söylerdi. Başka ülkelerin onların önüne geçmesine şaşmamalı.” Bay Povondra başını salladı. “Fransa da Calais’deki sahil şeridini genişletiyor. İngiliz gazeteleri de, kanal daralırsa Fransızların karşı tarafa ateş açabileceğine dair yaygara koparıyor. Tek bildikleri bu. Onlar da Dover kıyısını genişletip Fransızları vurabilir.”

“Neden çatışınlar ki?” diye sordu Bayan Povondra.

“Bu işlerden anlamazsın sen. Askerî meseleler bunlar. Bir gün durum ciddileşirse şaşırma. Orada ya da başka bir yerde. Şu semenderler yüzünden dünya ahvali çok değişti hanım. Çok değişti.”

“Sence savaş mı çıkacak?” Bayan Povondra’nın sesi endişeliydi. “Frantik’imiz için endişeleniyorum. Orduya alınmasını istemem.”

“Savaş mı?” dedi Bay Povondra. “Dünya savaşı çıkması gerekir ki ülkeler denizi paylaşabilsinler. Ama biz tarafsız

* Genellikle domuzun, bazen de koyun ve inek gibi hayvanların et, beyin, toynak ve kuyruk parçalarının jelatinle birleştirilmesiyle yapılan ve soğuk tüketilen bir şarküteri ürünü. —e.n.

kalacağız. Birileri tarafsız kalmalı ki diğerlerine silah ve mühimmat temin edebilsinler. İşler böyle yürüyor,” diye kesti-rip attı Bay Povondra. “Ama siz kadınlar anlamıyorsunuz.”

Bayan Povondra dudaklarını büzdü ve hızlı ilmiklerle Seylan Adası’nı Frantik’in çorabından silip attı.

“Düşünsene,” diye yeniden konuşmaya başladı Bay Povondra belirsiz bir gururla, “ben olmasam bu tehlikeli durum yaşanmayacaktı! Eğer ben o kaptanı Bay Bondy’nin huzuruna çıkarmasaydım, tarih tamamen farklı olacaktı. Başka bir kâhya olsa onu içeri bile almazdı, ama ben kendime dedim ki, bu riski alacağım. Ülkelerin başındaki belaya bak şimdi, İngiltere’ye, Fransa’ya bak! İşin sonu nereye varacak kestiremiyoruz bile...” Bay Povondra heyecanla piposunu tüttürdü. “İşte olan bu, tatlım. Gazeteler semender haberleriyle dolu. Bak bir tane daha...” Baba Povondra piposunu bıraktı. “Diyor ki, Seylan yakınlarındaki Kanke-santurai kasabasındaki bir köye semenderler baskın yapmış. Öyle görünüyor ki önce yerliler birkaç semenderi öldürmüş. Hem polis hem de yerli birliklerinden bir ekip çağrılmış...” Bay Povondra yüksek sesle okudu: “Semenderlerle insanlar arasında çatışma çıktı. Birkaç asker yaralandı...” Bay Povondra gazeteyi elinden bıraktı. “İşlerin gidişatı hoşuma gitmiyor hanım.”

“Neden?” diye sordu Bayan Povondra, makasını özenle ve tatminkâr bir edayla, az önce Seylan’ın olduğu yerin üzerinde gezdirirken. “Önemli bir şey değildir!”

“Bilmiyorum,” dedi Baba Povondra ve telaşla odada volta atmaya başladı. “Hiç hoşuma gitmiyor. Hayır, hiç iyi görünmüyor. İnsanlarla semenderler arasında bir silahlı çatışma... Hayır, bu olmamalıydı.”

“Belki de semenderler yalnızca kendilerini savunuyordu,” dedi Bayan Povondra teselli edici bir tonla ve çorapları bir kenara koydu.

“Ha şunu bileydin!” diye homurdandı Bay Povondra huzursuzca. “O vahşilerin kendilerini savunmaya başladıkları gün, kötü bir gün olacak. Ve bunu ilk kez yaptılar... Kahretsin, işler hiç iyi görünmüyor!” Bay Povondra tereddütle durakladı. “Bilmiyorum... Ama galiba o kaptanı Bay Bondy’nin huzuruna hiç çıkarmamalıydım!”

ÜÇÜNCÜ KİTAP

Semenderlerle Savaş

I

Cocos Adaları'nda Katliam

Bay Povondra bir noktada yanılıyordu: Kankesanturai'daki silahlı çatışma, insanlarla semenderler arasındaki ilk çatışma değildi. Kayıtlara geçen ilk çatışma birkaç yıl evvel, semenderlere korsan baskınları yapılan o eski, güzel günlerde, Cocos Adaları'nda yaşanmıştı. Ama bu bile benzer olayların ilki değildi: Semenderlerin Pasifik limanlarındaki olağan S-Ticaret'e bile bir çeşit aktif direniş gösterdiği söylentileri yayılmıştı ama tarih bu türden ucuz hikâyeleri dikkate almamıştı.

Cocos ya da Keeling Adaları'ndaki olaylar da böyleydi. Ünlü Harriman Pasifik Ticaret Şirketi'nin Kaptan James Lindley komutasındaki taarruz gemisi *Montrose*, *Macaroni* olarak bilinen semenderlerin avlanması için bölgeye varmıştı. Kaptan van Toch zamanında, Cocos Adaları'nda kurulmuş meşhur ve zengin bir semender koyu vardı ama uzak konumu nedeniyle, nasıl derler, takdiriilahiyeye terk edilmişti. Kimse Kaptan Lindley'yi ihmalkârlıkla veya tayfasının kıyıya silahsız çıkmasına izin vermesinden dolayı suçlayamaz. (O dönemde semender kaçakçılığı yasallaştırılmıştı. İlk zamanlarda korsan gemileri ve tayfalarının makinelî tüfekleri, hatta topları vardı; elbette semenderlere değil, diğer korsanlara karşı kullanılmak üzere. Karakelong Adası'nda, bir Harriman buharlı gemisinden inen bir grup,

Karakelong'u kendi avlağı olarak kullanan bir kaptanı olan bir Danimarka gemisinin tayfasıyla çatışmıştı. O olayda iki taraf da semender avını bir kenara bırakmış; eski defterler açılmış ve silahlı çatışmaya girilmişti. Karadaki bıçaklı kavgada kazanan Danimarkalılar olmuş ama Harriman buharlı gemisi, Danimarka gemisine ateş açmış ve –Kaptan Niels de dâhil olmak üzere– tüm mürettebatıyla birlikte gemiyi batırmıştı. Bu olay “Karakelong Vakası” olarak bilinir. İki ülkenin otoriteleri ve hükümetleri olaya müdahil olmak zorunda kalmış ve o günden sonra korsan gemilerinin ağır silah, makineli tüfek ya da el bombası taşımaları yasaklanmıştı. Dahası, korsan şirketleri bu sözde serbest avlakları aralarında öyle paylaşmışlardı ki her bölgeye yalnızca tek bir korsan gemisi girebiliyordu. Büyük korsanlar arasındaki bu centilmenlik anlaşmasına daha küçük korsancılık girişimcileri de uyuyor ve saygı gösteriyordu.) Ancak Kaptan Lindley'ye dönecek olursak; semender avı için adamlarını kıyıya yalnızca sopalar ve küreklerle gönderdiğinde, kendi zamanından kalma alışıldık ticaret ve denizcilik sözleşmelerine uymuştu. Olaydan sonra yapılan resmî soruşturma merhum kaptanı tamamen aklamıştı.

O dolunayda Cocos Adaları'na çıkan mürettebata Teğmen Eddie McCarth önderlik ediyordu; bu tür avcılıkta oldukça deneyimliydi. Kıyıda karşılaştığı semender topluluğunun alışıldan daha kalabalık olduğu doğrudu; tahminlere göre yaklaşık yedi yüz güçlü, yetişkin, erkek semender; onun komutasında ise yalnızca on altı adam vardı. Ama kimse onu, görevini terk etmediği için suçlayamaz; çünkü korsan gemisindeki subaylara ve tayfalara yakaladıkları her semender için prim ödeniyordu. Yürütülen soruşturmada denizcilik otoriteleri, “talihsiz olaydan Teğmen McCarth sorumlu olsa da, o koşullar altında kimsenin farklı davranmayacağı” sonucunu çıkarmıştır. Talihsiz genç subay, sağduyusunu bir

kenara bırakıp semenderlerin kademeli olarak kuşatıldığı olağan uygulamaya uymamış –ki sayısal orana bakılırsa bu zaten mümkün olmazdı– ve ani bir atakla semenderlerin denizle olan bağını koparıp onları adanın içine iterek, kürek ve sopalarla teker teker yakalanmaları emrini vermiştir. Ne yazık ki bu saldırı esnasında denizcilerin borda hattı yarılmış ve neredeyse iki yüz semender denize kaçmayı başarmıştır. Akıncılar tam denizden uzaklaştırdıkları semenderleri patkladıkları sırada, arkalarından su altı silahları patlamıştır: Kimse Keeling Adaları’ndaki bu vahşi semenderlerin köpek balıklarına karşı kullanmaları için verilen silahlarla donatılmış olacağından şüphelenmezdi; bu silahları onlara kimin tedarik ettiğiyse hiçbir zaman anlaşılamadı.

Bu felaketten kurtulan genç denizci Michael Kelly şöyle söylüyor: “Ateş başladığında, semender avı için gelmiş olan başka bir birliğin ateş ettiğini düşündük. Tegmen McCarth dönüp bağırdı: ‘Ne yaptığınızı sanıyorsunuz gerzekler, bu *Montrose* tayfası!’ Tam da o anda kalçasından vuruldu ama tabancasını çekip ateş etmeyi başardı. Ardından boynundan da vuruldu ve düştü. Sonra ilk defa üzerimize ateş eden semenderleri gördük, bizi denizden uzaklaştırmaya çalışıyorlardı. Uzun Steve bir kürek kapıp, ‘*Montrose! Montrose!*’ diye bağırarak semenderlere saldırdı. Geri kalanımız da ‘*Montrose!*’ diye bağırmaya başladı ve vahşilere elimizdeki küreklerle var gücümüzle saldırdık. Aramızdan beş kişi düşüp yere serildi ama geri kalan suya kaçmayı başardı. Uzun Steve suya atladı ve bota doğru ilerledi ama birkaç semender ona yapıştı ve suyun altına çekti. Charlie’yi de boğdular; bize ‘İsa aşkına çocuklar, beni bırakmayın!’ diye bağırdı ama onun için yapabileceğimiz hiçbir şey yoktu. O piç kuruları arkamızdan ateş ediyordu. Bodkin arkasını dönünce karnından vuruldu; tek söyleyebildiği ‘Yoo!’ oldu ve düştü. Biz de adanın içlerine doğru kaçmaya çalıştık, küreklerimiz

ve sopalarımız kırılmıştı, tavşanlar gibi kaçıyorduk. Yalnızca dört kişi kalmıştık. Gemiye dönemezsek diye kıyıdan fazla uzaklaşmaya korkuyorduk; bu yüzden kayalıkların ve çalıların arkasına saklanıp semenderlerin arkadaşlarımızın işini bitirmesini izledik. Onları suda enikler gibi boğdular ve yüzüp kaçmaya çalışan olursa levyelerle kafalarını dağıttılar. O anda ayak bileğimin çıktığını ve daha fazla ilerleyemeyeceğimi fark ettim.”

Bu arada *Montrose*’da kalmış olan Kaptan James Lindley ise adadan gelen ateş seslerini duyup yerlilerle ya da başka semender tacirleriyle bir çatışma çıktığını düşünerek, geminin aşçısını ve iki makinistini (tayfadan geriye tek kalanlar) yanına alıp, öngörülü bir şekilde, yasak olmasına rağmen gemide tuttuğu makineli tüfeği de kayığa yüklemiş ve tayfasına yardım etmek için yola çıkmış. Karaya çıkmayacak kadar temkinliymiş ama botu mümkün olduğunca karaya yaklaştırmış, makineli tüfek pruvada hazırmış, kaptan da kollarını kavuşturmuş, etrafı kolaçan ediyormuş. Hikâyeyi, olaydan sağ kurtulan genç denizci Kelly’nin ağzından dinleyelim:

“Kaptana seslenmek istemedik çünkü semenderlerin bizi fark etmelerini istemiyorduk. Bay Lindley botta, kollarını kavuşturmuş duruyor, sesleniyordu: ‘Ne oluyor?’ Bunun ardından semenderler ona döndüler. Kıyıya doğru ilerleyen birkaç yüz semender vardı ve bir o kadarı da denizde etrafını çevreliyordu. ‘Orada ne oluyor?’ diye sordu kaptan yeniden ve büyük bir semender ona yaklaşıp ‘Geri dönün!’ dedi.

Kaptan ona baktı, bir süre hiçbir şey söylemedi ve sonra sordu: ‘Sen bir semender misin?’

‘Bizler semenderiz,’ dedi semender. ‘Geri dönün efendim!’

‘Adamlarıma ne yaptığınızı öğrenmek istiyorum,’ dedi bizim ihtiyar.

'Bize saldırmamalılardı,' dedi semender. 'Geminize dönün efendim!'

Kaptan yine kısa bir süre sessiz kaldı ve sonra sakince şöyle dedi. 'Pekâlâ. Jenkins, ateş!'

Ve Jenkins, makinist, makineli tüfekle semenderlere ateş etmeye başladı."

(Yürütülen soruşturmada denizcilik otoriteleri kelimesi kelimesine şöyle yazdılar: "Kaptan James Lindley bu olayda bir İngiliz denizcisinden bekleneni yapmıştır.")

"Semenderlerin hepsi bir araya toplanmıştı," diye devam ediyor Kelly'nin ifadesi, "bu yüzden hepsi birden telef oldular. Aralarından birkaçı Bay Lindley'ye ateş etti ama o kollarını kavuşturmuş halde durdu ve kıpırdamadı bile. O anda siyah bir semender botun arkasında sudan çıktı: Bir elinde konserve kutusuna benzer bir şey tutuyordu, diğer eliyle de bir şey çekip kayığın altına fırlattı. Beşe kadar bile sayamadan botun altından sular fışkırdı ve ayağımızın altındaki zemini sarsan bir patlama gerçekleşti."

(Soruşturmayı yürüten yetkililer Kelly'nin anlattıklarından, patlayıcının bir W-3, yani Singapur setlerinde çalışan semenderlere su altı kayalarını parçalamaları için verilen bir patlayıcı olduğu sonucuna vardılar. Ama bu mühimmatın oradaki semenderlerden Cocos Adaları'ndaki semenderlere nasıl geldiği bir muammaydı; bazıları oraya insanlarca getirildiğini, bazılarıysa semenderlerin birbirleriyle uzun mesafeli bir iletişim ağı kurmuş olması gerektiğini düşündü. Genel görüş, semenderlere bu tür tehlikeli patlayıcıların dağıtılmasının yasaklanması yönündeydi ama yetkili otoriteler o an için "oldukça etkili ve görece güvenli" bir patlayıcı olan W-3'lerin yerine başkasının kullanılamayacağını açıkladılar. Böylelikle olay kapanmış oldu.)

"Kayık havaya uçtu," diye devam ediyor Kelly'nin ifadesi. "Paramparça olmuştu. Hâlâ canlı olan semenderler olay

yerinin etrafını sardı. Bay Lindley hâlâ hayatta mı anlayamamıştık ama üç arkadaşım –Donovan, Burke ve Kennedy– fırlayıp, semenderlerin eline düşmesin diye ona yardım etmeye gitti. Ben de koşmaya çalıştım ama bileğim çıkmıştı; o yüzden oturup eklemleri yerine oturtmak için ayağımı çektim. Yani o anda ne yaşandığını bilmiyorum ama yeniden baktığımda Kennedy kumda yüzükoyun yatıyordu ve Donovan ve Burke’tense eser kalmamıştı; yalnızca suyun altında girdaplar gördüm.”

Bunun ardından genç Kelly, bir yerli yerleşimi bulana dek adanın içlerine kaçmış; ama yerliler soğuk davranıp ona barınak bile vermemişler. Muhtemelen onlar da semenderlerden korkuyordu. Yedi hafta sonra, bir balıkçı teknesi Cocos Adaları açıklarında, tamamen terk edilmiş *Montrose*’u bulmuş ve Kelly’yi kurtarmış.

Birkaç hafta sonra Majesteleri’nin gambotu *Fireball*, Cocos Adaları’na gidip demir atmış ve karanlıkta beklemeye başlamış. Dolunay geceyi aydınlatıyormuş. Semenderler denizden çıkıp kumlu sahilde büyük bir daire yaptı ve törensel danslarına başlamışlar. O anda Majesteleri’nin gemisi *Fireball* ortalarına ilk şarapneli göndermiş. Parçalanmayan semenderler bir an donup kalmışlar, sonra denize doğru koşmaya başlamışlar; o anda altı makineli tüfekten korkunç bir yaylım ateşi başlamış ve eli ayağı kopmuş yalnızca birkaç semender suya girmeyi başarmış. Ardından ikinci ve üçüncü bir yaylım ateşi açılmış.

Majesteleri’nin gemisi *Fireball* yarım mil açıktan suyu taramış. Bu, altı saat boyunca devam etmiş ve 800 tur ateş açılmış. Sonra *Fireball* demir alıp oradan ayrılmış. İki gün sonra bile Keeling Adaları kıyısında deniz yüzeyi hâlâ binlerce semender cesediyle kaplıymış.

Aynı gece Hollanda savaş gemisi *Van Dijck*, küçük Goe-nong Api Adası’ndaki semenderlere ateş açmış; Japon kru-

vazörü *Hakodate* Ailinglaplap Adası'ndaki semenderlere üç top atışı yapmış; Fransız gambotu *Bechamel* üç yaylım ateşiyle Rawaiwai Adası'ndaki dans eden semenderleri dar-maduman etmiş. Bu, semenderlere yapılan bir uyarıymış ve hedefine ulaşmış: Bu türden bir olay (Keeling Katliamı) bir daha yaşanmamış ve hem yasal hem de korsan semender ticareti eskisi gibi kârlı bir şekilde devam etmiş.

Normandiya'daki Çatışma

Kısa bir süre sonra Normandiya'da yaşanan çatışmanın şekli farklıydı. Orada, çoğunluğu Cherbourg'da çalışan ve komşu kıyılarda yaşayan semenderler elmaya düşkünlerdi; ama işverenleri onlara sıradan semender yiyeceği haricinde bir şey vermek istemediğinden (bunun sabit bütçeyi aşacağını ve maliyetleri artıracaklarını iddia ediyorlardı), semenderler yakın meyve bahçelerinde hırsızlığa başlamıştı. Çiftçiler idari makamlara şikâyetle bulunmuş; semenderlerin kendilerine tahsis edilmiş sahil şeridi dışına çıkmaları yasaklanmıştı. Ama bu yasağın bir faydası olmamıştı: Çiftçiler meyvelerini kaybetmeye devam etmiş, hatta kümeslerden yumurta bile çalındığı iddia edilmiş, her sabah öldürülmüş bekçi köpekleri bulunmaya başlamıştı. Bunun üstüne çiftçiler, eski tüfeklerle meyve bahçelerini kendileri korumaya başlamış ve izinsiz avlanan semenderleri vurmuştu. Elbette, aynı zamanda artan vergilere öfkelenen ve bir de mühimmat için fazladan para ödemek zorunda kalan Normandiyalı çiftçiler, semenderlere karşı ölümcül bir nefretle dolup silahlı çeteler halinde onlara saldırmaya başlamasalardı, bu yalnızca yerel bir olay olarak kalacaktı. Çiftçiler bu şekilde, çalıştıkları yerler de dâhil olmak üzere çok sayıda semenderi öldürünce, bu kez de su mühendisliği müteahhitleri vilayete şikâyetle bulundu; vali de çiftçilerin paslı alaybozan-

larına el konulmasını emretti. Doğal olarak çiftçiler buna karşı koydu ve jandarmayla aralarında bazı tatsız olaylar yaşandı: İnatçı Normandiya çiftçileri artık yalnızca semenderlere değil, jandarmaya da ateş açıyordu. Normandiya'ya jandarma takviyesi yapıldı ve köyler ev ev taranmaya başladı.

Hemen hemen aynı dönemde oldukça tatsız bir olay yaşandı: Coutances yakınlarında bir kümese sızmaya çalıştığı söylenen bir semender köydeki bazı çocukların saldırısına uğradı; çocuklar onun etrafını sarıp sırtını kümesin duvarına yasladı ve ona sopalarla vurmaya başladılar. Yaralı semender kolunu kaldırıp yere yumurtaya benzer bir şey fırlattı ve hem semenderi hem de üç oğlanı paramparça eden bir patlama yaşandı: On bir yaşındaki Pierre Cajus, on altı yaşındaki Marcel Bérard ve on beş yaşındaki Louis Kermadec. Beş çocuk da ağır yaralandı. Haber civarda hızla yayıldı; yakın köylerden yaklaşık yedi yüz kişi otobüslerle bölgeye akın etti ve çifteler, dirgenler ve sürgülerle Basse Coutances Koyu'ndaki bir semender yerleşkesine saldırdılar. Jandarma toplanan kalabalığı dağıtmadan önce yaklaşık yirmi semender öldürülmüştü. Cherbourg'dan getirilen istihkâm erleri Basse Coutances Koyu'nu dikenli tellerle çevirdi; ancak akşamleyin semenderler denizden çıkıp el bombalarıyla dikenli telleri yardı ve karaya doğru ilerlemeye başladı. Ordu kamyonları bölgeye makineli tüfeklerle donatılmış birkaç müfreze getirdi ve semenderlerle insanlar arasına askerî kordon çekildi. O sırada çiftçiler vergi dairelerini ve jandarma karakollarını yağmalyordu; halk arasında seilmeyen bir vergi tahsildarı da boynunda bir tabelayla, bir sokak lambasının direğine asılmıştı: Kahrolsun Semenderler! Gazeteler, özellikle de Alman gazeteleri, Normandiya'daki bir devrimden bahsediyordu, ne var ki Fransız hükümeti bunu yalanladı.

Çiftçilerle semenderler arasındaki bu kanlı çatışmalar Calvados, Picardy ve Pas-de-Calais'ye sıçrarken, emektar Fransız kruvazörü *Jules Flambeau* Cherbourg'dan ayrılıp Normandiya'nın batı sahiline doğru ilerledi; sonradan açıklandığı üzere bundaki amaç, kruvazörle yerel halk ile semenderler arasındaki gerginliği azaltmaktır. *Jules Flambeau* Basse Coutances Koyu'nun 1,5 mil açığında demir attı; gece olunca gemi kaptanı etkiyi güçlendirmek için, renkli işaret fişeklerinin ateşlenmesini emretti. Kıyıdaki bir grup insan bu şaşılaştırmacı gösteriyi izliyorlardı ki aniden bir uğultu duydu ve kruvazörün pruva tarafından yükselen bir su duvarı gördüler. Gemi yan yattı ve gök gürültüsüne benzer bir patlama duyuldu. Kruvazör batıyordu; on beş dakika içinde yakındaki limanlardan kurtarma botları yola çıkmıştı fakat artık yardıma gerek kalmamıştı; patlama anında ölen üç adam dışında mürettebatın tamamı kurtulmuştu ve kalan son kişi olan kaptan da gemiyi terk ettikten beş dakika sonra, *Jules Flambeau* batarken, kaptan şu unutulmaz sözleri sarf etmişti: "Yapabileceğimiz hiçbir şey yok."

Aynı gece yayımlanan resmî bir tebligatta şöyle diyordu: "Birkaç hafta sonra zaten iskartaya çıkarılacak olan emektar kruvazör *Jules Flambeau*, gece seyrederken karaya oturdu ve kazan patlaması sonucu battı." Ancak gazeteler pek de tatmin olmamıştı. Hükümet yanlısı ajanslar geminin eski bir Alman mayınına çarptığını iddia ederken, muhalif ve yabancı basın da kalın puntolarla şuna benzer manşetler attı:

FRANSIZ KRUVAZÖRÜ SEMENDERLER
TARAFINDAN TORPİLENDİ!
NORMANDİYA AÇIKLARINDA
GİZEMLİ OLAY!
SEMENDER AYAKLANMASI!

Sahibi olduğu gazetede yayımlanan ateşli bir makalesinde Milletvekili Barthélemy, "Bu olaydan, insanlara karşı hayvanları silahlandıranlar; Fransız çiftçileri ve oyun oynayan masum çocukları öldürebilsinler diye semenderlerin pençelerine bombaları verenler; o deniz canavarlarına en modern torpilleri verip, canları istediğinde Fransız donanmasını batırmalarına neden olanlar sorumludur!" diyordu. "Size söylüyorum: Sorumlu onlardır. Bırakalım cinayetden yargılansınlar, vatana ihanetten askerî mahkemeye çıkarılsınlar ki o deniz mahluklarına, medeni insanlığa saldıracak silahları hangi silah tüccarlarının verdiği ortaya çıksın!" Ve böyle devam ediyordu makale. Özetle, genel bir panik vardı, sokaklarda insanlar başkaldırıyordu ve barikatlar kurmaya başlamışlardı. Paris bulvarlarında Senegalli nişancılar vardı ve banliyölerde tanklarla zırhlı araçlar geziyordu. O esnada Donanma Bakanı M. François Ponceau mecliste söz aldı, solgun ama kararlıydı ve şöyle dedi: "Hükümet, Fransız kıyılarındaki semenderlerin tüfekler, makineli su altı tüfekleri, su altı bataryaları ve torpil ateşleyicileriyle silahlandırılmasındaki sorumluluğunu kabul ediyor. Ancak, Fransız semenderleri yalnızca hafif silahlara sahipken Alman semenderlerinde otuz iki kalibrelik su altı havanları var; Fransız kıyılarında her yirmi dört kilometreye ortalama bir adet su altı el bombası, torpil ve patlayıcı deposu düşerken İtalya kıyılarında her yirmi kilometrede, Alman kıyılarında da her on sekiz kilometrede bir adet derin su altı mühimmat deposu bulunuyor. Fransa, sahil şeridini savunmasız bırakmaz ve bırakmayacaktır da. Fransa, kendi semenderlerinin silahlandırılmasından vazgeçemez. Bakanlığımız, Normandiya kıyısındaki o ölümcül yanlış anlaşılmanın sorumlusunu belirlemek için bugüne kadarki en kapsamlı soruşturmayı başlattı; görünen o ki semenderler renkli uyarı fişeklerini bir askerî müdahale işareti sanmış ve kendilerini savunmaya

çalışmışlar. Bununla birlikte, *Jules Flambeau*'nun kaptanı ve Cherbourg Valisi de görevden alınmıştır; su mühendisliği müteahhitlerinin semenderlere nasıl davranacakları da özel bir komisyon tarafından belirlenecektir ve bu konu gelecekte de sıkı denetim altında olacaktır. Hükümet yaşanan insan kaybı için son derece üzgündür; genç milli kahramanlar Pierre Cajus, Marcel Bérard ve Louis Kermadec'in naaşları süslenecek ve cenaze masrafları karşılanacaktır ve ailelerine de cömert bir maaş bağlanacaktır. Fransız Donanması üst komutasında önemli değişiklikler yapılacaktır. Hükümet, daha ayrıntılı bir rapor hazırlanır hazırlanmaz, meclisten güvenoyu talebinde bulunacaktır. Kabine şu anda bu husustaki görüşmeleri sürdürmektedir.”

Bu sırada gazeteler de –her biri kendi siyasi çizgisi doğrultusunda– semenderlere karşı yaptırım, kırım, kolonileştirme kampanyaları başlattı. Semenderlere karşı Haçlı Seferi, genel grev, hükümetin istifası, semender işverenlerinin tutuklanması, komünist lider ve eylemcilerin tutuklanması gibi güvenlik önlemlerinin alınması için çağrılarda bulundular. Kıyıları ve limanların kapatılması ihtimaline dair söylentiler karşısında halk alelacele gıda stoklamaya başladı ve tüm mallarda büyük bir fiyat artışı yaşandı. Sanayi kentlerinde zamlara karşı ayaklanmalar baş gösterdi; borsa da üç gün kapalı kaldı. Bu süreç, geçtiğimiz üç-dört ayın muhtemelen en gergin ve tehlikeli günleriydi. Ancak bu aşamada Tarım Bakanı M. Monti devreye girdi. Haftada iki kez Fransız sahil şeridinde denize elma boşaltacak yüzlerce tren vagonu ayarlandı, masrafları tabii ki devlet karşıladı. Alınan bu tedbirler semenderleri yatıştırdı, Normandiya ve civarındaki meyve üreticilerini de tatmin etti. Ancak M. Monti daha da ileri gitti: Bağcılık yapılan bölgelerde –pazardaki talep boşluğundan kaynaklı– uzun süredir devam eden bir sıkıntı ve huzursuzluk yaşandığından, devletin her semen-

derin günlük yarım litre şarap almasını sübvanse etmesini sağladı. Önceleri semenderler şiddetli ishale yol atığından ne yapacaklarını şaşırmış ve şarapları denize dkmşse de, zaman içinde bağımlı hale gelmiş ve Fransız semenderlerinde, doğurganlık oranı düşmesine rağmen daha şevkle iftleştikleri gözlemlenmiştir. Böylelikle zirai sıkıntı ve semender sorunu tek hamleyle çözülmüştür: Tehlikeli gerginlik dinmiş ve Madam Tppler'in karıştığı yolsuzluk ortaya çıkınca, becerikli ve deneyimli M. Monti hükümetin yeni donanma bakanı olmuştur.

3

Manş'taki Olay

Bir zaman sonra, Belçika kargo gemisi *Oudenbourg* Oostende'den Ramsgate'e doğru yola çıktı. Dover Boğazı'nın ortalarında nöbetçi subay, yarım mil güneyde, "suyun içinde bir şeyler olduğunu" fark etti. Birisinin boğulduğunu düşünerek gemiye, suyun çalkalandığı noktaya doğru gitmesini emretti. Yaklaşık 200 yolcu, orsa tarafında bu tuhaf gösteriyi izliyordu: Bazı yerlerde su dikey sütunlar halinde sığıyor, bazı yerlerdeyse üstünde siyah bir gövde çırpınıyordu, deniz yüzeyinde yaklaşık 300 metrelik bir alan çalkalanıyor ve köpürüyordu, derinlerden yüksek bir gürleme ve kükreme sesi geliyordu. Sanki suyun altında küçük bir volkan patlıyor gibiydi. *Oudenbourg* yavaşça olay yerine yaklaşırken, aniden devasa bir dalga pruvadan on metre yukarı yükseldi ve ürkütücü bir patlama oldu. Gemi bir anda yükseldi ve güverteye neredeyse kaynar su boşaldı; aynı anda ön güverteye büyük, siyah bir gövde çarptı; can çekişerek kıvranıyor ve çığlık atıyordu: Ağır yaralı ve yanmış bir semenderdi bu. Kaptan patlamanın ortasına doğru sürüklenmemek için tam yol tornistan emri verdi ama patlamalar artık her yerdedi ve deniz yüzeyine parçalanmış semenderler yayılmıştı. Sonunda gemi çark edebildi ve *Oudenbourg* süratle kuzeye döndü. Tam da o anda, kış tarafına 600 metre uzakta ürkütücü bir patlama daha oldu ve yaklaşık 100 metre yükseğe

bir su ve buhar kütlesi yükseldi. *Oudenbourg* doğrudan *Harwich*'e dümen kırdı ve telsizle her yere uyarı mesajı gönderdi: "Dikkat Dikkat! Oostende-Ramsgate hattında su altı patlamaları! Sebebi bilinmiyor. Bütün gemilerin bölgeden uzak durması önerilir!" Bu sırada, sanki bir deniz tatbikatı yapılıyormuşçasına, gürleme ve kükremeler devam ediyordu; ama sıçrayan su ve çıkan buhar yüzünden hiçbir şey görünmüyordu. *Dover* ve *Calais*'den hücumbotlar ve destroyerler yola çıkmış, askerî uçaklar da olay yerine gönderilmişti; ne var ki olay yerine vardıklarında buldukları tek şey sarı, yapışkan bir sıvı ve ölü balıklar, paramparça olmuş semenderlerle kaplı deniz oldu.

İlk başta boğazda mayın patlamış olabileceği düşünülüyordu. Ama boğazın iki yakası birliklerle askerî kordona alınıp da İngiliz başbakanı dünya tarihinde yalnızca dördüncü kez hafta sonu tatilini yarıda kesip alelacele *Londra*'ya dönünce, insanlar bunun son derece önemli bir uluslararası olay olduğunu düşünmeye başladı. Gazeteler en dehşet verici söylentileri ortaya attılar ama şaşırtıcı şekilde bu kez hikâyeleri gerçeklikten çok uzaktı: Birkaç kritik gün boyunca *Avrupa*'nın ve beraberinde tüm dünyanın büyük bir savaşın eşiğinden döndüğünden kimsenin şüphesi yoktu. Ancak birkaç yıl sonra, o zaman İngiliz kabinesi üyelerinden olan *Sör Thomas Mulberry* genel seçimlerde parlamento-daki koltuğunu kaybedip de anılarını yayımladığında, o gün gerçekte neler yaşandığı ortaya çıktı. Ama artık kimse olup bitenlerle ilgilenmiyordu.

Özünde olan şuydu: Hem *Fransa* hem de *İngiltere*, boğazın kendilerine ait taraflarında su altı semender tahkimatları inşa etmeye başlamıştı; savaş durumunda bu tahkimatlar boğazın tamamen kapatılmasını sağlayacaktı. Elbette her iki taraf da bu çalışmalara başladığı için karşı tarafı suçlamıştı; ama gerçek şu ki iki taraf da, rakipleri önce davranırsa

diye harekete geçmiş ve çalışmalara eşzamanlı olarak başlamıştı. Özetle, Dover Boğazı'nın altında karşılıklı iki devasa beton kale yükseliyordu; bu kaleler ağır silahlar, torpil ateşleyicileri, geniş mayın tarlaları ve genel olarak insanlığın son askerî icatlarıyla donatılmıştı. İngiliz tarafında bu korutucu su altı kalesinin inşası iki *heavy* semender tümeni ve 30.000 işçi semender tarafından; Fransız tarafındaysa birinci sınıf savaşçı semenderlerden oluşan üç tümen tarafından yürütülüyordu.

Görünüşe bakılırsa, o kritik günde İngiliz semenderlerinden bir grup işçi, deniz tabanında bir grup Fransız semenderiyle karşılaşmıştı. Hikâyenin Fransız versiyonuna göre, barış içinde çalışan semenderler onları püskürtmeye çalışan İngiliz semenderlerinin saldırısına uğramıştı; silahlı (öyle iddia ediliyordu) İngiliz semenderleri, bazı Fransız semenderlerini kendi taraflarına çekmeye çalışmış ve onlar da direnmişti. Bunun üzerine İngiliz asker semenderler Fransız işçi semenderlere el bombaları ve havanlarla ateş açmış, Fransız semenderleri de aynı silahlarla cevap vermeye mecbur kalmıştı. Fransız hükümeti, Majesteleri'nin hükümetinden tam tazminat talep etmiş, aynı zamanda deniz tabanının ihtilafli bölümünü boşaltmasını talep etmişti; bu tür olayların bir daha yaşanmayacağına dair teminat da istiyordu.

Diğer taraftan İngiliz hükümeti, Fransa Cumhuriyeti'ne gönderdiği özel bir notada, silahlı Fransız semenderlerinin boğazın İngiliz bölümünü işgal ettiklerini ve o tarafa mayın döşemeye başladıklarını belirtmişti. İngiliz semenderleri de onlara İngiliz çalışma sahasında oldukları uyarısında bulunmuştu; bunun üzerine tepeden tırnağa silahla donatılmış Fransız semenderleri el bombaları atarak yanıt vermiş, bir dizi İngiliz işçi semenderi öldürmüştü. Majesteleri'nin hükümeti, üzülerek Fransa Cumhuriyeti'nden tam tazminat

talep ediyor ve gelecekte Fransız asker semenderlerin, boğazın İngiltere tarafına geçmeyeceklerine dair teminat istiyordu.

Bunun üzerine Fransız hükümeti, Fransa sahil şeridinin yakınında su altı kalesi inşa eden bir komşuyu tolere edemeyeceğini deklare etti. Boğaz zeminine dair yanlış anlaşılmaya gelince, Fransa Cumhuriyeti sorunun Londra Sözleşmesi'ne göre çözümlenmesini ve Lahey'deki Uluslararası Mahkeme'ye taşınmasını öneriyordu.

İngiliz hükümeti, İngiliz kıyılarının güvenliği konusunu herhangi bir yabancı mahkemeye taşımayacağı yanıtını verdi. Saldırıya uğrayan ülke olarak bir kez daha özür talep ediyor, uğranan hasarın tazminini ve gelecek için teminat talep ediyordu. Eşzamanlı olarak, Malta'da konuşlanmış olan İngiliz Akdeniz Filosu son sürat batıya yönelmişti; Atlantik Filosu da Portsmouth ve Yarmouth'da toplanma emri almıştı.

Fransız hükümeti de tüm bahriye öğrencilerinin mobilizasyonu için emir vermişti.

Artık her iki ülkenin de geri çekilmesi mümkün görünmüyordu; sonuçta, sorun tüm boğazın kontrolünü ele geçirmektir. O kritik anda Sör Thomas Mulberry şaşırtıcı bir keşif yapmıştı: Sör Samuel Mandeville'in teklifi üzerine –bir süre önce– çıkan, İngiliz kara sularında tek bir semenderin bile istihdamına izin vermeyen yasa hâlâ yürürlükte olduğundan, İngiliz tarafında savaşçı ve işçi semender bulunması mümkün değildi (en azından kâğıt üstünde). Yani İngiliz hükümeti, Fransız semenderlerinin İngiliz semenderlerine saldırdığını iddia edemezdi; böylece tüm olay, Fransız semenderlerinin kasten ya da kazara İngiliz kara suları sınırlarını ihlal etmesine indirgenmiş oldu. Fransa Cumhuriyeti otoriteleri konuyu soruşturacaklarının sözünü verdiler; İngiliz hükümeti konunun Lahey'deki

Uluslararası Mahkeme'ye taşınmasını teklif bile etmedi. İngiliz ve Fransız deniz kuvvetleri komutanlıkları, iki tarafın su altı kalelerinin beş kilometre genişliğinde bir tarafsız bölgeyle ayrılması hususunda mutabakat sağladılar. Bu anlaşma, iki ülke arasındaki dostluğu sıradışı biçimde pekiştirmişti.

4

Der Nordmolch

Kuzey ve Baltık Denizi'nde ilk semender sömürgelerinin kurulmasından birkaç yıl sonra, Alman araştırmacı Dr. Hans Thüning, Baltık semenderlerinin –kuşkusuz yeni çevrelerine uyum sağlarken– bir dizi farklı fiziksel özellik göstermeye başladığını saptadı. Daha soluk oldukları, daha dik yürüdükleri ve daha uzun ve dar bir kafatasına işaret eden bir kafa yapısı olduğu söyleniyordu. Bu türe *der Nordmolch* veya *der Edelmolch* (Andrias Scheuchzeri varyasyonu *nobilis erecta Thüning*) adı verilmişti.

Bunun üstüne Alman basını, Baltık semenderine yoğun ilgi göstermeye başladı. Semenderlerin Alman çevre koşullarına uyum sağlamak adına bu farklı ve üstün ırk özelliklerini geliştirmiş olduklarına dikkat çekiyorlardı; tartışmasız bütün semenderlerden üstün bir türdü. Gazeteler, hem fiziksel hem de ahlaki açıdan az gelişmiş, aşağı Akdeniz semenderlerinden aşağılayarak bahsediyor, tropik bölgelerdekilere vahşi diyor, diğer uluslarınkileri de düşük, barbar ve vahşi semenderler olarak niteliyordu. Dev Semenderden Üstün Alman Semenderine: Günün sloganı artık buydu. Sonuçta, bütün modern semenderlerin kökeni Alman topraklarında değil miydi? Beşikleri, Alman bilim adamı Dr. Johannes Jakob Scheuchzer'in Miyosen'e dayanan şanlı ayak izlerini bulduğu Öhningen değil miydi? İlk Andrias

Scheuchzer'in, jeolojik çağlarda Alman topraklarında doğduğuna şüphe yoktu; sonrasında diğer denizler ve bölgelere göç etmiş ve bunun bedelini de evrimsel az gelişmişlik ve yozlaşma ile ödemişti. Ama kadim anavatanına yeniden yerleşir yerleşmez özüne dönmüştü: Scheuchzer'in asil Kuzeyli Semenderi açık tenli, dik ve dolikosefaldır. Bu nedenle semenderler ancak ve ancak Alman topraklarında, büyük Johannes Jakob Scheuchzer'in Öhningen'de keşfettiği ayak izindeki saf ve üstün formlarına bürünebilirdi. Ari Alman semenderlerinin, Alman sularında gelişebilmesi için Almanya'nın yeni ve daha uzun bir sahil şeridinde, sömürgelere, okyanuslara ihtiyacı vardı. Alman gazeteleri, semenderlerimiz için yeni alanlara ihtiyacımız var diye yaygara koparıyordu ve bu gerçek her daim Alman ulusunun gözleri önünde olsun diye, Berlin'de Johannes Jakob Scheuchzer adına görkemli bir anıt dikilmişti. Anıtta, büyük doktor elinde kalın bir kitapla tasvir edilmişti; ayaklarının dibinde de dik, asil Kuzey Semenderi oturuyor, uçsuz bucaksız dünya okyanuslarına doğru, uzağa bakıyordu.

Söylemeye gerek yok, bu ulusal anıtın açılışında uzun konuşmalar yapıldı ve bu konuşmalara uluslararası basında özel bir yer verildi. Özellikle İngiltere'de "Yeni Alman Tehdidi" olarak yankı buldu. Almanya'nın gelecek üç yıl içinde sahil şeridini 5.000 kilometre genişletmeye ihtiyacı olduğu türünden resmî açıklamalar yapılırsa, olabildiğince açık bir cevap vermekten başka çaremiz kalmazdı: Pekâlâ, gelin de alın bakalım! İngiliz kıyılarından dişlerinizi toplarsınız. Hazırlıklıyız ve üç yıl içinde daha da hazırlıklı olacağız. İngiltere, iki büyük kıta gücünün toplamından daha çok savaş gemisine sahip olmalıdır ve olacaktır; işbu askeri güç dengesi kati surette değişmeyecektir. Eğer çılgınca bir donanma yarışı başlatmak niyetindeyseniz, buyrun başlatın; İngiltere bir adım bile geride kalmayacaktır.

“Almanya’nın meydan okumasını kabul ediyoruz,” diye açıklamıştı Deniz Bakanı Sör Francis Drake, Avam Kamarası’nda yaptığı konuşmada. “Elini denize uzatanlar, donanmamızın zırhıyla karşılaşacaktır. Büyük Britanya, adalarına, kıyılarına ve sömürgelerine yapılacak her türlü saldırıyı geri püskürtecek kadar güçlüdür. En küçük bir dalgası bile İngiliz kıyılarına degecek olsa, inşa edilen yeni kıtaları, adaları, tahkimatları ya da hava üslerini de bu türden saldırılar olarak kabul edeceğiz. Sahil şeridini bir metre bile değiştirme niyetinde olanlara son uyarımızdır bu.” Bunun üzerine parlamento, başlangıç olarak yarım milyar sterlinlik bir bütçeyle yeni savaş gemilerinin üretimine onay vermişti. Bu, Johannes Jakob Scheuchzer Anıtı’nın dikilmesine verilen oldukça provokatif bir yanıtı. Bu anıt yalnızca 12.000 reichsmarka* mâl olmuştu.

İstihbarat ağı çok geniş olan Fransız politika yazarı Marquis de Sade’dan bu açıklamalara bir yanıt geldi. İngiliz deniz bakanı (diyordu), Büyük Britanya’nın her türlü olasılığa hazırlıklı olması gerektiğini ilan etmiş. Tamam. Peki ya sayın bakan, Almanya’nın Baltık semenderlerinden oluşan daimî, donanımlı, hazır ve nazır, şimdiden 5 milyonluk bir savaşçı ordusu olduğunu biliyor mu? Bunlara, yedekte bulunan ve işgal ordusu olarak kullanılabilecek, teknik ve ikmal hizmetlerinde çalışan 17 milyon semenderi de ekleyin. Bugün Baltık semenderleri dünya üzerindeki en iyi askerlerdir; psikolojik olarak mükemmelen beyinleri yıkanmıştır, gerçek ve ulvi görevinin savaşmak olduğunu bilir; bir fanatiğin hevesi, bir teknisyenin serinkanlı becerisi ve Prusya semenderlerinin ürkütücü disipliniyle her türlü çatışmaya girmeye hazırdır.

* Almanya’da 1924-1948 arasında kullanılan para birimi. –e.n.

Peki ya İngiliz deniz bakanı, Almanya'nın hummalı bir şekilde, bir tugay savaşçı semenderi tek seferde taşıyabilecek nakliye araçları ürettiğinden haberdar mıdır? Yalnızca Baltık semenderlerinden oluşan tayfalara sahip, 3.000 ila 5.000 kilometrelik etki yarıçapı olan yüzlerce küçük denizaltı ürettiğini biliyor mudur? Okyanusun çeşitli noktalarına devasa su altı yakıt tankları yerleştirdiğinden haberdar mıdır? İsterseniz bir kez daha düşünelim: İngiliz halkı gerçekten her türlü olasılığa hazırlıklı mıdır?

Çıkabilecek herhangi bir savaşta semenderlerin önemini tahayyül etmek güç değildir, diye devam ediyordu Marquis de Sade, su altı obüsleri, havan topları ve her kıyıyı abluka altına alabilecek torpilleri var. Belki de dünya tarihinde ilk kez kimse İngiltere'nin o muhteşem ada konumunu kıskanmayacak. Ama yeri gelmişken; İngiliz Deniz Kuvvetleri Komutanlığı, Baltık semenderlerinin normalde oldukça barışçıl aletler olan havalı matkaplarla da donatıldığından haberdar mı? Peki ya bu matkapların bir saatte en sağlam İsveç granitini bile delebileceğini ya da İngiliz kireç taşlarında elli-altmış metrelik delikler açabileceğini biliyor mu? (Geçtiğimiz ayın 11, 12 ve 13'ünde, Hythe ve Folkestone arasındaki İngiliz sahil şeridinde, tam da Dover kalelerinin dibinde, gizli bir Alman keşif görevi sırasında kanıtlanmıştır bu.) Kanalin karşı yakasındaki dostlarımıza, Kent ya da Essex'in deniz seviyesi altında kalan kısmının İsviçre peyniri gibi delik deşik hale gelmesinin kaç hafta süreceğini hesap etmelerini tavsiye ederiz. Şimdiye dek adalılar şehirlerini, İngiltere Bankası'nı ya da yeşil düzlüklerdeki huzurlu kır evlerini yok edebilecek tek felaketin havadan geleceğini sanıyordu. Şimdi bırakın kulaklarını yere, çocuklarının üzerinde oynadıkları toprağa dayasınlar: Bugün değilse yarın, öğütücülerin uğultusunu, patırtıla-

rı, semenderlerin matkaplarının delici sesini duyacak, eşi benzeri olmayan patlayıcılarla açtıkları delikleri hissedecekler. Çağımızın mucizesi artık havadaki savaş değil, su ve yer altındaki savaştır. Albion'un güvertesinden kaptanın yaptığı özgüvenli konuşmayı duyduk: Evet, hâlâ dalgaları aşan ve denize hükmeden güçlü bir gemi; ama bir gün bu dalgalar un ufak olmuş, denizin derinliklerine batmakta olan geminin üstünü kaplayabilir. Bu tehlikeyi şimdiden bertaraf etmek bilgece olmaz mı? Bundan üç yıl sonra çok geç olacaktır!

Parlak Fransız gazetecinin yaptığı bu uyarı İngiltere'de büyük telaşa neden oldu. Tüm yalanlamalara rağmen İngiltere'nin dört bir yanında insanlar semender matkaplarının seslerini işitmeye başladılar. Elbette resmî Alman makamları da, yukarıda alıntılanan makaleyi yalanlayıp reddettiler, baştan sona düşman kışkırtması ve propagandası olduğunu iddia ettiler; ne var ki aynı anda Alman donanması Baltık'ta, kara kuvvetleri ve savaşçı semenderler arasında önemli ortak çalışmalar sürdürüyordu. Bu tatbikatlar dâhilinde, yabancı askerî ataşelerin gözü önünde, bir semender müfrezesi Rügenwalde yakınlarında yaklaşık altı kilometrekarelik bir kumluk alanı havaya uçurdu. Toprak, dehşet bir gümbürtüyle "kırılmış bir buzdağı gibi" yükselip, bir an sonra da devasa bir duman, kum ve çakıl duvarına dönüştüğünde ortaya çıkan manzaranın olağanüstü bir temaşa olduğu söylenir. Gökyüzü sanki geceymiş gibi kararmış ve yükselen kum yaklaşık yüz kilometre yarıçapındaki bir alana yayılmış; birkaç gün sonra bile Varşova'ya kum yağmaya devam etmiş. Bu muazzam patlamanın ardından dünyanın atmosferinde o kadar çok ince kum ve toz kalmıştı ki yıl sonuna kadar bütün Avrupa'da günbatımları sıradışı bir güzellikte yaşanmıştı, hiç olmadığı kadar kırmızı ve ateşliydi.

Parçalanan sahil şeridini dolduran denize sonradan Scheuchzer Denizi adı verildi ve sayısız okul gezisinde şu meşhur semender marşını söyleyen Alman çocuklarının popüler adresi oldu:

SOLCHE ERFOLCHE ERREICHEN NUR DEUTSCHE MOLCHE.*

* *Alm.* Sadece Alman Semenderleri Böyle Muvaffak Olabilir. –e.n.

Wolf Meynert Eserini Kaleme Alıyor

Königsberg'de münzevi hayatı yaşayan filozof Wolf Meynert'in anıtsal eseri *Untergang der Menschheit*'inin* esin kaynağı, belki de o muhteşem ve trajik günbatımlarıydı. Onu, sahilde başı açık, uçuşan bir pelerinle yürürken, büyülenmiş gözlerle gökyüzünün yarısından fazlasını kaplayan o ateş ve kan seline bakarken canlı bir şekilde hayal edebiliriz. "Evet," diye fısıldıyor heyecanla, "evet, insanlık tarihinin sonsözünü yazma vakti geldi!" Ve sonra da, oturup yazdı.

İnsan ırkının trajedisi sahneleniyor, diye başlıyordu Wolf Meynert. Hummalı girişimler ve teknolojik zenginlik gözünü kör etmesin; bunlar çoktan ölümün damgasını vurduğu organizmanın yüzündeki ateşli hastalık döküntüleri yalnızca. İnsanlık böylesi hızlı bir yükselişe hiç tanık olmamıştı; ama yine de bana tek bir mutlu insan bulun, halinden memnun tek bir sınıf ya da mevcudiyetini tehdit altında hissetmeyen tek bir ulus gösterin. Medeniyetin bütün armağanları, Karun bolluğundaki manevi ve maddi değerler arasında, hepimiz karşı konulmaz bir belirsizlik, endişe ve huzursuzluk hissine kapılmış haldeyiz. Ve ardından, Wolf Meynert acımasızca bugünkü dünyanın zihinsel vaziyetini

* *Alm. İnsanlığın Çöküşü.* –e.n.

analiz etti; o korku ve nefret, güvensizlik ve megalomani, sinizm ve kayıtsızlık karışımını: Tek bir kelimeyle ifade etmek gerekirse umutsuzluğu, diye özetliyordu Wolf Meynert. Tipik nihai semptomlar. Ahlaki ızdırap.

Soru şu: İnsan hiç mutlu olabildi mi? Tek başına insan, evet, bütün canlılar gibi; ama tüm insanlık, hayır. İnsanın trajedisi, insanlığa dönüşmeye mecbur bırakılmış olmasıdır ya da geri dönülmez bir şekilde uluslara, ırklara, inançlara, devletlere ve sınıflara, zengin ve fakire, eğitilmiş ve cahile, yönetenler ve yönetilenlere bölündükten sonra, çok geç bir zamanda insanlığa dönüşmüş olmasıdır. Atları, kurtları, koyun ve kedileri, tilkileri ve geyikleri, ayıları ve keçileri bir araya toplayın; tek bir yere kapatın ve adına “Sosyal Düzen” denilen o akıldışı kalabalığın içinde bir arada yaşamaya ve ortak hayatın kurallarına uymaya zorlayın — işte o zaman mutsuz, tatminsiz, kaçınılmaz olarak biçimsiz bir sürü olacaktır ve bu sürünün içinde hiçbir mahluk kendini evinde hissedemez. İşte insanlık denilen büyük ve heterojen sürünün resmi de aşağı yukarı budur. Uluslar, devletler ya da sınıflar birbirlerine baskı yapmadan, birbirleriyle çatışmadan uzun süre bir arada yaşayamazlar; ta ki taraflar için dayanılmaz bir seviyeye gelene kadar — ya da sonsuza dek birbirlerinden uzakta (eğer dünya yeterince büyük olsaydı bu mümkündü) veya birbirlerine karşı ölüm kalım mücadelesi vererek yaşarlar. Irk, ulus ya da sınıf gibi biyolojik insan varoluşları için homojenliğin ve el değmemiş mutluluğun tek yolu kendilerine yer açmak ve diğerlerini yok etmektir. İnsan ırkının zamanında başaramadığı şey de budur. Artık çok geç. Onlardan kurtulmak yerine, “diğerlerini” korumak için birçok doktrin ve taahhüt yarattık; ahlaki kurallar, insan hakları, anlaşmalar, hukuk, eşitlik, insanlık ve daha türlü türlü kavramlar ürettik; hem bizi hem de “diğerlerini” kucaklayan ve kavramsal açıdan daha üstün bir

vahdete taşıyan insanlık kurgusunu icat ettik. Ne ölümcül bir hata! Ahlak kurallarını biyolojik kanunlardan üstün tuttuk. Toplulukların varoluşunun şu doğal önkoşulunu hiçe saydık: Yalnızca homojen bir toplum mutlu olabilir. Büyük ama imkânsız bir hayal uğruna bu erişilebilir mutluluğu feda ettik: bütün halklar, uluslar, sınıflar ve kastlardan *tek bir* insanlık, *tek bir* düzen yaratmak. Bu yüce gönüllü bir aptallıktı. Bir bakıma da insanın kendini aşmaya dair tek saygıdeğer girişimiydi. Ama işte, insan ırkı bu aşırı idealizmin bedelini durdurulamaz kargaşayla ödüyor.

İnsanın kendini insanlığa dönüştürme süreci medeniyet kadar, ilk kanunlar ve ilk topluluklar kadar eskidir; şayet bugün binlerce yıl sonrasında ırklar, uluslar, sınıflar ve ideolojiler arasındaki yarığın bu denli derinleştiği bir aşamaya varmışsak, bireyler bütününden bir çeşit insanlık yaratma uğraşımızın kesin ve trajik bir yenilgiye uğradığını kabul etmek zorundayız demektir. Sonunda bunu idrak etmeye başladık; dolayısıyla *bir* ulus, *bir* sınıf ya da *bir* inanca yer açarak, insan toplumunu farklı bir şekilde birleştirme çabaları ve planları da buradan çıktı. Peki tedavisi olmayan ayrışma hastalığından ne kadar muzdarip olduğumuzu kim söyleyebilir? Er ya da geç her sözde homojen bütün, kaçınılmaz olarak farklı çıkarları, unsurları ve tabakaları olan bambaşka kümelere bölünecektir; bunlar da ya birbirlerini yok edecek ya da bir arada yaşayarak ızdırap çekeceklerdir. Çıkış yolu yoktur. Bir kısır döngüdeyiz; fakat evrim sonsuza dek bu döngüde sürmez. Doğanın bizzat kendisi semenderlere yer açarak bunu tecrübe etmiştir.

Semenderlerin, tam da o kötü kaynaşmış ve sürekli parçalanan o büyük organizmanın, yani insanlığın can çektiği anda ortaya çıkmış olmaları bir tesadüf değildir, diye belirtiyordu Wolf Meynert. Önemsenmeyecek sapmaları bir kenara bırakacak olursak, semenderler tek bir devasa

ve homojen bütünü temsil etmektedir: Şimdiye kadar ayrılmış kavimler, diller, uluslar, devletler, inançlar, sınıflar ya da kastlar geliştirmemişlerdir; efendileri ya da uşakları yoktur; özgür adamları ya da köleleri, zengin ya da fakirleri de yoktur; aralarında iş gücüne bağlı farklılıklar vardır ama kendi içlerinde homojen, tek tip ve tutarlı bir kalabalık teşkil ederler; biyolojik açıdan eşit derecede ilkel, doğa tarafından eşit derecede donanmış, eşit derecede yerleşik ve aynı düşük yaşam seviyesindedirler. En kötü durumdaki zenciler ya da Eskimolar bile, o milyarlarca medeni semenderden mukayese kabul etmeyecek şekilde daha yüksek yaşam standartlarına, kesinlikle daha zengin maddi ve kültürel varlıklara sahiptir. Yine de semenderlerin bu durumdan muzdarip olduğuna dair hiçbir belirti yoktur. Bilakis, insanın metafizik dehşetin ve varoluşsal kaygının avuntusu olarak ihtiyaç duyduğu bütün o şeylere semenderlerin ihtiyaç duymadığını anlamak zorundayız. Felsefe, ahiret ve sanat olmadan da yapabiliyorlar; fantezi, mizah, mistisizm, oyun ya da hayal ne demek bilmiyorlar; yalnızca sapına kadar realistler, o kadar. İnsandan, karıncalar ya da ringa balıkları kadar uzaklar; farklılaştıkları tek husus farklı bir yaşam alanına, insan medeniyetine adapte olabilmiş olmaları. Köpeklerin insan yerleşkelerine yerleşmesi gibi yerleşmişler; o çevre olmadan yaşayamazlar ama oldukları şeyden de vazgeçmiyorlar: oldukça ilkel ve çok az farklılaşmış bir hayvan grubu. Bu onların mutlu bir şekilde yaşayıp üremeleri için yeterli; aralarında herhangi bir eşitsizlik hissi olmadığı için mutlu bile olabilirler. Onlar homojen. İşte bu yüzden de bir gün, gelecekte herhangi bir gün, insanın başaramadığı şeyi tamamlayabilir; el değmemiş birliğiyle türlerini dünyanın dört bir yanına yayabilir; küresel bir topluluğu, özetle evrensel semenderliği kurabilirler. İşte o gün, insan ırkının bin yıllık ızdırabı son bulacak. Dünyada, ikisi de tüm dünyaya

hükmetmeye çalışan iki ayrı akım için yeterli yer olmayacak. Birinin teslim olması gerekecek; hangisinin olacağını ise zaten biliyoruz.

Bugün dünyada yaklaşık 20 milyar medeni semender yaşıyor, yani insan nüfusunun yaklaşık on katı kadar; biyolojik gereklilik ve tarihsel mantık, boyunduruk altındaki semenderlerin bağımsızlıklarını kazanmalarını gerektirecek; yani homojen bir birlik oluşturacaklar ve dünyanın bugüne kadar gördüğü en büyük güce dönüşecekler: Dünyaya hükmedecekler. O gün geldiğinde insana kıymayacaklarını mı düşünüyorsunuz? Aynı tarihsel hataya düşüp yenik uluslar ve sınıfları yok etmek yerine onları köleleştireceğine mi inanıyorsunuz? Önce bencil duygularla insanlar arasında sonu gelmez çatışmalara yol açıp, sonra da cömertlik ve idealizmle köprüler kuracağını mı sanıyorsunuz? Hayır, diye itiraz ediyordu Wolf Meynert, kitabımı dikkate alırlarsa semenderler bu tarihsel hataya düşmeyecek! Bütün insan uygarlığının vârisi onlar olacak; dünyaya hükmetmek için yaptığımız ve yapmaya yeltendiğimiz her şey onların kucağına düşecek. Ama şayet o mirasla birlikte bizleri de sahiplenmeye kalkarlarsa birbirlerine düşecekler. Kendi homojenliklerini korumak istiyorlarsa insanlardan kurtulmaları gerek. Bunu yapmazlarsa, er ya da geç kendi çifte yıkıcı eğilimimizi, farklılıklar yaratıp bunlara tahammül etme hastalığımızı onlara da bulaştırırız. Ama korkmayın: Bugün, insanlık tarihini devam ettirecek hiçbir canlı, insanlığın bu kendi pimini çeken aptallığını yinelemeyecektir.

Semender dünyasının insan dünyasından daha mutlu olacağına şüphe yok; birleşik, homojen ve her yerde aynı ruh egemen olacak. Bir semenderin dili, fikirleri, inancı ya da yaşamdan beklentileri bir diğerininkinden farklı olmayacak. Aralarında ne kültür ne de sınıf farklılığı olacak; yalnızca iş bölümü olacak. Ne efendiler ne de köleler olacak;

Çünkü onların yaratıcısı, yöneticisi, işvereni ve ruhani kılavuzları olan Büyük Semender'e hizmet edecekler. Tek bir ulus ve tek bir kast olacak. Bizimkinden daha iyi ve daha m kemmek bir dünya olacak onlarınki. Tek muhtemel "Mutlu Yeni Dünya" bu olacak. Pekâlâ, o halde buna *yer açalım*: Yok olan insanlığın, trajik bir g zelliikle –ki bunun için de çok geç değilse– kendi sonunu hızlandırmaktan başka yapabileceği bir şey yok.

Burada Wolf Meynert'in görüşlerine mümkün olduğunca anlaşılır bir biçimde yer verdik; bir zamanlar bütün Avrupa'yı, özellikle de insanlığın çöküşüne ve yok oluşuna şevkle inanan gençliği büyüleyen bu fikirlerin, etkisinden ve derinliğinden çok şey kaybettiğinin farkındayız. Doğrudur, birtakım siyasi neticeleri yüzünden Reich hükümeti bu büyük pesimistin öğretilerini yasakladı ve Wolf Meynert İsviçre'ye sığınmak zorunda kaldı; buna rağmen tahsilli kesimler Meynert'in insanlığın çöküşü teorisini memnuniyetle karşladı. Kitap (632 sayfaydı) bütün dünya dillerine çevrildi ve milyonlarca kopyası semenderlere de dağıtıldı.

6

X Uyarıyor

Meynert'in kehanette bulunan kitabı, kültürün merkezindeki edebî ve sanatsal avangartların şu sloganına esin kaynağı olmuş olabilir: Bizden sonra semenderler gelecek! Gelecek semenderlerindir. Semenderler kültür devrimidir. Velez ki kendi sanatları yok; en azından aptalca idealler, pörsümüş gelenekler ve şiir, müzik, mimari, felsefe ve genel olarak kültür adı altında üretilen tüm o muğlak, sıkıcı, demode paçavraların altında belleri bükülmedi. Midemize kramp geçirten o bunakça laflar! Neyse ki insanın o demode sanatını geviş getirmeye başlamadılar henüz; onlar için yeni bir sanat üretmeliyiz! Biz gençler, geleceğin semenderizmine giden yolları döşüyoruz: Bizler ilk semenderler olmak istiyoruz, bizler yarınların semenderleriyiz! Böylece yepyeni bir şiir akımı, semenderyen akımı doğdu; ayrıca yeni bir Tritonik* müzik ile denizanelerinin, denizşakayıklarının ve mercanların biçim dünyasından esinlenen pelajik resim. Dahası, semenderlerin kıyı düzenleme çalışmaları da yeni bir güzellik ve anıtsallık kaynağı olarak

* Triton: "Şeytan aralığı" olarak da bilinen, içinde üç tam nota barındıran artık dördü veya eksik beşli aralığa verilen isim. Uyumsuzluğu, çağrıştırdığı "demonik" gerilim ve çözölmeyi bekleyen askıda kalmışlık hissi sebebiyle Orta Çağ'da Kilise tarafından yasaklanmıştır. -e.n.

görölmeye başlandı. "Artık doğadan bıktık!" çığlıkları yükseldi; eski pürüzlü kayalıklar yerine bırakın düzgün beton kıyılar yükselsin! Romantizm öldü: Geleceğin kıtaları net ve düz çizgiler, küresel üçgenler, eşkenar dörtgenlerle biçimlenecek; yaşlı jeolojik dünyamızın yerini geometrik dünya almalı. Kısacası, zaman yeni olanın zamanıydı; yeni manevi heyecanların ve kültürel manifestoların zamanıydı. Yaklaşan semenderizmin gemisine önceden binmeyi başaramayanlar şanslarını kaybetmiş olduklarını fark ettiler ve intikamlarını "saf insanlık", "insana ve doğaya dönüş" gibi reaksiyoner sloganlarla almaya çalıştılar. Viyana'da bir Tritonik müzik konseri yuhalandı; Paris'te, *Salon des indépendants*'da* kimliği belirlenemeyen bir saldırgan *Capriccio en bleu* isimli bir pelajik tabloyu parçaladı. Özetle, semenderizmin muzaffer ve kaçınılmaz yükselişi başlamıştı.

Elbette "Semender Çılgınlığı" karşıtı muhalif sesler de yükseliyordu. Bunlardan en radikali *X Uyandırıyor* başlıklı bir İngiliz el kitapçığıydı. Bu broşür epey dikkat çekti ama yazarının kimliği hiçbir zaman açıklanmadı; İngilizcede *X*, İsa'nın kısaltması olarak da kullanıldığı için pek çokları onun Kilise'nin ruhani liderlerinden biri olduğuna inanıyordu.

İlk bölümde yazar, semenderlerle ilgili birtakım istatistiklere yer verirken, sayılar güvenilir olmadığı için özür diliyordu. Kitap yazıldığı esnada, semenderlerin toplam nüfusuna dair tahminler bile, dünya üzerindeki tüm insan nüfusunun yaklaşık yedi ila yirmi katı kadar fazla olduğu yönünde seyrediyor. Semenderlerin su altı fabrikaları, petrol kuyuları, yosun plantasyonları, yılan balığı çiftlikleri, kullanılan su gücü ve diğer tabii kaynaklarına dair bilgimiz de belirsizdir; semender endüstrilerinin üretim kapasitelerine

* 1884'te kurulan Bağımsız Sanatçılar Topluluğu tarafından, aynı yıldan beri her sene düzenlenen resim sergisi. —e.n.

dair yaklaşık bir veriye bile sahip değiliz; ama hiç değilse semenderlerin silah güçlerine dair bilgimiz var. Elbette semenderlerin metal, makine parçaları, patlayıcı ve sayısız kimyasal için insanlara bağımlı olduğunu biliyoruz. Ancak, bir kere bütün devletler semenderlere tedarik ettikleri silahların niteliğini ve niceliğini açıklamıyor; üstelik semenderlerin insanlardan satın aldıkları bu yarı işlenmiş mallar ve hammaddelerle denizin derinliklerinde tam olarak ne ürettiklerine dair de şaşılacak kadar az bilgimiz var. Semenderlerin bizim bunları bilmememizi istedikleri açık; geçtiğimiz yıllarda deniz tabanına indirilen pek çok dalgıç vefat etti, ölümleri suda ya da oksijensizlikten boğulma olarak, kaza gibi gösterildi. Bu da hem sınai hem de askerî açıdan endişe verici bir durumdur.

Ancak, diye devam ediyordu takip eden paragraflarda X, semenderlerin insanlardan ne alabilecekleri ya da almayı umduklarını tahmin etmek güç. Karada yaşayamazlar ve su altında da istedikleri gibi yaşamalarını engellememiz mümkün değil. Onların habitatıyla bizimki ebediyen ayrı kalacak. Onlardan belli bir iş gücü talep ediyoruz; ama bunun karşılığında onlara biz olmadan tedarik edemeyecekleri, metal türevi hammadde ve ürünler temin ediyoruz. Ve her ne kadar insanlarla semenderler arasında herhangi bir düşmanlık nedeni olmasa da, metafizik bir düşmanlık mevcut: yüzey yaratıklarına karşı derinlerin yaratıkları (cehennemî yaratıklar); gece yaratıklarına karşı gündüz yaratıkları; parlak kuru toprağa karşı karanlık sular. Deniz ve kara arasındaki sınır çizgisi eskiden olduğundan daha keskin: bizim topraklarımız onların sularıyla sınır komşusu. Elbette sonsuza dek, mükemmelen bu iki ayrı dünyada var olmaya, yalnızca birtakım hizmetler ve mallar alıp vermeye devam edebiliriz; yine de bunun mümkün olmadığı fikrinin verdiği huzursuzluktan da kaçınamayız. Neden mi?

Kesin sebeplerini sayamam ama bu his –sanki bir gün liderliğin el değiştireceğine ve kimin kime hükmedeceği sorununun çözüleceğine dair bir önsezi– mevcut.

Kısmen akıldışı bir başka endişemi de itiraf etmeliyim ki, diye devam ediyordu X, semenderlerin de insanlardan bir takım talepleri olsa biraz rahatlardım. En azından o zaman onlarla pazarlık edebilirdik; çeşitli düzenlemeler getirilebilir, anlaşmalar yapılabilir, bir orta yol bulunabilirdi. Ama onların bu sessizliği dehşet verici. Onların bu anlaşılmaz ketumluğundan korkuyorum. Örneğin, bazı siyasi imtiyazlar talep edebilirlerdi. Dürüst olmak gerekirse semenderlerle ilgili yasal düzenlemeler oldukça köhne ve onlar kadar medenileşmiş, güçlenmiş yaratıklara yaraşır değil. Semender hak ve ödevlerinin, onların lehine yeniden tanımlanması yerinde olurdu. Semenderlere bir çeşit özerklik verilmesi bile değerlendirilebilir, çalışma koşullarının iyileştirilip emeklerinin gerçek karşılığının verilmesi adil olurdu. Ancak birçok hususta kaderlerini iyileştirmeleri sadece *talep ederlerse* mümkün olacaktır. O zaman onlara bir dizi imtiyaz verebilir ve dengeleyici anlaşmalarla onları kendimize bağlayabilirdik; bu bize hiç değilse birkaç yıl kazandırırdı. Ne var ki semenderler hiçbir şey talep etmiyor; yalnızca üretim performanslarını artırıyorlar; bunun sonunun nereye varacağını sorma vakti geldi. Eskiden sarı, siyah ya da kırmızı tehlikeden bahsederdik; ama bunlar insanlardan gelecek tehlikelere dairdi ve insanların ne isteyebileceklerini az çok kestirebiliriz. Şu anda, insanlığın bir gün kendini neye karşı savunması gerekeceğine dair en ufak bir ipucumuz olmasa bile açık olan bir şey var: Bir tarafta semenderler olacaksa, diğer tarafta bütün insanlık olacak.

Semenderlere Karşı İnsanlar! Durumun bu şekilde ortaya konmasının vakti geldi de geçiyor. Dürüst olmak gerekirse, normal bir insan içgüdüsel olarak semenderlerden

nefret eder, onlardan tiksindir ve korkar. Tüm insanlığın üstüne tüyler ürpertici bir gölge iniyor. Bugünkü insanlığı pençesine almış olan o çılgın düşkünlük, o doymak bilmez eğlence ve zevk açlığı, o heyecan verici serbestiyet başka nedir ki? Roma İmparatorluğu barbar istilasına uğradığından beri böylesi bir ahlaki çöküş görülmemiştir. Bu yalnızca eşi benzeri görülmemiş bir maddi refahın ürünü değil, aynı zamanda çözülme ve yok oluş korkusunun umutsuz çığığdır. Sonumuz gelmeden bir tek daha! Ne utanç! Ne hezeyan! Görünen o ki Tanrı, o müthiş merhametiyle mahvoluş yolunda acele eden ulus ve sınıfları yok ediyor. İnsanlık şöleni için yazılmış o ateşli *mene tekel'i** mi okumak istiyorsunuz? Geceleri, yozlaşmış ve edepsiz şehirlerimizin duvarlarına yansıyan ısıltılı yazılara bakmanız yeter! Bu açıdan biz insanlar semenderlere benziyoruz: Gündüzlerden çok gecelerde yaşıyoruz.

Keşke semenderler bu kadar vasat olmasalardı, diye ümitsizce yakarıyordu X. Evet, az çok eğitimliler, ama bu onları daha da dar görüşlü kılıyor; çünkü insan medeniyetinden yalnızca vasat, kullanışlı, mekanik ve tekrarlanabilir olanları öğrendiler. Kâtip Wagner, Faust'un yanında nasıl duruyorsa, onlar da insanlığın yanında öyle duruyorlar. İnsan Faust gibi aynı kitaplardan öğreniyorlar ama bir farkla: Bu kadarı onlara kâfi ve asla kuşkuya düşmüyorlar. En kötüsü de o boğucu, beyinsiz ve yarı cahil medeni vasatlar topluluğunun nüfusu katlanarak arttı; milyonlarca, milyarlarca ürediler. Ama yok, yanılıyorum: En kötüsü de öyle başarılı oldular ki... Makineleri ve sayıları nasıl kullanacaklarını öğrendiler ve dünyanın hâkimi olmalarına yetti bu. İnsanlığa dair amaçsız, oyunbaz, fantastik ya da kadim olan her şeyi es geçtiler, yani insani olan her şeyi. Yalnızca pratik, teknik

* *Mene mene tekel ufarsin* (Aramice): Babil Krallığı'nın yıkılışını duvarda belirterek Belşazzar'a haber eden alamet. —e.n.

ve kullanışlı olan şeyleri devraldılar. Ve insan medeniyetinin bu acınası müsveddeleri çok da başarılılar: Teknolojik mucizeler yaratıyor, eski gezegenimizi yeniliyor ve insanlığı bile büyülüyorlar. Faust, çömezi ve uşağından başarının ve vasatlığın sırrını öğrenecek. İnsanlık ya semenderlere karşı tarihî bir ölüm kalım savaşı verecek ya da geri dönülmez şekilde semenderleşecek. Kendi adıma, diye hazin bir şekilde sonlandırıyordu X, ilkin tercih ederim.

X'in uyarısına kulak verin, diye devam ediyordu bilinmeyen yazar. O soğuk ve yapışkan şeyden hâlâ kurtulabiliriz. Semenderlerden kurtulmalıyız. Şimdiden sayıları çok fazla; silahlılar ve hakkında hiçbir şey bilmediğimiz askeri güçlerini bize karşı kullanabilirler. Ama nüfusları ve güçlerinden daha korkutucu olanı da başarılı, hatta muazzamane aşağılıkları. Hangisinden daha çok korkmalıyız bilmiyorum: İnsansı medeniliklerinden mi yoksa sinsi, soğuk ve vahşi gaddarlıklarından mı? Ama ikisi bir arada tahayyül edilemeyecek kadar dehşet verici ve neredeyse şeytani. Kültür adına, Hristiyanlık ve insanlık adına kendimizi semenderlerden kurtarmalıyız. Ve bu noktada meçhul havari şöyle sesleniyordu:

Aptallar, semenderleri beslemeyi bırakın! Onları işe almayı, hizmetlerinden faydalanmayı bırakın; bırakın da diğer deniz canlıları gibi, nerede beslenebiliyorlarsa oraya göç etsinler! Doğa onların aşırı nüfusuyla başa çıkacaktır; tabii insanlar, insan uygarlığı ve insanlık tarihi semenderler için çalışmayı bırakabilirse!

Semenderleri silahlandırmayı da kesin! Onlara metal ve patlayıcılar tedarik etmeyi bırakın; makineler ve insan yapımı aletler göndermeye bir son verin! Kaplanlara diş ya da yılanlara zehir tedarik etmezsiniz; bir volkanın altında ateş yakmaz ya da taşkınları engelleyici setleri yıkmazsınız. Bırakın bütün okyanuslarda bir ambargo uygulansın, semen-

derler yasal haklardan mahrum bırakılsın, lanetlensinler ve dışlansınlar, *semenderlere karşı bir Milletler Birliği kurulsun!*

Bırakın insanlık silahları kuşanıp kendi varlığını savunsun; Milletler Cemiyeti bünyesinde bütün gelişmiş ülkelerin katılacağı bir konferans düzenlensin; İsveç Kralı ya da Papa, semenderlere karşı bir Dünya Birliği ya da en azından bir Hristiyan Uluslar Birliği kursun! Bu semender tehdidi altında, dünya savaşının başaramadığı şeyi gerçekleştirme zamanıdır şimdi. Tanrı bağışlasın! Eğer bunlar başarılabilirse, semenderler boşuna gelmiş olmayacaklardır: Tanrı'nın bize gönderdiği bir imtihan olacaklardır.

Bu dokunaklı kitapçık halkın geniş kesimlerinde büyük bir yankı uyandırdı. Yaşlı hanımefendiler eşi benzeri görülmemiş bir yozlaşma yaşandığında hemfikirdiler. Günlük gazetelerin ekonomi sayfalarıysa, semenderlere arz edilen hizmetlerin kısıtlanamayacağını, çünkü bunun üretimde büyük bir düşüşe ve pek çok sanayi kolunda ciddi buhrana neden olacağını vurguluyordu. Tarımsal üretim de büyük ölçüde semender gıdası olarak yetiştirilen darı, patates ve diğer tahıl siparişlerine dayanıyordu; semender nüfustaki azalma gıda pazarında düşüşe neden olur ve çiftçileri yıkımın eşiğine getirirdi. İşçi sendikaları Bay X'in aşırı sağcı olduğunu düşünüyordu ve semenderlere tedarik edilen mallarda herhangi bir kısıtlamaya gidilmesine izin veremeyeceklerini ilan ettiler; işçi sınıfı en nihayet tam istihdam ve performans ikramiyesi kazanmışken, Bay X ekmeği ağızlarından almaya yelteniyordu; işçi sınıfı semenderlerin yanındaydı ve yaşam standartlarının düşürülmesine, onları kapitalizm karşısında savunmasız bırakmaya yönelik her türlü girişime karşıydı. Semenderlere karşı kurulacak Milletler Birliği'ne gelince; bütün ilgili siyasi taraflar bunun gereksiz olduğunu savundu; sonuçta halihazırda bir Milletler Cemiyeti vardı ve denize kıyısı olan ülkeler, semenderlere ağır

silah tedarik etmeyeceklerini Londra Sözleşmesi'nde temin etmişti. Diğer ülkeler, semenderlerini gizlice silahlandırmadıklarına ve komşularına karşı bir tehdit teşkil edecek şekilde askerî potansiyellerini artırmadıklarına dair teminat vermedikçe hiçbir devletin silahsızlanması beklenemezdi. Aynı şekilde, hiçbir devletin semenderlerini göçe zorlaması da beklenemezdi çünkü bu yalnızca diğer devletlerin sınai ve zirai pazarlarını güçlendirmekle kalmaz, aynı zamanda askerî güçlerini de arttırırdı ki bu da en son arzulanacak durumdu. Her aklı başında insanın kabul edeceği türden birçok başka itiraz da geldi.

Bununla birlikte kitapçık, *X Uyarıyor*, derin bir etki bıraktı. Hemen hemen her yerde popülist bir antisemender hareket baş göstermişti ve Semenderlerin Tasfiyesi Dernekleri, Antisemender Kulüpleri, İnsanlığı Savunma Komiteleri ve birçok benzeri örgüt kurulmuştu. Cenevre'deki Semender Sorununu Araştırma Komisyonu'nun bin iki yüz on üçüncü toplantısına katılmaya giden semender delegelerine saldırdılar. Kıyılardaki ahşap çitlerin üzerine "Semenderlere Ölüm!", "Kahrolsun Semenderler!" gibi tehditkâr sloganlar yazıldı. Birçok semender ölene kadar taşlandı; gün ışığında başlarını sudan çıkaramaz hale geldiler. Buna rağmen ne protesto ettiler ne de intikam eylemleri düzenlediler. En azından gün boyunca görünmez oldular ve semender çitlerinin arkasını dikizleyenler sonsuzca ve kayıtsızca uğuldayan denizden başka bir şey göremediler. "Şu piçlere bakın, diyordu nefretle insanlar, "yüzlerini bile göstermiyorlar!"

Ve bu kasvetli sessizliğin ardından Louisiana Depremi geldi.

7

Louisiana Depremi

O gün (11 Kasım, gecenin biriydi) New Orleans'ta şiddetli bir deprem hissedildi; zenci mahallesinde bazı gece-kondular yıkıldı, insanlar panik içinde sokağa fırladı ama yeni bir sarsıntı yaşanmadı, yalnızca camları kıran ve mahalledeki çatıları uçuran şiddetli bir fırtına ile kısa süren uğultulu bir hortum yaşandı, düzinelerce insan öldü, ardından bir çamur yağmuru yağdı.

New Orleans itfaiye birlikleri, afetten en çok etkilenen sokaklara giderken Morgan City, Plaquemine, Baton Rouge ve Lafayette'ten telgraflar yağmaya başladı: İmdat! Kurtarma ekipleri gönderin! Kentimizin yarısı deprem ve fırtınada yıkıldı; Mississippi Barajı çökme tehlikesiyle karşı karşıya. Acilen arama kurtarma ekipleri, ambulanslar ve güçlü kuvvetli adamlar gönderin! – Fort Livingston'dansa yalnızca şu veciz ve manidar soru geldi: Selam, siz de mi boka battınız? Ardından Lafayette'ten bir mesaj geldi: Dikkat, dikkat! En büyük hasara uğrayan yer New Iberia. New Iberia ile Morgan City arasındaki iletişim kesilmiş görünüyor. Orada yardıma ihtiyaç var! – Bir süre sonra Morgan City telefon açtı: New Iberia ile iletişimiz koptu. Otoyol ve tren hattının kapandığını sanıyoruz. Vermilion Körfezi'ne gemi ve uçak gönderin! Yeterli erzakımız var. Yaklaşık otuz ölü ve yüz yaralımız var. – Baton Rouge'dan da bir telgraf geldi: En çok

etkilenen yer New Iberia. New Iberia'ya yardım gönderin. İşçilere ihtiyacımız var, hem de hemen; yoksa barajlarımız çökecek. Elimizden geleni yapıyoruz. – Bir süre sonra: Alo, alo, Shreveport, Natchitoches ve Alexandria, New Iberia'ya yardım trenleri gönderiyor. Alo, alo, Memphis, Winona ve Jackson, New Orleans üzerinden trenler gönderiyor. İnsan taşıyan bütün araçlar Baton Rouge'a yönlendirilsin. – Alo, burası Pascagoula. Ölülerimiz var. Yardım istiyor musunuz?

O ana dek itfaiye araçları, ambulanslar ve kurtarma trenleri, Morgan City-Patterson-Franklin istikametine doğru yola çıkmışlardı. Sabaha karşı dörtten sonra ilk ayrıntılı rapor geldi: Franklin-New Iberia yolu ve Franklin'in yedi kilometre batısı suya battı; görünüşe göre deprem Vermilion Körfezi'ne giden derin yarıklar açtı ve deniz taşı. Öğrenebildiğimiz kadarıyla yarık Vermilion Körfezi'nden doğu-kuzeydoğu yönüne uzanıyor, Franklin'de kuzeye dönüyor, Büyük Göl'e doğru ilerliyor, oradan da daha kuzeye, Plaquemine-Lafayette doğrultusunda uzanıyor, eski bir gölette son buluyor; yarığın ikinci kolu batıda Büyük Göl ile Napoleonville Gölü'nü bağlıyor. Yarığın toplam uzunluğu seksen kilometreyi buluyor, genişliği ise on bir kilometreyi. Görünüşe göre depremin merkez üssü burasıydı. Yarık şans eseri büyük yerleşim yerlerine ulaşmadı; yine de epey can kaybı yaşandı. Franklin'de 60 cm, Patterson'da 45 cm çamur yağdı. Atchafalaya Koyu'ndakiler sarsıntı esnasında denizin üç kilometre kadar geri çekildiğini, ardından otuz metre yükseklikte dalgalarla kıyıya geri çarptığını bildirdi. Kıyıda pek çok can kaybı yaşanmış olmasından korkuluyor. New Iberia ile hâlâ bağlantı kurulamadı.

O esnada Natchitoches'ten gelen sevkیات treni batıdan New Iberia'ya yaklaşıyordu; Lafayette ve Baton Rouge'dan gelen ilk raporlar ürkütücü. New Iberia'ya birkaç kilometre kala tren durdu çünkü raylar çamura batmıştı. Kaçabilenler

şehrin yaklaşık iki kilometre doğusunda bir çamur volkanının patladığını ve anında cıvık, soğuk çamur püskürtmeye başladığını bildirdi; söylenenlere göre New Iberia bir çamur selinin altında kaybolmuştu. Karanlıkta ve devam eden yağmurda ilerlemek son derece güç. New Iberia'yla hâlâ bağlantı kurulamıyor.

Aynı anda Baton Rouge'dan bir mesaj geldi:

MISSISSIPPI BARAJI'NDA BİRKAÇ BİN ADAM
ÇALIŞIYOR STOP YAĞMUR BİR DURSA STOP
KAZIK KÜREK KAMYON İNSANA İHTİYACI-
MIZ VAR STOP PLAQUEMINE'A YARDIM GÖN-
DERİYORUZ ZAVALLILARIN BOTLARI SUYA
BATIYOR

Jackson Kalesi'nden telgraf:

*gece saat bir buçukta dalgalar otuz evi yıkıp geçti neden
olduğunu bilmiyoruz yaklaşık yetmiş kişi sele kapıldı
verici yeni tamir edildi postane de vuruldu alo derhal
cevap verin lanet telgraf memuru fred dalton alo minnie
lacoste'a iyi olduğumu sadece kolumun kırıldığını söy-
leyin kıyafetlerim selle sürüklendi ama verici çalışıyor
tamam fred*

En kısa ve öz mesaj Port Eads'ten gelmişti:

ölüler var burywood tamamen denize karıştı

O sırada (saat artık sabahın sekizi olmuştu) afet bölgelerine gönderilen ilk uçaklar geri dönüyordu. Raporda, gece Port Arthur'dan (Texas) Mobile'a (Alabama) kadar bütün sahil şeridinin bir deprem dalgasıyla sel suları altında kaldığı söyleniyordu; her yerde hasar görmüş ya da yıkılmış evler vardı. Güneydoğu Louisiana (Charles Gölü'nden

Alexandria-Natchez otoyoluna kadar) ve Güney Mississippi (Jackson-Hattiesburg-Pascagoula hattına kadar) çamurla kaplanmıştı. Vermilion Körfezi'nden başlayan, yaklaşık üç ila on kilometre genişliğinde yeni bir haliç açılmıştı, zikzak yapan bir fiyort gibi karaya doğru, neredeyse Plaquemine'a kadar ilerliyordu. New Iberia oldukça kötü durumdaydı ve birçok kişinin evleri ve yolları kaplayan çamuru küredığı görülmüştü. İnış yapmak mümkün olmamıştı. En fazla can kaybı muhtemelen sahil şeridindeydi. Point au Fer açıklarında, Meksika bandıralı olduğu tahmin edilen bir buharlı geminin batmakta olduğu görülmüştü. Chandeleur Adaları yakınlarında denizin üstü gemi enkazlarıyla doluydu.

New Orleans gazetelerinin ilk özel baskısı sabaha karşı dörtten sonra çıktı; gün ağarırken yapılan sonraki baskılarda daha fazla detay vardı. Saat sekiz olduğunda gazeteler afet bölgesinden fotoğraflar ve yeni halicin haritalarını yayımlamaya başladı. Sekiz buçukta Louisina Depremi'nin nedenleri hakkında, Memphis Üniversitesi'nden saygın bir sismolog olan Dr. Wilbur R. Brownell'le yapılan bir röportaj yayımlandı. Kesin çıkarımlarda bulunmak için henüz çok erken, diyordu bilim adamı, ama öyle görünüyor ki sarsıntılar hâlâ aktif olan Orta Amerika fay hattındaki volkanik hareketlilikten kaynaklanmıyor. Bugünkü deprem daha ziyade tektonik kökenli. Örneğin, dağ kitlelerinin (bir tarafta Rocky ve Sierra Madre Dağları, diğer tarafta Appalachain Sıradağları) Mississippi Deltası'nın devamı olan Meksika Körfezi üstündeki yoğun baskısı neden olmuş olabilir. Meksika Körfezi ve Karayip Denizi, Büyük ve Küçük Antiller hattını oluşturmuş olan büyük jeolojik hareketlerin yanında, şimdi Vermilion Körfezi'nden başlayan yarık yalnızca küçük, önemsiz bir oluşum. Orta Amerika'daki çökmenin yeni sarsıntılar, fay kırılmaları ve çatlamlarla devam edeceğine şüphe yok. Vermilion yarığının, merkezi Meksika

Körfezi olan tektonik hareketliliğin uyanışı olabileceği göz ardı edilmemeli. Bu durumda, ABD'nin beşte birinin sular altında kalacağı devasa jeolojik felaketlere şahit olabiliriz. Diğer yandan, eğer bu gerçekleşecekse, büyük olasılıkla Antiller yakınlarındaki deniz tabanı yükselmeye başlar ya da batık Atlantis efsanesinin olduğu söylenen doğuya doğru ilerler.

Bununla birlikte, diye devam ediyordu bilim adamı, etkilenen bölgede ciddi bir volkanik faaliyet olmasından korkmak için hiçbir neden yok; çamur püskürten kraterler Vermilion yarığıyla bağlantılı bataklık gazlarının patlamasından başka bir şey değil. Mississippi alüvyal çökellerinde devasa yer altı gaz kabarcıklarının olması şaşırtıcı değil; havayla temas durumunda yüzlerce ton su ve çamur fışkırtarak patlayabilirler. Ancak, diye devam ediyordu Dr. W. R. Brownell, kesin bir açıklama yapmak için daha detaylı araştırmalara ihtiyaç var.

Brownell'in jeolojik felaketlerle ilgili görüşleri basında geniş yer bulurken Louisiana valisi, Jackson Kalesi'nden gönderilen şu telgrafı aldı:

CAN KAYBINDAN DOLAYI ÜZGÜNÜZ STOP
ŞEHİRLERDEKİ KAYIPLARI ÖNLEMAYE ÇALIŞTIK AMA PATLAMADAN SONRA DEPREM
DALGALARININ ETKİSİNİ ENGELLEYEMEDİK
STOP BÜTÜN SAHİL ŞERİDİNDE ÜÇ YÜZ KIRK
ALTI ÖLÜ TESPİT ETTİK STOP BAŞSAĞLIĞI
DİLİYORUZ STOP ŞEF SEMENDER STOP ALO
ALO BEN JACKSON POSTANESİNDEN FRED
DALTON AZ ÖNCE BURADAN ÜÇ SEMEN-
DER AYRILDI POSTANEYE ON DAKİKA ÖNCE
GELDİLER BANA SİLAH DOĞRULTARAK BU
TELGRAFI VERDİLER AMA SİNSİ YARATIKLAR

ŞİMDİ GİTTİ ÖDEME YAPTILAR VE SUYA
DÖNDÜLER DOKTORUN KÖPEĞİ PEŞLERİN-
DEN GİTTİ ŞEHİRDE SOKAĞA ÇIKILMAMALI
BAŞKA HABER YOK MINNIE LACOSTE'A SEV-
GİLERİMİ İLETİN TELGRAF MEMURU FRED
DALTON

Louisiana valisi telgrafa bakarak uzunca bir süre başını
salladı. Sonunda, şu Fred Dalton da ne dalgacı adam, dedi
kendi kendine, bunu gazetelere göndermemek en iyisi.

Şef Semender Taleplerini Bildiriyor

Louisiana Depremi'nden üç gün sonra bu kez Çin'den bir jeolojik felaket haberi geldi. Korkunç bir yer sarsıntısıyla Jiangsu eyaletinin sahil şeridi, Nanjing'in kuzeyine doğru yarılmıştı; Yangtze Irmağı'nın ağzıyla eski Sarı Irmak yatağının arasında bir yere kadar. Deniz, yarığı doldurmuş ve Huaian ile Fuyang kentleri arasındaki Panjin ve Hongze göllerini birbirine bağlamıştı. Görünüşe bakılırsa deprem nedeniyle Yangtze, Nanjing altındaki nehir yatağının yönünü değiştirmiş, Tai Gölü'ne ve oradan da Hangzhou'ya doğru akmaya başlamıştı. Can kaybına dair henüz bir tahminde bulunulamıyordu. Yüzlerce, binlerce kişi kuzey ve güney illerine kaçıyordu. Japon savaş gemilerine afet bölgesine gitme emri verilmişti.

Her ne kadar Jiangsu'daki deprem, Louisiana'da meydana gelen felaketten çok daha yıkıcı olsa da, daha az dikkat çekmişti: Dünya, Çin'de yaşanan felaketlere alıştı ve görünüşe göre oradaki birkaç milyon hayatın pek de önemi yoktu. Dahası, bilimsel açıdan bunun Ryukyu Adaları'nın ve Filipinler'in yakınındaki derin okyanus çukurluğuyla ilişkili tektonik bir deprem olduğu açıktı. Ne var ki üç gün sonra, Avrupalı sismograflar merkez üssü Yeşil Burun Adaları'nın yakınları olan yeni sarsıntılar kaydetti. Ayrıntılı raporlar,

Saint-Louis'nin güneyindeki Senegambiya' kıyısında şiddetli bir deprem olduğunu bildiriyordu. Lompoul ve Mboro kentleri arasında derin bir çöküntü meydana gelmişti; deniz taşmış ve Merinaghene ile Dimar vadilerine kadar uzanan bu çöküntüyü doldurmuştu. Görgü tanıklarının ifadelerine göre yerden bir ateş ve buhar sütunu püskürmüş, korkutucu bir gümbürtü duyulmuş, geniş bir alana kum ve taş yağmıştı; bunun ardından açılan yarığa denizin doluşu duyulmuştu. Can kayıpları kayda değer değildi.

Bu üçüncü deprem paniğe neden oldu. Dünyada volkanik hareketler canlanıyor mu, diye soruyordu gazeteler. Dünyanın kabuğu çatlamaya başlıyor, diyordu akşam gazeteleri. Uzmanlar Senegambiya yarığının nedeninin, Yeşil Burun Adaları'ndan biri olan Fogo Adası'ndaki Pico Yanardağı'nın bir damarının patlaması olabileceğini söylüyordu; bu volkan en son 1847'de patlamıştı ve o zamandan beri sönmüş olduğu düşünülüyordu. Bu nedenle Batı Afrika depreminin, tektonik kaynaklı olduğu aşikâr olan Louisiana ya da Jiangsu'daki sismik olaylarla ortak bir yanı yoktu. Ancak insanlar dünyanın çatlamakta olmasının tektonik ya da volkanik kaynaklı olup olmadığıyla pek de ilgilenmiyordu. Dünyanın her yerinde insanlar dua etmek için kiliselere akın etmeye başlamıştı. Bazı yerlerde kiliselerin gece bile açık kalması gerekmişti.

20 Kasım gecesi, saat bir civarı Avrupa'nın pek çok yerinde radyo dalgalarında parazitler tespit edildi; güçlü bir verici devreye girmiş gibiydi. 203. dalgaboyundan sanki makine sesleri ya da deniz dalgalarının sesi geliyordu. O uzun, sonu gelmeyen feverandan bir anda korkunç bir vıraklama sesi geldi (herkes aynı şekilde tanımlamıştı gelen

* Senegal ile Gambiya'nın bulunduğu sömürge bölgesinin 20. yüzyıl başlarındaki ismi. Ayrıca, iki ülke tarafından 1982'de aynı isimle bir konfederasyon kurulmuştur. –e.n.

sesi: derinden gelen, vıraklayan, yapay ve megafonla yükseltilmiş bir ses) ve şöyle bağırdı: *"Hello, the Chief Salamander speaking. Stop all broadcasting, you men! Stop your broadcasting! Hello, the Chief Salamander speaking!"* Sonra başka bir tuhaf ses konuştu: *"Ready?" "Ready."* Ardından sanki kanal değişmiş gibi bir cızırtı geldi ve sonra başka bir yapay, vıraklayan ses şöyle dedi: *"Attention! Attention! Attention!" "Hello!" "Now!"* Ve gece sessizliği vıraklayan, yorgun ama yine de buyurgan bir sesle bozuldu:

"Merhaba insanlar! Burası Louisiana. Burası Jiangsu. Burası Senegambiya. Can kaybı için üzgünüz. Gereksiz kayıplara neden olmak istemiyoruz. Yalnızca ara ara size bildireceğimiz sahil şeritlerini tahliye etmenizi istiyoruz. Eğer bu yönergelere uyarsanız yaşanacak kazaları engelleyebilirsiniz. Bir dahaki sefere denizi genişleteceğimiz bölgeler için en az bir gece önceden sizi uyaracağız. Şimdilik yalnızca teknik deneyler yürütüyorduk. Güçlü patlayıcılarınız işe yarıyor. Teşekkür ederiz.

Merhaba, siz insanlar! Paniğe kapılmayın. Düşman değiliz. Yalnızca daha çok suya, kıyıya, sığ suya ihtiyacımız var. Nüfusumuz çok kalabalık. Artık kıyılarınızda bizim için yeterince yer yok. Bu nedenle kıtalarınızı bölmek zorundayız. Onları körfezlere ve adalara dönüştüreceğiz. Bu, dünya sahil şeridinin beş kat büyümesini sağlayacak. Yeni sığlık alanlar yaratacağız. Derin okyanuslarda yaşayamıyoruz. Dolgu malzemesi olarak kıtalarınıza ihtiyacımız var. Dağlara çıkabilirsiniz. Dağlar en son yok edilecek.

Bizi siz istediniz. Dünyanın her yerine yaydınız. Şimdi varız. Sizinle iyi geçinmek istiyoruz. Setlerimiz ve bentlerimiz için bize çelik tedarik edeceksiniz. Torpiller vereceksiniz. Bizim için çalışacaksınız. Siz olmadan eski kıtaları parçalayamayız. Merhaba insanlar; dünya semenderleri

adına, Şef Semender size işbirliği öneriyor. Dünyanızın yok edilışinde bizlerle birlikte çalışacaksınız. Teşekkür ederiz.”

Tuhaf, vıraklayan ses kesildi ve kesintisiz, uğultulu bir makine veya deniz sesi duyuldu. “Merhaba, merhaba, siz insanlar,” diye başladı yeniden vıraklayan ses, “şimdi sizin arşivlerinizden eğlenceli bir müzik yayımlıyoruz. *Poseidon* isimli kurmaca filmde ‘Tritonların Yürüyüşü’ ile başlıyoruz.”

Gazeteler bu gece yayınına “tatsız, kaba bir şaka” olarak aktardı elbette. Yine de, ertesi gece milyonlarca insan radyoları başına oturup o tuhaf, hararetli, vıraklayan ses yeniden konuşacak mı diye beklemeye başladı. Yüksek bir şapırtı ve telaşlı bir gürültüyle, tam olarak saat birde yayın yeniden başladı. “İyi geceler, insanlar,” diye vırakladı neşeyle ses. “Başlangıç olarak, *Galatea* operetinizden ‘Semender Dansı’ kaydını çalacağız.” O gürültülü ve edepsiz müzik bittiğinde aynı korkutucu ama yine de neşeli vıraklama geri geldi. “Merhaba insanlar! Kısa bir süre önce, Atlantik Okyanusu’ndaki radyo istasyonumuzu yok etmeye çalışan İngiliz gambotu *Erebus* bir torpille batırıldı. Mürettebat boğuldu. Evet, İngiliz hükümetine sesleniyoruz: Sesi açın. Port Said Limanı’nda demirli *Amenhotep* gemisi, sipariş ettiğimiz patlayıcıları limanımız Makallah’a getirmeyi reddetti. Her türlü patlayıcı sevkiyatını durdurma emri aldığını iddia etti. Elbette gemi batırıldı. İngiliz hükümetine, yarın sabaha kadar bu emri geri çekmesini tavsiye ediyoruz; aksi halde hepsi Kanada’dan Liverpool’a gitmekte olan tahıl yüklü *Winnipeg*, *Manitoba*, *Ontario* ve *Quebec* gemileri batırılacaktır. Merhaba, Fransız hükümetine sesleniyoruz: Sesi açın. Senegambiya’ya doğru seyreden gemilerinizi geri çağırın. Orada yeni açılan halici genişletmemiz gerekiyor. Şef Semender her iki hükümete de onlarla dostane ilişkiler kurmak istediğini iletmemi istedi. Haberlerin sonu. Şimdi ‘Salamandria, valse érotique’ şarkısını çalacağız.”

Ertesi akşamüstü *Winnipeg, Manitoba, Ontario ve Quebec* gemileri Mizen Head'in güneybatısında batırıldı. Dünyayı korku sarmıştı. BBC o gece Majesteleri'nin hükümetinin semenderlere her türlü gıda, kimyasal madde, ekipman, silah ya da metal sevkiyatını yasakladığını duyurdu. Gece saat bir olduğunda, radyoda heyecanlı bir ses vırakladı: *"Hello, hello, hello, the Chief Salamander speaking! Hello, the Chief Salamander is about to speak!"* Ve ardından o tuhaf, vıraklayan, sinirli ses geldi: "Merhaba insanlar! Merhaba insanlar! Merhaba insanlar! Açlıktan öleceğimizi mi düşünüyorsunuz? Saçmalamayı bırakın! Yapacağınız her eylem geri tepecektir! Dünya semenderleri adına Büyük Britanya'ya sesleniyorum. Şu andan itibaren Özgür İrlanda Devleti hariç, bütün İngiliz adalarına tam blokaj uygulayacağız. Manş Denizi'ni kapatıyorum. Süveyş Kanalı'nı kapatıyorum. Cebelitarık Boğazı'nı bütün gemilere kapatıyorum. Bütün İngiliz limanları kapatılmıştır. Hangi denizde olursa olsun, bütün İngiliz gemileri torpillenecektir. Merhaba, Almanya'ya sesleniyorum. Patlayıcı siparişlerimi on katına çıkarıyorum. Derhal Skagerak'taki ana depoya sevk ediniz. Merhaba, Fransa'ya sesleniyorum. Denizaltı üssü C-3, BFF ve Quest-5'e sipariş verilen torpillerin sevkiyatını hızlandırınız. Sizi uyarıyorum. Eğer gıda sevkiyatını kısıtlarsanız onları gemilerinizden bizzat kendim alacağım. Sizi bir kez daha uyarıyorum." Tuhaf ses boğuk, güç bela anlaşılan bir vıraklamaya döndü. "Merhaba, İtalya'ya sesleniyorum. Venedik-Padova-Udine bölgelerini tahliye edin. Bu size son uyarım, insanlar. Saçmalıklarınızdan bıktık." Uzun bir sessizlik oldu, arka planda kara, soğuk denizin uğultusu duyuluyordu sanki. Sonra neşeli, vıraklayan ses geri döndü: "Ve şimdi, yine sizin kayıtlarınızdan, son şaheser 'Triton-Trot'u çalıyoruz."

9

Vaduz'daki Konferans

Bu tuhaf bir savaştı; hatta resmî olarak savaş ilan edilebilecek bir semender devleti ya da tanınmış bir semender hükümeti olmadığı için buna savaş demek bile güçtü. Kendini semenderlerle savaş halinde bulan ilk devlet Büyük Britanya oldu. Savaşın ilk saatlerinde semenderler dünyanın dört bir yanında demir atmış bütün gemilerini batırdı; direniş göstermek mümkün değildi. O an için yalnızca açık denizlerdeki gemiler, bilhassa derin okyanus sularına doğru seyredenler kısmen güvendedi; böylelikle İngiliz Donanması'nın bu bölümü kurtuldu ve Malta'daki semender kuşatmasını yararak İyonya Denizi'nin yukarı kısmında toplandı. Ama bu birlikler bile kısa süre sonra semender denizaltılarının saldırısına uğradı ve birer birer battı. İlk altı hafta içinde İngiltere toplam gemi tonajının beşte dördünü kaybetmişti.

Tarihte bir kez daha, John Bull o meşhur inatçılığını sergileyebilecekti. Majesteleri'nin hükümeti, semenderlerle müzakere yapmayı ve uyguladığı ambargoyu kaldırmayı reddetti. "Bir İngiliz beyefendisi," diye beyan etti başbakan ulusa seslenirken, "hayvanları korur ama onlarla müzakere etmez." Birkaç hafta içinde İngiliz adalarında korkunç bir kıtlık yaşandı. Yalnızca çocuklara günlük bir dilim ekmek ve birkaç yemek kaşığı süt ya da çay verilebiliyordu; İngiliz

halkı, bütün yarış atlarını yiyecek kadar dibe vurmasına rağmen tüm bunlara, örnek bir metanetle dayandı. Londra'daki yetimhaneler için havuç yetiştirilebilsin diye Galler Prensi, Kraliyet Golf Kulübü'nün sahasına ilk sabanı kendi elleriyle vurdu. Wimbledon'daki tenis kortlarına patates, Ascot'taki hipodroma buğday ekildi. "Hepimiz fedakârlık yapmak zorundayız," diyordu Muhafazakâr Parti'nin lideri parlamentoda, "İngiliz onurunu asla ayaklar altına aldırmayacağız."

Bütün İngiliz sahil şeridi abluka altında olduğundan, İngiltere'nin erzak temin etmesi ve kolonileriyle bağlarının kopmaması için tek çaresi kalmıştı, o da hava yoluydu. Havacılık bakanı "100.000 uçağa ihtiyacımız var," diye ilan edince eli ayağı tutan herkes kendini bu işe adadı. Günde 1.000 uçak üretilebilmesi için hararetli hazırlıklar yapıldı; ama bu sefer de diğer Avrupa devletleri hava sahasında denge-sizlik yaratacağından bunu protesto etti; İngiliz hükümeti havacılık programından vazgeçip 20.000'den fazla uçak imal etmeyeceği teminatını vermek zorunda kaldı ve bu da beş yıllık bir planın parçası olacaktı. Yani aç kalmak ya da başka ülkelerden hava yoluyla tedarik edilen gıda maddelerine fahiş fiyat ödemek dışında bir seçenek kalmamıştı; yarım kilo ekmek on şilin, bir çift sosis bir gine, bir kutu havyar yirmi beş sterlin ediyordu. Kıta ticareti, sanayisi ve tarımı için altın zamanlardı.

Donanma en başta devre dışı kaldığından, semenderlere karşı savaş karadan ve havadan yürütülüyordu. Kara kuvvetleri denize yayılım ateşi açıyordu ama bu, semenderlerde kayda değer bir kayba neden olmuyordu. Denizin havadan bombalanması biraz daha etkili gibiydi. Semenderler de İngiliz limanlarına su altı silahlarıyla saldırarak misilleme yapıyor ve onları moloza çeviriyordu. Ayrıca Thames Nehri'nin ağzından Londra'yı da topa tutuyorlardı; bunun üstüne ordu Thames'e ve bazı körfezlere bakteri, ham pet-

rol ve kostik maddeler dökerek onları zehirlemeye çalıştı. Semenderler, İngiliz sahil şeridinde yüz yirmi kilometre boyunca zehirli gaz salarak cevap verdi buna. Bu yalnızca bir tatbikatti ama işe yaramıştı: İngiliz hükümeti tarihte ilk kez başka güçlerin müdahalesini talep etmek zorunda kaldı ve gaz harbinin yasaklanmasını talep etti.

Sonraki gece Şef Semender'in vıraklayan, sinirli ve sert sesi bir kez daha yayındaydı: "Merhaba insanlar! İngiltere saçmalamayı kesse iyi eder! Eğer sularımızı zehirlerseniz biz de sizin havanızı zehirleriz. Tek yaptığımız sizin silahlarınızı kullanmak. Bizler barbar değiliz. İnsanlarla savaşmak istemiyoruz. Yaşama hakkından başka bir talebimiz yok. Size barış öneriyoruz. Bize mal tedarik edeceksiniz ve kıtalarınızı satacaksınız. Onlar için para ödemeye hazırız. Topraklarınıza karşılık altın teklif ediyoruz. Merhaba, Büyük Birtanya hükümetine sesleniyorum. Wash Koyu'nun yanındaki Lincolnshire için bize bir fiyat veriniz. Üç gününüz var. Bu süre boyunca abluka hariç tüm saldırıları durduruyorum."

O anda, ağır su altı bombardımanı sustu. Kıyıdaki bombardıman da. Tuhaf, neredeyse korkutucu bir sessizlikti bu. İngiliz hükümeti parlamentoda, semenderlerle müzakere etme niyetinin olmadığını duyurdu. Wash ve Lynn Deeps'te yaşayanlar ağır bir semender saldırısına karşı uyarıldı ve evlerini terk edip iç kesimlere gitmeleri tavsiye edildi; ancak bu amaçla gönderilen trenler, arabalar ve otobüsler yalnızca çocukları ve kadınların bir kısmını tahliye edebildi. Erkekler oldukları yerde kaldılar; bir İngiliz'in toprağını kaybedebileceğine inanmıyorlardı. Üç günlük ateşkesin sona ermesinden bir dakika sonra ilk silah sesi duyuldu: Ateşi açan Loyal North Lancashire Regiment'tı; "The Red Rose" isimli alay marşlarını söylüyorlardı. Kısa bir süre sonra büyük bir patlama oldu. Nene Nehri ağzı Wisbech'e kadar battı ve

Wash Koyu'ndan taşan deniz sularıyla doldu. Meşhur Wisbech Manastırı harabeleri dalgalar altında kaldı; Holland Kalesi, George ve Dragon konakları ve diğer anıtsal yapılar da.

Ertesi gün İngiliz hükümeti Avam Kamarası'nda sorulan bir soruya yanıt olarak, askerî açıdan İngiliz sahil şeridinin korunması için mümkün olan her şeyin yapıldığını, ancak İngiliz sınırlarına yapılacak daha büyük saldırıların bertaraf edilemeyeceğini söyledi. Bununla birlikte Majesteleri'nin hükümeti sivil halka ve kadınlara savaş açan düşmanla müzakere edemezdi. Mevzubahis olan İngiltere'nin değil, bütün uygar dünyanın kaderiydi. İngiltere insanlığı tehdit eden bu korkunç ve barbarca saldırıların engellenmesi için uluslararası güvenceleri değerlendirmeye hazırды.

Bundan birkaç hafta sonra Vaduz'da, bütün dünya ülkelerinin katıldığı bir konferans düzenlendi.

Konferans Vaduz'da toplanmıştı çünkü Alpler'de semender tehlikesi yoktu; ayrıca kıyı bölgelerinin zenginleri ve önde gelenleri çoktan oraya yerleşmişti. Gündemdeki uluslararası meselelerin çözümü için toplanan konferans başarısız oldu. Öncelikle bütün ülkeler (İsviçre, Habeşistan, Afganistan, Bolivya ve denize kıyısı bulunmayan diğer ülkeler hariç) prensipte semenderleri bağımsız bir hasım güç olarak tanımayı reddetti, çünkü aksi takdirde kendi semenderleri de kendilerini bu semender devletine tabi olarak görebilirdi. Eğer tanınırsa semender devleti, semenderlerin yaşadığı bütün denizler ve sahil şeritleri üstünde egemenlik iddia edebilirdi. Bu nedenle semenderlere savaş ilan etmek ya da herhangi bir uluslararası baskı kurmak hem yasal hem de pratik düzlemde mümkün değildi; her devlet *kendi* semenderlerine karşı eyleme geçme hakkına sahipti; yani bu yalnızca iç işlerini ilgilendiren bir durumdu. Bu yüzden de semenderlere karşı herhangi bir toplu diplomatik ya da as-

keri yaptırım söz konusu olamazdı. Semenderlerin saldırısına uğrayan devletlere yapılabilecek tek yardım, savunmalarının başarılı olması için dış borç garantisi vermek olabilirdi.

Bunun üzerine Büyük Britanya devletlerin en azından semenderlere silah ya da patlayıcı tedarik etmemelerini talep etti. Uzun müzakerelerden sonra bu teklif de reddedildi çünkü bu güvence zaten Londra Sözleşmesi'nce verilmişti, ama aynı zamanda bir ülkenin kendi semenderlerine "yalnızca kendi ihtiyaçları için" teknik malzeme ve kendi sahil şeritlerinin korunması için silah tedarik etmesi önlenemezdi; ayrıca denize kıyısı olan ülkeler "doğal olarak deniz sakinleriyle iyi ilişkiler kurmak istiyordu" ve bu nedenle de "semenderlerin ayrımcı olarak değerlendirebilecekleri herhangi bir önlemi" kabul edemezlerdi. Bununla birlikte bütün devletler, semenderlerin saldırısına uğrayan devletlere de silah ve patlayıcı vermeye hazırды.

Gizli bir oturumda, Kolombiya'nın semenderlerle en azından gayriresmî görüşmeler yapılmasına dair önerisi kabul edildi. Şef Semender'e, konferansa tam yetkili temsilcilerini göndermesi için davet yapılacaktı. İngiliz temsilcisi bu teklife şiddetle karşı çıktı ve semenderlerle aynı masaya oturmayı reddetti ve sonunda sağlık sorunları nedeniyle Engadine'e gitme bahanesiyle toplantıya katılmamış oldu. O gece denize kıyısı olan bütün ülkeler, Majesteleri Şef Semender'e temsilcilerini seçip Vaduz'a gönderme çağrısı yaptı. Yanıtı, vıraklayarak "Evet, bu sefer de ayağınıza geleceğiz; ama bir sonraki sefer sizin delegeleriniz denize gelip benimle görüşecekler," demek oldu. Bunun ardından kısa bir resmî duyuru geldi: "Yetkili semender temsilcileri, bir sonraki gece Şark Ekspresi'yle Buchs'a gelecekler."

Semenderlerin gelişi için ivedilikle gerekli bütün hazırlıklar yapıldı; Vaduz'da en lüks banyolar hazırlandı ve delegelerin kuvvetleri için trenle deniz suyu dolu tanklar

getirtildi. Gece Buchs'taki peronda yalnızca gayriresmî bir karşılama yapılacaktı; yalnızca delegasyon sekreterleri gidecek, yanlarında yerel otoritelerin temsilcileri ve yaklaşık yüz gazeteci, fotoğrafçı ve kameraman olacaktı. Saat tam 18.25'te Şark Ekspresi istasyona vardı. Salon vagondan kırmızı halıya üç uzun boylu centilmen indi; arkalarından ağır evrak çantaları taşıyan, bu dünyadan oldukları besbelli, mükemmel tıraşlı sekreterler geldi. Biri "Peki semenderler nerede?" diye sordu alçak sesle. İki-üç resmî görevli, biraz da çekinerek üç centilmene yaklaştılar; ama aralarından ilki fısıldarcasına, alçak sesle şöyle dedi o sırada: "Semender delegasyonu biziz. Ben Lahey'den Profesör van Dott. Üstat Rosso Castelli, Paris'ten bir avukat. Dr. Manoel Carvalho, Lizbon'dan bir avukat." Üç centilmen eğilip selam verdiler. "Yani sizler semender değilsiniz," diye geveledi Fransız sekreter. "Elbette hayır," dedi Dr. Rosso Castelli. "Bizler avukatlarıyız — çok pardon, bu beyler sanırım bizi çekmek için bekliyorlar." Böylece güler yüzlü semender delegasyonu hevesle filme çekilip fotoğraflandı. Orada bulunan elçilik sekreterleri de durumdan memnun gibiydiler. Semenderlerin kendilerini temsil etmeleri için insanları göndermeleri ne kadar da duyarlı ve yerinde bir davranıştı. En mühimi de, bu sayede nahoş birtakım sosyal sıkıntıların da önüne geçilmişti.

O gece semender delegasyonu ilk toplantı yapıldı. Gündemde, semenderler ile Büyük Britanya arasında barışın en hızlı şekilde nasıl sağlanabileceği sorusu vardı. Profesör van Dott söz hakkı istedi. Semenderlerin Büyük Britanya'nın saldırısına uğradığı su götürmez bir gerçektir, dedi, İngiliz gambotu *Erubus* açık denizde semenderlerin vericisine saldırmıştır; İngiliz Amirallliği *Amenhotep* gemisinin sipariş edilen patlayıcıları teslim etmesini engelleyerek semenderlerin ticari faaliyetlerine kastetmiştir; üçüncü

olarak, İngiliz hükümeti bütün sevkiyatlara engel olarak semenderleri abluka altına almıştır. Semenderler Lahey'de bu düşmanca eylemlerden şikâyetçi olamamıştır, çünkü Londra Sözleşmesi semenderlere şikâyetle bulunma hakkı tanımamıştır; aynı şekilde Cenevre'ye de şikâyetle bulunmaları mümkün olmamıştır çünkü Milletler Cemiyeti'nin üyesi değildirler. Buna rağmen Şef Semender yaşanan düşmanlığa son vermekten yanadır ama şu şartlarla: 1. Büyük Britanya, yukarıda belirtilen hatalarından dolayı semenderlerden özür dileyecektir; 2. Büyük Britanya, semenderlere yapılan sevkiyatlar üzerindeki bütün yasakları kaldıracaktır; 3. Büyük Britanya, tazminat olarak, hiçbir karşılık talep etmeksizin semenderlerin yeni sahil şeritleri ve koylar kurmak istedikleri Pencap'taki düşük rakımlı nehir yataklarını semenderlere verecektir. Bunun üzerine konferans başkanı bu şartları, o esnada aralarında bulunmayan saygıdeğer meslektaş Büyük Britanya temsilcisine ileteceğini belirtti; ancak bu şartların kabul edilmeyebileceği yönündeki endişesini de gizlemedi. Yine de daha kapsamlı tartışmalar için bir temel oluşturabilirlerdi.

Gündemdeki bir sonraki madde, semenderlerin havaya uçurarak Fransız koloni egemenliğine müdahale ettikleri Senegambiya sahil şeridine dair Fransızlarca yapılan bir şikâyetti. Semenderleri temsil eden Parisli meşhur avukat Dr. Julien Rosso Castelli söz istedi ve "Kanıtlayın," dedi. Dünyanın en önemli sismografları Senegambiya sahil şeridindeki depremin volkanik nedenli olduğuna dair görüş bildirmiş ve bu olayı Fogo Adası'ndaki Pico Yanardağı'yla ilişkilendirmişti. "İşte," diye bağırdı Dr. Rosso Castelli yumruğunu dosyasına vurarak, "uzmanların bilimsel görüşleri. Eğer Senegambiya depreminin müvekkilimin faaliyetlerinden kaynaklandığına dair kanıtınız varsa, lütfen beyler, görmeyi çok isterim!"

BELÇİKA DELEGESİ CREUX: Şef Semender'iniz bunu semenderlerin yaptığını bizzat kendisi beyan etti!

PROFESÖR VAN DOTT: Beyanı resmî değildi.

ÜSTAT ROSSO CASTELLI: Bu beyanı reddetmekle görevlendirildik. Konunun uzmanlarından, dünyanın ka- buğunda altmış yedi kilometrelik bir halicin yapay yollar- la açılıp açılmayacağına dair görüşlerinin alınmasını talep ediyorum. Bize aynı ölçekte bir pratik uygulama sergileme- lerini öneriyorum. Bu türden bir kanıt sunulamazsa, beyler, ortada bir volkanik faaliyet var demektir. Yine de Şef Se- mender, Fransız hükümetinden, Senegambiya sahil şeridini- de açılan ve bir semender yerleşkesi kurulması için elverişli olan ilgili halici satın almaya isteklidir. Fransız hükümetiyle bir fiyat pazarlığı yapma yetkisine sahibiz.

FRANSIZ DELEGESİ BAKAN DEVAL: Eğer bunu verilen hasarın tazmini olarak değerlendireceksek, tabii ki konuşabiliriz.

ÜSTAT ROSSO CASTELLI: Pekâlâ. Ne var ki, semender hükümeti satın alma kontratının Gironde Nehri'nin ağzın- dan Bayonne'a kadar 6.720 kilometrekarelik Landes bölge- sini de kapsamasını talep ediyor. Yani semender hükümeti Fransa'dan Güney Fransa'nın bu kısmını satın almak istiyor.

BAKAN DEVAL (Bayonne'da doğmuş bir Bayonne mil- letvekili): Semenderleriniz Fransa'nın bir kısmını deniz ta- banına çevirsinler diye mi? Asla! Asla!

DR. ROSSO CASTELLI: Fransa bu sözlerden pişmanlık duyacaktır efendim. Bugün hâlâ bir satın alma bedeli öne- riyoruz.

Bunun üzerine görüşme askıya alındı.

Bir sonraki oturumun tartışma konusu, semenderlere önerilen önemli bir uluslararası paketti: Kadim, yoğun nü- fuslu kıtaları yok etmek yerine kendilerine yeni sahil şerit-

leri ve adalar inşa etmeliydiler; bu durumda onlara yüklü miktarda kredi verilecek ve yeni kıtalarla adalar, onların bağımsız ve egemen devlet sınırları olarak tanınacaktı.

Dr. Manoel Carvalho, Lizbonlu büyük avukat, semender hükümetine ileteceği bu teklif için teşekkür etti. Ama yeni kıtaların inşa edilmesinin, mevcut karaları yıkmaktan çok daha zahmetli ve masraflı olduğunu çocuklar bile anlardı. Müvekkillerinin mümkün olan en kısa zamanda yeni kıyılar ve körfezlere ihtiyacı vardı; bu onlar için hayat me-mat meselesiydi. İnsanlık, güç kullanarak işgal etmek yerine şimdilik dünyayı insanlardan satın almaya hazır olan Şef Semender'in cömert teklifini kabul edecek kadar akıllı olmalıydı. Müvekkilleri deniz suyundan altın çıkarmak için bir yöntem keşfetmişti (yani sınırsız mali güçleri vardı); iyi, hatta mükemmel bir fiyat önerebilecek durumdaydılar. Emin olabilirsiniz, diye devam etti, zaman içinde dünyanın ederi düşecek, özellikle de, beklenebileceği üzere, öncekilerden çok daha büyük yeni volkanik ya da tektonik afetler yaşanması halinde; dahası bu felaketler sonucunda kıtaların yüzölçümü de azalmakta. Bugün dünya hâlâ mevcut yüzölçümü karşılığında satılabilecek durumda, suyun üstünde yalnızca dağların yıkıntıları kaldığı zaman kimse size metelik önermeyecek! Doğru, ben burada semenderlerin yasal temsilcisi ve danışmanı olarak bulunuyorum, diye bağırды Dr. Carvalho, ve onların çıkarlarını korumak zorundayım; ama ben de sizler gibi bir insanım beyler ve gönlüm insanlığın iyiliğinden yana. İşte bu yüzden size şunu tavsiye ederim, hayır, yalvarırım: Hâlâ vakit varken kıtalarınızı satın! Onları bütün halinde ya da ülke ülke satabilirsiniz. Muhteşem ve modern görüşleri artık evrensel kabul gören Şef Semender, dünyanın yüzeyindeki değişiklikler esnasında insanların canını bağışlayacağını garanti ediyor; seller aşamalı olarak gerçekleşecek ve paniğe ya da gereksiz felaketlere

sebeup olunmayacak. Müzakereleri ister bu uluslararası konferansta ister teker teker ülkelerle yürütme yetkisine sahibiz. Profesör van Dott ya da Üstat Julien Rosso Castelli gibi sıradışı avukatlar, müvekkillerimizin haklı çıkarlarının yanı sıra, sizlerle el ele, hepimizin çıkarlarının, yani insanlığın kültür ve yararının da korunacağını teminatını vermeli.

Bu kasvetli ortamda bir diğer öneri gündeme getirildi: Orta Çin, taşkınlar için semenderlere teslim edilmeliydi. Karşılığında da semenderler, Avrupa devletlerinin ve kolonilerinin kıyılarının kalıcılığını garanti ediyordu.

DR. ROSSO CASTELLI: Kalıcılık muğlak bir tanımlama. Yirmi yıl diyelim mi?

PROFESÖR VAN DOTT: Orta Çin de muğlak bir tanımlama. Nganhuei, Henan, Jiangsu, Çi-li ve Föng-tien vilayetleri diyelim mi?

Japon temsilcisi, kendi ilgi alanları olduğu için Föng-tien vilayetine itiraz etti. Çin delegasyonuna söz hakkı verildi ama maalesef kimse ne dediklerini anlamadı. Konferans salonunda artan bir huzursuzluk vardı, o esnada saat gece biri bulmuştu.

İtalya delegasyonunun sekreteri odaya girdi ve İtalyan temsilcisi Kont Tosti'nin kulağına bir şeyler fısıldadı. Kont Tosti'nin beti benzi attı, ayaklarına kadar kızardı ve Çin delegesi Dr. Ti hâlâ konuşuyor olmasına rağmen boğuk bir sesle şöyle dedi: "Sayın Başkan, söz hakkı istiyorum. Semenderlerin Portogruaro istikametinde Venedik'in bir kısmını sular altında bıraktığı haberini aldık."

Korkunç bir sessizlik oldu, yalnızca Çin delegesi konuşmaya devam ediyordu.

"Ama Şef Semender sizi uzun süre önce uyarmıştı, öyle değil mi?" diye homurdandı Dr. Carvalho.

Profesör van Dott sabırsızca kımıldandı ve elini kaldırdı: “Sayın Başkan, belki de gündem maddesine dönebiliriz. Föng-tien vilayeti hakkında konuşuyorduk. Japon hükümetine tazminat olarak altın önerme yetkimiz var. İlgili devletlerin müvekkillerimize, Çin’i tamamen ortadan kaldırmaları için ne kadar para ödeyecekleri konusu da var.”

O anda gece kuşları semender radyosunu dinliyordu. “*Hoffmann’ın Masalları*’ndan ‘Barcarole’u dinlediniz,” diye vırakladı spiker. “Merhaba, merhaba, şimdi Venedik’e bağlanıyoruz.”

Ardından tek duyulan, kabaran suların karanlık ve ardı arkası kesilmeyen uğultusu oldu.

* *Les contes d’Hoffmann*: Jacques Offenbach’ın, E.T.A Hoffmann’ın üç kısa öyküsünden uyarladığı, 1881 yılında prömiyeri yapılan opera. –e.n.

Bay Povondra Kendini Suçluyor

Köprünün altından bu kadar çok suyun, yılların da su gibi akacağını kim tahmin edebilirdi ki! Artık bizim Bay Povondra bile G. H. Bondy'nin malikânesinde kâhya değil; şimdilerde uzun ve dürüst hayatının meyvesi olan küçük emeklilik maaşının tadını çıkaran, muhterem bir ihtiyar. Peki ama birkaç yüzlük, bu dehşet savaş dönemi fiyatlarını daha ne kadar idare edebilir ki? Arada sırada bir iki balık yakalayabiliyor, elinde olta kayığında oturuyor, gün boyunca akıp giden suyu seyrediyor. Bazen bir kefal, bazen de tatlısu levreği yakalıyor; muhtemelen dereler artık daha kısa olduğundan balık da daha bol. Aslında levrek fena balık sayılmazdı; çoğu kılçıktı ama etinde badem tadı vardı. Hanım da nasıl pişirileceğini iyi biliyordu doğrusu. Elbette Bay Povondra'nın, balıkların üstünde piştiği ateşin, eskiden kesip sakladığı gazete küpürlerinden geldiğinden haberi yoktu. İşin aslı, emekli olunca Bay Povondra koleksiyonculuğu da bırakmıştı; bunun yerine bir akvaryum almış, küçük aynalı sazanlarla küçük semenderler beslemeye başlamıştı; saatlerce o hareketsiz duran ya da akvaryumun kenarındaki taşlara tırmanan semenderleri izler, sonra da başını sallayıp şöyle derdi: "Kimin aklına gelirdi ki hanım!" Ama bir adam oturup seyirci kalamaz; işte Bay Povondra da bu yüzden balık tutmaya başladı. Neden olmasın ki, bir

erkek her daim meşgul olmalı, diye düşünüyordu Anne Povondra da hoşgörüsüyle. Bara gidip siyaset tartışmasından iyidir! Evet, köprü'nün altından bir hayli su akmıştı. Artık Frantik bile coğrafyaya meraklı bir öğrenci ya da dünyevi dertlerin peşinde çoraplarını eskiten bir delikanlı değildi. Artık olgunluk yıllarındaydı, çok şükür postanede memur olmuştu; yani coğrafya merakı nihayet bir işe yaramıştı. Kayığını Legii Köprüsü'nün az aşağısında suya indirirken, sonunda makul davranmaya başladı, diye düşündü Bay Povondra. Bugün beni görmeye gelecek, pazarları izinli. Onu kayığa alacağım ve Střelecký Adası'na kadar kürek çekeceğiz; oradaki balıklar daha iyi oltaya geliyor. Ve Frantik bana gazetelerdeki yeni haberleri verecek. Sonra Vyšehrad'daki evimize gideceğiz ve gelinimiz torunlarımızı getirecek... Bay Povondra bir an için dedeliğin huzurlu mutluluğuna daldı. Ve Mařenka önümüzdeki yıl okula başlıyor, diye düşündü keyifle, diğer torunu küçük Frantik de şimdiden otuz kilo olmuştu! Bay Povondra'nın içinde, her şeyin yolunda olduğuna dair güçlü ve derin bir düzen hissi vardı.

Oğlu suyun kenarında onu bekliyordu bile, el sallıyordu. Bay Povondra kayığı kıyıya yanaştırdı. "Nihayet gelebildin," dedi sitemle. "Dikkat et, düşme!"

"Oltaya geliyorlar mı?" diye sordu oğlu.

"Pek değil," diye homurdandı yaşlı adam. "Akıntıya doğru gidelim, olur mu?"

Hoş bir pazar öğleden sonrasıydı; çılgın kalabalığın futbol ya da diğer aptalca meşguliyetlerinden evlerine döndükleri saat gelmemişti henüz. Prag boş ve sessizdi, nehir kenarında ya da köprü'nün üstünde gezinen birkaç kişi de telaş içinde değildi; nezih, ağırbaşlı bir şekilde yürüyorlardı. İnsanları itip kakmayan ya da nehirdaki balıkçılarla dalga geçmeyen makul insanlardı. Baba Povondra o güçlü ve derin düzen hissine kapıldı yine.

“Gazetelerde ne yazıyor?” diye sordu babalara özgü katı bir tonla.

“Fazla bir şey yok baba,” diye yanıtladı oğlan. “Aa! Bak burada o semenderlerin Dresden’e kadar ilerledikleri yazıyor.”

“Almanlar boka battı demektir o halde,” dedi yaşlı adam. “Biliyor musun Frantik, o Almanlar var ya, tuhaf bir ulus. Eğitimli ama tuhaflar. Bir Alman tanırdım; bir fabrikada şofördü, çok kaba bir adamdı. Ama işini iyi yapardı, onu söyleyebilirim. Almanya da dünya haritasından silindi desene,” dedi Bay Povondra. “Ne yaygara koparırlardı eskiden! Korkunçtu. Her şeyden önce ordu gelirdi; varsa yoksa askerlik. Ama Almanlar bile semenderlerle başa çıkamadı. İnan bana, o semenderleri iyi bilirim. Küçükken onları sana gösterdiğimi hatırlıyor musun?”

“Dikkat et baba,” dedi oğlan, “galiba biri zokayı yuttu!”

“Ufak bir balık yalnızca,” diye homurdandı yaşlı adam ve küreğini oynattı. Demek şimdi sıra Almanya’da, diye keyiflendi. Artık hiçbir şeye şaşırmiyorum. Semenderler bir ülkeyi denize gömdüğünde ne yaygara kopardı birkaç yıl evvel! Yalnızca Mezopotamya ya da Çin bile olsa gazeteler bu haberlerle dolar taşardı. Artık kimsenin umurunda değil, diye düşündü üzgünce Bay Povondra oltasına göz atarak. İnsan her şeye alışıyor. Ne de olsa burada olmuyor, neden endişeleneyim ki? Keşke her şey bu kadar pahalı olmasaydı! Kahve fiyatlarına bak mesela; Brezilya da sular altında kaldı ya... Dünyanın bir kısmı sulara gömülünce fiyatlar da etkileniyor haliyle!

Bay Povondra’nın şamandırası hafifçe titredi. Semenderlerin denizle doldurdukları bütün o sınırlar, diye düşündü yaşlı adam. Mısır, Hindistan ve Çin, hatta Rusya’ya kadar ilerlemişlerdi, oysa ne devasa bir ülkeydi bir zamanlar! Karadeniz’in artık Kuzey Kutup Dairesi’ne kadar uzandığını düşününce... Tanrım, ne kadar çok su! İnkâr edilemez: kıtalardan epeyce büyük bir ısırik aldılar! Fazla bile beklediler...

"Yani," diye söze başladı yaşlı adam, "o semenderler Dresden'e varmışlar mı?"

"Dresden'in on altı kilometre yakınındalarmış. Saksonya'nın neredeyse tamamı sular altında demektir."

"Bir keresinde Bay Bondy'yle gitmiştim oraya," diye anımsadı Bay Povondra. "Çok zengin bir ülkeydi Frantik, orada karnın iyi doyardı... diyemeyeceğim, hayır, bu doğru olmaz. Yine de Prusya'dan iyidir. Kıyas kabul etmez."

"Ama Prusya da yok oldu."

"Şaşırmadım," diye çıkıştı yaşlı centilmen. "Prusyalılara katlanamıyorum. Ama Almanya suya gömüldüğüne göre Fransızların keyfi yerindedir şimdi. Rahatlamışlardır."

"Uzun sürmez baba," diye itiraz etti Frantik. "Gazetede Fransa'nın üçte birinin sular altında olduğu yazıyor."

"Evet," diye iç çekti yaşlı centilmen. "Bay Bondy'nin evinde bir Fransız vardı, ayak işlerine bakan bir adam. Adı Jean'dı. Sürekli kadın peşinde koşardı, gerçekten iğrençti. Sonunda bütün o havailiğin bedelini ödüyorsun işte."

"Ama Paris'e on kilometre kala semenderleri alt etmişler deniliyor," diye bildirdi Frantik. "Anlaşılan bölgeye mayın döşemişler ve havaya uçurmuşlar. İki semender kolordusu tarumar olmuş diyor."

"Elbette, Fransızlar iyi askerlerdir," diye gözlemini aktardı Bay Povondra. "O Jean da boş adam değildi. Gücü nereden geliyordu bilmiyorum. Berber dükkânı gibi kokardı ama kavgaya girince nasıl dövüşeceğini iyi bilirdi. Ama iki semender kolordusu yeterli değil. İşin aslı," diye düşündü yaşlı adam, "insanlar, insanlara karşı savaşmakta daha iyiydi. Bu kadar da uzun sürmezdi. Bu semenderlerle savaş yirmi yıldır sürüyor ve hâlâ sonuç alınamadı; yalnızca daha avantajlı duruma geçme çabası... Benim gençliğimde göğüs göğüse çarpışılırdı. Bir tarafta 3 milyon adam varsa, diğer tarafta da 3 milyon adam olurdu," diye elini kolunu savurdu yaşlı adam kayığı sallayarak, "sonra da birbirlerine ateş

ederlerdi... Şimdiki hiç adil bir savaş değil," Baba Povondra sinirleniyordu. "Her yerde beton bariyerler var, ama düzgün bir çatışma ara ki bulasın!"

"Ama baba, insanlarla semenderler karşı karşıya gelemez ki," diye itiraz etti genç Povondra, modern savaş yöntemlerini haklı çıkarmaya çalışarak. "Suda süngüyle savaşamazsın ya?"

"Sorun da bu," diye homurdandı Bay Povondra küçümseyerek. "Karşı karşıya gelemiyorlar. Ama insanı insanın karşısına çıkar, bak neler yapıyor! Ama sizin kuşak savaş hakkında ne bilir ki!"

"Buraya sıçramasın da," dedi genç Frantik beklenmedik bir şekilde. "Bilirsin, insanın çocuğu olunca..."

"Buraya derken ne kastediyorsun?" diye parladı yaşlı adam huzursuzca. "Yani buraya, Prag'a mı?"

"Bizim buraya işte," dedi endişeyle genç Povondra. "Düşünmeden edemiyorum, Dresden'e kadar ilerledilerse..."

"Saçmalama," diye azarladı Bay Povondra. "Buraya nasıl gelsinler? Dağları mı aşacaklar?"

"Belki Elbe üstünden, sonra da Vltava."

Baba Povondra öfkeyle burnundan soludu. "Boş boş konuşma! Elbe üstünden ha? Ancak Podmokly'ye kadar gelebilirler. Orası da kayalık bölge. Gitmiştim. Korkacak bir şey yok, semenderler buraya kadar gelemez. Güvendeyiz. İsviçre de güvende. Kıyısı olmamanın büyük avantajı işte. Kıyısı olan herkes tehlikede."

"Ama artık deniz Dresden'e kadar çıkıyor..."

"Orada Almanlar var," dedi yaşlı adam küçümseyerek. "Bu onların sorunu. Ama mantiken semenderler bize yaklaşamaz. Önce o kayaları yok etmeleri gerekir; bunun ne kadar güç bir iş olacağını tahmin edebiliyor musun?"

"İş," diye itiraz etti genç Povondra hüznle, "onlardan sorulur. Hatırlasana, Guatemala'da koca sıradağları suya batırmayı başardılar."

“O başka,” dedi yaşlı adam kendinden emin bir şekilde. “Saçma saçma konuşma Frantik! O Guatemala’daydı, burada değil. Burada işler farklı.”

Genç Povondra iç çekti. “Sen öyle diyorsan öyle olsun, baba. Ama o vahşilerin şimdiden kıtaların beşte birini yok ettiğini düşünecek olursak...”

“Deniz kıyılarını aptal, başka yerleri değil. Sen politika-dan ne anlarsın. Denize kıyısı olan devletler onlarla savaş halinde, biz değiliz. Biz tarafsız devletiz ve işte bu yüzden bize dokunamazlar. Uzun lafın kisası! Konuşmayı da kes artık, yoksa hiçbir şey yakalayamayacağız.”

Suya sessizlik çökmüştü. Střelecký Adası’ndaki ağaçların gölgesi Vltava’nın yüzeyine vuruyordu. Köprüden tramvay-ların tıngırtıları geliyor; dadılar pusetleriyle, başka insanlar da muhafazakâr pazar giysilerini giyinmiş nehir kenarında dolanıyordu.

“Baba,” diye fısıldadı genç Povondra neredeyse çocuksu bir tonla.

“Ne var?”

“Şu yayın balığı değil mi?”

“Nerede?”

Bir anda, tam da nehrin Ulusal Tiyatro binasına bakan tarafında büyük, siyah bir kafa belirdi; yavaşça akıntıya doğru yüzüyordu.

“Yayın balığı mı?” diye tekrar etti genç Povondra.

Yaşlı adam oltasını bıraktı. “O mu?” diye kekeledi, titreyen parmağını hayvana doğrultmuş halde. “O mu?”

Siyah kafa suyun altında kayboldu.

“O yayın balığı değildi Frantik,” dedi yaşlı adam, her zamankinden farklı bir sesle. “Eve gidiyoruz. Sonumuz geldi.”

“Ne sonu?”

“Bir semenderdi o, çoktan gelmişler. Eve dönüyoruz,” diye cevapladı tereddütlü ellerle oltasını toplarken. “Artık sonumuz geldi.”

"Titriyorsun." Frantik ürkmüştü. "Sorun nedir?"

"Eve dönüyoruz," diye mırıldandı yaşlı adam sinirle çenesi titreyerek. "Üşüyorum. Üşüyorum! Bir bu eksikti! Gördün işte, bitti bu iş. Buradalar. Tanrım, çok soğuk. Eve dönmek istiyorum."

Genç Povondra merak içinde ona baktı ve kürekleri aldı. "Seni geri götüreceğim baba," dedi o da tuhaf bir sesle ve bir gayret kayığı adaya çekti. "Bana bırak, ben bağlarım."

"Neden bir anda bu kadar soğudu ki hava?" diye düşündü yaşlı adam, dişleri takırdıyordu.

"Sana yardım edeyim baba. Hadi gel," dedi genç adam teselli edercesine ve onu kolundan tuttu. "Suda üşüttün herhalde. Yalnızca bir odun parçasıydı o."

Yaşlı centilmen yaprak gibi titriyordu. "Odun parçası, ha? Odunmuş. Semender görünce tanırım ben, pek çoklarından daha iyi tanırım hem de. Bırak beni!"

Genç Povondra daha önce hiç yapmadığı bir şey yaptı: Bir taksi durdurdu. "Vyšehrad'a," dedi ve babasını içeri itti. "Seni eve götüreceğim baba, geç oldu."

"Evet, geç oldu," diye kekeledi Baba Povondra. "Çok geç. Sonumuz geldi Frantik. O bir odun parçası değildi. Gelmişler!"

Genç Povondra babasını merdivenlerden yukarı taşımak zorunda kaldı. "Yatağını hazırla anne," diye fısıldadı aceleyle kapıda. "Babamı yatırmamız lazım; çok hasta."

Ve artık Baba Povondra yorganın altındaydı. Burnu yüzünden tuhaf bir şekilde çıkıyor, anlaşılmaz bir şeyler geveliyordu; ne kadar da yaşlı görünüyordu. Biraz sakinleşmişti.

"Daha iyi misin baba?"

Anne Povondra yatak ucunda durmuş ağlıyor, önlüğünün kenarıyla burnunu siliyordu; gelinleri sobayı yakıyor ve çocuklar (küçük Frantik ve Maşenka) da, sanki tanıyamamış gibi, kocaman açılmış korkulu gözlerle dedelerine bakıyorlardı.

“Doktor çağıralım mı baba?”

Baba Povondra çocuklara baktı, bir şeyler fısıldadı ve bir anda gözlerinden yaşlar boşandı.

“Bir şey istiyor musun baba?”

“Benim yüzümden, benim yüzümden,” diye fısıldadı yaşlı adam. “Bilmeni istiyorum, bütün bu olanların suçlusu benim. Eğer o kaptanı Bay Bondy’nin yanına çıkarmasaydım bunların hiçbiri yaşanmayacaktı...”

“Ama bir şey olmadı baba,” dedi genç Povondra teskin edici bir sesle.

“Anlamıyorsun,” diye hırıldadı yaşlı adam. “Sonumuz geldi. Dünyanın sonu geldi. Deniz buraya kadar gelecek, semenderler geldiğine göre. Hepsi benim suçum; o kaptanı içeri almamalıydım... İnsanlar kimi suçlamaları gerektiğini bilmeli.”

“Saçmalama,” dedi oğlan sertçe. “Çıkar bunu aklından. Herkesin suçu bu. Devletlerin, sermayenin suçu... Hepsi bir sürü semenderleri olsun istedi. Hepsi onların sırtından para kazanmak istedi. Onlara silah ve mühimmat gönderdik... Hepimiz sorumluyuz.”

Baba Povondra huzursuzca kıpırdandı: “Bir zamanlar okyanuslar her yeri kaplıyordu ve bir kez daha öyle olacak. Dünyanın sonu geldi. Bir beyefendi bana bir zamanlar Prag’ın yerinde deniz tabanı olduğunu söylemişti; o zaman da bunun sorumlusu semenderlerdi bence. O kaptanı içeri almamalıydım. İçimden bir ses yapmamamı söylemişti; ama sonra belki o kaptan bana bahşiş verir diye düşündüm... Vermedi de. Bir hiç uğruna dünyayı mahvettim...” Yaşlı centilmen gözyaşlarına boğulmuştu. “Biliyorum, çok iyi biliyorum, sonumuz geldi. Biliyorum, hepsi benim suçum...”

“Biraz çay ister misin dede?” diye sordu genç Bayan Povondra şefkatle.

“Tek istediğim,” diye iç çekti yaşlı adam, “tek istediğim beni affetmeniz.”

II

Yazar Kendi Kendine Konuşuyor

“Öylece bırakacak mısınız?” diye konuşmaya başladı yazarın iç sesi bu noktada.

Ne demek istiyorsun? diye sordu yazar tereddütle.

“Bay Povondra’yı öylece ölüme mi terk edeceksin?”

Yani, diye savundu kendini yazar, pek hoşuma gitmese de... Sonuçta Bay Povondra yaşını başını aldı, yetmişini geçti...

“Onu bu ızdırap içinde mi bırakacaksın? Ona, dede, işler o kadar da kötü değil aslında; dünya semenderler yüzünden yok olmayacak; insanlık kurtulacak ve sen de bunu görece kadar uzun yaşayacaksın, bile demeyecek misin? Onun için bir şeyler yapamaz mısınız?”

Pekâlâ, ona bir doktor göndereceğim, dedi yazar. Yaşlı adam muhtemelen bir sinir nöbeti geçiriyor; elbette onun yaşında bu zatürreye dönüşebilir ya da Tanrı bilir, belki de atlatır; belki küçük Maşenka’yı dizlerine oturtup ona okulda neler öğrendiğini soracak kadar uzun yaşar... Yaşlılığın keyfi, değil mi? Bırakalım yaşlı adam yaşlılığın keyfini sürsün!

“Kimi zevklerini,” diye alayla gülümsedi iç ses. “Sonunda kaçınılmaz olarak bütün dünyayı kaplayacak olan suların bir gün onun da kaçmak zorunda kalacağı korkusuyla alacak o ufaklığı kucağına, kalın kaşlarını korkuyla büzüp

fısıldayacak: Hepsi benim suçum Maşenka, hepsi benim suçum... Dinle, *gerçekten de* bütün insanlığı yok etmek istiyor musun?"

Yazar kaşlarını çatı. Bana ne istediğimi sorma. Kıtaların un ufak olmasını istediğimi, böyle bir son istediğimi mi sanıyorsun? Olayların mantığı bu yalnızca; nasıl müdahale edeyim? Elimden geleni yaptım; insanları zamanında uyardım; o X, kısmen bendim. Onlara tembih ettim: Semenderlere silah ve patlayıcı vermeyin, semenderlerle yaptığınız bu korkunç ticarete son verin dedim... Sonra neler olduğunu biliyorsun. Herkes bunun ekonomik ve siyasi açıdan neden mümkün olmadığına dair binlerce argüman üretti. Ben siyasetçi de değilim iktisatçı da; onları nasıl ikna edecektim ki? Ne yapabilirim? Dünya muhtemelen parçalanacak ve sular altında kalacak; ama en azından evrensel ölçekte kabul gören siyasi ve ekonomik nedenlerle olacak bu; en azından bilimin, mühendisliğin ve kamuoyunun etkisiyle, insanın yaratıcı zekâsı marifetiyle olacak! Kozmik bir felaketle değil; yalnızca ulusal, siyasi, ekonomik ve diğer nedenlerle olacak. Bunun karşısında ne yapılabilir ki?

İç ses bir süre sessiz kaldı. "Peki insanlık için üzölmüyor musun?"

Orada dur, o kadar da değil! Kimse bütün insanlık yok olacak demedi. Semenderlerin yalnızca yaşayabilecekleri ve yumurtlayabilecekleri daha çok kıyıya ihtiyaçları var. Yoğun kıtalar yerine, uzun erişte gibi incecik kalmış kurak alanlar kalabilir mesela, böylece azami sahil şeridinde sahip olurlar. Belki o kuru sahil şeritlerinde bazı insanlar hayatta kalmayı başarabilir, olmaz mı? Semenderler için metal ve diğer malzemeleri üretirler. Sonuçta semenderler ateşi kullanmıyorlar değil mi?

"Yani insanlar semenderlere hizmet edecekler?"

Evet, eğer bu şekilde adlandırmak istiyorsan. Fabrikalar da çalışacaklar, tıpkı bugün olduğu gibi. Yalnızca efendileri farklı olacak. Nihayetinde, çok da farklı olmayacak—

“İnsanlık için üzülmüyorsun yani?”

Tanrı aşkına, rahat bırak beni! Ne yapabilirim? Bunu insanlar istedi; hepsi semenderleri olsun istedi; ticaret, sanayi ve teknoloji istedi; devlet adamları, askerler... Genç Povondra bile dedi ya: Hepimiz sorumluyuz. Elbette insanlık için üzüldüğüm! Ama dörtlümleri kendi sonlarına gidişlerini izlerken daha çok üzüldüğüm. Geriye dönüp bakınca çıldırarak gibi oluyor insan; raydan çıkan bir treni görmüş gibi ellerini kaldırıp bağırası geliyor. Artık çok geç. Semenderler çoğalmaya devam edecekler, yaşlı kıtaları didik didik etmeye devam edecekler... Wolf Meynert'in, insanların semenderlere yer açması gerektiğini nasıl kanıtladığını hatırlasana; yalnızca semenderlerin mutlu, birleşmiş ve homojen bir dünya kurabileceklerini söylediğini...

“Tanrı aşkına, Wolf Meynert! Wolf Meynert bir entelektüel. Dünyayı yeniden şekillendirmek isteyen bir entelektüelden daha korkunç, daha cani ve daha saçma biri olabilir mi? Boşversene onu! Küçük Maşenka şu anda ne yapıyor biliyor musun?”

Küçük Mařenka mı? Sanırım Vyšehrad'da oynuyordur. Sessiz ol, deden uyuyor demişlerdir ona. Ne yapacağını bilmiyor ve çok sıkılıyordur—

“Ne yapıyor peki?”

Hiçbir fikrim yok. Muhtemelen dilini burnuna değdirmeye çalışıyordu.

“Al işte. Ve sen yeni bir sel oluşumuna izin vereceksin, öyle mi?”

Kes şunu! Mucize yaratamam ya! Korkunun ecele faydası yok. Su akar yolunu bulur! Bunda bir çeşit teselli de var aslında: Olan her şey bir ihtiyaç ve kural gereği olmuştur.

“Semenderleri durdurmanın bir yolu yok mu?”

Yok. Çok fazlalar. Onlara yer lazım.

“Bir şekilde yok olmaları mümkün olamaz mı? Belki yeni bir hastalık nedeniyle ya da soyları tükenir—”

Çok bayat, dostum. İnsanların altüst ettiği şeyleri neden hâlâ Doğa düzeltmek zorunda ki? Baksana, sen bile insanın kendisine yardım edebileceğine inanmıyorsun. İnsanlığın birisi ya da bir şey tarafından kurtarılmasına bel bağlamışsın! Sana şunu sorayım: Avrupa’nın beşte biri sular altında kalmışken, semenderlere kim patlayıcı ve torpil tedarik ediyor biliyor musun? Dünyayı patlatacak daha etkili makineler ve ürünler bulmak için gece gündüz kim laboratuvarlarda çalışıyor biliyor musun? Kim semenderlere para veriyor; Dünyanın Sonu’nu, bu Yeni Tufan’ı kim finanse ediyor biliyor musun?

“Biliyorum. Bütün fabrikalar. Bütün bankalar. Bütün devletler.”

Gördün mü? Mesele yalnızca semenderlere karşı insanlardan ibaret olsaydı, belki yapılabilecek bir şeyler olurdu; ama insana karşı insan... İşte bunun önüne geçemezsin.

“Dur biraz... İnsana karşı insan! Aklıma bir şey geldi. Belki de sonunda semenderleri semenderlere düşürebiliriz.”

Semenderlere karşı semenderler mi? Ne demek istiyorsun?

“Mesela... Semender nüfusu fazla arttığında, küçük bir sahil şeridi ya da koy için dalaşmaya başlayabilirler; sonra daha büyük ve daha iyi sahil şeritleri için çatışmaya başlarlar ve nihayetinde bütün dünya sahilleri için savaşmak zorunda kalırlar... Ne dersin? Semenderler semenderlere karşı! Nasıl geliyor kulağa? İşlerin gidişatı *böyle* olamaz mı?”

Hayır, böyle olmaz. Semenderler semenderlere karşı savaşamaz. Bu, doğaya aykırı. Semenderler tek bir tür.

“İnsanlar da öyle dostum. Ve gördüğün gibi, bu onlara mâni olmuyor. Tek bir tür ve bak ne uğruna savaşıyorlar! Artık sadece yaşanacak yer için de değil; iktidar için, itibar için, yetki için, nüfuz için, piyasa için ve Tanrı bilir daha neler için! O halde semenderler neden kendi aralarında, örneğin itibar için savaşmasınlar ki?”

Neden böyle bir şey yapsınlar ki? Çıkarları ne?

“Hiçbir şey. Yalnızca geçici bir süreliğine diğer topluluktan daha fazla güce sahip olmak için. Bir süre sonra da tersine döner.”

İyi de, bir topluluğun diğerinden daha çok güce neden ihtiyacı olsun? Onların hepsi eşit, hepsi semender; hepsinin iskeleti aynı, hepsi eşit derecede çirkin ve sıradan. Birbirlerini neden öldürsünler? Ne uğruna birbirleriyle savaşacaklar?

“Kendi hallerine bırakırsan eninde sonunda bir şey patlak verir. Buna ne dersin: Bir topluluk batı kıyısında diğeri doğu kıyısında yaşıyor: Doğu-Batı savaşı olabilir. Burada Avrupa semenderleri, aşağıda Afrika semenderleri var; bir süre sonra bir grubun diğerinden daha fazlası olmayı arzulamaması doğaya aykırı olur! Medeniyet adına, genişleme adına ya da artık ne adına bilmiyorum; bir kıyının semenderlerinin diğer kıyıdağilerin gırtlığına yapışması için eninde sonunda bir siyasi ya da ideolojik neden çıkacaktır. Semenderlerinki de bizim medeniyetimizden farklı değil ahbap; siyasi, ekonomik, hukuki, kültürel argümanlardan geri kalmazlar.”

Silahları da var. Donanımlı olduklarını unutma.

“Ah, evet, bir sürü silahları var. Aynen. Düşünsene: İnsanlıktan tarihin nasıl yazıldığını öğrenmeyecekler mi?”

Bekle bir dakika, dur! (Yazar ayağa kalkıp, çalışma odasında volta atmaya başladı.) Haklısın, insanlıktan öğrenmemeleri doğaya aykırı olurdu! Anladım. Dünya haritasına bakmak yeterli... Kahretsin, harita nerede?

“İşte.”

Güzel. İşte Akdeniz ve Kuzey Denizi'yle Atlantik Okyanusu. Burada Avrupa var ve şurası da Amerika... Burası kültür ve medeniyetin beşiği. Şuralarda bir yerlerde de sular altında kalmış kadim Atlantis—

“Şimdi de semenderler bizim için yeni bir Atlantis'i sulara gömüyor.”

Aynen öyle. Şurası Pasifik ve Hint Okyanusu. Kadim ve gizemli Doğu, dostum. İnsanlığın beşiği. Şuralarda bir yerlerde Afrika'nın doğusu; efsanevi Lemurya da dalgaların altında yatıyor. Şurası Sumatra ve az batısında da...

“Küçük Tana Masa Adası var. Semenderlerin beşiği.”

Evet. Ve orada Kral Semender hüküm sürüyor, semenderlerin ruhani lideri. Kaptan van Toch'un Pasifik kökenli yarı vahşi tapaoğlanları da hâlâ oradalar; özetle onların Doğu'su orası, anladın mı? Tüm bu bölgeye Lemurya deniliyor; medeni, Avrupalılaştırmış ve Amerikalılaştırmış, modern ve teknolojik olarak gelişmiş bölge de Atlantis. Oradaki diktatör Şef Semender, büyük fatih, mühendis, asker, semenderlerin Cengiz Han'ı, kıtaların yok edicisi. Büyük bir şahsiyet ahbap.

(“Dinle, o gerçekten bir semender mi?”)

(...Hayır. Şef Semender bir insan. Gerçek ismi Andreas Schultze ve Dünya Savaşı sırasında bir yerlerde kıdemli başçavuşmuş.)

(“Tabii ya!”)

(Ne sandın! Sonunda anladın.) Tamam o halde; burası Atlantis ve burası da Lemurya. Bu bölünmenin coğrafi, idari, kültürel nedenleri var...

“...Ve de ulusal. Ulusal nedenleri unutma. Lemurya semenderleri *Pidgin English* konuşuyorlar, Atlantis semenderleriye *Basic English*.”

Pekâlâ. Zaman içinde Atlantisliler Süveyş Kanalı'ndan Hint Okyanusu'na kadar ilerlemeyi başarıyor—

“Doğal olarak. Doğu'ya giden bildik yol.”

Doğru. Diğer yandan, Lemurya semenderleri de Ümit Burnu'ndan Batı Afrika kıyılarına doğru ilerlemiş. Çünkü bütün Afrika'nın Lemuryalılara ait olduğunu iddia ediyorlar.

“Doğal olarak.”

Sloganları, Lemurya Lemuryalılarıdır, Yabancılar Dışarı, vs. Atlantislilerle Lemuryalılar arasında bir güvensizlik ve düşmanlık baş gösteriyor. Bir ölüm kalım meselesi.

“Diğer bir deyişle, uluslaşıyorlar.”

Evet. Atlantisliler Lemuryalıları aşağı görüyor ve onlara vahşi diyorlar. Lemuryalılar da Atlantis semenderlerinden ölesiye nefret ediyor ve onları emperyalist, Batılı canavarlar, kadim, saf ve özgün semenderliğin düşmanları olarak görüyorlar. Şef Semender, Lemurya kıyıları üstünde hak iddia ediyor, iddia edildiğine göre dış ticaret ve medeniyet gerekçesiyle. Muhterem Kral Semender istemeyerek de olsa pes ediyor çünkü daha az silahı var. Dicle Körfezi'nde, Bağdat yakınlarında, durum ciddileşiyor: Yerli Lemuryalılar, bir Atlantis bölgesini işgal ediyor ve uluslarına hakaret ettiği gerekçesiyle iki Atlantisli subayı öldürüyor. Sonuç olarak—

“Savaş çıkıyor. Doğal olarak.”

Evet. Semenderlere karşı bir Semender Dünya Savaşı.

“Kültür ve Adalet uğruna.”

Ve Gerçek Semenderlik adına. Milli Şeref ve Azamet adına. Slogan şu: Ya onlar ya biz! Malezya kamaları ve Yogi hançerleriyle* Lemuryalılar, Atlantisli işgalcilerin boğazlarını acımadan kesiyor; daha gelişmiş olan Atlantisliler de Avrupai eğitimleriyle, Lemurya denizlerine zehirli gaz ve

* Geleneksel Endonezya hançerlerine verilen isim. —e.n.

ölümcül bakteriler salıyor ve öyle başarılı oluyorlar ki tüm dünya okyanusları etkileniyor. Denizlerde bir tür solungaç vebası çıkıyor. Ve ahbap, bu da sonları oluyor. Semenderlerin soyu tükeniyor.

“Hepsinin mi?”

Evet, hepsinin. Soyu tükenmiş bir tür oluyorlar. Onlardan geriye tek kalan Andrias Scheuchzeri’nin Öhningen’deki ayak izi oluyor.

“Peki ya insanlar?”

İnsanlar mı? Tabii ya, insanlar. Yavaş yavaş dağlardan eski kıtalardan kalan kıyılara inmeye başlıyorlar ama semender cesetleri tamamen çürüyene kadar okyanus uzun bir süre daha kokmaya devam ediyor. Akarsu çökeltileriyle kıtalar yeniden büyümeye başlıyor, deniz adım adım geri çekiliyor ve her şey neredeyse eski haline dönüyor. Tanrı’nın günahkâr insanlığa gönderdiği Büyük Tufan hakkında efsaneler yazılıyor. Sulara gömülen, bir zamanlar insanlığın beşiği olduğu söylenen efsanevi ülkelere dair söylentiler anlatılıyor; belki de İngiltere, Fransa ya da Almanya adındaki ülkelere dair efsaneler çıkıyor...

“Peki ya sonra?”

...Sonrasını bilmiyorum.

